

วารสาร

การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัย
Research Administrative Network

ISSN (Print): 2630-0443 ISSN (Online): 2630-0451

Journal of Community Development and Life Quality

1. การพัฒนาและศึกษาคุณสมบัติการวัดของแบบประเมินจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร
สุกานดา รัศมีภักดิ์ สุชีรา ภัทรายุตวรรรตน และ ธนยศ สุมาลย์โรจน์..... 301
2. การส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง
ปรารธนา โกวิททางกูร..... 314
3. ผลการประเมินตนเองด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาไทยที่เข้าร่วมกิจกรรมการคิดเชิงออกแบบเพื่อนวัตกรรมทางสังคม
สุภรพรรณ คนเฉียบ และ มิ่งขวัญ กันจันชะ..... 327
4. การรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีด้วยวิธีภูมิปัญญาครู
ไทย
ปริญา ปริพัฒ..... 339
5. ปัญหาและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยที่เข้าร่วมค่ายนวัตกรรมทางสังคม 2019
เดชาธร พจนพงษ์ และ พัชรา มูลปัญญา..... 350
6. ความหลากหลายและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
สุพรรณิ พฤกษา สุวารีย์ ศรีปุณณะ อิศรารัตน์ มาชนพันธ์ และปิยะนุช เหลืองงาม..... 363
7. ศักยภาพทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารคลีนของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย
ศิรินาฏ จันทนะเปลิน และ นิชพัฒน์ ปิตินิยมโรจน์..... 377
8. การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
พนิตสุภา ธรรมประมวล และ กาสัก เตชะขันหมาก..... 389
9. ความต้องการในการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้ชายเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดเชียงใหม่
ปารุชยา เกียรติศิริ สุภรพรรณ คนเฉียบ และ ศันสนีย์ เกียรติศิริ..... 403
10. การสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน กรณีศึกษา: บ้านแม่ทะลุ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ศุภณิชา จันทร์ส่อง..... 414
11. กระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแม่มอก ตำบลแม่มอก อำเภอเงิน
จังหวัดลำปาง
สุวรรณี จันทร์ดา จักรชัยวัฒน์ กาวีวงศ์ ปิยะรัตน์ ทองธานี เบญจวรรณ เลาลลิต เอกชัย ภูานะ ชัยวุฒิ โกเมศ และ วรพล คณิตปัญญาเจริญ..... 428
12. “ผี-พร้าหมณ์-พุทธ” สักขีพยานการแข่งขั้กในสมัยสุโขทัย: กรณีศึกษาจารึกปูชนเจิตขุนจอนต
ปารมิตา นิสสะ..... 438
13. เมืองบางขลัง: ปฐมบทรัฐสุโขทัย “เมืองลับในเมืองรอง”
กวิรินทร์มณี เรืองเอี่ยม และ ปารมิตา นิสสะ..... 452
14. สารสกัดจากเมล็ดกระถางปกป้องเซลล์ประสาทจากความเป็นพิษของ MPP+ ในแบบจำลองโรคพาร์กินสัน
ศิริพร จำเนียรสวัสดิ์ พิษขานา ไพโรขุนทด และ ณรงค์ฤทธิ์ ทองอุ่น..... 465

คำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับ

เรื่องที่ต้องพิมพ์

บทความวิจัย บทความปริทัศน์ หรือบทความวิชาการ

การเตรียมต้นฉบับ

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

2. การพิมพ์ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 ด้วย ไมโครคอมพิวเตอร์โปรแกรม ไมโครซอฟต์เวิร์ด ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวอักษรต่อนิ้ว **ความยาวไม่ควรมากกว่า 8 - 10 หน้า** (รวมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. การเรียงลำดับเนื้อหา

3.1 ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น ชัดเจน และต้องสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 หน้า

3.2 ผู้เขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 หน้า เอียง สำหรับที่อยู่ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ให้พิมพ์บรรทัดถัดไปข้างล่างชื่อผู้เขียน ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 12

3.3 บทคัดย่อ (Abstract) ควรเป็นเนื้อหาที่สั้น ชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยรวมผลผลในการศึกษาวิจัย อุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจนผลการศึกษาและสรุปด้วย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ **ไม่ควรมากกว่า 200 คำ** และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อแต่ละภาษาด้วย **จำนวนคำไม่เกิน 5 คำ** (บทความปริทัศน์อาจไม่ต้องมีบทคัดย่อ)

3.4 คำนำ (Introduction) แสดงความเป็นมาและเหตุผลที่นำไปสู่การศึกษาวิจัย รวมถึงการตรวจสอบเอกสาร (Review of Literature) และวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ด้วย

3.5 อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Methods) ให้บรรยายละเอียด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชากรต้องระบุขอบเขต จำนวนและคุณลักษณะของประชากรให้ชัดเจน กลุ่มตัวอย่าง คือ ส่วนหนึ่งของประชากรที่จะนำมาศึกษา ต้องระบุขนาด ของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการและขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างละเอียด

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นการให้รายละเอียดเครื่องมือที่จะใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการอธิบายว่าจะเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร
การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการอธิบายถึงวิธีการจัดการกระทำกับข้อมูลที่ได้มา เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.6 ผลการศึกษาหรือผลการทดลอง (Results) ให้บรรยายผลการศึกษาวิจัย พร้อมเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางหรือภาพประกอบได้ โดยตารางหรือภาพ ให้จัดทำเป็น **ภาษาอังกฤษทั้งหมด**

3.7 วิจารณ์ (Discussion) ควรเชื่อมโยงกับผลการศึกษาว่าสอดคล้องกับสมมติฐาน หรือแตกต่างไปจากผลงานวิจัยที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่อย่างไรและด้วยเหตุใด โดยมีพื้นฐานการอ้างอิงที่เชื่อถือได้ วิจารณ์อาจนำไปรวมกับผลการศึกษาเป็นผลการศึกษาและวิจารณ์ (Results and Discussion)

3.8 สรุป (Conclusion) ควรสรุปผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยอย่างกระชับว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

4. กิตติกรรมประกาศ หรือ คำขอบคุณ (Acknowledgement)

อาจมีหรือไม่ก็ได้ เป็นการแสดงความขอบคุณแก่ผู้ที่ช่วยเหลือในงานวิจัย แต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมงานวิจัย

5. เอกสารอ้างอิง (References)

5.1 ในเนื้อเรื่อง

หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ
TH: Jaisuk (2018) รายงานว่า EN: Johny (2018)	TH: (Jaisuk, 2018) EN: (Johny, 2018)
หากมีผู้เขียน 2 คน ให้ใช้เช่น	
Jaisuk and Jaingam (2018) รายงานว่า Johnnie and Walker (2018)	(Jaisuk and Jaingam, 2018) (Johnnie and Walker, 2018)
ถ้ามีผู้เขียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ให้ใช้ชื่อคนแรกแล้วตามด้วยคำว่า และคณะ	
Jaisuk et al. (2018) รายงานว่า Johny et al. (2018)	(Jaisuk et al., 2018) (Johny et al., 2018)
* หมายเหตุในเนื้อเรื่องของบทความให้ใส่ชื่อผู้เขียนทุกคน ห้ามใช้คำว่า และคณะ หรือ et al.	

5.2 เอกสารอ้างอิง ต้องเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดโดยเรียงตามลำดับอักษร ตามรูปแบบการเขียนมีดังนี้

1) วารสาร (Journals) (**อ้างอิงวารสารที่มีความทันสมัย/เป็นปัจจุบันมากที่สุด**)
ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร/(เขียนเต็ม)/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า
เริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด ตัวอย่างเช่น (“/” แทนการเว้นวรรค หรือ Spacebar 1 ครั้ง)

Kunta, K. and N. Nophaket./2018./ Waste management using philosophy of sufficiency economy in Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province./ Journal of Community Development and Life Quality/6Z3X: 497-524. (in Thai)

Zhang X. and E. Warner Mildred./2017./Business retention and expansion and business clusters – A comprehensive approach to community development./Journal of Community Development Society/48(2):/170-186.

2) หนังสือ และตำรา (Books & Textbooks) (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์./จำนวนหน้าทั้งหมด.
ตัวอย่างเช่น

Jaturasitha,S./2012./MeatTechnology/Mingmuang/Chiangmai/367/p.(in Thai)
Gullan./P.J./and/P.S./Cranston/2005./The Insects: An Outline of Entomology./3rd ed./Blackwell Publishing/Malden./505 p.

3) เรื่องย่อในตำราหรือหนังสือที่มีผู้เขียนแยกเรื่องกันเขียน และมีบรรณานุกรม (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่องย่อ./หน้า/เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด./ใน./ชื่อบรรณานุกรม./ (un.)/ชื่อหนังสือ. สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

Wechakit./D./and /S. Tongsakul./2017./Technical Use of Pesticides./pp./22-42./ In:/S. Ruiaree (eds.)/ Insects and Animals, Major Enemies of Economic Plants and Management./Idea Square./Bangkok. (in Thai)

Tilgner, E.H./2017./Phasmida (Slick and leaf insects) ./pp.765-766./In:/V.H.Resh and R.T. Carde/(eds) . Encyclopedia of Insects./2nd ed./Academic Press./London.

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (**อ้างอิงเฉพาะข้อมูลที่ทันสมัย/เป็นปัจจุบัน เช่น สถิติ จำนวนประชากร เป็นต้น**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ (ระบุออนไลน์)/แหล่งข้อมูล./ชื่อ Website/(วันเดือนปีที่สืบค้นข้อมูล).

Department of Local Administration. 2018. Community Management Plan (Online). Available: http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2018/1/19390_2_1516003578311.pdf?time=1516143862616 (May 9, 2018). (in Thai)

National Statistical Office./2016./The 2016 Household Survey on the Use of Information and Communication Technology./ (Online)/Available:/https://goo.gl/rv6nbc/(October 05, 2017)

รูปแบบในการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้อักษรตัวอน

Meloloiogyne incognita

ชื่อเฉพาะ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ทุกคำ

Berdmann, Marschner

ภาษาอังกฤษทั้งในวงเล็บและนอกวงเล็บ ให้ใช้ตัวเล็ก

completely randomized design, (transition period)

ตัวย่อ ให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก

(randomized complete block design, RCBD)

หัวข้อเรื่อง ให้ขึ้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Abstract, Introduction

คำแรกที่ตามหลัง คำสำคัญ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Keywords: Mango, chlorophyll

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563)

Volume 8, Issue 2 (May – August 2020)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

ผู้จัดพิมพ์ Publisher	เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน	Upper Northern Research Administrative Network
กำหนดการพิมพ์ Publication	วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับ/ปี) ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม	Tri-annually Issue 1 January-April Issue 2 May-August Issue 3 September-December
วัตถุประสงค์ Objective	เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัยของนักวิชาการและบุคคล ทั่วไปที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะเพื่อการพัฒนาชุมชนและเพิ่มคุณภาพ ชีวิต โดยการสนับสนุนจากสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)	To be Humanities and Social Sciences journal published the results of research scholars and the general quality and can be used, especially for community development and enhance the quality of life. The journal was supported by the Office of the Higher Education Commission (OHEC)
ที่ปรึกษา Consulting	ดร. สุภัทร จำปาทอง Suphat Champatong, Ph.D. นางอรสา ภาววิมล Aurasa Pavavimol, Ph.D. นางสาว สมันชนา จันทร์โจวงศ์ Sumantana Chantarojwong, M.A.	เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา Secretary-General รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา Deputy Secretary-General ผู้อำนวยการสำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา Director, Bureau of General Administration
บรรณาธิการ Editor	ศ. ดร. สัญชัย จตุรสิทธา Sanchai Jaturasitha, Ph.D., Prof.	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
ผู้ช่วยบรรณาธิการ Asst. Editor	นางสาว กิรติ แก้วสัมฤทธิ์ Geerati Kaewsumrit, M.A. รศ. ดร. ไสว บุรณพานิชพันธ์ Sawai Buranapanichpan, Ph.D., Assoc. Prof.	สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา Bureau of Cooperation and Promotion, OHEC มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ) Editorial Board (Academic)	ผศ. ดร. รัชฎา ตั้งวงศ์ไชย Ratchada Tangwongchai, Ph.D., Asst. Prof. รศ. ดร. สุขกิจ ยะโสธรศรีกุล Sukkid Yasothornsrikul, Ph.D., Assoc. Prof. รศ. ดร. กำนัน จันทร์พรหมมา Kan Chantrapomma, Ph.D., Assoc. Prof. รศ. ดร. ธีระพล ศรีชนะ Teerapol Srichana, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยขอนแก่น Khon Kaen University มหาวิทยาลัยนเรศวร Naresuan University มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ Hat Yai University มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Prince of Songkla University

วารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563)

Volume 8, Issue 2 (May – August 2020)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ)	รศ. ดร. ชิตณรงค์ศิริสถิตกุล Chitnarong Sirisathitkul, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ Walailak University
Editorial Board (Academic)	รศ. ดร. อนันต์ ทองระอา Anan Tongraar, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี Suranaree University of Technology
	รศ. ดร. สุนันทา โอศิริ Sunantha Osiri, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University
	ผศ. ดร. ปฐมทัศน์ จิระเดชะ Pathomthath Chiradeja, Ph.D., Asst. Prof.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University
	ศ. ดร. พรศักดิ์ ศรีอมรศักดิ์ Pomsak Sriamornsak, Ph.D., Prof.	มหาวิทยาลัยศิลปากร Silpakorn University
	ผศ. ดร. สุพัฒน์ กู้เกียรติกุล Supath Kookiatkoon, Ph.D., Asst. Prof.	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี Ubon Ratchathani University
	รศ. ดร. นาธาน บาเดนอค Nathan Badenoch, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยเกียวโต Kyoto University

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจและแก้ไขบทความที่เสนอเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต
The Editorial Board claims a right to review and correct all articles submitted for publishing

บทความหรือข้อความความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
คณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ใช้ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยและคณะผู้จัดทำ / บรรณาธิการ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาวศรชนก พูลทวี

กองบรรณาธิการวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 E-mail: journals.unrn@gmail.com

โทรศัพท์ 053-218452 โทรทัศน์ (มือถือ) 087-656-0160

พิมพ์ที่: เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต เล่มนี้ เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ซึ่งมีบทความวิจัยถึง 15 เรื่อง นับว่าน่าสนใจมาก มีทั้งสาขาด้านการศึกษา โภชนาการ การเกษตร การตลาด การท่องเที่ยว สาธารณสุข และความเชื่อ สำหรับความเชื่อนั้น ยังคงอยู่กับสังคมวัฒนธรรมคนไทย ถึงแม้ว่ายุคนี้จะเป็นยุคประเทศไทย 4.0 ก็ตาม เพราะความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ย่อมแสดงถึงความผูกพันของผู้คนในชุมชน ที่ได้มีการสืบทอดอดีต มาจนถึงปัจจุบัน ผ่านการถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่น ที่อาจมาจากการบันทึก การเล่าเรื่อง หรือตำนาน อย่างไม่อย่างหนึ่ง การถ่ายทอดความเชื่อเหล่านี้ นักวิจัยได้นำมาเสนอเป็นบทความวิชาการที่ชัดเจนในเชิงเอกสารมากขึ้น

ปัจจุบันนี้ การระบาดของไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ หรือที่มีชื่อที่ทุกคนรู้จักว่า COVID-19 นั้น ได้กลายเป็นปัญหาในทางสาธารณสุขทั่วโลก ทุกคนก็คาดหวังว่าจะมีวัคซีน หรือยาที่ใช้รักษาอย่างมีประสิทธิภาพ ในบางวิกฤติ ก็คงก็เห็นโอกาสให้กับนักวิจัย ที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยด้านนี้ ทั้งทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางวารสารฯ ก็คาดหวังจะมีบทความวิจัย ที่เกี่ยวข้องมาตีพิมพ์ในวารสารนี้

สิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนต้องระมัดระวังมากในการจัดทำบทความ คือจรรยาบรรณของผู้ที่เกี่ยวข้องกับบทความ หรือสัตว์ทดลอง ที่ต้องมีใบอนุญาตจากกรรมการจรรยาบรรณให้ทำการวิจัยได้ รวมถึงการเขียน การตีพิมพ์ ก็ต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณ ไม่คัดลอก หรือตีพิมพ์ซ้ำอีกด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลลงโทษที่รุนแรงมากเช่นกัน

ท้ายนี้ทางกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่าน ที่ได้ส่งบทความดี ๆ มาแบ่งปัน ให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในแขนงต่าง ๆ ทางวารสารฯ ก็หวังว่าท่านคงจะให้ความอนุเคราะห์ในโอกาสหน้าอีกเช่นกัน

พบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ศ. (เชี่ยวชาญพิเศษ) ดร. สัญชัย จตุรสีทธา

บรรณาธิการวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

การพัฒนาและศึกษาคุณสมบัติการวัดของแบบประเมินจิตสาธารณะ

ในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร

Development and Psychometric Evaluation of Public-mindedness

Inventory in Senior High School Students in Bangkok

สุกานดา รัศมีภักดิ์* สุชีรา ภัทรายุตวรรัตน์ และ ธนยศ สุมาลัยโรจน์

Sukanda Rassameepak, Suchieera Phattrayuttrawat and Thanayot Sumalrot*

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ 10700

Department of Psychiatry, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University, Bangkok 10700, Thailand

*Corresponding author: Email: su.r.sukanda@gmail.com

(Received: August 14, 2019; Accepted: December 17, 2019)

Abstract: The objectives were to develop and validate psychometric properties of rating and situational public-mindedness inventory in senior high school students in Bangkok. A total of 479 participants, studying in school from the secondary educational service area in Bangkok, were divided into 2 groups. Firstly, the 60 participants were randomized to develop and select qualified items. Secondly, the 419 participants were randomized to validate psychometric properties of inventory. The rating and situational public-mindedness inventory developed by the researcher was used for data collection. The content validity, corrected item-total correlation, internal consistency and parallel-forms reliability were assessed. The results showed that IOC ranging from 0.67 to 1.00 and 0.67 to 1.00, CITC ranging from 0.30 to 0.62 and 0.33 to 0.74, and Cronbach's alpha coefficient valuing 0.92 and 0.93 were found in public-mindedness inventory rating and situational version, respectively. Furthermore, there was significantly positive correlation between rating and situational public-mindedness inventory at 0.01 level. These results can be assured as a valid and reliable measurements, which can be used for gathering data on public-mindedness in students in future research.

Keywords: Public-mindedness, psychometric properties

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่าและประเภทเชิงสถานการณ์ในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 479 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาแบบประเมิน จำนวน 60 คน และกลุ่มตรวจสอบคุณสมบัติการวัด จำนวน 419 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่าและประเภทเชิงสถานการณ์ที่พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย ผลการวิจัยพบว่า แบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภทที่

พัฒนาขึ้นมีคุณสมบัติการวัดในด้านความตรงและความเที่ยง โดยประเภทมาตรฐานค่ามีค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 ค่า CITC ระหว่าง 0.30 - 0.62 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคเท่ากับ 0.92 ส่วนประเภทเชิงสถานการณ์มีค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 ค่า CITC ระหว่าง 0.33 - 0.74 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคเท่ากับ 0.93 นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ความเที่ยงแบบทดสอบคู่ขนานระหว่างแบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภท พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสรุป แบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภทมีคุณสมบัติการวัด ซึ่งเหมาะสำหรับนำไปใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะในนักเรียน

คำสำคัญ: จิตสาธารณะ คุณสมบัตินิยามทางจิตวิทยา

คำนำ

ทุกวันนี้ ประเทศไทยประสบปัญหาพฤติกรรมที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะอยู่มาก เมื่อบุคคลไม่ตระหนักถึงความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน จะนำไปสู่การเอาเปรียบและแสดงพฤติกรรมโดยไม่คำนึงถึงหลักคุณธรรม จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในทางกลับกัน หากสังคมไทยอุดมไปด้วยประชากรที่มีจิตสาธารณะ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ปัญหาการทะเลาะวิวาท แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น หลอกลวงเพื่อนำทรัพย์สินของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตน และปัญหาอาชญากรรมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ (Panna, 2016) จากการศึกษาของ Phanphonlakrit and Sirikulpan (2017) พบว่า การเห็นแก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม และเห็นแก่กฎระเบียบมากกว่าพวกพ้องนั้นเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของการมีจิตจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของเยาวชน ซึ่งช่วยส่งเสริมภูมิคุ้มกันและยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับเยาวชน

คำว่า “จิตสาธารณะ” คือ การตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม (Matchimapiro, 2013)

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการริเริ่มโครงการเพื่อส่งเสริมและยกระดับจิตสาธารณะให้แก่ประชาชน เช่น การบรรจุให้จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อและเสียสละแก่ผู้อื่น เนื่องจากเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศชาติ (Ministry of Education, 2014) โครงการดังกล่าวถูกออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่เด็กนักเรียนเนื่องจากนักเรียนในช่วงอายุตั้งแต่ 11 ปี ขึ้นไป ตามพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget นั้น สามารถคิดและมีความเข้าใจในระดับนามธรรม คิดเชิงเหตุผลและคาดคะเนถึงผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ (Simatwa, 2010) จึงเป็นผลให้กระทรวงศึกษาธิการออกหลักสูตรให้แก่โรงเรียนทั่วประเทศไทย เพื่อกระตุ้นการปลูกจิตสาธารณะให้นักเรียนในวัยดังกล่าว อีกทั้ง เมื่อนักเรียนช่วงวัยดังกล่าวเติบโตและสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติ ดังนั้น การสร้างจิตใจที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและรับผิดชอบต่อในการกระทำของตนเองจึงสำคัญอย่างยิ่ง

เครื่องมือวัดระดับจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือ

ประเภทมาตรประมาณค่า (rating scale) ซึ่งมีจุดเด่นที่สามารถใช้งานได้ง่าย และมีการใช้อย่างแพร่หลาย อาทิ การศึกษาของ Dumprapai (2012) และการศึกษาของ Pakapol and Isarangkul Na Ayutthaya (2015) นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือประเภทเชิงสถานการณ์ (situational scale) ที่ลักษณะของข้อคำถามช่วยกระตุ้นความท้าทายแก่ผู้ตอบให้เกิดความน่าติดตาม (Saehum and Kaemkate, 2017)

เนื่องด้วยเครื่องมือประเภทมาตรประมาณค่าและประเภทเชิงสถานการณ์ต่างมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาเครื่องมือวัดจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 2 ประเภทที่มีคุณสมบัติการวัดที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะและการส่งเสริมจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณสมบัติการวัดของแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่าและประเภทเชิงสถานการณ์ในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตามความสะดวก (convenience sampling) กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มพัฒนาแบบประเมินจำนวน 60 คน และกลุ่มตรวจสอบคุณสมบัติการวัดของแบบประเมินจำนวน 419 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น โรงเรียน ผลการเรียนเฉลี่ย และแผนการเรียน

ตอนที่ 2 แบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่า ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจำนวน 60 ข้อ มีรูปแบบการตอบทั้งหมด 4 ตัวเลือก ได้แก่ แทบไม่ปฏิบัติเลย ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้ง และปฏิบัติเสมอ

ตอนที่ 3 แบบประเมินจิตสาธารณะประเภทเชิงสถานการณ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม จำนวนทั้งสิ้น 60 ข้อ มีรูปแบบการตอบทั้งหมด 4 ตัวเลือก โดยแต่ละตัวเลือกแสดงถึงการตัดสินใจพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเหตุผลทางจริยธรรมของ Kohlberg (Zhang and Zhao, 2017) ตั้งแต่ขั้นที่ 1 – 4 โดยขั้นที่ 1 หมายถึง ตัดสินพฤติกรรมที่เหมาะสมจากผลลัพธ์ของพฤติกรรม เช่น การลงโทษ ขั้นที่ 2 หมายถึง ตัดสินพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยใช้การได้รับรางวัลเป็นตัวกำหนด ขั้นที่ 3 หมายถึง ตัดสินพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยยึดความคาดหวังและการยอมรับใน

สังคม และชั้นที่ 4 หมายถึง ตัดสินพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยขึ้นอยู่กับกลุ่ม กฎ และระเบียบ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาความหมาย องค์ประกอบ ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ และกระบวนการสร้างและตรวจสอบคุณสมบัติการวัดของแบบประเมินจากหนังสือ เอกสาร วารสารวารสารวิเลกทรอนิกส์ และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ในประเทศไทย

2. นิยามและกำหนดองค์ประกอบของจิตสาธารณะให้มีความชัดเจน โดยการสังเคราะห์จากนักวิจัยหลากหลายท่านที่ได้ให้ความคิดเห็นไว้ ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากการให้ความเห็นที่สอดคล้องกันจากนักวิจัยตั้งแต่ 4 ท่านขึ้นไป แสดงดัง Table 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามของแบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภท

Table 1. The analysis of public-mindedness component

Authors	Nooroon (2008)	Nakrod (2011)	Dumprapai (2012)	Sutthirat (2012)	Pakapol, andisarakul Na Aytthaya (2015)	Panna (2016)	Chalermrunroj (2016)	Ramsiri (2017)	Saeum and Kaemkate (2017)	Total
Components										
Public property usage and maintenance	/		/	/		/	/	/	/	7
Maintenance responsibility for public property	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9
Respect for the public property usage right of others	/	/	/	/		/	/	/		7
Public problems awareness and solution finding		/					/		/	3
Participation in community activities					/	/	/		/	4
Respect for public right of others									/	1
Social responsibility										1

ทั้งนี้จากการสังเคราะห์นิยามและองค์ประกอบสามารถสรุปได้ว่า จิตสาธารณะหมายถึง จิตที่ปรารถนาดีผู้อื่นและสังคม ส่งผลให้บุคคลเห็นคุณค่าและดูแลสิ่งของสาธารณะ และกระทำการต่าง ๆ โดยที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มี

ความรับผิดชอบต่อสังคม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาส่วนรวม ช่วยเหลือและทำคุณประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจและไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1. การใช้และดูแลของส่วนรวม หมายถึง

การใช้ของส่วนรวมอย่างระมัดระวัง ไม่ทำลาย คุณค่า และสืบหากลยุทธ์เพิ่มเติมเพื่อให้ของส่วนรวมไม่ให้เกิดความเสียหายหรือสิ้นเปลือง 2. การถือเป็นหน้าที่ ในการดูแลของส่วนรวม หมายถึง การกระทำตาม ความสามารถของตนเองในการดูแลรักษา และ สอดส่องดูแลของส่วนรวม 3. การเคารพสิทธิของ ผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม หมายถึง การไม่ปิดกั้น สิทธิของผู้อื่นในการเข้าถึงและได้ใช้ประโยชน์จาก ของส่วนรวม และ 4. การมีส่วนร่วมในการทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม หมายถึง การช่วยเหลือผู้อื่น หรือร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตาม กำลังความสามารถที่มีด้วยความเต็มใจและไม่ คาดหวังผลตอบแทน

3. สร้างข้อคำถามโดยใช้คำนิยามและ องค์ประกอบที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นเป็นแนวทาง สำหรับแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตร ประมาณค่าจะให้กลุ่มตัวอย่างรายงานความถี่ของ พฤติกรรมจิตสาธารณะตามความคิดของตนเอง (self-report) 4 ระดับ ตั้งแต่ระดับแทบไม่ปฏิบัติเลย - ปฏิบัติเสมอ ส่วนประเภทเชิงสถานการณ์ กลุ่ม ตัวอย่างจะได้อ่านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ และเลือกตัวเลือกที่ตรงกับ ความคิดของตนเองมากที่สุดเพียง 1 ตัวเลือก โดย ผู้วิจัยสร้างตัวเลือกจากการให้เหตุผลทางจริยธรรม ของ Kohlberg (Zhang and Zhao, 2017) ตั้งแต่ ขั้นที่ 1 - 4

4. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและ ปรับแก้ไขภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 3 ท่าน ซึ่งเป็นครูชำนาญการพิเศษระดับชั้น มัธยมศึกษาและมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและ การประเมินผลการศึกษา

5. ยื่นขอรับรองโครงการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะ แพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ภายหลังจาก โครงการวิจัยได้รับการรับรองแล้ว (certificate of approval No. SI 725/2561) จึงนำแบบประเมินทั้ง 2 ประเภทไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในกลุ่ม พัฒนาแบบประเมิน จำนวน 60 คน และวิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่เหมาะสม

6. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในกลุ่ม ตรวจสอบคุณสมบัติการวัด จำนวน 419 คน โดยใช้ แบบประเมินที่ผ่านการคัดเลือกข้อคำถามที่ เหมาะสมแล้ว จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบ คุณสมบัติการวัดโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS for Windows อีกทั้งสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและ อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติ บรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

2. ตรวจสอบคุณสมบัติการวัด ได้แก่ การ วิเคราะห์ข้อคำถามที่เหมาะสม (item analysis) พิจารณาจากค่าอำนาจจำแนก (item discrimination) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับ ข้อถาม (corrected item-total correlation; CITC) การตรวจสอบความตรง (validity) พิจารณาจาก ความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดย คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruence; IOC) และการตรวจสอบ ความเที่ยง (reliability) พิจารณาจากความเที่ยง แบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ คอนนาค (Cronbach's alpha coefficient) ร่วมกับ

ความเที่ยงแบบทดสอบคู่ขนาน (parallel-forms reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) ระหว่างแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่าและประเภทเชิงสถานการณ์

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 479 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มพัฒนาเครื่องมือจำนวน 60 คน มีอายุระหว่าง 14 - 18 ปี ($M = 16.26, SD = .95$) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 38 คน (ร้อยละ 63.30) เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 ในจำนวนเท่ากัน ระดับชั้นละ 20 คน (ร้อยละ

ละ 33.30) เรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์มากที่สุด จำนวน 24 คน (ร้อยละ 40.00) และมีผลการเรียนเฉลี่ยระหว่าง 2.00 - 3.98 ($M = 3.08, SD = 0.52$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มตรวจสอบคุณสมบัติการวัดจำนวน 419 คน มีอายุระหว่าง 14 - 20 ปี ($M = 16.25, SD = 1.02$) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 162 คน (ร้อยละ 61.30) เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มากที่สุด จำนวน 162 คน (ร้อยละ 38.70) เรียนแผนการเรียนคณิตศาสตร์ - ภาษาอังกฤษมากที่สุด จำนวน 162 คน (ร้อยละ 38.40) และมีผลการเรียนเฉลี่ยระหว่าง 1.01 - 4.00 ($M = 3.06, SD = 0.53$) แสดงผลดัง Table 2

Table 2. The demographic data, frequency and percentage of the samples

Samples in inventory development group		Samples in psychometric evaluation group	
Demographic data	Frequency (%)	Demographic data	Frequency (%)
Gender		Gender	
Male	22 (36.70)	Male	162 (38.70)
Female	38 (63.30)	Female	257 (61.30)
Grade		Grade	
10 th grade	20 (33.30)	10 th grade	130 (31.00)
11 th grade	20 (33.30)	11 th grade	162 (38.70)
12 th grade	20 (33.30)	12 th grade	127 (30.30)
Educational program		Educational program	
Sciences – Mathematics	24 (40.00)	Sciences – Mathematics	143 (34.10)
Mathematics – English	21 (35.00)	Mathematics – English	161 (38.40)
Social – English	2 (3.30)	Social – English	25 (6.00)
Korean – English	4 (6.70)	Korean – English	24 (5.70)
Chinese – English	6 (10.00)	Chinese – English	41 (9.80)
Japanese – English	1 (1.70)	Japanese – English	13 (3.10)
French – English	2 (3.30)	French – English	6 (1.40)
		Technological – English	5 (1.20)
		unspecified	1 (0.20)

การตรวจสอบความตรง

1. ความตรงตามเนื้อหาจากการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า ในแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรฐานประมาณค่า จำนวน 60 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ทุกข้อ (IOC \geq 0.50)

ส่วนในแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทเชิงสถานการณ์จำนวน 60 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้จำนวน 58 ข้อ และมีข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์จำนวน 2 ข้อ ผู้วิจัยจึงได้คัดข้อคำถามดังกล่าวออกจากแบบประเมิน แสดงผลดัง Table 3

Table 3. The index of item-objective congruence of public-mindedness inventory

Rating version						Situational version					
Item	IOC	Item	IOC	Item	IOC	Item	IOC	Item	IOC	Item	IOC
1.	1.00	21.	1.00	41.	1.00	1.	1.00	21.	1.00	41.	1.00
2.	1.00	22.	1.00	42.	1.00	2.	1.00	22.	1.00	42.	1.00
3.	1.00	23.	1.00	43.	1.00	3.	1.00	23.	1.00	43.	1.00
4.	1.00	24.	1.00	44.	1.00	4.	0.67	24.	1.00	44.	1.00
5.	1.00	25.	1.00	45.	1.00	5.	1.00	25.	1.00	45.	1.00
6.	1.00	26.	1.00	46.	1.00	6.	1.00	26.	1.00	46.	1.00
7.	1.00	27.	1.00	47.	1.00	7.	1.00	27.	1.00	47.	1.00
8.	1.00	28.	1.00	48.	1.00	8.	1.00	28.	1.00	48.	1.00
9.	1.00	29.	1.00	49.	1.00	9.	1.00	29.	1.00	49.	1.00
10.	1.00	30.	1.00	50.	1.00	10.	0.67	30.	1.00	50.	1.00
11.	1.00	31.	1.00	51.	1.00	11.	1.00	31.	1.00	51.	1.00
12.	0.67	32.	1.00	52.	1.00	12.	1.00	32.	1.00	52.	1.00
13.	1.00	33.	1.00	53.	1.00	13.	1.00	33.	1.00	53.	1.00
14.	1.00	34.	1.00	54.	1.00	14.	1.00	34.	1.00	54.	1.00
15.	1.00	35.	1.00	55.	1.00	15.	1.00	35.	1.00	55.	1.00
16.	1.00	36.	1.00	56.	1.00	16.	1.00	36.	1.00	56.	1.00
17.	1.00	37.	1.00	57.	1.00	17.	1.00	37.	1.00	57.	1.00
18.	1.00	38.	1.00	58.	1.00	18.	0.67	38.	1.00	58.	1.00
19.	1.00	39.	1.00	59.	1.00	19.*	0.33	39.	1.00	59.	1.00
20.	1.00	40.	1.00	60.	1.00	20.*	0.33	40.	1.00	60.	1.00

* IOC < 0.50

การวิเคราะห์ข้อคำถามที่เหมาะสม

1. การวิเคราะห์ข้อคำถามที่เหมาะสมจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถาม (CITC) พบว่า ในแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่า จำนวน 60 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถามที่ยอมรับได้ (CITC \geq 0.30) จำนวน 34 ข้อ และข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์จำนวน 26 ข้อ ส่วนแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทเชิงสถานการณ์จำนวน 58 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถามที่ยอมรับได้จำนวน 36 ข้อ และข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์จำนวน 22

ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดข้อคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดออกจากแบบประเมิน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ในแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่า ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถามในด้านการใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมีค่าระหว่าง 0.31 - 0.62 0.32 - 0.54 0.32 - 0.41 และ 0.30 - 0.50 ตามลำดับ ส่วนแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทเชิงสถานการณ์มีค่าระหว่าง 0.33 - 0.60 0.34 - 0.62 0.40 - 0.74 และ 0.34 - 0.72 ตามลำดับ แสดงผลดัง Table 4

Table 4. The corrected item-total correlation of public-mindedness inventory

Public-mindedness inventory	Rating version		Situational version	
	Item (N)	CITC	Item (N)	CITC
Overall	34	0.30 - 0.62	36	0.33 - 0.74
1. Public property usage and maintenance	11	0.31 - 0.62	6	0.33 - 0.60
2. Maintenance responsibility for public property	8	0.32 - 0.54	8	0.34 - 0.62
3. Respect for the public property usage right of others	4	0.32 - 0.41	10	0.40 - 0.74
4. Participation in community activities	11	0.30 - 0.50	12	0.34 - 0.72

การตรวจสอบความเที่ยง

1. ความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค พบว่า แบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรประมาณค่ามีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคโดยรวมเท่ากับ 0.92 เมื่อพิจารณารายด้าน คือ ด้านการใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของ

ผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมีค่า 0.79 0.76 0.66 และ 0.84 ตามลำดับ ส่วนแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทเชิงสถานการณ์มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคโดยรวมเท่ากับ 0.93 และเมื่อพิจารณารายด้านมีค่า 0.69 0.79 0.85 และ 0.78 ตามลำดับ แสดงผลดัง Table 5

Table 5. The Cronbach's alpha of public-mindedness inventory

Public-mindedness inventory	Rating version		Situational version	
	Item (N)	Cronbach's alpha (α)	Item (N)	Cronbach's alpha (α)
Overall	34	0.92	36	0.93
1. Public property usage and maintenance	11	0.79	6	0.69
2. Maintenance responsibility for public property	8	0.76	8	0.79
3. Respect for the public property usage right of others	4	0.66	10	0.85
4. Participation in community activities	11	0.84	12	0.78

2. ความเที่ยงแบบทดสอบคู่ขนานจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างแบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภทพบว่า คะแนนที่ได้จากแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรฐานประมาณค่า ($M = 95.01$, $SD =$

15.00) และประเภทเชิงสถานการณ์ ($M = 90.55$, $SD = 19.72$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่ำ ($r = 0.25$) ที่ระดับ 0.01 แสดงผลดัง Table 6

Table 6. The Pearson's correlation coefficient between rating and situational public-mindedness inventory

Public-mindedness inventory	M	SD	Pearson's correlation coefficient
Rating version	100.79	15.34	0.25**
Situational version	108.73	21.78	

** P - value < 0.01, two-tailed

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบประเมินจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร จากการสังเคราะห์องค์ประกอบจากความคิดเห็นของนักวิจัยหลายท่าน พบว่าจิตสาธารณะแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การใช้และดูแลของส่วนรวม การถือเป็นที่ในการดูแลของส่วนรวม การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Panna (2016) ที่ระบุว่า จิตสาธารณะแบ่งเป็นองค์ประกอบได้

ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการใช้ ด้านการถือเป็นที่ ด้านการเคารพสิทธิ และด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า เมื่อตัดข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์ ($IOC < 0.50$) แบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรฐานค่า และประเภทเชิงสถานการณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 จัดอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่ง Rovinelli and Hambleton (1977) เสนอว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ถือได้ว่าแบบประเมินฉบับนี้มีความตรงตามเนื้อหา

ในส่วนการวิเคราะห์ข้อคำถาม โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถาม พบว่า เมื่อตัดข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ (CITC < 0.30) แบบประเมินจิตสาธารณะ ทั้ง 2 ประเภทมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถามอยู่ระหว่าง 0.30 - 0.62 และ 0.33 - 0.74 ตามลำดับ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไปจัดอยู่ในระดับยอมรับได้ (Cristobal *et al.*, 2007) ถือได้ว่าข้อคำถามที่พัฒนาขึ้นมีอำนาจในการจำแนก นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาจำนวนและเนื้อหาของข้อคำถามร่วมด้วยเพื่อให้แบบประเมินทั้ง 2 ประเภทสามารถวัดระดับจิตสาธารณะได้อย่างครอบคลุม

อีกทั้งเมื่อพิจารณาร่วมกับความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค พบว่า แบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรฐานค่าโดยรวมมีค่า 0.92 และรายด้าน คือ การใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านกรมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมมีค่า 0.79, 0.76, 0.66, และ 0.84 ตามลำดับ ส่วนประเภทเชิงสถานการณ์โดยรวมมีค่า 0.93 และรายด้านมีค่า 0.69, 0.79, 0.85 และ 0.78 ตามลำดับ ถือได้ว่าแบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภทมีความเที่ยงโดยรวมจัดอยู่ในระดับดี - ดีเยี่ยม ประกอบกับรายด้านที่มีค่าตั้งแต่ 0.76 - 0.85 จัดอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมจากแบบประเมินจิตสาธารณะประเภทมาตรฐานค่า และด้านการใช้และดูแลของส่วนรวมจากแบบประเมินจิตสาธารณะ

ประเภทเชิงสถานการณ์ที่มีค่า 0.66 และ 0.69 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าระดับที่ยอมรับได้ (Taber, 2016) ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนข้อคำถามส่วนหนึ่งถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมทุกข้อถามกับข้อถาม ทำให้มีข้อคำถามในด้านนั้นเหลืออยู่จำนวนน้อย เพียง 4 ข้อ และ 6 ข้อ จึงมีผลต่อค่าความเที่ยงที่ลดลง (Tavakol and Dennick, 2011) ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ซึ่งถูกจำกัดด้วยระดับชั้น ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือมีความเป็นเอกพันธ์ (homogeneity) กันสูง อาจมีผลให้ค่าความเที่ยงลดต่ำลง (Helms *et al.*, 2006) อย่างไรก็ตาม ในการเริ่มพัฒนาแบบประเมิน ค่าความเที่ยงระหว่าง 0.60 - 0.70 ยังถือว่ายอมรับได้ (Hair *et al.*, 2010)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความเที่ยงแบบทดสอบคู่ขนานโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างแบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภท พบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ 0.25 ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ (Akoglu, 2018) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งตอบแบบประเมินในลักษณะสุดโต่ง ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญไปจากข้อมูลค่าอื่น ๆ (outlier) เมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ จึงมีผลต่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ลดลง (Goodwin and Leech, 2006)

จากข้อสรุปที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการวิจัยในอนาคตที่จะช่วยให้แบบประเมินจิตสาธารณะมีคุณสมบัติทางการวัดเพิ่มมาก

ขึ้น ได้แก่ ผู้วิจัยควรเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายโดยอาจเพิ่มขอบเขตของระดับการศึกษาเพื่อลดความเป็นเอกพันธ์ของข้อมูล ควรสร้างข้อคำถามเพิ่มเติมในแบบประเมินจิตสาธารณะด้านที่มีค่าความเที่ยงต่ำ และการตรวจสอบข้อมูลที่มีความแตกต่างจากข้อมูลค่าอื่น ๆ อย่างมากก่อนการวิเคราะห์ผลอาจช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงค่าประสิทธิสัมสัมพันธ์มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการประเมินจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครนั้น ประเมินจาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้และดูแลของส่วนรวม ด้านการถือเป็นที่ในการดูแลของส่วนรวม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม และด้านการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนเครื่องมือที่ขึ้นนั้นสามารถเป็นทางเลือกใหม่ในการประเมินระดับจิตสาธารณะเพื่อนำไปสู่การปลูกฝังนักเรียนให้มีจิตสาธารณะค่านึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และทำคุณประโยชน์เพื่อสังคม อันจะเป็นการสนับสนุนให้คนในสังคมรู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือ และเต็มใจเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสังคม

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาคูณสมบัติการวัดของแบบประเมินจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร โดยพัฒนาแบบประเมินทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทมาตรฐานปรมาณค่า และประเภทเชิงสถานการณ์ ผลการวิจัยพบว่า แบบประเมินจิตสาธารณะทั้ง 2 ประเภทมีคุณสมบัติการ

วัดและเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้นแบบประเมินจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้จึงสามารถเป็นเครื่องมือทางเลือกในการวัดระดับจิตสาธารณะของนักเรียนได้นอกเหนือจากการประเมินแบบสาธารณะในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสัมภาษณ์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบแบบประเมินที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ คุณครูวิภา มณีเนตร คุณครูมารศรี อนันท์คุณ และคุณครูวรรณิ ประเสริฐสรณ์ ตลอดจนทุนบัณฑิตศึกษาประเภท 2 ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายตลอดการทำวิจัย และทุนสนับสนุนนักศึกษาาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดลในการนำเสนอผลงานทางวิชาการภายในประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- Akoglu, H. 2018. User's guide to correlation coefficients. *Turkish Journal of Emergency Medicine* 18(3): 91-93.
- Chalermrunroj, T. 2016. The relationship between psychological capital and public-mindedness in secondary school students, Hatyaiwitthayalai school. M.Sc. Thesis. Mahidol University, Bangkok. Thailand. (in Thai)

- Cristobal, E., C. Flavian and M. Guinaliu. 2007. Perceived e-service quality (PeSQ): Measurement validation and effects on consumer satisfaction and web site loyalty. *Managing Service Quality* 17(3): 317-340.
- Dumprapai, C. 2012. A comparative study on public mind of level III students with different critical thinking ability in South Krungthong School group under Bangkok metropolitan administration. *Sripatum Chonburi Journal* 9(2): 93-100. (in Thai)
- Goodwin, L.D. and N.L. Leech. 2006. Understanding correlation: Factors that affect the size of r. *The Journal of Experimental Education* 74(3): 249-266.
- Hair, J.F., W.C. Black, B.J. Babin and R.E. Anderson. 2010. *Multivariate Data Analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall. 734 p.
- Helms, J.E., K.T. Henze, T.L. Sass and V.A. Mifsud. 2006. Treating Cronbach's alpha reliability coefficients as data in counseling research. *The Counseling Psychologist* 34(5): 630-660.
- Matchimapiro, D. 2013. The public mind development of Thai youths. *Sakon Nakhon Graduate Studies Journal* 10(46): 13-23. (in Thai)
- Ministry of Education. 2014. *Guidelines for Assessing the Moral of Learners (2014 revised version)*. Agricultural co-operatives federation of Thailand Publisher, Bangkok. 70 p. (in Thai)
- Nakrod, C. 2011. Causal factors influencing public mind of Matthayomsuksa II students in Bangkok educational service area III. M.Ed. Thesis. Srinakarinwirot University, Bangkok. (in Thai)
- Nooroon, J. 2008. Psychological characteristics affecting public mind of lower secondary school students at Srinakarinwirot university Prasanmit demonstration school (secondary). M.Ed. Thesis. Srinakarinwirot University, Bangkok. (in Thai)
- Pakapol, P. and W. Isarangkul Na Ayutthaya. 2015. Effects of project-based learning in social studies subject using service learning activities on public consciousness concepts and behaviors of seventh grade students. *Journal of Education Studies* 43(1): 80-98. (in Thai)

- Panna, K. 2016. Public Minds can be created easily. Chulalongkorn University Press, Bangkok. 341 p. (in Thai)
- Phanphonlakrit, N. and C. Sirikulpan. 2017. Factor analysis of ethical mind for vocational students in Chiang Mai Thailand. *Journal of Community Development and Life Quality* 5(3): 471-479. (in Thai)
- Ramsiri, N. 2017. The enhancement of the public mind among lower secondary school students. M.Ed. Thesis. Srinakarinwirot University, Bangkok. (in Thai)
- Rovinelli, R.J. and R.K. Hambleton. 1977. On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research* 2: 94-60.
- Saehum, S. and W. Kaemkate. 2017. Development of a public mind scale for undergraduate students. *An Online Journal of Education* 12(2): 92-107. (in Thai)
- Simatwa, E.M.W. 2010. Piaget's theory of intellectual development and its implication for instructional management at pre-secondary school level. *Educational Research and Reviews* 5(7): 366-371.
- Sutthirat, C. 2012. Teaching Students A Public Mind. 5th ed. Ve print, Bangkok. 176 p. (in Thai)
- Taber, K.S. 2016. The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education* 48(6): 1273-1296.
- Tavakol, M. and R. Dennick. 2011. Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education* 2011(2): 53-55.
- Zhang, Q. and H. Zhao 2017. An analytical overview of Kohlberg's theory of moral development in college moral education in mainland China. *Open Journal of Social Sciences* 5(8): 151-160.
-

การส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของ

นักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง

Training Teachers to Develop Analytical Thinking Skills
of Primary School Students in Mueang Lampang District

ปรารธนา โกวิทยางกูร

Pratana Govittayangkull

สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง 52100

Educational Research and Evaluation, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Lampang 52100,
Thailand.

Corresponding author: E-mail: pratana.go@gmail.com

(Received: February 25, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The purpose of this research was to study the results of using participatory action research to train the teachers in developing analytical thinking skills of primary school students in Mueang Lampang district. The sample group comprised 15 teachers who taught at Municipal School 6 (Wat Pa Ruak). The research instruments included a workshop training course, the evaluation of teacher's report form, questionnaire and the group discussion recording form. The acquired information was analysed in term of frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings were as follows: 1) the teachers had participated in the process of analyzing the student's problems to acquire the operational plan relevant to the problems that the teachers would like to solve leading to the cooperation of the teachers, 2) the teachers gained more knowledge and understanding on analytical thinking skills and a high level of satisfaction in the workshop and, 3) the teachers could develop their student's analytical thinking skills. The teachers had adjusted themselves and their techniques for learning management making their operation relevant to the real situation as much as possible.

Keywords: Participatory action research, analytical thinking skills, primary school students, teachers

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูผู้สอนในโรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) รวม 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินการรายงานผลการพัฒนาทักษะการคิด

วิเคราะห์ แบบสอบถาม และแบบบันทึกสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลสรุปวิจัยได้ดังนี้ 1) ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหานักเรียนจึงทำให้การดำเนินการวิจัยได้รับความร่วมมือด้วยดีจากครูผู้สอน 2) ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้นและมีความพึงพอใจมาก และ 3) ครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ดีขึ้น และได้ปรับเปลี่ยนบทบาทรวมถึงเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ ทำให้ได้ผลการดำเนินการสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงมาก

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนระดับประถมศึกษา ครูผู้สอน

คำนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงต้องมุ่งให้ความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ และความรับผิดชอบ ต่อสังคม โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้โดยตรง ประเด็น ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเริ่มฝึกตั้งแต่เด็กที่อยู่ในวัยเรียน ซึ่งครูผู้สอนนับว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ครูควรตระหนักคิดหาแนวทางพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ที่แก้ปัญหาเป็น มีความคิดเชิงเหตุผล ทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นวัตถุประสงค์ของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อทำความเข้าใจและเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิดวิเคราะห์ รู้คุณค่าและความสำคัญ นำมาซึ่งการพัฒนา

คุณลักษณะของนักเรียน ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป (Art-in, 2011)

แต่อย่างไรก็ตาม สภาพในปัจจุบันพบว่า ครูผู้สอนบางส่วนไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ยังคงสอนเน้นให้นักเรียนท่องจำ จากงานวิจัยของ Wongsaphan (2013) พบว่านักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีปัญหาด้านการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับคำตอบมากกว่ากระบวนการ 2) นักเรียนขาดเครื่องมือช่วยคิดในระหว่างเรียนรู้ 3) นักเรียนไม่เกิดความเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ 4) ระบบการศึกษาขาดการประเมินผลสัมฤทธิ์ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ และ 5) นักเรียนขาดประสบการณ์ความภาคภูมิใจจากผลงานที่นักเรียนคิด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินภายนอกระดับประเทศ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่ามาตรฐานที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด คือมาตรฐานด้านผู้เรียน โดยผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจรรย์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ในระดับต่ำ ซึ่งจากผลการประเมิน

สถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปรับปรุง มีสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้ระดับดี เพียงร้อยละ 10.4 (Office of Education Standards and Quality Assessment, 2007) ดังนั้น สถาบันการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีวิธีการพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ผู้สอนต้องสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา นักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Areesophonpichet, 2014) การจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริม พัฒนานักเรียนทั้งด้านกระบวนการคิด การปฏิบัติ ทักษะการจัดการ และพัฒนาความรู้สึกมองเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจในการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผลได้อย่างเป็นระบบ (Singharaj, 2013)

จากสภาพปัญหาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนข้างต้น ที่สำรวจโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่าส่วนใหญ่ของนักเรียนมีปัญหาในเรื่องทักษะการคิด และจากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดลำปาง ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) มีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และตระหนักเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหานักเรียนในด้านการคิดวิเคราะห์ เพราะกระบวนการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญที่จะส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดด้านอื่นๆ ที่สูงขึ้นได้ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา จำนวนทั้งหมด 15 คน ในโรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จากประชากรโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดลำปาง ทั้งหมด 6 โรงเรียน โดยมีเกณฑ์พิจารณาโรงเรียน ดังนี้ 1) โรงเรียนมีความตระหนัก (awareness) ในการพัฒนาคุณภาพทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน 2) โรงเรียนมีความพยายาม (attempt) ในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ของนักเรียนโดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับหนึ่งหรือมีความพยายามในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ 3) คณะครูผู้สอนมีความสนใจและเต็มใจเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยมีความประสงค์ในการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา” โดยครอบคลุมแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เทคนิควิธีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การวัดและการประเมินการคิดวิเคราะห์ที่เหมาะสม รวมถึงวิธีการรายงานผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยครูผู้สอน และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2.1) แบบสอบถามปัญหาและความต้องการของครูในการพัฒนาทักษะ

การคิดวิเคราะห์ 2.2) แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ 2.3) แบบสอบถามความพึงพอใจของครูผู้สอน 2.4) แบบประเมินความสามารถของครูผู้สอน 2.5) แบบบันทึกสนทนากลุ่ม โดยเครื่องมือทุกชนิดได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 วางแผนปฏิบัติการวิจัย ประกอบด้วย 1) สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของครูและโรงเรียน 2) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) ประชุมกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวางแผนและกำหนดกรอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมเติมเต็มความต้องการของครูผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ระยะที่ 2 ปฏิบัติการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการตามกรอบที่กำหนดไว้ร่วมกันกับครูผู้สอน 2) ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ไปประยุกต์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามบริบทและความต้องการของโรงเรียน 3) ติดตามการดำเนินการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC: professional learning community) เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนในลักษณะการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ข้อคิดเห็น รวมถึงแนวทางที่ดีในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เพื่อให้ครูผู้สอนได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดผลดีกับนักเรียนเป็นสำคัญ 4) ตรวจสอบความสามารถครูในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ระยะที่ 3 ประเมินผลการปฏิบัติการ

วิจัย โดยการใช้การสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อสรุปและอภิปรายผล การดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามปัญหาและความต้องการของครูในการพัฒนาความคิดทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนและข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความ

2. ข้อมูลจากแบบทดสอบวัดความเข้าใจของครูก่อน-หลังการอบรม ใช้การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจ ใช้การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ข้อมูลจากแบบประเมินความสามารถของครูผู้สอนประเมิน จากการรายงานการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และจากการรายงานผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ

5. ข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อสรุป และ อภิปราย ผล ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอน ใช้การแจกแจงความถี่ การวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความ

ผลการศึกษา

จากการดำเนินการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลในการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ

คือ 1) ระยะวางแผนปฏิบัติการวิจัย 2) ระยะปฏิบัติการวิจัย และ 3) ระยะประเมินผลการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

1. ระยะวางแผนปฏิบัติการวิจัย

ในระยะที่ 1 ได้ดำเนินการสำรวจสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความต้องการของครู จากการสำรวจ และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกับครูโรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) พบปัญหาในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียน และมีความประสงค์ในการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างแท้จริงเพื่อนำไปพัฒนา นักเรียนต่อไป

ดำเนินการประชุมร่วมกับครูผู้สอนเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน พร้อมทั้งสำรวจปัญหาการจัดการเรียนรู้ พบว่าครูส่วนใหญ่พบปัญหานักเรียนคิดวิเคราะห์ไม่เป็น ส่วนใหญ่อาศัยความจำไม่สามารถอธิบายความเป็นเหตุ เป็นผล การเชื่อมโยงในประเด็นที่เรียนรู้ได้อย่างครบถ้วน ซึ่งครูผู้สอนได้สะท้อนร่วมกันว่ามีความต้องการในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยต้องการเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ต่อจากนั้นได้ร่วมวางแผนกับครูผู้สอน กำหนดกรอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมเติมเต็มความต้องการของครูผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการลงพื้นที่ติดตามว่าครูผู้สอนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาทักษะการคิด

วิเคราะห์ได้ในระดับใดและช่วยเหลือแนะนำ รวมถึงครูผู้สอนในโรงเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ได้แผนการปฏิบัติการวิจัยที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับครูผู้สอนมีความสอดคล้องกับปัญหาที่ครูผู้สอนต้องการแก้ไข จึงเป็นผลให้การดำเนินการวิจัยได้รับความร่วมมือ ร่วมใจ จากครูผู้สอน

2. ระยะปฏิบัติการวิจัย

จากการดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และได้ดำเนินการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามกรอบที่กำหนดไว้ร่วมกันกับครูผู้สอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ผลดังนี้

2.1) ผลการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทักษะการคิดวิเคราะห์ ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิดวิเคราะห์ของครูผู้สอนที่เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่าความรู้ ความเข้าใจของครูก่อนการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.07 คะแนน และหลังจากการอบรมแล้วมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.53 คะแนน ครูส่วนใหญ่มีพัฒนาการของคะแนนเพิ่มขึ้นหลังจากอบรมเกี่ยวกับหลักการคิดวิเคราะห์ โดยมีพัฒนาความรู้ที่เพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 10.00-40.00 สรุปได้ว่าหลังการอบรมครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิดวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น ดังแสดงใน table

Table 1. Scores obtained from assessing analytical thinking of elementary education teachers

Teacher	Pretest (10 Full Score)	Posttest (10 Full Score)	Development Score	Percentage of Development
1	5	7	2	20
2	7	9	2	20
3	4	7	3	30
4	5	8	3	30
5	8	10	2	20
6	6	9	3	30
7	6	7	1	10
8	5	7	2	20
9	7	10	3	30
10	8	10	2	20
11	8	9	1	10
12	7	8	1	10
13	6	10	4	40
14	4	8	4	40
15	5	9	4	40
Mean	6.07	8.53	2.47	24.67
Standard Deviation	1.39	1.19	1.06	10.60

2.2) ความพึงพอใจในการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนที่มีความพึงพอใจโดยรวมต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก

(ค่าเฉลี่ย = 4.41) เมื่อพิจารณาในรายประเด็นพบว่ามีความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิดวิเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย = 4.80) รองลงมาคือความพึงพอใจมากในเรื่องความรู้ความสามารถของวิทยากร (ค่าเฉลี่ย = 4.73) และสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับผู้สนใจ/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย = 4.67) ตามลำดับ ดังแสดงใน table 2

Table 2 The satisfaction results of using participatory action research to enable the teachers in developing analytical thinking skills of primary school students

No.	Content list	Mean \bar{X}	Standard Deviation	Satisfaction Scale
1	The knowledge of analytical thinking skills of primary school students.	4.80	0.41	Very satisfied
2	Techniques of the development of analytical thinking skills of primary school students.	4.20	0.41	Satisfied
3	The evaluation of analytical thinking skills of primary school students.	4.27	0.46	Satisfied
4	The knowledge is compatible with the needs and expectations.	4.33	0.49	Satisfied
5	The knowledge and abilities of trainers.	4.73	0.46	Very satisfied
6	Time for training.	4.33	0.49	Satisfied
7	Place for training.	4.13	0.52	Satisfied
8	Medias/ supplements/ materials for training.	4.33	0.49	Satisfied
10	Facilitation for training.	4.20	0.41	Satisfied
11	The confidence in applying knowledge to practice	4.53	0.52	Very satisfied
12	Publishing the knowledge to others.	4.67	0.62	Very satisfied
Total		4.41	0.22	Satisfied

2.3) ผลของการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามบริบท และความต้องการของโรงเรียนจากการดำเนินการจัดนิเทศติดตามเพื่อติดตามผลให้เกิดการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานร่วมกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น การประเมินความสามารถของครูผู้สอนนั้นพิจารณา

จาก 1) การทำแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน และ 3) รายงานผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยผลการประเมินความสามารถของครูผู้สอน หลังจากการอบรมครั้งที่ 1 ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมา

ทักษะในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 33.33 เมื่อมีการนิเทศ ให้คำแนะนำเพื่อเติมเต็มอย่างต่อเนื่องครูมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการพบว่าไม่ปรากฏครูผู้สอนที่มีทักษะระดับต่ำมาก ต่ำ ปาน

กลาง โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่มีทักษะระดับสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 80.00 และมีทักษะระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 20.00 ตามลำดับ ดังแสดงใน table 3

Table 3 The amount and percentage of the teachers' abilities in developing analytical thinking skills of primary school students

Time of evaluation	Teachers' Abilities									
	Very low		Low		Medium		High		Very high	
	Amount (person)	%	Amount (person)	%	Amount (person)	%	Amount (person)	%	Amount (person)	%
1 st Time (1 st time after training)	-	-	5	33.33	9	60.00	1	6.67	-	-
2 nd Time (1 st Time follow up)	-	-	1	6.67	6	40.00	8	53.33	-	-
3 rd Time (End of project)	-	-	-	-	-	-	3	20.00	12	80.00

3. ระยะประเมินผลการปฏิบัติการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากครูผู้สอนในทุกชั้นตอน รวมถึงการติดตามการดำเนินการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง พบว่าครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่ได้รับการพัฒนาและเติมเต็มอย่างต่อเนื่อง และจากการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลการ

ดำเนินการ ครูผู้สอนได้สะท้อนความคิดเห็นว่าจากการเข้าร่วมโครงการมีการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากตนเองในฐานะครูผู้สอน มีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นมากกว่าการรับฟังจากครูเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยกระบวนการการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นเป็นขั้นตอนที่ดีทำให้ครูทุกคนได้เรียนรู้วิธีการ เทคนิคที่ดีของเพื่อนครู รวมถึงแนวทางที่ดีในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้

ในการจัดการเรียนรู้ของตน ทำให้ครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทรวมถึงเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้และเกิดผลดีกับนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการที่นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ดี จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ในวิชาต่างๆ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเติบโตเป็นทรัพยากรที่ดีของสังคมได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปางครั้งนี้ ได้ผลสรุปการวิจัยและมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1) ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระยะวางแผนการปฏิบัติการวิจัย ในขั้นตอนการสำรวจความต้องการและปัญหาในการทำวิจัย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และท้ายที่สุดสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า กระบวนการ แก้ปัญหาที่เกิดจากการสำรวจความต้องการและปัญหาในการดำเนินการทำวิจัยก่อน ทำให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ และมีความต้องการที่จะเพิ่มเติมความสามารถในการแก้ปัญหา ดังกล่าว ซึ่งในขั้นระยะวางแผนการปฏิบัติการวิจัยนั้นทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลอย่างเพียงพอและเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจนก่อนแล้วจึงเริ่มวางแผนปฏิบัติการวิจัย ดังที่ Pongpan (2001) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นการมอง

สะท้อนภาพหรือปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ และทำความเข้าใจในปัญหานั้น ๆ ให้กระจ่างเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไข เพื่อพัฒนาจะทำให้เกิดผลสำเร็จ และการดำเนินการควรทำโดย “คนใน” ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมรับผลโดยตรงในหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puttamasuwan (2016) ได้ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชัยภูมิ พบว่าการที่ชุมชนและภาคีที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันดำเนินงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจะเกิดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ รักชุมชนและมีความกระตือรือร้นให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือการพัฒนาชุมชนในมิติใดก็ตามแนวคิดในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติจะในแนวคิดและหลักการเดียวกันคือการจะดำเนินการวิจัยให้ประสบความสำเร็จ ต้องได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ต้องมีการร่วมมือกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นเนื่องจากคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงสามารถระสะท้อนสภาพ ปัญหา และความต้องการของตนเอง ชุมชน สังคมที่ตนเองอยู่ได้อย่างรอบด้าน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้คือครูผู้สอนที่ทำกรวิเคราะห์ปัญหาที่พบร่วมกับผู้วิจัยจึงทำให้ได้ภาพที่ชัดและเป็นไปตามสภาพหรือบริบทของโรงเรียนอย่างแท้จริงซึ่งเป็นวิธีการให้ดีที่สุด นอกจากนั้นการวิเคราะห์หาสาเหตุ การระบุปัญหาที่ชัดเจนทำให้วางแผนแนวทางในการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง บรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่แท้จริงต่อไป

2) การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการจากการดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และได้ดำเนินการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามกรอบที่กำหนดไว้ พบว่าครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ และสามารถนำเอาองค์ความรู้ไปพัฒนานักเรียนได้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในระดับปานกลาง เมื่อมีการนิเทศให้คำแนะนำเพื่อเติมเต็มอย่างต่อเนื่อง ครูมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นและเมื่อสิ้นสุดโครงการพบว่าส่วนใหญ่มีทักษะระดับสูงมาก ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Somphane *et al.* (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่าหลังจากการเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วครูมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและต้องทำความเข้าใจบริบทและความต้องการ และในขณะดำเนินการต้องมีการทำงานที่เป็นระบบมีแบบแผนที่มุ่งแก้ปัญหาปรับปรุง หรือพัฒนางานที่ปฏิบัติอยู่ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังงานวิจัยของ Tiamjan *et al.* (2017) ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างเสริมคุณภาพของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่

แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการที่นักวิจัยร่วมกับสมาชิกชมรมทำการศึกษาและเข้าใจบริบทของชุมชน ตลอดจนการใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดผลสำเร็จและเกิดความยั่งยืน ต้องเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง ต้องมีกระบวนการในการพัฒนาที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือ และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จึงจะทำให้การพัฒนางานต่างๆ ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้จึงทำให้เกิดผลดีกับนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์โดยผ่านการเรียนรู้จากครูผู้สอนที่ได้รับการเติมเต็มองค์ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนด้วยกัน จึงส่งผลให้ครูสามารถนำเอาองค์ความรู้ไปพัฒนาความสามารถของตนและดำเนินการจัดการเรียนรู้และกระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ดีขึ้น

3) ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระยะประเมินผลการปฏิบัติการวิจัยพบว่าครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ดีขึ้น รวมถึงเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ ทำให้ได้ผลการดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยนั้น สัมพันธ์กับแนวคิดของ Art-in (2011) ที่กล่าวว่าครูผู้สอนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์และหากครูได้รับการเติมเต็ม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการ

คิดวิเคราะห์ จะทำให้นักเรียนไปพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในครั้งนี้ผลที่คาดหวังคือมุ่งพัฒนาความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งก็สามารถพัฒนาได้ในระดับที่น่าพอใจ เกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมอบรมในโครงการครั้งนี้ จึงทำให้ครูผู้สอนที่มีทุนเดิมคือ ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองแล้วเกิดความพยายามและเต็มใจในการนำเอาองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนจนเกิดผลที่น่าพอใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriwicha *et al.* (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนุชนวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 2 “เชิงชุมอนุชนวิทยา” สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองสกลนคร พบว่าครูเห็นความสำคัญและต้องการพัฒนาตนเองในเรื่องการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด แต่ครูขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่องการจัดการจัดการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน นักเรียนส่วนใหญ่ขาดวิธีคิดไม่มีทักษะการคิด สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการคิด 2) แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดใช้แนวทางการพัฒนา 4

แนวทาง ประกอบด้วย 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การบูรณาการทักษะการคิดในกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด และ 4) การนิเทศภายใน 3) ผลการพัฒนาครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเพิ่มมากขึ้น จากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูพบว่าอยู่ในระดับดีมาก และจากการทดสอบทักษะการคิดของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีทักษะการคิดผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 96.97

การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง ครั้งนี้ ได้ดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างครบถ้วนทั้ง 3 ระยะ คือ วางแผนปฏิบัติการวิจัย ปฏิบัติการวิจัย และการประเมินผลการปฏิบัติการวิจัย ซึ่งผลทำให้นักเรียนสามารถพัฒนานักเรียนได้ตามบริบทและสภาพปัญหา ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และผลจากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูล สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

สรุป

การวิจัยดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถของครูผู้สอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอำเภอเมืองลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิดวิเคราะห์ โดยครูสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามบริบทและความต้องการของโรงเรียน สามารถดำเนินการวางแผนการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิดของนักเรียนและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม จึงส่งผลให้ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้รับการพัฒนา ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ดีและสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนการวิจัย ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร โรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ สนับสนุนประสานงานกับคณะครูผู้สอนที่เข้าร่วมวิจัยอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณครูผู้สอนและนักเรียนในระดับประถมศึกษาทุกคน ที่ได้ร่วมดำเนินการวิจัย ทำให้ได้งานวิจัยนี้สำเร็จด้วยดี พร้อมทั้งทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และสามารถต่อยอดขยายองค์ความรู้ให้กับบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Areesophonpichet, S. 2014. Instructional strategy for develop of Analytical thinking skills: The concept mapping. *Journal of Education Studies* 42(3): 194-210. (in Thai)
- Art-in, S. 2011. The development of a learning management model emphasizing analytical thinking in the science learning area. *KKU Research Journal*, 16(1): 72-82. (in Thai)
- Office of Education Standards and Quality Assessment. 2007. Summary of synthesis results: External quality assessment of educational institutions in basic education level, 2001-2005. (Online). Available: <http://www.onesqa.or.th/th/home/index.php>. (March 12, 2016). (in Thai)
- Pongpan, T. 2001. Classroom Action Research. Bangkok: Kasertsart University Press. (in Thai)
- Puttamasuwan, P. 2016. Development of a community participatory model for Chaiyaphum ecotourism management: A case study of Mor Hin Khao. *Journal of Community*

Development and Life Quality 4(2):
235-248. (in Thai)

Singharaj, A. 2013. The Development of training curriculum on “The promotion of teachers’ ability in managing learning activities with analytical thing process in Basic education level. Chandrakasem Rajabhat University Journal 19(36): 19-27. (in Thai)

Somphane, S., W. Suwannatrai and R. Dokkhum. 2013. Development of the teachers’ potential on learning management to develop the students’ analytical thinking at Savannakhet Health Science College, Savannakhet province. Lao People’s Democratic Republic. Graduate Studies Journal 10(48): 117-124. (in Thai)

Sriwicha, S., P. Thummarat and W. Panprom. 2012. Participatory action research to develop the teacher’s learning

management application to enhance the student’s thinking skills at Thetsaban 2 School (Choeng Chum-Anuchon Witthaya) under the Office of Education, Mueang Sakon Nakhon Municipality. Graduate Studies Journal 10(49): 77-86. (in Thai)

Tiamjan, R., S. Nummisri and S. Jitae. 2017. Participation on part-time self-employment development to promote quality of life of elderly club members in Mueang Kaen Phatthana Town Municipality, Mae Taeng district, Chiang Mai province. Journal of Community Development and Life Quality 5(3): 506-514. (in Thai)

Wongsaphan, M. 2013. Raising the learning level of students with analytical thinking process. Journal of Education Thaksin University 13(2): 125-139. (in Thai)

ผลการประเมินตนเองด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาไทยที่เข้าร่วม

กิจกรรมการคิดเชิงออกแบบเพื่อนวัตกรรมทางสังคม

Self-assessments on Learning and Innovation Skills of Thai Students

Participating in Design Thinking for Social Innovation Activities

สุภรพรรณ คนเฉียบ^{1*} และ มิ่งขวัญ กันจិនะ²

Supornphan Konchiab^{1} and Mingkwan Gunjina²*

¹สาขาวิชาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50300
Department of Liberal Arts, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of
Technology Lanna Chiang Mai 50300, Thailand

²กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จ. เชียงใหม่ 50300
²Department of Mathematics, Faculty of Sciences and Agricultural Technology, Rajamangala University of
Technology Lanna, Chiangmai 50300, Thailand

*Corresponding author: E-mail: tu502@hotmail.com

(Received: August 28, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research aimed to compare levels of learning and innovation skills based on students' self-assessments before and after participating in the design thinking for social innovation activities with the local community in Chiang Mai province. It also aimed to compare skill levels across the three phases of design thinking: Empathy, Ideation, and Prototype. The population was a group of 27 Thai undergraduates from different majors and academic levels who voluntarily participated in the design thinking for social innovation activities in March 2018. The research instrument was a set of five-point rating scale self-assessment questionnaires on learning and innovation skills. Based on a dependent sample t-test analysis, all skills were significantly improved after the activities. Participants also assessed that they were most likely to develop collaborative skills over the three phrases. Communication was the second most developed skills in the Empathy and Ideation phases, while critical thinking and problem solving were the second most developed skills in the Prototype phase.

Keywords: Learning and innovative skills, design thinking, social innovation, self-assessment

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบระดับการประเมินตนเองด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาไทยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการคิดเชิงออกแบบเพื่อนวัตกรรมทางสังคมร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เปรียบเทียบระดับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะการเข้าใจปัญหา ระยะการสร้างสรรค์ความคิด และระยะการสร้างแบบจำลอง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมการคิดเชิงออกแบบเพื่อนวัตกรรมทางสังคมตั้งแต่ปีการศึกษา ในเดือนมีนาคม ปีการศึกษา 2561 จำนวน 27 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินตนเองด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แบบการประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลประเมินตนเองก่อนและหลังกิจกรรม โดยการทดสอบที่ แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินตนเองด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาไทยหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการเปรียบเทียบระดับทักษะในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 3 ระยะ พบว่า ทักษะด้านความร่วมมือมีการพัฒนาสูงที่สุดในทุกระยะ รองลงไปที่ทักษะด้านการสื่อสาร ในระยะการเข้าใจปัญหาและระยะการสร้างสรรค์ความคิด และทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหา ในระยะการสร้างแบบจำลอง

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม การคิดเชิงออกแบบ นวัตกรรมทางสังคม การประเมินตนเอง

Introduction

In the 21st century, economic, technological, and social movements have changed rapidly and without clear direction, leading to more complex challenges. Many of these challenges are also viewed as “ill-defined” and “wicked” problems because they are complicated to understand and predictable, so it is demanding to solve them properly (Koh *et al.*, 2015). Design thinking is seen as a potential approach to identify these “wicked problems” and generate ideas for possible solutions (Docherty, 2017). Therefore, design thinking is commonly used in many business enterprises to improve products and services as well as marketing and advertising strategies. It can also be seen as an approach for social innovation, including facilitating and developing better solutions to the complex social issues in

communities and society (Brown and Wyatt, 2010; Docherty, 2017).

Design thinking comprises many features to facilitate better solutions to real-world problems. Firstly, design thinking is human-centered that involves the empathy process to gain insights into user’s deep needs and problems, leading to a clear identification of the problem (Razzouk and Shute, 2012). Focusing more on “design with users” than “design for users”, problems will be solved to meet the needs of users. Secondly, design thinking involves sharing ideas and efforts from a multidisciplinary team to solve problems (Brown and Wyatt, 2010). Different areas of expertise and perspectives would enable teams to handle diverse parts of complicated issues. Thirdly, design thinking is an iterative and non-linear process. It is also dynamic, flexible, and adaptable to fit a particular context. According to the d.school in Standford, USA,

design thinking process comprises five phases. First, the Empathize phase involves learning about users to understand their needs. Second, the Define phase refers to defining problem statement. Thirdly, the Ideate phase deals with brainstorming and generating solutions. Fourthly, Prototype phase involves building representations of one or more ideas. Lastly, Test phase includes testing ideas and gaining user feedback. As an ongoing process, problems can be redefined, and more ideas can be created for a better solution.

Based on features mentioned above, implementing design thinking requires many skill sets, including higher-order thinking skills such as critical thinking, problem-solving, creativity, and innovation, as well as social skills such as communication and collaboration (Koh *et al.*, 2015). These skills fall into learning and innovation skills or the 4Cs: communication, collaboration, creativity, as well as critical thinking and problem solving. According to Brown (2008), communication and collaboration are important skills of human-centered activities in design thinking. Also, working in a multidisciplinary team requires effective communication and collaboration. In addition, as Razzouk and Shute (2012) point out, design thinking involves creative thinking, systems thinking, problem-solving,

and teamwork skills in generating solutions for complex problems. Therefore, it can be said that one can develop these skills when experience design thinking. However, little research regarding the use of design thinking to cultivate these skills has been published.

Rajamangala University of Technology Lanna has co-hosted international academic camps with educational institutions in Singapore and Japan since 2016, twice a year. In these camps, Thai and international students from different disciplines participated in design think process and work together to develop social innovation with local communities in Chiang Mai. Their learning through 12 days is facilitated by lecturers who were certified design thinking facilitators. Researchers, as ones of those facilitators, were interested in examining the effects of design thinking process on the development of learning and innovation skills. The objectives of this research were 1) to compare levels of learning and innovation skills based on students' self-assessments before and after participating in the design thinking for social innovation activities, and 2) to compare skill levels across the three phases of design thinking: Empathy, Ideation, and Prototype.

Materials and Methods

This study focused on the quantitative approach. It aimed to measure and compare changes in skill levels over time. The numerical data were obtained by using a set of five-point rating scale self-assessment questionnaires and analysed using descriptive and statistical analysis. According to Cresswell (2018), the quantitative approach generally contributes to validity, reliability, and generalizable of the study. In this study, levels of performance representing characteristics of each skill set were ranked by students to measure the development of each skill set.

Population and sample

The population was a group of 27 Thai RMUTL students from different majors and academic levels who volunteered to participate in design thinking for social innovation activities in March 2018. Fourteen students were from the Faculty of Business Administration and Liberal Arts, including Accounting, Business Administration, Tourism, Business Information System, Business English, English for International Communication, and International Business Management. Ten students were from the Faculty of Engineer, including Mechanical Engineering, Computer Engineering, Tools and Die Engineering, and Civil Engineering.

Three students were from the Faculty of Fine Arts and Architecture, including Architecture and Visual Communication Design. These students, together with international students, are divided into three groups, working on three projects with local communities in Chiang Mai: 1) Tea leave and homestay community, 2) Wickerwork community and 3) Food Processing of Agricultural Products.

Research Tool

The research tool was a set of five-point rating scale self-assessment questionnaires on learning and innovation skills. It comprises a set of 4Cs skills with 25 sub-skills. Firstly, 10 items of communication skills consist of listening, speaking, pronunciation, vocabulary, and presentation skills, as well as communication strategies (e.g., circumlocution, approximation, lexicalise fillers, comprehension check, and asking for help). Secondly, five items of collaboration skills comprise team building, leadership, being active members, active listening skills as well as responsibilities. Thirdly, five items of critical thinking and problem-solving skills include reasoning and argument, decision making, systematic thinking, and problem-solving skills, as well as dealing with unforeseen problems. Lastly,

five items of creativity include brainstorming, generating, sharing, and evaluating ideas, as well as being open to new ideas. These items were developed from document analysis of previous literature regarding definitions and classifications of learning and innovation skills and daily journals of student learning journey in the design thinking for social innovation project in 2016. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) was used to validate the content by three experts who were experienced design thinking facilitators. The questionnaires were also piloted with 11 students from the design thinking for social innovation project in 2017. Based on Cronbach's alpha measure, the reliability of the questionnaires was high ($\alpha=0.94$).

Data Collection

Data were collected in March 2018 when the design thinking for social innovation activities took place. Prior to the activities, informed consent was undertaken to ensure that students fully understood the aims and process of the research, as well as their roles and rights. Based on Singapore Polytechnic's design thinking framework, the process comprises four phases: Sense and Sensibility (i.e., prepare the minds), Empathy

(i.e., understand user context, generate insights, and define statement of needs), Ideation (i.e., generate ideas, develop ideas to concepts, and select design concepts), and Prototype (build prototypes, get user feedback, test and improve).

On a daily basis, the questionnaires were distributed to each student and collected by a Thai team leader of each group. Data collection was on-going for 10 days of design thinking for social innovation activities, as outlined in Table 1. The design thinking for social innovation activities started from Orientation (Day 1) that involved pre-self-assessment. In the Empathy phase (Day 2-5), students engaged in the community, observed, and interviewed users, collected and clustered data, gained insights into deep needs, and designed persona. In the Ideation phase (Day 6-7), students brainstormed ideas for possible solutions, set criteria (e.g., cost, safety, and efficiency), and selected the best solutions. In the Prototype phase (Day 8-9), students sketched and drafted prototypes, obtained feedback from users, and revised their prototypes. In the gallery walk (Day 10), students presented their learning process and learning outcomes, followed by the post-self-assessment.

Table 1. Design thinking activities and learning outcomes of social Innovation

Phases	Design thinking activities	Learning outcomes of social innovation
Day 1: Orientation	<ul style="list-style-type: none"> ● Design thinking recap 	Gaining familiarity of the design thinking process
Day 2-5: Empathy	<ul style="list-style-type: none"> ● Team bonding, an overview of the local community context ● Observation and interview in local communities ● Collecting and clustering data points ● Mining insights and identifying needs ● Designing persona, a profile of users in community 	Understanding users' deep needs: <ol style="list-style-type: none"> 1) Tea leave and homestay community needed the new generation to get involved in Miang (pickled tea leaves) business to conserve the culture. 2) Wickerwork community needed to find ways to maintain the quality of Kor (fan palm) roof to sell to customers. 3) Food processing workers needed to work in better condition while maintaining productivity.
Day 6-7: Ideation	<ul style="list-style-type: none"> ● Brainstorming ideas for solutions ● Setting criteria and selecting best solutions 	Creating and introducing prototypes <ol style="list-style-type: none"> 1) Tea leave and homestay community: Campaign to promote Miang to visitors and contemporary Miang recipe
Day 8-9: Prototype	<ul style="list-style-type: none"> ● Drafting prototype ● Co-creation with local community and revision 	<ol style="list-style-type: none"> 2) Storage of keeping Kor roof for wickerwork community 3) Pumpkin lifting machine for food processing workers
Day 10: Gallery walk	<ul style="list-style-type: none"> ● Exhibiting and presenting projects ● Obtaining feedback from audiences 	

Data Analysis

1. Means and standard deviations were used to show the levels of the performances representing characteristics of each skill set, both in pre-self-assessment and post-self-

assessment. The levels of developed skills were defined as below.

Ranges	Levels of developed skills
4.51 – 5.00	most likely developed
3.51 – 4.50	more likely developed
2.51 – 3.50	likely developed

1.51 – 2.50 less likely developed

1.00 – 1.50 least likely developed

2. A dependent t-test analysis was used to test whether or not the self-assessment scores after participating in the design thinking for social innovation activities was higher than those before taking part in the activities.

Results

The comparison of the pre- and post-self-assessments

Students appeared to improve their learning and innovation skills after

Table 2. The results from the dependent t-test of four skills

Skills	Self-assessments	Means	S.D.	t	P-value
Communication	Pre	3.51	0.68	8.07	< 0.05
	Post	4.64	0.29		
Collaboration	Pre	4.16	0.47	4.52	< 0.05
	Post	4.60	0.24		
Critical thinking and problem solving	Pre	3.75	0.54	6.86	< 0.05
	Post	4.61	0.38		
Creativity	Pre	4.05	0.40	6.58	< 0.05
	Post	4.65	0.31		

From the dependent t-test of pre- and post- self-assessments, the result from the analysis yielded the t statistics was 8.92 with the compare-mean 0.76 and the standard deviation 1.08. The P-value was less than 0.05. The results showed that students appeared to improve their learning

participating in the design thinking for social innovation activities. From means and standard deviations showed in Table 2, levels of developed skills in the pre-self-assessment were at a high level (3.87), including collaboration (4.16), creativity (4.05), critical thinking and problem solving (3.75) and communication (3.51) respectively. In the post-self-assessment, levels of each skill were at the highest level (4.63), including creativity (4.65), communication (4.63), critical thinking and problem solving (4.61), and collaboration (4.60) respectively.

and innovation skills after participating in the design thinking for social innovation activities. As shown in Table 3, based on the dependent t-test analysis, levels of learning and innovation skills in the post-self-assessment increased significantly. Also, when applying the dependent t-test analysis

to each skill, the results showed a significant improvement in each skill.

Table 3. The result from the dependent t-test

	Self-assessments	Mean	S.D.	t	P-value
Paired t-test	Pre	3.87	0.41	8.92	< 0.05
	Post	4.63	0.18		

Comparison of skill levels across the three phases of design thinking

The results from comparing student self-assessments in each phase of design thinking revealed that skill development in Phase 1 Empathy and Phase 2 Ideation shared a similar pattern. As shown in Figure 1, collaboration and communication were the most common skills, followed by creativity and critical thinking and problem-solving skills. These skills were ranked at an

average level of 4.23, 4.15, 4.02, and 3.92 respectively in the Empathy phase while those were ranked higher at an average level of 4.41, 4.28, 4.18, and 4.12 in the Ideation phase. However, skills developed in Phase 3 Prototype were slightly different. Like other phases, collaboration skills were most likely developed, followed by critical thinking and problem-solving, creativity, and communication skills (with an average level of 4.42, 4.36, 4.34, and 4.30 respectively).

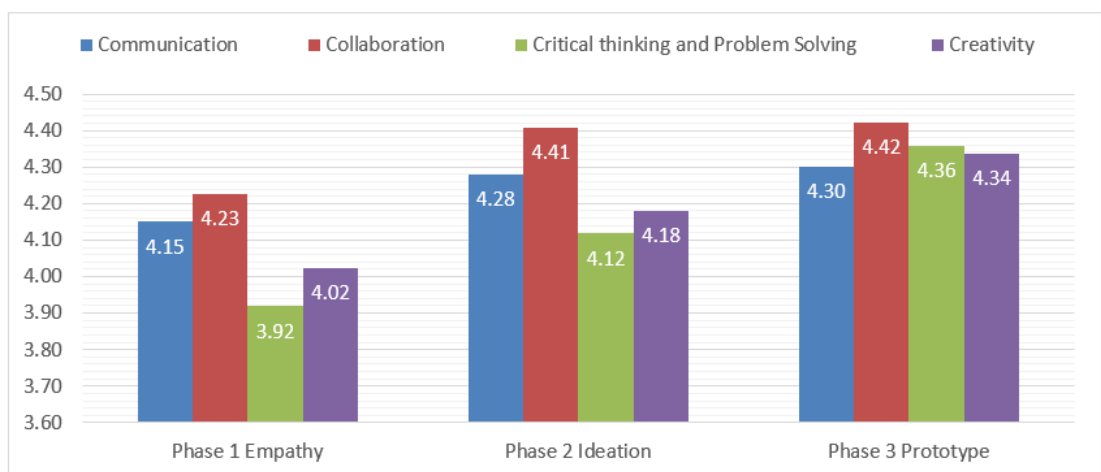

Figure 1. Skill Levels in Three Phases of Design Thinking

Also, the level of each skill tended to increase across phases, as shown in Figure

1. Firstly, communication skill levels in Phase 1, Phase 2, and Phase 3 were 4.15, 4.28, and

4.30, respectively. The highest sub-skills included listening and speaking, vocabulary learning, and asking for help. Secondly, critical thinking and problem-solving skill level increased from 3.92 to 4.12 and 4.36 from Phase 1 to Phase 3. Particularly, reasoning and argument, as well as decision making skills were most developed sub-skills. Thirdly, average levels of creativity in each phase were 4.02, 4.18 and 4.34. Being open to new ideas, monitoring one own idea, and brainstorming ideas were the top three. Lastly, it is noticeable that collaboration skills were ranked at a high level from Phase 1 and slightly increased in Phase 2 and Phase 3, (with an average level of 4.23, 4.41 and 4.42 respectively). Active listening skills were at the highest level, followed by responsibilities and being active members.

Discussion

The students perceived that they had improved all learning and innovation skills after taking part in the design thinking for social innovation activities. Such improvement might be the result of the fact that design thinking provides meaningful real-world activities that foster higher-order thinking as well as social skills (Koh *et al.*, 2015). In terms of higher-order thinking skills, according to Razzouk and Shute (2012),

critical thinking and problem-solving skills; such as exploration, generation, comparison, and selection, are essential for design thinking. While exploration helps broaden a problem and generation helps create and evaluate the solutions, comparison and selection help narrow a problem space and solution. Regarding social skills, communication and collaboration work alongside each other. In addition, Koh *et al.* (2015) state that creativity is required when students encounter complex problems as they need to apply content knowledge critically and creatively to generate ideas for solving problems. This finding supports arguments that design thinking is a useful tool to improve 21st century skills (e.g., Brown and Wyatt, 2010; Docherty, 2017; Koh *et al.*, 2015).

This study also showed that communication was the most likely improved skills after involving in design thinking for social innovation activities. The highest sub-skills were listening and speaking, vocabulary learning, and asking for help. Working in a team of international and interdisciplinary students for over 10 days encouraged Thai students to use English for oral communication skills intensively.

Particularly, in such intercultural context where Thai, Singaporean, and Japanese working together to achieve the same goal, listening and speaking in English is greatly significant to share ideas and establish mutual understanding. Thai students also dealt with extensive vocabulary use and learning as they were required to translate Thai to English to their international friends and English to Thai for users in local communities. Further, working with a multidisciplinary team, they inevitably dealt with unfamiliar technical terms. In many cases, they used strategies, such as asking for help from those who were more familiarized with specific English terms. It can be said that improving oral communication skills and strategies helps equip students with intercultural communicative competence to be able to cope up with a variety of English and establish mutual understanding effectively with people who are from different academic and cultural backgrounds (Kirkpatrick, 2012).

In addition, collaboration, although slightly increased, was the most common skill developed across three phases. In this study, Thai students were more likely to be good team members than team leaders as

active listening and being active members, as well as responsibilities were most common. These skills are required for team working in 21st century. According to Partnership for 21st Century Learning (2019), successful collaboration requires individual team member's contributions, willingness to help, and share responsibility to achieve a mutual goal. Such collaborative efforts tend to facilitate multidisciplinary team dynamics that bring about better innovations than those working within a single discipline (Brown and Wyatt, 2010).

Interestingly, both communication and collaboration were the most common skills developed in Phase 1 Empathy and Phase 2 Ideation. The Empathy phase aims to gain a deeper understanding of users, their feeling, thoughts, and attitudes. To accomplish this aims, Thai students played many roles; including interviewers, note-takers, and translators, that encouraged them to communicate in Thai and English extensively. Team collaboration was also cultivated through sharing and reflecting on the data, as well as discussed to agree on problem definition mutually. Similarly, in the Ideation phase, they brainstormed, set the criteria, and discussed to agree on the

possible solutions. These activities showed that communication and collaboration complement each other. For example, correct translations Thai into English enabled International students to understand the data point and the deep need of the local community. Verbal and non-verbal communications among Thai and international students enabled students to understand and be open to other different points of view, leading to successful team collaboration to find the best solution to solve the problems. It can be said that activities in Empathy and Ideation phases, as Koh *et al.* (2015) point out, provide learning context to promote social skills and cross-cultural awareness required to interact and collaborate effectively.

Lastly, critical thinking and problem solving and creativity were more common in the Prototype phase because teams were required to analyze the nature of tasks to create a prototype and assign to the right individuals (e.g., sketching for architecture student and building structure for engineering students) so that they were able to finish their rough drafts in allocated time. Also, regarding Noweski *et al.* (2012), prototyping generally encourages thinking

about details of ideas, testing and reflecting on ideas, dealing with feedback from others, as well as seeking a more creative way to improve the prototype. Experiencing such process repeatedly may encourage students to develop creative confidence. Thus, the Prototype phase appeared to provide students opportunities to think more critically and creatively.

Conclusion

From this study, design thinking for social innovation activities is regarded as an essential tool to cultivate learning and innovation skills, including communication, collaboration, critical thinking and problem solving, as well as creativity. However, these skills were assessed based only on students' perspectives. Further research could be conducted by triangulating students' perspectives on their development of social and innovation skills with facilitator's perspectives and evaluation of their learning outcomes (e.g., user's persona and prototypes). Other skills essential for 21st century learning, including life and career skills as well as information, media, and technology skills should also be investigated in future research.

References

- Brown, T. 2008. Design thinking. Harvard Business Review. 86(6): 84-95.
- Brown, T. and J. Wyatt. 2010. Design thinking for social Innovation. Development Outreach 12(1): 29-43.
- Creswell, J.W. 2018. Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. 6th ed. Pearson, Upper Saddle River, New Jersey 672 p.
- Docherty, C. 2017. Perspectives on design thinking for social innovation. The Design Journal 20(6): 719-724.
- Kirkpatrick, A. 2012. English as an international language in Asia: Implications for language education. pp. 29-44. In: Kirkpatrick, A. and R. Sussex (eds.). English as an International Language in Asia: Implications for Language Education. Springer, Dordrecht.
- Koh, J.H.L., C.S. Chai, B. Wong and H.Y. Hong. 2015. Design Thinking for Education: Conceptions and Applications in Teaching and Learning. Springer, Singapore. 131 p.
- Noweski, C, 2012. Towards a Paradigm Shift in Education Practice: Developing Twenty-First Century Skills with Design Thinking. pp. 71-94. In: Plattner, H, C. Meinel, and L. Leifer (eds.). Design Thinking Research: Measuring Performance in Context. Springer, Verlag Berlin Heidelberg.
- Partnership for 21st Century Learning. 2019. Framework for 21st century learning definitions. (Online). Available: <https://www.battelleforkids.org/learning-hub/learning-hub-item/framework-for-21st-century-learning-definitions> (March 5, 2019).
- Razzouk, R. and V. Shute. 2012. What is design thinking and why is it important? Review of Educational Research 82(3): 330-348.

การรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 1
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีด้วยวิถีภูมิปัญญาครูไทย
Perception of Self-Practice According to Professional Ethics of First
Year Students in Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat
University by Using the Wisdom of Thai Teachers

ปริญา ปริพัฒ

Pariya Pariput

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จ. อุบลราชธานี 34000

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani 34000, Thailand

Corresponding author: E-mail: pariya.p@ubru.ac.th

(Received: September 5, 2019; Accepted : December 18, 2019)

Abstract: The purposes of this research were to: 1) study the perception of self-practice according to the professional ethics, 2) compare the perception of self-practice according to the professional ethics before and after joining the activity. The sample group consisted of 35 undergraduate students, 1st year in 1st semester of academic year 2019, which were obtained by cluster random sampling. The research tool was self-assessment form which was a 5-level estimation scale with the discrimination between 0.596-0.810 and Cronbach's Alpha of 0.957. Data analysis used average values Standard Deviation and observed different scores. The results of the research showed that 1) Before participating in activities, students perceived self-practice according to the professional ethics of teachers at the moderate level ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.78) and after participating in activities, students perceived at the high level ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.76) 2). After joining activities, students had higher perception of self-practice according to the professional ethics. The students had developed at the moderate level and the top 3 were item 2.2 honesty, item 3.1 compassion, care, support, encouragement for students and item 3.2 supporting the students to have learning skills and good habits.

Keywords: Perception of self-practice, professional ethics of teachers, wisdom of Thai teachers

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) เปรียบเทียบการรับรู้ก่อนและหลังร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินตนเอง ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.596-0.810 และค่าความเชื่อมั่น

ทั้งฉบับเท่ากับ 0.957 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าพัฒนาการสัมพัทธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ก่อนร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.78) และหลังร่วมกิจกรรมมีการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.76) 2) หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้สูงขึ้น และมีพัฒนาการอยู่ในระดับกลาง โดย 3 อันดับแรกคือ ข้อ 2.2 ชื่อสัตย์สุจริต ข้อ 3.1 รัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า และข้อ 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์

คำสำคัญ: การรับรู้การปฏิบัติตน จรรยาบรรณวิชาชีพครู วิถีภูมิปัญญาครูไทย

คำนำ

ครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศ (Sirisawat, 2017) ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษา เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน อบรมขัดเกลาและให้คำแนะนำ มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้เรียน ฉะนั้น การปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนของครูจึงส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นขีดความสามารถหรือคุณลักษณะของครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ครูจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายหรือคาดหมายคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของครูให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อความเป็นครูและวิชาชีพครูอย่างแท้จริง ก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรตามต้องการได้ด้วยเหตุนี้ ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถนะ โดยเป็นครูที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ ที่ควรได้รับการพัฒนาความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู เน้นให้ครูมีความรู้ในวิชาชีพครูและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ และสร้างนิสัยให้ครูเสียสละและอุทิศตน

เพื่อประโยชน์ต่อวิชาชีพ (Tatongjai *et al.*, 2015) ครูต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องเกิดจาก “ใจ” หรือ “จิตสำนึก” ของตัวครูเอง ถ้ามีใจรัก ใจพร้อม ย่อมประสบความสำเร็จ ครูที่มีใจ มีสำนึกในความเป็นครูของตนจัดว่าเป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู และการมีจิตวิญญาณความเป็นครูทำให้มีความมุ่งมั่นทุ่มเท เสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รมิตรระวีการประพุดิปฏิบัติให้อยู่ในหลักศีลธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (Chalabang, 2016) ดังนั้น สถาบันผลิตครูจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาครูให้มีความรู้และสมรรถนะอันพึงประสงค์พร้อมที่จะออกไปเป็นทั้งครูดีและครูเก่ง เพื่อเป็นการให้นักศึกษาได้เห็นต้นแบบของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนา นักศึกษาครูไปสู่เป้าหมายให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขนั้นเป็นหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครู การพัฒนานักศึกษาครูจึงมิใช่เป็นเพียงการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์ให้มีความรู้และทักษะในสาขาอาชีพเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้

บัณฑิตครูที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรมด้วย (Nakin, 2017)

โครงการวิถีภูมิปัญญาครูไทย (อีสาน) : การถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่ การฝึกหัดครู เป็นโครงการขยายผลจากครูต้นแบบ เพื่อการสร้างครูรุ่นใหม่ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยการสนับสนุน ของ สสส. ซึ่งมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี เป็นองค์กรหลักในการวางแผนการดำเนินงาน พิจารณา “รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี” ให้แก่ครู ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวม 11 ประเทศ ที่เป็นครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อการศึกษาและเข้ารับพระราชทานรางวัลในทุกสองปี ดังนั้น การถอดบทเรียนองค์ความรู้และนวัตกรรมของครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีที่เป็นความรู้ที่ฝังในตัวตน (tacit knowledge) อันนับเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ มีคุณค่าที่ควรศึกษาเพื่อให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการผลิตนักศึกษาไทย (Pariput, 2018)

ผู้วิจัยในฐานะผู้ร่วมโครงการและเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาปรัชญาการศึกษาและความเป็นครูมืออาชีพ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จึงได้นำองค์ความรู้และนวัตกรรม จากครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี สนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพครูของนักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูก่อนและหลังร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่ การฝึกหัดครู แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปรายงานเป็น องค์ความรู้ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

วันที่ 1-31 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่เรียนรายวิชา 1011202 ปรัชญา การศึกษาและความเป็นครูมืออาชีพ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 18 หมู่เรียน รวม 545 คน สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่เรียนรายวิชา 1011202 ปรัชญาการศึกษาและความเป็นครูมืออาชีพ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 หมู่เรียน รวม 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินตนเองในการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูก่อนและหลังร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่ การฝึกหัดครู ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำแนกเป็น 5 ด้าน รวมจำนวน 14 ข้อคำถาม มีค่าอำนาจจำแนก (item total correlation) ระหว่าง 0.596-0.810 (เกณฑ์สหสัมพันธ์ $0.05 \alpha_{70}=0.232$) และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.957

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และ

นวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูตามโครงการวิถีสถิติปัญญาครูไทย และชี้แจงวิธีการและเกณฑ์ในการใช้แบบประเมินตนเองในการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู จากนั้นให้นักศึกษาแต่ละคนประเมินตนเองก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้เวลาในชั้นเรียนรายวิชา

2. นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูตามโครงการวิถีสถิติปัญญาครูไทย จัดโดยคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2562 เวลา 08.00 – 17.00 น. ณ ห้องประชุม ชั้น 4 ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเชิญครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี จำนวน 6 ท่านมาถอดบทเรียนในประเด็นจุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจในสู่ความเป็นครู การปฏิบัติตนในหน้าที่ครู ปัญหาอุปสรรคและความภาคภูมิใจในเส้นทางชีวิตครู และข้อคิดสำหรับนักศึกษาครู ดังนี้ (1) นายเสมอหาริวิร (2) นายสัญญา แสนทวีสุข (3) นายวีระศักดิ์เพ็งธรรม (4) นายวสันต์ เกษแก้ว (5) นางสุกวันท์ อารุณ (6) นางมยุรี ทับทิมหิน ซึ่งมีคุณครูวันชัยราชวงศ์ ครูในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นระยะเข้าสู่วิชาชีพ ปี พ.ศ. 2560 เป็นผู้ดำเนินรายการ

3. นักศึกษาแต่ละคนประเมินตนเองหลังเข้าร่วมกิจกรรม

4. ผู้วิจัยนำแบบประเมินมาวิเคราะห์และสรุปผล โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

- ระดับ 1 หมายถึง ไม่เข้าใจ
- ระดับ 2 หมายถึง เข้าใจบ้าง

ระดับ 3 หมายถึง เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

ระดับ 4 หมายถึง เข้าใจและสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีได้

ระดับ 5 หมายถึง เข้าใจจนสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดได้

เกณฑ์การแปลความหมายจากการวิเคราะห์การรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยใช้เกณฑ์ประมาณค่าตามแนวคิดของ Srisa-ard (2010) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับมาก

2.51-3.00 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์คะแนนพัฒนาการเทียบระดับพัฒนาการ (Kanjana-wasee, 2009)

คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ระดับพัฒนาการ 76-100 พัฒนาการระดับสูงมาก

51-75 พัฒนาการระดับสูง

26-50 พัฒนาการระดับกลาง

0-25 พัฒนาการระดับต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าพัฒนาการสัมพัทธ์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูจากการร่วม

กิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูก่อนและหลังร่วมกิจกรรมตามโครงการวิถีมัธยมศึกษาครูไทย ปรากฏผลดัง table 1 ดังนี้

Table 1. The results and comparison of perceptions of professional ethics

Professional ethics for teachers	Before		After		Development	Development score (DS)
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. Ethics towards oneself	2.33	0.66	3.29	0.78	0.96	35.89
1.1 Self discipline	2.51	0.66	3.43	0.70	0.92	36.95
1.2 Self-development in the profession, personality and vision to keep up with technological, economic, social and political development	2.14	0.65	3.14	0.85	1.00	34.97
2. Professional ethics	2.75	0.82	3.65	0.76	0.90	39.78
2.1 Love and Faith	2.69	0.80	3.63	0.77	0.94	40.69
2.2 honesty	3.20	0.63	4.09	0.66	0.89	49.44
2.3 Responsibility in the profession	2.57	0.85	3.43	0.74	0.86	35.39
2.4 Be a good member to professional organizations	2.54	1.01	3.43	0.85	0.89	36.18
3. Ethics for service recipients	2.67	0.77	3.62	0.76	0.96	40.96
3.1 Love, compassion, attention, help, support, encouragement for pupils and service recipients according to their roles and responsibilities, always	2.74	0.66	3.77	0.69	1.03	45.58
3.2 promote learning skills and habits that are good for students	2.34	0.80	3.51	0.70	1.17	43.98
3.3 Acting as a role model for both body, speech and mind	2.94	0.76	3.80	0.72	0.86	41.75

Table 1. The results and comparison of perceptions of professional ethics (Cont.)

Professional ethics for teachers	Before		After		Development	Development score (DS)
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
3.4 Must not act as an adversary to the physical, intellectual, mental, emotional, and social development of the students. And service recipients	2.51	0.85	3.34	0.84	0.83	33.33
3.5 Providing services with honesty and equality By not demanding or accepting the benefits from the abuse of office	2.80	0.80	3.69	0.83	0.89	40.45
4. Ethics for professional associates	2.97	0.71	3.77	0.69	0.80	39.41
4.1 Creatively support each other by adhering to the moral system to create unity among the group.	2.97	0.71	3.77	0.69	0.80	39.41
5. Ethics for society	2.93	0.85	3.59	0.82	0.66	31.64
5.1 behave as a leader in the conservation and development of economy, society, religion, art, culture, and wisdom, and environment	2.49	0.85	3.31	0.83	0.82	32.67
5.2 Adhere to the democratic regime of government with the king as head of state.	3.37	0.84	3.86	0.81	0.49	30.06
overall	2.70	0.78	3.59	0.76	0.89	38.49

จากตารางจะเห็นว่า นักศึกษามีการรับรู้ การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูก่อนร่วม กิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และ นวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูโดยรวมอยู่ในระดับปาน กลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.78) ซึ่งมีคะแนนการ

ประเมินตนเองเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านจรรยาบรรณต่อ ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.71) และน้อยที่สุดคือด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีคะแนนการประเมินตนเองเฉลี่ยมากที่สุด

คือ ข้อ 5.2 ยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.84) และน้อยที่สุดคือ ข้อ 1.2 พัฒนาคณะครูด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ($\bar{x} = 2.14$, S.D. = 0.65)

นักศึกษามีการรับรู้การปฏิบัติตนตาม จรรยาบรรณวิชาชีพครูหลังร่วมกิจกรรมการ ถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การ ฝึกหัดครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($c = 3.59$, S.D. = 0.76) ซึ่งมีคะแนนประเมินตนเองเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.69) และน้อยที่สุดคือด้าน จรรยาบรรณต่อตนเอง ($\bar{x} = 3.29$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีคะแนน การประเมินตนเองเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 2.2 ซื่อสัตย์ สุจริต ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.66) และน้อยที่สุดคือ ข้อ 1.2 พัฒนาคณะครูด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และ

วิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ($\bar{x} = 3.14$, S.D. = 0.85)

เมื่อพิจารณาผลต่างของคะแนนการ ประเมินตนเองในการรับรู้การปฏิบัติตนตาม จรรยาบรรณวิชาชีพครูก่อนและหลังร่วมกิจกรรม การถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่ การฝึกหัดครู พบว่า โดยรวมมีผลต่างของคะแนน เป็น 0.89 คิดเป็นร้อยละพัฒนาการ 38.49 ซึ่ง แสดงให้เห็นว่า หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้ การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูสูงขึ้น และมีพัฒนาการอยู่ในระดับกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อ พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการมากที่สุด 3 อันดับ แรกคือ ข้อ 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต ข้อ 3.1 รัก เมตตา เอา ใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และ ผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า และข้อ 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ ซึ่งแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

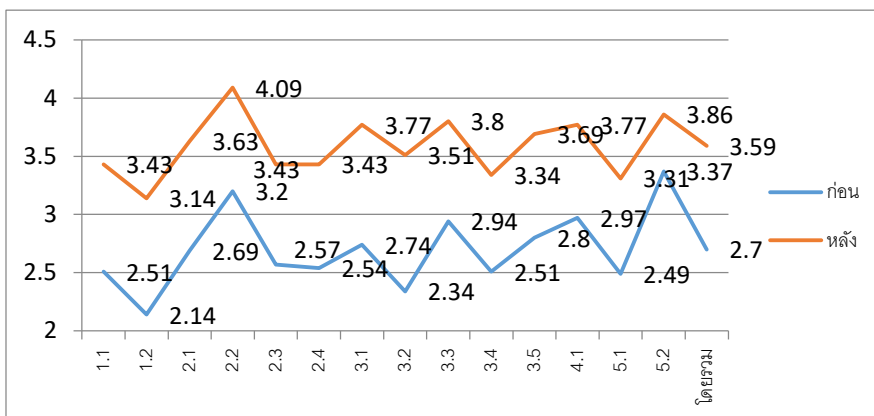

Figure 1. The comparison of the perception of the professional ethics of teachers before and after the training activity

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูจากการร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครู พบว่า ก่อนร่วมกิจกรรมนักศึกษาได้มีการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูโดยการถอดบทเรียนจากครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีหรือครูเจ้าฟ้าเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจในสู่ความเป็นครู การปฏิบัติตนในหน้าที่ครู ปัญหาอุปสรรคและความภาคภูมิใจในเส้นทางชีวิตครู และข้อคิดสำหรับนักศึกษาครู สามารถทำให้นักศึกษามีการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูเจ้าฟ้าทุกท่านได้ถ่ายทอดประสบการณ์อันทรงคุณค่า ส่งผลให้เกิดความตระหนัก เกิดการพัฒนาตนเอง และเห็นถึงการดำรงคงอยู่ของความเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Janesawang (2012) ที่ศึกษาพบว่า การบรรยายประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณที่ได้รับรางวัลในโครงการครูผู้มีอุดมการณ์ เป็นแก่นสาระของประสบการณ์การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ มีความตระหนักในความเป็นครู มีเป้าหมายการทำงานเพื่อเด็ก และปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและเมตตา ช่วงที่ 2 พัฒนาสู่การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ การมีตัวแบบจิตวิญญาณ แรงจูงใจในการเข้าสู่อาชีพครู มีประสบการณ์ในการเผชิญและเห็นชีวิตที่ยากลำบาก ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ และ

คุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา ช่วงที่ 3 การคงอยู่ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ความสุข ความภาคภูมิใจ ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ และศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน ดังนั้น การจัดกิจกรรมตามโครงการวิถีมัธยมศึกษาไทยให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จึงเป็นการสร้างความตระหนักในช่วงที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับ Darbavasu (2017) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูนั้น ควรปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นครูเป็นอันดับแรก

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูก่อนและหลังร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครู พบว่า หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูสูงขึ้น และมีพัฒนาการอยู่ในระดับกลาง แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูโดยการถอดบทเรียนจากครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีสามารถทำให้นักศึกษามีการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี แต่ยังเปลี่ยนแปลงได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมนี้ จัดเพียงครั้งเดียว ยังไม่ได้จัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้การสร้างความตระหนักสร้างแรงบันดาลใจและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครูยังน้อยอยู่ ซึ่งการสร้างเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นภารกิจหลักของสถาบันการผลิตครูที่ต้องปฏิบัติ

ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตน หมายความว่า จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้น เป็นแบบแผนในการปฏิบัติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งผู้ต้องประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการ และสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ซึ่งครูควรมีคุณลักษณะในการเป็นต้นแบบที่ดี ตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะครูที่ดี 3 ประการ ได้แก่ 1. มีความรู้ดี จะสอนอะไรต้องเข้าใจ เข้าถึงในสิ่งที่ตนเองสอน 2. สอนดี มีวิธีการถ่ายทอดและให้ความรู้ที่ทำให้คนเข้าใจง่าย รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจ ทำให้เพลิน สอนให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกกับการเรียน 3. ปฏิบัติตัวดี มีความรักในอาชีพ รักเด็ก และประพฤติตนอยู่ในกรอบของจรรยาวิชาชีพครู (Sirisawat, 2017) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pariput (2018) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาวิถีมุขีปัญญาครูไทยเพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา พบว่า แนวคิดวิถีมุขีปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง การรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูใช้แนวคิดของครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย หลักการจัดประสบการณ์ทั้ง 5 คือ ครอบใจให้ศรัทธา มอบวิชาให้เต็มที ทำ ดี ให้เป็นตัวอย่าง คลำ ทางผู้เรียนปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย แนวคิด “ครูผู้ให้ของนักเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อ เข้าใจความแตกต่างของ

แต่ละบุคคล” แนวคิด “ครูผู้มุ่งสร้างสติปัญญาและพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็น ระบบ” และ แนวคิด “ครูผู้นำ เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้” สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดังนั้น จึงควรนำวิถีมุขีปัญญาครูไทยนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่มีความรักศรัทธาและพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

3. จากผลการศึกษาที่พบว่า หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษา มีการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูสูงขึ้น โดยเฉพาะจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ข้อ 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ข้อ 3.1 รัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า และข้อ 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่เน้นการเปิดใจและการไว้วางใจเปลี่ยนแปลงชีวิตร่วมกับผู้เรียนในห้องเรียนด้วยบทบาทใหม่ มีปฏิสัมพันธ์ และเชื่อมโยงตัวเองไปถึงลูกศิษย์ด้วยคุณธรรมแห่งความรักและเมตตา ทำให้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู (Nakin, 2017) ดังนั้น จึงควรสนับสนุนส่งเสริมและขยายผลการจัดกิจกรรมวิถีมุขีปัญญาครูไทยนี้กับนักศึกษาทุกชั้นปี โดยอาจใช้ครูเครือข่ายรางวัลเจ้าฟ้าท่านอื่น ๆ เพิ่มอีก เพื่อขยายวงการเรียนรู้ด้วย

4. จากการศึกษาที่พบว่า นักศึกษามีการรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูน้อย

ที่สุดคือ ข้อ 1.2 พัฒนาดตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ซึ่งอาจเนื่องมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ที่เป็นตัวแปรแฝง ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเป็นครูมากที่สุด โดยเฉพาะคนที่ยังมีประสบการณ์ด้านการสอนน้อย (Sirisawat, 2017) ดังนั้น จึงควรศึกษาวิจัยเพื่อหา แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติตน ตามจรรยาบรรณดังกล่าวด้วย และควรศึกษาวิจัย การนำรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้ไปใช้กับนักศึกษาชั้น ปีอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้การปฏิบัติ ตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูต่อไป

สรุป

จากการที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการ ถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การ ฝึกหัดครูตามโครงการวิถีมัธยมศึกษาครูไทยจัดโดย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ซึ่ง เชิญครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีมาถอดบทเรียน พบว่า ก่อนร่วมกิจกรรมนักศึกษามีการรับรู้โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และหลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามี การรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบ ผลการรับรู้เห็นได้ว่า หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษามี การรับรู้การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู สูงขึ้น และมีพัฒนาการอยู่ในระดับกลาง โดย นักศึกษามีพัฒนาการมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ข้อ 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต ข้อ 3.1 รัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และ ผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า และข้อ 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่

ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ ดังนั้น จึงควรสนับสนุนส่งเสริม และขยายผลการจัดกิจกรรมวิถีมัธยมศึกษาครูไทยนี้ กับนักศึกษาทุกชั้นปี โดยอาจใช้ครูเครือข่ายรางวัล เจ้าฟ้าท่านอื่น ๆ เพิ่มอีก เพื่อขยายวงการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพครูต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการดำเนินงาน กิจกรรมการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และ นวัตกรรมสู่การฝึกหัดครูตามโครงการวิถีมัธยมศึกษา ครูไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยและส่งเสริม ให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Chalakbang, W. 2016. The spirituality of teachers: A key characteristic of professional teachers. Nakhon Phanom University Journal. 6(2): 123-128. (in Thai)
- Darbavasu, S. 2017. Strategies for developing teacher spirituality to enhance professional teacher of students in Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University. Ratchaphruk Journal 15(1): 1-10. (in Thai)
- Janesawang, D. 2012. Experience of spirituality in teacher: A phenomenological study. Journal of

- Behavioral Science. 18(1): 55-65. (in Thai)
- Nakhin, S., P. Sriampai and J. Chano. 2017. The development of learning management model to enhance ethics for pre-service teachers: Case study of Nakhonratchasima Rajabhat University. AL-HIKMAH Journal of Fatoni University. 7(13): 25-35. (in Thai)
- Pariput, P. 2018. Developing Thai teachers' wisdom to enhance awareness the spirit of being a teacher of students. Journal of Educational Administration and Supervision 9(3): 26-34. (in Thai)
- Sirisawat, P., W. Tawit and S. Sira. 2017. Characteristics of teachers in Chiang Mai University demonstration school. Journals of Community Development and Life Quality. 5(3): 489-496. (in Thai)
- Tatongjai, N., I. Chanjarain and W. Siririth. 2015. Teachers' competency in vocational institutions in the upper northern Thailand after completing the graduate diploma program in teaching profession. Journal of Education, Mahasarakham University 9(Special Edition): 138 – 152. (in Thai)
-

ปัญหาและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทย
ที่เข้าร่วมค่ายนวัตกรรมทางสังคม 2019

Problems-solving Strategies in English Communication of Thai Students
in a Social Innovation Camp 2019

เดชาธร พจนพงษ์* และ พัชรา มุลปัญญา

Dechathorn Pojchanaphong and Phatchara Munpanya*

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50300

Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai,
Chiang Mai 50300, Thailand

*Corresponding author: E-mail: ndechathorn@gmail.com

(Received: September 17, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research aims to find out English communication problems of Thai students who participated in the Learning Express program 2019 at Rajamangla University of Technology Lanna Chiang Mai, and the strategies they used in communicating with their foreign peers in English. The students were selected by the program committee using an English proficiency test as part of the selection process. The research was conducted by using a 5 Likert Scale questionnaire adapted in relation to the communication problem-solving strategy concept. The questionnaires were distributed to the students and then collected for analysis. There were also open-ended question items for them to express their opinions together with interviews with four selected students for in-depth details. It was found that the problems that the Thai students encountered most were limited vocabularies ($\bar{x} = 3.19$, S.D.=0.962), incompressible pronunciation, or accent ($\bar{x} = 3.07$, S.D.=0.958), and the lack of proper English grammar ($\bar{x} = 2.78$, S.D.=1.013) respectively. For the strategies, the students reported using body language or facial expression the most at ($\bar{x} = 4.11$, S.D.=1.188), followed by asking friends with better English for help at ($\bar{x} = 4.00$, S.D.=1.074), and using fillers to allow them to think before speaking at ($\bar{x} = 3.93$, S.D.=0.829). The researchers noticed that a broader range of vocabulary was vital for these students, and non-verbal communication helped fulfill their limited words. It is suggested that a preparation course for the program next year emphasize strengthening students' vocabulary and their pronunciations.

Keywords: English communication, communication problem-solving strategies, English language skills development

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการหาปัญหาด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษที่นักศึกษาซึ่งเข้าร่วมโครงการเรียนนึ่งเอ็กเพรส 2019 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาได้ประสบ และกลยุทธ์การสื่อสารภาษาอังกฤษที่นักศึกษาใช้ เมื่อต้องสื่อสารกับเพื่อนชาวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษ นักศึกษาได้รับการคัดเลือก จากคณะกรรมการโครงการโดยใช้ระดับความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษเป็นเกณฑ์ แบบสอบถาม ลิเคิร์ต สเกล 5 ระดับได้ถูกนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยได้ปรับให้สอดคล้องกับหลักการ ปัญหาและกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาด้านการสื่อสาร โดยได้แจกแบบสอบถามให้แก่นักศึกษาทั้ง 27 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งในแบบสอบถามยังมีคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังได้มีการสัมภาษณ์โดยการสุ่มนักศึกษาจำนวน 4 คน เพื่อสอบถามข้อมูลในเชิงลึก จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่นักศึกษาไทยประสบมากที่สุดได้แก่ 1) คำศัพท์ที่จำกัด ($\bar{x}= 3.19, S.D.=0.962$) การออกเสียงและสำเนียงที่ไม่คุ้นเคย ($\bar{x}=3.07, S.D.=0.958$) และ การขาดความรู้ด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษที่ดี ($\bar{x}=2.78, S.D.=1.013$) ตามลำดับ สำหรับกลยุทธ์ที่นักศึกษาใช้มากที่สุดนั้นได้แก่การใช้อวัจนภาษาและการแสดงออกทางสีหน้า ($\bar{x}= 4.11, S.D.=1.188$) ตามด้วยการขอความช่วยเหลือจากเพื่อนที่เก่งภาษาอังกฤษมากกว่า ($\bar{x}=4.00, S.D.=1.074$) และการใช้คำเติมเพื่อประวิงการพูด ($\bar{x}=3.93, S.D.=0.829$) ตามลำดับ ผู้วิจัยให้ข้อสังเกตว่าคลังคำศัพท์ที่มากพอมีความจำเป็นต่อนักศึกษากลุ่มนี้ และการใช้อวัจนภาษาได้ช่วยเติมเต็มข้อจำกัดทางด้านคำศัพท์ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการจัดคอร์สเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโครงการในปีต่อไปเช่นเดิม แต่ต้องมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคลังคำศัพท์และการฝึกออกเสียงภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การสื่อสารภาษาอังกฤษ กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสาร การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ

Introduction

In this 21st century, international communication has become vital since the world is easily and rapidly connected. Interactions among people happen within seconds, so miscommunication will only bring about problems. Unlike a slower and less reliable process of translation when communicating with several groups of people, a common language can be a better solution (Crystal, 2019).

Recently, the English language has spread out and become crucial because it is used as a medium of communication internationally. Consequently, its learners are

expected to communicate with people of different languages and cultures, making the number of non-native English speakers outnumber those who use it as their first language (Baker, 2012; Jenkin, 2007).

As in many countries worldwide, English has been used as a medium of instruction, business, social interaction, and negotiation in Thailand (Rattanaphumma, 2011). Thai students nowadays have to study English for approximately 12 years in their primary and secondary education. Because Thailand is a permanent member of the ASEAN communities where various languages are spoken, a common language, especially

English, is undeniably essential for communication within the region.

To enhance teaching and learning English in Thai schools to keep up with their neighbors, extra curriculum activities have been implemented, such as English skills competitions, international exchange programs, and language cultural camps. In these camps, students typically have an opportunity to meet friends with different native tongues, and they have to use English as a means of mutual understanding. Moreover, they have to interact with one another, which brings language communication to be used in a real situation.

During the conversation, specific communication problems may arise. Thus, the communication strategies will be used to help the students overcome these problems in order to express their intended meaning. Some commonly used strategies may include circumlocution, semantic avoidance, word coinage, language switch, asking for clarification, non-verbal strategies, and avoidance.

Several studies have been conducted on English communication among Thai students, some of which emphasized communication strategies used to overcome their language obstacles when interacting with foreigners. Sutthinaraphan and

Wasanasomsithi (2017) researched on “A study of English communication strategy use of undergraduate students majoring in science” in order to examine the communication strategies that the science students at Chulalongkorn University used. They asked 87 first-year students to complete questionnaires. It was found that most of the participants used a non-verbal strategy, whereas the least used strategy was attempting to think in English. The study suggested that students be trained with other strategies, for instance, English thinking, accuracy oriented, and fluency oriented strategies.

Moreover, Wahyuni and Ilyas (2017) investigated English communication problems and strategies in their study on an investigation of Thai students’ English language problems and their learning strategies at the English study program of teacher training and education Faculty of Riau Islamic University. A survey was conducted among 10 Thai students who enrolled in an English study program of teacher training and education Faculty at Riau Islamic University. The study revealed that their major problem was listening and writing skills, whereas reading is the least problematic skill. Time restraint contributed to the difficulty when they wrote an essay in

English. The most frequently used strategy was to ask lecturers and classmates for help, and the least frequently used strategy was not to try to guess if not fully understand.

Last but not least, Boonpanya and Pojchanaphong (2018) hammered into similar problems in English communication of Thai students. The researchers studied "communication problem-solving strategies of Thai students in an exchange program in Singapore" to find out what English communication problems the participants encountered and what strategies were used to overcome the obstacles. A set of Likert scale questionnaires was distributed and completed by 23 Thai students who joined the student exchange program called the TFI scale in 2017. It was found that the students' three major communication problems were a lack of listening comprehension, limited vocabulary size, and environmental factors. The most frequently used communication strategies were the use of body language, asking the interlocutors, and the use of general words to avoid the unknown words. The researchers recommended that the Thai students joining the program in the following years seek an opportunity to interact with English speaking people to better their listening and pronunciation skills. Moreover, pre-program training should be conducted, focusing on increasing students' vocabulary

size together with other language drills such as watching soundtrack movies before their departure to Singapore.

This research studied what English communication problems Thai students from Rajamangala University of Technology Lanna encountered and what language strategies they used to reach a mutual understanding while joining a 2019 social innovation camp collaborated by Singapore Polytechnic. It is hoped that the research findings will be beneficial for English language teaching (ELT) and a deeper understanding of using English as a common language in international communication.

Scope of the Research

This research focused on English communication problems and strategies used by 27 Thai students who enrolled in the Learning Express 2019 program. The students were in their first, second, and third years from three different faculties; the Faculty of Business Administration, the Faculty of Engineering, and the faculty of Fine Arts and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna.

Materials and Methods

Research Period

This research was conducted from March – June 2019. The researchers created the questionnaires in March to be distributed

in April. The program was from March 29th – April 9th. After collecting the questionnaires and interviewing participants, the researchers analyzed the data in May. The completed research is then finished in June.

Population and Sample

The participants were 27 Thai students with 13 males and 14 females from three different faculties of the university, namely the Faculty of Business Administration (18 students), the Faculty of Engineering (5 students), and the Faculty of Fine Arts and Architecture (4 students). These students were selected by the committee using English proficiency as part of the selection process. Their English ranged from 'fair' to 'good.'

Research Tools

The study was based on the questionnaires and the focus group interview. The self-reported questionnaires consisted of four sections, including demographic information and questions related to communication problems and strategies used in coping with English communication problems of Thai students in the Learning Express Program 2019.

For the first section, the participants were asked to give information regarding their personal information, including an educational background of studying abroad

and English. In this part, the participants chose the answer that best described them. In the second section, six items portrayed the communication problems the participants had during the program. The questions in this section were adapted from the studies of communication problems by Dornyei (1995), Gudykunst (2004), Thornbury (2005), and Hybels and Weaver (1995) frameworks. In the third section, 11 items described the communication strategies used in overcoming communication problems. This questions section was developed from Dornyei's (1995) communication strategies framework. In the last section, there were two open-ended questions to observe the participants' opinions about the communication problems and strategies in this program. A Likert-scale questionnaire was designed to evaluate the frequency of their English oral communication problems and strategies use.

The researchers designed the questionnaires in relation to the objectives and examined by two experts for its content appropriateness. The data are collected from the questionnaires was distributed to the students to complete after the camp had finished. Moreover, the researchers interviewed some selected participants.

Thus, the data obtained were analyzed in both quantitative and qualitative manners.

Data Collection

The researchers contacted the target participants in order to ask for their participation to do the questionnaires and ensured that the personal information would be strictly confidential. The questionnaires were distributed to 27 Thai students in the Learning Express Program 2019. The completed questionnaires were returned within one week.

Data Analysis

Descriptive statistics were used to analyze the data from the questionnaires in terms of frequency distribution, mean, and standard deviation. One of the significant data analyses is the mean score. In response to a five-point Likert scale, the interpretation of the mean scores is as follows: 4.51 to 5.00 (strongly agree), 3.51 to 4.50 (agree), 2.51 to 3.50 (moderately agree), 1.51 to 2.50 (disagree), 0.00 to 1.50 (strongly disagree). Percentages were calculated to avoid some results which might regress to the norm since the mean scores of some items are similar after calculating. The SPSS program was employed to identify the frequency of individual communication problems and

strategies use and categorization of communication problems and strategies.

Results

The finding of this study will be reported into three parts comprising demographic data, English language problems, and strategies use. The first part is the students' demographic data. Based on the demographic data of participants, the participants were 27 Thai students with 13 males and 14 females from three different faculties of the university namely the Faculty of Business Administration (18 students), the Faculty of Engineering (5 students), and the Faculty of Fine Arts and Architecture (4 students). Almost one-fourth of the participants had experience in overseas exchange programs before the Learning Express Program 2019 (25.9%). A majority of the participants have been studying English for more than ten years (66.7%), while nine of them (33.3%) responded that they had studied English for less than ten years. The second part is the data related to English communication problems that the Thai students faced the most and the least problematic. This part is the answer to the first question of this research, that is, "What English communication problems did the Thai students enrolling Learning Express

program 2019 have to encounter?” The final part is the data related to the most frequent communication-solving strategies use by Thai students in Learning Express Program 2019. This part is the answer to the second question of this research, which is, "What

Table 1. The most frequently used strategies

Problems	N	Mean	Std. Deviation	Interpretation
I have difficulty with English communication because of my limited vocabularies	27	3.19	0.962	Moderately agree
I am not used to their pronunciation or accent	27	3.07	0.958	Moderately agree
I have difficulty with English communication because I lack proper English grammar	27	2.78	1.013	Moderately agree
I think the environmental factors such as loud noise, music, and the crowds affect my communication with foreign students	27	2.63	1.006	Moderately agree
I do not understand their English	27	2.48	0.893	Disagree
I have difficulty in English communication because I cannot pronounce an English sound; for example, R and L sounds	27	2.48	1.014	Disagree

From Table 1, it was found that a limited vocabulary problem was the most frequently reported communication problem at the mean score of 3.19. Additionally, the results of the participants' opinions on the most prominent communication problems in the open-ended section were also reported that most of the participants were likely to have vocabulary problems, including their limited vocabulary range. For example, one of the participants

English communication strategies did they use to tackle the problems in order to reach a mutual understanding among students of different nationalities?" The researchers precisely present the data in Table 1.

stated that *"Besides the level of language, vocabulary is my problem."* Moreover, another participant mentioned that *"I don't know some English words that I want to explain, so it is hard to communicate."* One student revealed that *"My list of vocabularies is limited to my daily life so I can't understand the academic and difficult words,"* while another stated that *"Technical term is my problem in this camp. I've heard a lot of new vocabularies that I've never*

heard before.” Pronunciation or accent problems showed as a close second at the mean score of 3.07 and grammar problems at the mean score of 2.78, respectively.

However, from the open-ended section and the focus group interview, some of the participants claimed that *“I didn't concern about the grammar while I was in the camp because I focused only on the meaningful conversation. Grammar can only*

hinder my fluency.” On the other hand, the English usage and English sound pronunciation; for example, R and L sounds were the least frequent problems perceived at the mean score of 2.48. The fluency, translation, accent, confidence, and excitement problems were also mentioned as their communication problems in the open-ended section.

Table 2. The most frequently communication-solving strategies used

Strategies	N	Mean	Std. Deviation	Interpretation
I use body language or facial expressions	27	4.11	1.188	Agree
I ask my friends who I think can speak English well for help	27	4.00	1.074	Agree
I use fillers or say some words when I need more time to think; for example, by saying “well” or “um...”	27	3.93	0.829	Agree
I use general words when I lack a specific word; for example, by saying “thing” for materials that are being referred to	27	3.85	0.770	Agree
I describe the object I do not know; for example, by saying “fruit that monkeys like to eat” for banana	27	3.67	1.038	Agree
I ask my interlocutor (the other speaker) for more explanation when I do not understand what they say; for example, terms or phrases that I do not know	27	3.63	0.884	Agree
I use synonyms when I do not know the target word; for example by using the word ‘boat’ for ‘yacht’	27	3.59	0.931	Agree
I create a new word based on a supposed rule; for example, by saying “engineerer” for “engineer”	27	3.52	1.014	Agree
I translate from Thai to English directly	27	3.44	0.847	Moderately agree
I leave messages incomplete and change the subject	27	3.19	0.786	Moderately agree
I avoid topics that are difficult to communicate; for example, the topic with technical terms	27	3.04	0.940	Moderately agree

As displayed in Table 2, the three most frequent communication-solving strategies used by the participants in the current study was using body language and facial expressions at the mean score of 4.11, followed by asking for someone help at the mean score of 4.00 and fillers using or saying some words to have more time to think; for example, by saying “well” or “um...” at the mean score of 3.93 respectively. The result from the focus group interview showed that most of the participants stated that *“I use the easy words when I can't recognize the specific words or technical term. Most of the time, I try to describe the meaning of the words that I don't know”*. However, some of them reported that *“I ask the interlocutor directly for more explanation. Moreover, I search for the meaning of the words I don't know from the internet”*.

On the other hand, the three least communication-solving strategies frequently used by the participants in the current study were translating from Thai to English directly at the mean score of 3.44, followed by leaving messages incomplete and changing the subject at the mean score of 3.19 and avoiding the problematic communication topics at the mean of 3.04 respectively.

According to the opinions of the participants on overcoming the English communication barrier strategies in the open-ended section and the interview, it was found that the most common strategy used to overcome the communication problems was to provide more English language practice at the mean score of 77.8%. Besides, some of the participants commented that trying to memorize and using unfamiliar vocabularies more often could help recognize problematic words. Furthermore, a minority of interviewees (11.1%) agreed that being confident could be another strategy that can help them overcome language problems.

Discussion

Based on the results, it is evident that the students who participated in this social innovation camp found a limited range of vocabulary (3.19) and unfamiliar pronunciations and accents (3.07) most problematic. The problem of insufficiency in vocabulary may arise because of their limited knowledge of the English language (Dornyei and Scott, 1995). To confirm this, Kaur and Zulkurnain (2014) revealed from their study on “Oral English communication difficulties and coping strategies of diploma of hotel

management students at UiTM” that the lack of English language knowledge was the most problematic for their students. Thus, this should be taken into account by EFL teachers, as Ting and Lau (2008) mention that learners can face the problem of sentence structure deficiency if their vocabulary range is limited.

On the other hand, grammatical accuracy, which is one of the main focuses in English language teaching, was viewed by the students as less troublesome than the other two. Although a short English training course was provided to the students before joining the camp, the course focused on language patterns and structure and the design thinking process. The English preparation course lasted only two days, which might not be sufficient. Therefore, the English preparation course might not meet the precise students’ needs and more training days might be required to prepare a practical course.

In terms of the strategies used to tackle their English communication problem, the use of non-verbal communication, body language, and facial expressions are viewed as the most effective strategy (4.11). They often used gestures and facial expressions to compensate for what they want to say. This is correlated with the study of Phonhan (2019) on “Strategies in oral communication

employed by Thai engineering students across majors and types of academic programs,” which suggests that the nonverbal strategy is most frequently implemented. His research resembles this study in that the populations were Thai undergraduate students. The researchers then argue that non-verbal communication is a vital part of English language teaching in Thai institutions.

Additionally, Syamsudin (2016) also pinned that non-linguistic strategies which can be referred to non-verbalism is helpful and needed for her students in Malaysia, especially in improving their speaking skill. Moreover, the students tended to use the social strategy by asking other friends for help with the language problems (4.00), followed by using compensatory strategy, the use of fillers to have more time to think (3.93). The result is quite different from that of Kaur and Zulkurnain (2014), which showed that their students liked the idea of participating in English listening and speaking activities and negotiated meanings with the interlocutors. This can be implied that their students were more exposed to active learning rather than relying on their peers with better English or using fillers to wait for thoughts to be spoken.

Interestingly, when the researchers interviewed some of the participants, who majored in English, the message reduction and alteration strategies are employed. The

participants mainly used familiar words and simplified their utterances when they were incapable of executing the original message and described the meaning of the words, or they used social strategy by asking the interlocutor directly for more explanations besides asking help from others. The interview indicated that non-verbal strategies were the commonly used strategy for the students to tackle their communication problems. The non-verbal strategies might be the most direct method for the students. Using these strategies seems to reflect that their English competency level is not efficient enough to solve the language problems. Thus, it is necessary to provide a productive English preparation course.

The social innovation camp also helped the students to engage with the local people and the needs to improve their community. The students not only learned how to think critically but also how to collaborate with unacquainted people who spoke a different language and had a different cultural background. On the other hand, the community had an excellent opportunity to embrace new ideas from outsiders, which might be applicable to solve their local problems. They perceived fresh ideas from a different angle and a different generation. Last but foremost, the

educational institutions, which opened doors for their students to expose themselves in the new environment, also achieved their goal of enhancing extra curriculum activities. In this camp, the students had an opportunity to practice their language skills, as Bailey (2005) suggested that one can master a language if he or she is motivated to speak as much as possible. Examples of productive communicative activities are such as group works and projects. Moreover, the institutions will get useful information and ideas for community service, which is said to be one of the missions of a higher educational institute.

Conclusion

Learning Express program has put an effort to prepare students before joining the activities. However, the preparation process may include insufficient language training. It is recommended that the Learning Express facilitators provide the essential preparation for students who may join the program or the usual extra curriculum activities. The preparation should include more vocabulary range needed for the activities, the pronunciation, and listening drills to let the students get familiar with different Englishes.

Last but not least, the use of language should not be ignored. Practical

English structures and expressions which fit the context of each activity should be reviewed, for example, making questions, the use of tenses, and giving opinions. Moreover, communication strategies, as appeared in the research framework, should be addressed and practiced more in the training so that the students will be well equipped for their self-improvement through the program.

References

- Baker, W. 2012. From cultural awareness to intercultural awareness: culture in ELT. *ELT Journal*, 66(1): 62-70.
- Bailey, K. M., & Nunan, D. 2005. *Practical English language teaching: speaking*. McGraw-Hill, New York. 199 p.
- Boonpanya, M. and D. Pojchanaphong. 2018. Communication problem solving strategies of Thai students in an exchange program in Singapore. pp.131-142. In: *Proceeding of the 9th International Conference on Language Innovation, Culture, and Education*. Bangkok.
- Crystal, D. 2019. *English as A Global Language*. 2nd Revised ed. Cambridge University Press. Cambridge. 224 p.
- Dörnyei, Z. 1995. On the teachability of communication strategies. *TESOL Quarterly* 29(1): 55-85.
- Dörnyei, Z., & Scott, M. L. 1995. Communication strategies: an empirical analysis with retrospection. In *Deseret Language and Linguistic Society Symposium* 21(1): 137-150.
- Gudykunst, W.B. 2004. *Bridging Differences: Effective Intergroup Communication*. 4th ed. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA. 425 p.
- Hybels, S. and R. L. Weaver. 2009. *Communicating Effectively*. 9th ed. McGraw-Hill, New York. 425 p.
- Jenkins, J. 2007. *English as a Lingual Franca: Attitude and Identity*. Oxford University Press, Oxford. 269 p.
- Zulkurnain, N., & Kaur, S. 2014. Oral English communication difficulties and coping strategies of diploma of hotel management students at UiTM. 3L: *The Southeast Asian Journal of English Language Studies* 20 (3): 93–112.

- Phonhan, P. 2019. Strategies in English Oral Communication Employed by Thai Engineering Students across Majors and Types of Academic Programs. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 7(1), 102-118.
- Rattanaphumma, R. 2011. English as a lingua franca: Implications for English language teaching. *The IELE Journal* 2(2): 73-84.
- Sutthinaraphan, K., and P. Wasanasomsithi. 2017. A study of English communication strategy use of undergraduate students majoring in science. *The New English Teacher* 11(2): 98-117.
- Syamsudin, S. 2016. The use of non linguistics means strategies as a speaking-problem solving in EFL learning. *International Journal of English Language Education* 4(2): 42-49.
- Thornbury, S. 2005. How to teach speaking. (Online). Available: <http://tfscale.org/about-tf-scale-temasek-foundation-specialists-community-action-leadership-exchange/> (July 4, 2017).
- Ting, S.H., & Phan, G. Y. 2008. Adjusting communication strategies to language proficiency. *Australian TESOL Journal* 23 (1): 28-36.
- Wahyuni, S. and M. Ilyas. 2017. An investigation of Thai students' English language problems and their learning strategies at English study program of teacher training and education Faculty of Riau Islamic University. *J-SHMIC* 3(2): 81-91.
-

ความหลากหลายและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่น
ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
Biodiversity of Local Foods and Their Nutrient Values
in Na O Cultural Village, Na O District, Loei Province
สุพรรณณี พฤกษา¹ สุวารีย์ ศรีบุญะ² อิศรารัตน์ มาขันพันธ์³ และปิยะนุช เหลืองงาม³
*Supanee Pruksa¹, Suwalee Sripoona², Idsararat Makhanpan³
and Piyanuch Luengam³*

¹สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ.เลย 42000

¹Food and Nutrition Program, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University, Loei 42000, Thailand

²สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จ.ปทุมธานี 13180

²Environmental Education Program, College of Innovation Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University, Pratumthanee 13180, Thailand

³สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ.เลย 42000

³General Science Program, Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei 42000, Thailand

*Corresponding author: Email: supanee.pru@gmail.com

(Received: April 19, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The objectives of this study were to investigate biodiversity of local foods and their nutrient values in Na O cultural village, Na O district, Loei province, and to provide some suggestions for the local food development. The subjects were local food experts. The snow ball technique was used for subject selection. In-depth interviews and focus group discussions were used for data collection. Nutrient content was analyzed by using the INMUCAL program. The results showed that there were 80 recipes of local foods in Na O cultural village, Loei province. Those were 27 curry recipes, 18 dip recipes, 9 recipes of foods cooked in banana leaves, 5 salad recipes, 4 steam recipes, 3 stir-fried recipes, 3 pounded recipes, 3 grilled recipes, 3 recipes of side dish, and 5 desserts. In terms of nutritive value, it was found that the majority of recipes were of low calories, low fat, low cholesterols, and low sugar. Changing and adding other ingredients and seasonings would help to increase the biodiversity of local foods. This would lead to an increase in a variety of local food types and their nutrients, thereby enhancing food security.

Keywords: Local food, nutrient value, Loei province

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายและคุณค่าของอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มแม่บ้านที่เชี่ยวชาญการทำอาหาร กลุ่มแม่ค้าขายอาหารจากตลาดและร้านค้าขายอาหารในหมู่บ้าน และกลุ่มผู้อาวุโสที่เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่ม วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการโดยใช้โปรแกรม INMUCAL ผลการศึกษาพบว่า อาหารท้องถิ่นที่นิยมบริโภค มี 80 ชนิด เป็นอาหารประเภทแกง 27 ชนิด แจ่วป่น 18 ชนิด หมกอั่ว 9 ชนิด ลาบก้อย ยำ 5 ชนิด นึ่ง ลวก 4 ชนิด ผัดทอด 3 ชนิด ซุป 3 ชนิด ปิ้งย่าง 3 ชนิด เครื่องเคียง จำนวน 3 ชนิด และอาหารหวาน 5 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นอาหารท้องถิ่นที่ให้พลังงานต่ำ ไขมันต่ำ คอเลสเตอรอลต่ำ และน้ำตาลต่ำ ซึ่งการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร เพื่อเพิ่มให้มีความหลากหลายชนิด รสชาติและคุณค่าของอาหารมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหาร

คำสำคัญ: อาหารท้องถิ่น คุณค่าทางโภชนาการ จังหวัดเลย

คำนำ

อาหารเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการบริโภคของคนที่ได้รับการสืบทอดกันมาเนิ่นนานจากรุ่นสู่รุ่น (Tarr, 2016) เป็นภูมิปัญญาที่ผสมผสานได้ลงตัวระหว่างชนิดของอาหาร ปริมาณ เครื่องปรุงเทคนิค การปรุง ฤดูกาล อาหารพื้นบ้าน อีสานเป็นวัฒนธรรมอีสานที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนอีสานที่เสริมสร้างการมีสุขภาพที่ดีให้แก่สังคม อีสานมาช้านาน โดยอาหารแต่ละชนิดมีประโยชน์ และคุณค่าทางโภชนาการแตกต่างกันไป ส่งผลให้อาหารแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ รวมทั้งความเชื่อและค่านิยม โดยอาหารท้องถิ่นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในแต่ละท้องถิ่น ตามอาชีพ และแหล่งอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Chanthao and Udomphan, 2017) เลยเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีมรดกทาง

วัฒนธรรมท้องถิ่นและมรดกทางธรรมชาติอันทรงคุณค่าที่หลากหลาย (Chomphuphan *et al.* 2015) โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ทั้งในตนเองและธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่นเหล่านี้จึงมีวัฒนธรรมการกินที่มีลักษณะเฉพาะ โดยใช้พืชผักพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร หรือถนอมเป็นอาหารให้สามารถเก็บไว้บริโภคได้ยาวนานขึ้น ทำให้แต่ละท้องถิ่นในจังหวัดเลยมีเอกลักษณ์ด้านอาหารการกินเป็นเครื่องแสดงลักษณะเฉพาะท้องถิ่น จึงถือได้ว่าอาหารเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งบ้านนาอ้อ จังหวัดเลย ซึ่งแต่เดิมมาเป็นบ้านเก่าแก่มีอายุกว่า 400 ปี ชาวนาอ้อเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ มีวัฒนธรรมที่มีเฉพาะท้องถิ่น รวมทั้งวัฒนธรรมทางด้านอาหาร ทำให้บ้านนาอ้อถูกขนานนามว่าเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมนาอ้อ (Pruksa and Sripoona, 2017) โดยเทศบาลตำบลนาอ้อกำหนดวิสัยทัศน์ “ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ ตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ดี มีชีวิต

ความสามารถ มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ” โดยหนึ่งในกรอบนโยบายบนนโยบายด้านการลงทุนการดูแลสุขภาพของชุมชนโดยชุมชน ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ เพื่อลดต้นทุนการดูแลสุขภาพ รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Tessabanna-o, 2016) ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่ส่งเสริมทางด้านสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

การวิจัยทางด้านอาหารท้องถิ่นในจังหวัดเลยที่พบบ้าง ได้แก่ ชุดสารับ/ตำรับอาหารท้องถิ่นจากหน่อไม้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จังหวัดเลย ผลการวิจัยล่าสุดเรื่องภูมิปัญญาอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุในหมู่บ้านวัฒนธรรมนาอ้อ ตำบลนาอ้อ จังหวัดเลย พบว่าอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุนิยมบริโภค ได้แก่ แก้วปลา ผักลวก ต้มปลานึ่งปลา และมีอาหารพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ในงานบุญของชุมชนที่ควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์เพื่อบำรุงไว้ซึ่งภูมิปัญญาอาหารของชุมชนบ้านนาอ้อ จากการสำรวจเบื้องต้นพบอาหารในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีต ที่ซื้อจากตลาดมากขึ้น ปลูกผักกินเองน้อยลง มีการใช้สารปรุงแต่งในอาหารมากขึ้น (Pruksa and Sripoona, 2017) จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางด้านอาหารและโภชนาการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ส่งผลให้กระทบต่อการเข้าถึงแหล่งอาหารและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคอาหารของคนในชุมชน (Pitt *et al.* 2017) มีส่วนทำให้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของ

ชุมชนในปัจจุบันต่างจากในอดีตส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพด้านอาหารธรรมชาติในป่าเมือง การคงอยู่ของพืชแต่ละชนิดการขยายพันธุ์และการดูแลพืชอาหารป่านอกจากนี้อิทธิพลของวัฒนธรรมใหม่ๆ ระบบการผลิตแบบใหม่ ส่งผลให้ความหลากหลายของพืชสมุนไพรลดลง ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าการลดลงของพืชผักพื้นบ้าน บางชนิดเริ่มหายากและสูญหายไป (Makhanpan *et al.*, 2016) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความหลากหลายและคุณค่าของอาหารท้องถิ่น รวมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้ออำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อขยายองค์ความรู้เดิมและเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นตลอดจนพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ประกอบอาหารเป็นผลให้เกิดให้มั่นคงทางด้านอาหาร และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research: PR) ใช้เทคนิคการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือน พฤษภาคม 2557-มิถุนายน 2559

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อสืบค้นชนิดของความหลากหลายของอาหารพื้นบ้านตำบลนาอ้อ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านที่เชี่ยวชาญการทำอาหาร กลุ่มแม่ค้าขายอาหารจากตลาดและ

ร้านค้าขายอาหารในหมู่บ้าน และกลุ่มผู้อาวุโสที่เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนมาช้านานเป็นผู้ที่ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนเป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 9 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวม 90 คน โดยมีคุณลักษณะ เป็นแม่บ้านที่มีประสบการณ์การประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน สำหรับให้ผู้สูงอายุบริโภค เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการ Snowball หรือให้ชาวบ้านแนะนำหรือบอกต่อให้ผู้ศึกษาไปสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดประชุมกลุ่มรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบและวิธีการประกอบอาหาร และสาธิตขั้นตอนการประกอบอาหาร

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ความหลากหลายของอาหารพื้นบ้านตำบลนาอ้อ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการวิเคราะห์คุณค่าอาหารทางโภชนาการ กล้องถ่ายภาพถ่ายวิดีโอ และเทปบันทึกข้อมูล

ขั้นตอนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการ ได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เพื่อศึกษาความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาบริบทชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการลงพื้นที่สนทนากลุ่มกับชาวบ้าน ทั้ง 9 หมู่บ้าน

2) สสำรวจอาหารพื้นบ้านในเขตต่าง ๆ ของชุมชนบ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

3) สัมภาษณ์ข้อมูลทางด้านอาหารท้องถิ่นจากผู้รู้ ทั้ง 9 หมู่บ้าน ตามแหล่งร้านค้า กลุ่มแม่บ้าน และชุมชน

4) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อค้นหาคำตอบความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบทางด้านอาหารในการประกอบอาหาร และวิธีการประกอบอาหาร

5) วิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ของอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

นำรายละเอียดเกี่ยวกับชนิดและปริมาณของวัตถุดิบที่ใช้ในประกอบอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ จากขั้นที่ 1 มาคำนวณหาคุณค่าทางโภชนาการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป INMUCAL

1) รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับชนิดและปริมาณของวัตถุดิบที่ใช้ในประกอบอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ

2) สาธิตการทำอาหารพื้นบ้านนาอ้อ เพื่อให้ได้ปริมาณของวัตถุดิบพื้นฐาน ที่ใช้ในประกอบอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ

3) บันทึกข้อมูลปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในประกอบอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ ลงในโปรแกรม INMUCAL

4) วิเคราะห์ข้อมูลคุณค่าทางโภชนาการ

ขั้นที่ 3 เพื่อเสนอการพัฒนาคุณค่าความ

หลากหลายของอาหารท้องถิ่น ดำเนินการดังนี้

1) สังเคราะห์ผลขั้นที่ 1 และ 2 เป็นข้อเสนอการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายอาหารในสำหรับอาหาร และความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ได้ทำอาหาร

2) การจัดสนทนากลุ่มผู้รู้จาก 9 ชุมชน เพื่อคืนข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น

3) นำข้อเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ซึ่งเป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารตรวจสอบข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น

4) จัดประชุมคืนความรู้สู่ชุมชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะนำมาตรวจสอบก่อนนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่มีโครงสร้างคำถามนำในการสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะเน้นการสัมภาษณ์แบบตรวจสอบและเช็คข้อมูล ส่วนข้อมูลในการเก็บรวบรวมระดับชุมชน จะตรวจสอบความถูกต้องโดยการเก็บข้อมูลซ้ำข้อมูลเดิมแต่ทำการเปลี่ยนจุดเก็บข้อมูลหรือเปลี่ยนแหล่งข้อมูลรวมทั้งการถามซ้ำจากผู้ให้ข้อมูลเดิม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้องและเที่ยงตรง

1. ข้อมูลความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอเชิงพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis)

2. ข้อมูลคุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่น วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป INMUCAL (Mahidol University, version 3.0)

ผลการศึกษา

1. ความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ความหลากหลายของอาหารคาว จำแนกได้ 9 ประเภท ดังนี้ 1) อาหารประเภทแกง มีการกล่าวถึง จำนวน 27 รายการ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท แกงน้ำมาก 17 รายการ ได้แก่ แกงขี้เหล็ก แกงส้ม ผักบุ้งดอกแค แกงผักรวม แกงซั่วเห็ดฟาง แกงคั่วอึ่ง แกงคั่วไก่บ้าน แกงหน่อไม้ส้มใส่ไก่ แกงหน่อไม้สด แกงบอนหวาน แกงปลีใส่ซี่โครงหมู แกงผักพื้นบ้าน แกงเห็ดเผาะ แกงเห็ดเครื่อง ซั่วหอยตาก ซั่วเห็ดถั่วเหลือง ต้มแจ่วปลา ต้มไก่บ้าน และแกงน้ำน้อย 10 รายการ ได้แก่ อ่อมเห็ดขาว เอาะผำ เอาะหอยจุก เอาะปลาตุก เอาะปลาขาว เอาะหน่อไม้ อ่อมเนื้อ อ่อมไก่บ้าน เอาะหอยใส่กะทิ และอุเห็ดถั่วเหลือง ผสมเห็ดเผาะ 2) อาหารประเภทผัดทอด จำนวน 3 รายการ ได้แก่ ผัดน้ำเต้าหู้ไข่ ทอดปลาหม้อ และทอดปูนา 3) อาหารประเภทลาบก้อย ยำ จำนวน 5 รายการ ได้แก่ ก้อยเห็ดหูหนู ลาบเทาใส่ปลาหู ลาบปลาแตก ลาบเห็ดเผาะ และยำหน่อไม้ 4) อาหารประเภทหมกอั่ว จำนวน 9 รายการ ได้แก่ หมกปลาช่อน หมกหยวกใส่หมู หมกหน่อไม้ไผ่ หมกปลากด

หมกกบ หมกถั่วเน่า หมกปลาอิตุ อั่วปลี และอั่วพริก
 หยก 5) อาหารประเภทซุบ จำนวน 3 รายการ
 ได้แก่ ซุบหน่อไม้ส้มใส่หนังหมู ซุบผักรวม และซุบ
 มะเขือยาว 6) อาหารประเภทปิ้งย่าง จำนวน 3
 รายการ ได้แก่ ปลาชนิดย่าง น้ำจิ้ม ข้าวจี่ทาไข่ และ
 ปิ้งไก่บ้าน 7) อาหารประเภทหนึ่ง ลวก จำนวน 3
 รายการ ได้แก่ นึ่งเห็ดนางฟ้า ผักนึ่ง ไข่ตุ๋น และผัก
 ลวก 8) อาหารประเภทแจ่วป่น จำนวน 18 รายการ
 ได้แก่ แจ่วดำ แจ่วเขียด แจ่วกบ แจ่วเห็ดฟาง แจ่ว
 แมงดา แจ่วปลาร้า แจ่วมะเขือ แจ่วอู้อ่า แจ่วพริก
 แจ่วปลานิล แจ่วปลาร้าบอง ป่นปลาทุ ป่นปลาตุก
 หลนปลาร้า ตำมั่วผลไม้ ตำมะกอกกับสับปรด ส้มตำ
 และน้ำพริกกะปิ 9) อาหารประเภทเครื่องเคียง
 จำนวน 3 รายการ ได้แก่ ส้มผักตอง ส้มผักเสี้ยน
 และผักสด ส่วนความหลากหลายของอาหารหวาน
 จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนนาอ้อ อำเภอเมือง
 จังหวัดเลย พบว่ารายการอาหารพื้นบ้านชนิดอาหาร
 หวาน มีจำนวน 5 รายการ ได้แก่ ข้าวต้มหัวหงอก
 ข้าวต้มข้าวโพด ข้าวเหนียวมะม่วง ขนมหมก และ
 มะขามกวน

2. คุณค่าอาหารท้องถิ่นทางโภชนาการ

ผลจากการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ
 ของอาหารท้องถิ่นมีดังนี้ 1) อาหารท้องถิ่นส่วนใหญ่
 ให้ปริมาณพลังงานต่ำ ไขมันต่ำ คอลอ-เลสเตอรอลต่ำ
 เช่น แกงผักรวม แกงหน่อไม้สด แกงบอนหวาน แกง
 เห็ดเครื่อง แกงเห็ดเผาะ แกงข้าวเห็ดฟาง ข้าวเหนียว
 เหลือง อ่อมเห็ดขาว เอาะหอยจูบ เอาะหน่อไม้ ลาบ
 เห็ดเผาะ ยำหน่อไม้สด หมกหยวกใส่หมู ซุบมะเขือ
 ยาว เป็นต้น โดยอาหารที่มีส่วนประกอบหลักเป็น
 เนื้อสัตว์ที่มีไขมันหรืออาหารที่มีกะทิและปรุง
 ประกอบด้วยน้ำมันจะให้พลังงานและไขมันสูง เช่น

แกงปลีใส่ซี่โครงหมู ต้มแจ่วปลา ต้มไก่บ้าน เอาะ
 หอยจูบ เอาะปลาตุก อ่อมไก่บ้าน เอาะหอยใส่กะทิ
 ทอดปลาหม้อ ทอดปูนา หมกปลาช่อน หมกถั่วเน่า
 ซุบหน่อไม้ส้มใส่หนังหมู ปิ้งไก่บ้าน และขนมหวาน
 ส่วนอาหารที่ให้คอเลสเตอรอลสูง ได้แก่ แกงคั่วไก่
 บ้าน แกงส้มผักบุ้งดอกแค แกงหน่อไม้ แกงปลีใส่
 ซี่โครงหมู แกงผักพื้นบ้านใส่ปู หอยและเขียด ต้มไก่
 บ้าน เอาะปลาตุก เอาะหอยใส่กะทิ หมกถั่วเน่า ปิ้งไก่
 บ้าน และไข่ตุ๋น 2) อาหารที่มีแร่ธาตุเหล็กสูง ได้แก่
 แกงซี่เหล็ก แกงผักรวม แกงคั่วอึ่ง แกงผักพื้นบ้าน
 แกเห็ดเผาะ แกงเห็ดเครื่อง แกงข้าวหอยตาก ข้าวเหนียว
 ถั่วเหลือง ต้มแจ่วปลา อ่อมเห็ดขาว เอาะผำ เอาะ
 หอยจูบ เอาะปลาตุก อ่อมเนื้อ เอาะหอยใส่กะทิ อุเห็ด
 ถั่วเหลืองผสมเห็ดเผาะ ทอดปลาหม้อ ลาบเทา ลาบ
 ปลาแดก ลาบเห็ดเผาะ หมกกบ หมกถั่วเน่า ซุบ
 หน่อไม้ส้มใส่หนังหมู ซุบผักรวม ปลาชนิดย่าง ผักลวก
 แจ่วดำ แจ่วเขียด แจ่วกบ แจ่วปลาร้าบอง 3) อาหาร
 ที่มีแร่ธาตุแคลเซียมสูง ได้แก่ แกงคั่วผำ แกงผัก
 พื้นบ้าน แจ่วเขียด แจ่วกบ แจ่วปลาร้าบอง ลาบปลา
 แดก หมกกบ หมกถั่วเน่า หมกปลาอิตุ ผักลวก 4)
 อาหารที่มีแร่ธาตุฟอสฟอรัสสูง ได้แก่ แกงส้มผักบุ้ง
 ดอกแค แกงคั่วอึ่ง แกงผักพื้นบ้าน แกงคั่วไก่บ้าน
 เอาะปลาตุก เอาะหอยใส่กะทิ ทอดปลาหม้อ ลาบ
 ปลาแดก ลาบเทา หมกปลาชิว หมกกบ หมกถั่วเน่า
 ซุบหน่อไม้ส้มใส่หนังหมู ปลาชนิดย่าง แจ่วกบ แจ่ว
 เขียด แจ่วปลาร้า แจ่วปลาร้าบอง 5) อาหารที่มีแร่
 ธาตุทองแดงสูง ได้แก่ แกงข้าวเห็ดฟาง แกงเห็ดเครื่อง
 ข้าวเหนียวเหลือง อุเห็ดถั่วเหลืองผสมเห็ดเผาะ ซุบ
 หน่อไม้ส้มใส่หนังหมู แจ่วเห็ดฟาง ข้าวต้มหัวหงอก
 มะขามกวน 6) อาหารที่มีแร่ธาตุซิลิเนียมสูง ได้แก่ แกง
 คั่วไก่บ้าน เอาะผำ ผัดน้ำเต้าหู้ไข่ อั่วพริกหยวก ปิ้ง

ไก่บ้าน ไข่ตุ๋น 7) อาหารที่มีวิตามินเอสูง ได้แก่ แองคิก รวม แองคิกพื้นบ้าน ผักลวก ส้มผักเสี้ยน ผักสด แจ่วดำ 8) อาหารที่มีเบต้าแคโรทีนสูง ได้แก่ แองคิกเหล็ก แองคิก รวม แองคิกพื้นบ้าน ผักลวก แจ่วดำ ส้มผักเสี้ยน ผักสด 9) อาหารที่มีวิตามินบีหนึ่งสูง ได้แก่ แองคิกเหล็ก เอะผ่า เอะหอยจู้บ เอะปลาตุก เอะหอยใส่กะทิ ผัด น้ำเต้าหู้ไข่ อั่วพริกหยวก ปลานิลย่าง แจ่วดำ 10) อาหารที่มีวิตามินบีสองสูง ได้แก่ แองคิกเหล็ก แองคิก รวม ผักบุงดอกแค แองคักอึ้ง แองคักไก่บ้าน แองคัก พื้นบ้าน ข้าวหัดถั่วเหลือง ลาบเทา หมกกบ หมกถั่วเน่า อั่วพริกหยวก ซุบหน่อไม้ส้มใส่หนังหมู ซุบผักรวม นึ่ง เห็ดนางฟ้า ผักลวก แจ่วเขียด แจ่วกบ ปนปลาตุก 11) อาหารที่มีวิตามินซีสูง ได้แก่ แองคิกเหล็ก แองคิก รวม ผักบุงดอกแค แองคัก รวม แองคักใส่ซีโครงหมู แองคัก พื้นบ้าน ลาบเทา ลาบปลาแดก อั่วปลี อั่วพริกหยวก ผักลวก ผักนึ่ง แจ่วเห็ดฟาง และ 12) อาหารที่มีใย อาหารสูง ได้แก่ แองคิกเหล็ก แองคิก รวม ผักบุงดอกแค แองคักใส่ซีโครงหมู แองคักพื้นบ้าน ก้อยเห็ดหูหนู ลาบปลาแดก ผักนึ่ง ผักลวก แจ่วมะเขือ

3. ข้อเสนอการพัฒนาคูณค่าความหลากหลายของ อาหารท้องถิ่น

3.1 การพัฒนาคูณค่าความหลากหลาย ของอาหารในสำหรับอาหารท้องถิ่น

จากข้อมูลความหลากหลายทางด้าน อาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย สามารถเพิ่มคูณค่าความหลากหลายของอาหาร ท้องถิ่นในสำหรับอาหารได้ 3 แนวทางดังนี้

1) เพิ่มคูณค่าความหลากหลายของ อาหารท้องถิ่นโดยการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้ในการ ประกอบอาหาร เช่น ต้มแจ่วปลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าชุมชนนาอ้อใช้ปลาขาวในการปรุงประกอบต้ม แจ่วปลา เราสามารถเพิ่มความหลากหลายของตำรับ

อาหารปลาได้โดยการปรับเปลี่ยนชนิดของปลาที่ใช้ เช่น ใช้ ปลาน้ำโขง ซึ่งจังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่อยู่ติด แม่น้ำโขง ทำให้ได้มีการนำทรัพยากรที่เป็นอัตลักษณ์ ในท้องถิ่นออกมาสู่การเพิ่มความหลากหลายของ อาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะจังหวัดเลย แองคัก รวม ผักบุงดอกแค การศึกษาครั้งนี้ชุมชนนาอ้อใช้ปลาหู เป็นเนื้อสัตว์ในการปรุงประกอบตำรับดังกล่าว ซึ่งเรา สามารถประยุกต์ใช้ปลาประเภทอื่นๆ ที่หาได้ง่ายใน ท้องถิ่น ได้แก่ ปลานิล ปลาช่อน เป็นต้น หรือใช้ เนื้อสัตว์ประเภทอื่น เช่น กุ้ง เป็นต้น หรือแองคักใส่ ซีโครงหมู เราสามารถเพิ่มความหลากหลายของแองคัก ใส่ได้โดยการปรับเปลี่ยนเนื้อสัตว์ได้ตามฤดูกาลจาก กระจุกหมู เป็นหมูสามชั้น เนื้อหมู ปลาแห้ง ปลาตุก หอย ปู เป็นต้น เช่นเดียวกับแองคักพื้นบ้านที่ใส่ปูนา หอยกวาง และเขียด อาจใช้ปลาแทนเนื้อสัตว์ เหล่านั้นทำให้ได้ตำรับแองคักพื้นบ้านที่หลากหลาย รสชาติ และคูณค่าทางโภชนาการที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ได้สารอาหารที่ครบถ้วน

2) เพิ่มคูณค่าความหลากหลายได้โดย การเพิ่มวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้าไปเป็น ส่วนประกอบอาหาร เช่น แองคักเห็ดเผาะ อาจเพิ่มเห็ด ชนิดอื่นเข้าไปในตำรับเพื่อให้มีรสชาติอาหารที่ แตกต่าง หรืออาจใส่ผักต่างๆ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ลงไป เช่น บวบ ผักหวาน ชะอม เป็นต้น ซึ่งทำให้ คูณค่าทางโภชนาการด้านวิตามินและแร่ธาตุของแองคัก เห็ดเพิ่มมากขึ้น หรือแองคักพื้นบ้านที่ชาวชุมชนนา อ้อนิยมรับประทานประกอบไปด้วยผักขม ผักตำลึง มะเขือฝอย (มะเขือเปราะ) ผักอีฮ่อม ผักกาด บวบ เรา อาจใส่พืชผักชนิดอื่นๆ เช่น เห็ดที่สามารถหาได้ง่าย ในช่วงฤดูดังกล่าว จะส่งผลให้นอกจากเพิ่มความ หลากชนิดของแองคักพื้นบ้านยังช่วยเพิ่มคูณค่าทาง โภชนาการของตำรับแองคักพื้นบ้านได้

3) เพิ่มคุณค่าความหลากหลายโดยการปรับเปลี่ยนเครื่องปรุง ที่ปรุงลงในอาหาร เช่น ใช้น้ำผักสะทอน แทนปลาร้า ในตำรับอาหารประเภทแกงอ่อมต่าง ๆ แกงข้าวต่าง ๆ หรือแจ่วต่าง ๆ ได้แก่ แจ่วดำ แจ่วเข็ญแจ่วกบ ป่นปลา ตลอดจนตำมั่วผลไม้ ตำมะกอกกับสับปะรด ส้มตำ ซึ่งทำให้ได้ตำรับอาหารที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งผักสะทอนเป็นพืชที่มีเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียงอันเป็นการช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพืชท้องถิ่น นอกจากนี้อาจใช้เครื่องเทศแทนผงปรุงรส เช่น นำใบหอมมาใส่แทนผงชูรสจะช่วยให้อาหารมีรสชาติกลมกล่อม เป็นต้น

3.2 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

จากการศึกษาพบว่าอาหารท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นสามารถพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ได้โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ผักขม ผักคราดหัวแหวน ผักกูด ผักปลัง กะหล่ำปลี ผักกาดขาว น้ำเต้า บวบ ฟักทอง ผักบุ้ง กวางตุ้ง มะระขี้นก ถั่วพู ถั่วฝักยาว ตะไคร้ ผักต้ว แมงลัก ขี้เหล็ก ผักเสี้ยว เป็นต้น รวมถึงมีการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ กบ ไก่ วัว ปลา เป็นต้น นับเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนทุกครัวเรือนให้มีความใส่ใจต่อผลผลิตทางด้านอาหารโดยเริ่มจากระดับครัวเรือนและขยายผลต่อชุมชนต่อไป อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรและความ

หลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ นำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหาร นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สามารถทำกิจกรรมให้ครัวเรือนประกวดผลิตพืชและสัตว์อาหารให้ชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันปลูกพืชอาหารและเลี้ยงอาหารประเภทสัตว์ที่ใช้ในการปรุงประกอบอาหาร และให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความมั่นคงด้านอาหารในกรณีที่มีการผลิตในปริมาณที่มากพอสามารถช่วยโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยการนำผลผลิตลงสู่ตลาดชุมชน

อภิปรายผล

1. ความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น ในตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่ารายการอาหารพื้นบ้านชนิดอาหารคาวของตำบลนาอ้อที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงจำนวน 75 รายการ โดยมีความหลากหลายชนิดแบ่งได้ 9 ประเภท เรียงตามความนิยมดังนี้ อาหารประเภทแกง จำนวน 27 รายการ โดยแบ่งเป็นแกงน้ำมาก 17 รายการ และแกงน้ำน้อย 10 รายการ อาหารประเภทแจ่วป่น จำนวน 18 รายการ อาหารประเภทหมกอั่ว จำนวน 9 รายการ อาหารประเภทลาบก้อย ยำ จำนวน 5 รายการ อาหารประเภหนึ่งลวก จำนวน 4 รายการ อาหารประเภทผัดทอด จำนวน 3 รายการ อาหารประเภทซุบ จำนวน 3 รายการ อาหารประเภทปิ้งย่าง จำนวน 3 รายการ อาหารประเภทเครื่องเคียง จำนวน 3 รายการ และพบว่ารายการอาหารพื้นบ้านชนิดอาหารหวานและผลไม้ของตำบลนาอ้อที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึง มีจำนวน 5 รายการ จะเห็นได้ว่า

อาหารท้องถิ่นของตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลยในช่วงที่เก็บข้อมูลวิจัยมีความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นสวน ไร่ นา ริมรั้วบ้าน หรือ ป่า เป็นต้น ซึ่งชุมชนนาอ้อส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับไร่นาป่าสวนส่งผลให้วัตถุดิบที่นำมาใช้ปรุงประกอบอาหารดังกล่าวเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น (Tessabanna-o, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Maicaurkaew *et al.* (2017) ที่พบว่าอาหารท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความหลากหลาย ซึ่งเกิดมาจากการมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และฤดูกาล ซึ่งช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นนาอ้อของงานวิจัยครั้งนี้เป็นช่วงฤดูฝนทำให้ความหลากหลายของตำรับอาหารท้องถิ่นเป็นอาหารที่หาได้ง่ายในช่วงฤดูดังกล่าว เช่น หน่อไม้ กบเขียด เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Nitiworakarn (2015) ที่ได้ทำการศึกษาความหลากหลายของอาหารพื้นบ้านตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และพบว่าสามารถแยกอาหารคาวเป็น 10 ประเภท จำนวน 51 รายการ อาหารหวานมี 5 ประเภท มีจำนวน 13 รายการ จากการสนทนากลุ่มพบว่าอาหารคาวพื้นบ้านมอญดั้งเดิม มี 8 ประเภท จำนวน 34 รายการ อาหารหวานพื้นบ้านมอญดั้งเดิมมี 4 ประเภท จำนวน 9 รายการ ส่วนการจัดสำรับอาหารและศึกษาอาหารในสำรับมอญเกาะเกร็ดพบว่าอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นและมีการตามฤดูกาล (Nitiworakarn, 2014) ซึ่งความ

หลากหลายของอาหารเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของความมั่นคงทางด้านอาหาร (Cramer *et al.*, 2017)

2. คุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่น

ผลจากการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่าตำรับอาหารส่วนใหญ่ให้พลังงาน ไขมัน คอเลสเตอรอลและน้ำตาลต่ำ ยกเว้นบางตำรับอาหารที่ใช้เนื้อสัตว์ที่มีไขมันปานกลางขึ้นไป และกะทิ เป็นส่วนประกอบ หรือใช้น้ำมันในการปรุงอาหารจะทำให้อาหารนั้น ๆ ให้พลังงานสูง มีไขมันและคอเลสเตอรอลสูง ส่วนตำรับอาหารที่มีผักเป็นส่วนประกอบหลักจะพบว่าให้สารอาหารประเภทวิตามินสูง เช่น วิตามินเอ เบต้าแคโรทีน วิตามินบีหนึ่ง วิตามินบีสอง วิตามินซี เป็นต้น รวมทั้งแร่ธาตุ ได้แก่ ธาตุเหล็ก และใยอาหารสูงด้วย โดยตำรับอาหารที่มีเห็ดเป็นส่วนประกอบหลักนอกจากให้แร่ธาตุเหล็กสูงยังให้แร่ธาตุทองแดงสูงด้วย ส่วนตำรับอาหารที่มีกบเขียด ปลาที่รับประทานได้ทั้งกระดุก เป็นส่วนประกอบหลักจะให้แร่ธาตุแคลเซียมสูง ตำรับอาหารที่มีหมู ไก่ และไข่ เป็นส่วนประกอบหลัก จะให้แร่ธาตุซีลีเนียมสูง ส่วนตำรับอาหารประเภทอาหารหวานจะให้พลังงานและไขมันสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Maicaurkaew *et al.* (2017) ที่ศึกษาคุณค่าทางโภชนาการของอาหารท้องถิ่นของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและพบว่ามีคุณค่าทางโภชนาการหลายประการ ทั้งโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน ใยอาหาร แคลเซียม ฟอสฟอรัส เหล็ก โซเดียม โพแทสเซียม ทองแดง สังกะสี เรตินอล แคโรทีน วิตามินเอ ไทอะมีน ไรโบฟลาวิน ไนอะซิน และ

วิตามินซี เป็นต้น โดยอาหารชนิดต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มจะมีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ และการศึกษาของ Pruksa and Sripoona (2017) พบว่าอาหารพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพที่ดีนิยมบริโภค สามอันดับแรก ได้แก่ อาหารประเภทแกง แจ่วรับประทานกับผักลวกผักสด อาหารประเภทหมกอั่ว ซึ่งทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการปรุงประกอบอาหารพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นพืชผักที่หาได้ตามท้องถิ่น และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับแร่ธาตุ เช่น แคลเซียมและฟอสฟอรัส ธาตุเหล็ก วิตามิน เอ วิตามินซี เป็นต้น รวมทั้งให้ใยอาหารซึ่งช่วยดูดซับไขมันให้ไขมันเข้าสู่ร่างกายลดลง ช่วยในการขับถ่ายให้ลำไส้เคลื่อนไหวดีขึ้น และมีสารต้านอนุมูลอิสระ เช่น เบต้า-แคโรทีน วิตามินซี เป็นต้น ที่ช่วยในการป้องกันการเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับการศึกษาของ Praditsathaporn *et al.* (2018) ที่พบอาหารพื้นบ้านพะเยาเป็นอาหารเพื่อสุขภาพมีมีสารอนุมูลอิสระสูง และ Seanlum and Monton (2018) พบอาหารพื้นเมืองจังหวัดนครราชสีมามีวัตถุดิบจากพืชผักสมุนไพรที่มีสรรพคุณเป็นยา ได้แก่ ข่า ตะไคร้ พริก กระเทียม และหอม และพืชผักสีเขียว สีแดง สีส้ม และสีเหลือง ที่มีคุณสมบัติส่งเสริมสุขภาพ เช่น ลดไขมันในเลือด ลดความดันโลหิต ลดน้ำตาลในเลือด ต้านอนุมูลอิสระ และมีคุณค่าทางโภชนาการพื้นฐาน ซึ่งแหล่งที่มาของวัตถุดิบมาจากธรรมชาติ พืชสวนครัว และตลาดในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับฤดูกาล การปรุงอาหารส่วนใหญ่ใช้การต้ม แกง ยำ ตำ ที่มีการปรุงเรียบง่ายและใช้เวลาไม่นาน

3. ข้อเสนอการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น

จากข้อมูลความหลากหลายทางด้านอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ที่พบว่ามีจำนวน 80 ชนิด โดยแบ่งเป็นอาหารคาว 75 ชนิด และอาหารหวาน 5 ชนิด สามารถเพิ่มคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นในสำหรับอาหารได้โดย 1) เพิ่มคุณค่าความหลากหลายของอาหารท้องถิ่น โดยการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ปรับเปลี่ยนชนิดของเนื้อสัตว์ที่ใช้ในการปรุงประกอบมารับอาหารให้มีความหลากหลายชนิดเพิ่มขึ้น โดยการนำทรัพยากรที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่นออกมาสู่การเพิ่มความหลากหลายของอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะจังหวัดเลย ได้ตำรับอาหารที่มีความหลากหลายในรสชาติ และคุณค่าทางโภชนาการที่เพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาในเรื่องของการเบื่ออาหาร มีความอยากในการรับประทานอาหารค่อนข้างน้อย การที่ปรับเปลี่ยนให้อาหารในสำหรับไม่ซ้ำจำเจจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีการรับประทานอาหารเพิ่มมากขึ้นและได้สารอาหารเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการบริโภคอาหารให้หลากหลายประเภท ต่อวันนั้นจะทำให้ร่างกายได้รับปริมาณพลังงานสารอาหารหลายๆประเภทที่สำคัญในปริมาณที่เพียงพอ (Raynor and Vadiveloo, 2018) เพิ่มคุณค่าความหลากหลายได้โดยการเพิ่มวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้าไปเป็นส่วนประกอบอาหาร เช่น แกงเห็ดเผาะ อาจเพิ่มเห็ดชนิดอื่นเข้าไปในตำรับเพื่อให้มีรสชาติอาหารที่แตกต่าง หรืออาจใส่ผักต่าง ๆ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

ลงไป เช่น บวบ ผักหวาน ชะอม เป็นต้น ซึ่งทำให้คุณค่าทางโภชนาการด้านวิตามินและแร่ธาตุของแกงเห็ดเพิ่มมากขึ้น หรือแกงผักพื้นบ้านที่ชาวชุมชนนาอ๋อนิยมรับประทานเราอาจใส่พืชผักชนิดอื่น ๆ เช่น เห็ดที่สามารถหาได้ง่ายในช่วงฤดูดังกล่าว จะส่งผลให้นอกจากเพิ่มความหลากหลายชนิดของแกงผักพื้นบ้านยังช่วยเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการของตำรับแกงผักพื้นบ้านได้ จากการศึกษาวิจัยอาหารพื้นบ้านสำหรับผู้สูงอายุตำบลนาอ๋อน อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่าตำรับอาหารที่มีเห็ดเป็นส่วนประกอบจะให้แร่ธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะแร่ธาตุเหล็ก ทองแดง และซิลิเนียม เช่นเดียวกับการศึกษาของ Dogan *et al.* (2016) ที่พบว่าเห็ดมีซิลิเนียมมากและมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ 3) เพิ่มคุณค่าความหลากหลายโดยการปรับเปลี่ยนเครื่องปรุงที่ใส่ลงในอาหาร เช่น ใช้น้ำผักสะทอน แทนปลาร้า ในตำรับอาหารประเภทแกงอ่อมต่าง ๆ แกงขี้ผึ้งต่าง ๆ หรือแจ่วต่าง ๆ ตลอดจนตำมั่วผลไม้ ตำมะกอกกับสับปะรด ส้มตำ ซึ่งทำให้ได้ตำรับอาหารที่หลากหลายรสชาติมากขึ้น อีกทั้งผักสะทอนเป็นพืชที่มีเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียงอันเป็นการช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพืชท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าน้ำผักสะทอนมีโปรตีนเป็นส่วนประกอบร้อยละ 21.95 (Mopoung *et al.*, 2007) ส่งผลให้การประยุกต์ใช้น้ำผักสะทอนเป็นน้ำปรุงรสช่วยในการเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการของสารอาหารได้ นอกจากนี้อาจใช้เครื่องเทศแทนผงปรุงรส เช่น นำยอดหอมมาใส่แทนผงชูรสจะช่วยให้อาหารมีรสชาติดี อีกทั้งมีประโยชน์ช่วยบำรุงสายตาและเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการได้อีกด้วย

นอกจากนี้อาหารท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นสามารถพัฒนาคุณค่าความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ได้โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น นับเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนทุกครัวเรือนให้มีความใส่ใจต่อผลผลิตทางด้านอาหารโดยเริ่มจากระดับครัวเรือนและขยายผลต่อชุมชนต่อไป อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนจนเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ นำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหาร (Makhanpan *et al.*, 2016) นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สามารถทำกิจกรรมให้ครัวเรือนประกวดผลิตพืชและสัตว์อาหารให้ชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันปลูกพืชอาหารและเลี้ยงอาหารประเภทสัตว์ที่ใช้ในการปรุงประกอบอาหาร และให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความมั่นคงด้านอาหารในกรณีที่มีการผลิตในปริมาณที่มากพอสามารถช่วยโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยการนำผลผลิตลงสู่ตลาดชุมชน ซึ่งวิถีชุมชนมีระบบอาหารและการผลิตอาหารที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม มีการประยุกต์ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งอาหารต่างถิ่น รวมไปถึงการตัดแปลงอาหารต่างวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องกับการกินอยู่ เกิดเป็นอาหารเฉพาะถิ่นหลายชนิดที่แตกต่างจากชุมชนอื่น เกิดเป็นอัตลักษณ์และความมั่นคงทาง

อาหารของชุมชนในมิติของวัฒนธรรมได้ (Thongoupragan, 2018)

สรุป

อาหารท้องถิ่นที่นิยมบริโภค มีจำนวน 80 ชนิด เป็นอาหารคาว 75 ชนิด อาหารหวาน 5 ชนิด โดยอาหารคาวที่นิยม ได้แก่ อาหารประเภทแกง ตามด้วยอาหารประเภทแจ่วป่น หมกอั่ว ลาบก้อยยำ นึ่งลวก ผัดทอด ซุป ปิ้งย่าง อาหารประเภทที่มีเครื่องเคียง ส่วนใหญ่เป็นอาหารท้องถิ่นที่ให้พลังงานต่ำ ไขมันต่ำ คอลเลสเตอรอลต่ำ และน้ำตาลต่ำ ซึ่งสามารถพัฒนาคุณค่าทางโภชนาการและความหลากหลายของอาหารท้องถิ่นโดยการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร การเพิ่มวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้าไปเป็นส่วนประกอบอาหาร และปรับเปลี่ยนเครื่องปรุง หน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชน จึงควรสนับสนุนให้มีการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และส่งเสริมให้อาหารท้องถิ่นเป็นอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว บ้านนาอ้อ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดเลย รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการเพาะปลูกพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ทำเป็นอาหารเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- Cramer, W., E. Egea, J. Fischer, A. Lux, J-M. Salles, J. Settele and M. Tichit. 2017. Biodiversity and food security: From trade-offs to synergies. *Regional Environmental Change* 17(5): 1257–1259.
- Chanthao, R. and C. Udonmphan. 2017. Local food names of the northeast and southern regions: Ethno-semantic perspective. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus* 9(1): 63-89. (in Thai)
- Chomphuphan, C., S. Khumkhet and J. Jantaban. 2015. Research and development of Loei traditional performing arts through participatory action research. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University* 10(32): 83-90. (in Thai)
- Dogan, H., E. Coteli and F. Karatas. 2016. Determination of glutathione, selenium, and malondialdehyde in different edible mushroom species. *Biological Trace Element Research* 174(2): 459–463.
- Maicaurkaew, S., P. Chantaro, S. Apirattanusorn and P. Sutum. 2017. Local food culture and its connection with area of Suratthani province. *Area Based Development Research Journal* 9(4): 274-296.
- Makhanpan, I., P. Luengam, S. Sripoonsa and S. Pruksa. 2016. Biodiversity of plants and animals used for local food cooking in Na-o subdistrict, Muang

- district, Loei province. *Research and Development Journal Buriram Rajabhat University* 11 (Special issue): 133-139. (in Thai)
- Mopoung, R., W. Singkong, K. Thongfak, M. Onkeaw and S. Boonphong. 2007. Nutrient and mineral composition in Krathon leaves and unseasoned Krathon sauce. *NU Science Journal* 4(2): 188-194. (in Thai)
- Nitiworakarn, S. 2014. Mon food set menus at Kohkred community, Nontaburi province. *Cultural Approach* 15(28): 39-58. (in Thai)
- Nitiworakarn, S. 2015. The diversity of traditional foods in KohKret of Nontaburi province. Rajabhat Pranakhon University, Bangkok. (in Thai)
- Pitt, E., D. Gallegos, T. Comans, C. Cameron and L. Thornton. 2017. Exploring the influence of local food environments on food behaviors: A systematic review of qualitative literature. *Public Health Nutrition* 20(13): 2393-2405.
- Praditsathaporn, C., E. Doungtip, N. Itiin, M. Pinpu and W. Wongkinee. 2017. Traditional food recipe in Phayao: inheritance of local wisdom and the nutritional value. *Area Based Development Research Journal* 9(4): 297-313. (in Thai)
- Pruksa, S. and S. Sripoonsa. 2017. Healthy food consumption behaviors of elderly in Na-o subdistrict, Muang district, Loei province. *Journal of Research and Development, Loei Rajabhat University* 12(42): 57-67. (in Thai)
- Raynor, H.A. and M. Vadiveloo. 2018. Understanding the relationship between food variety, food intake, and energy balance. *Current Obesity Reports* 7(1): 68-75.
- Seanlum, W. and N. Monton. 2017. Local food for good health in Talad community, Nakhon Ratchasima province. *Area Based Development Research Journal* 9(6): 445-457. (in Thai)
- Tarr, A. 2016. Food and culture from local relationality to global responsibility. *Journal of Dialogue and Culture* 5(1): 52-62.
- Tessabanna-o. 2016. Vision and mission. (Online). Available: <http://www.tessabanna-o.go.th/index.php/>

welcome/detail/98/menu (April 3,
2019). (in Thai)

Thongoupragan, B. 2018. Local food: food
security in the cultural dimension: a
case study of Ban Taling Daeng
community, Kanchanaburi province.
Princess of Naradhiwas University
Journal of Humanities and Social
Science 5 (Special issue): 107-119. (in
Thai)

ศักยภาพทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน
ของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย

Potential of Marketing as Related to Clean Food Consumption Behavior
of Teenager in Chiang Rai

ศิรินาฏ จันทนะเปลิ่น* และ นิชพัฒน์ ปิตินิยมโรจน์

Sirinatt Chantanapelin and Nichaphan Pitiniyomrot*

สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย 57120

Department of Business, Rajamangala Chiang Rai University of Technology Lanna, Chiang Rai 57120, Thailand

*Corresponding author: Email: sirinat.tick@gmail.com

(Received: September 16, 2019; Accept: December 18, 2019)

Abstract: This article is intended to study clean food consumption behavior and potential marketing that is related to clean food consumption behavior. This research is a quantitative research which used questionnaires as a research tool. The statistics used for data analysis was descriptive statistics consisting of percentage, mean and standard deviation. The statistics used for hypothesis testing was the analysis of the relationship between independent variables with Pearson correlation coefficient. The results showed that most of the teenagers who consumed clean food were males, aged between 21-24 years, who lived in a dormitory outside the university. Their health-related activities were exercise and gym workouts. In terms of clean food eating behavior, it was found that, the persons who participated in food consumption decision were their girlfriends. They normally consume in the evening by cooking their own dishes, or they bought clean food that they liked from the fitness center. They also studied clean food information through online media. The results of the relationship study showed that the distribution channels had the same correlation with the frequency of clean food intake. On the contrary, the food price had a negative correlation with to the amounts of money spent on the clean food consumption.

Keywords: Consumption behavior, clean food, market potential

บทคัดย่อ: บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน และศึกษาศักยภาพ การตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 21-24 ปีพักอาศัยอยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัย มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพคือ ออกกำลังกาย และเข้าฟิตเนสเป็นประจำ ด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนพบว่า บุคคลที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีนคือแฟน และจะบริโภคในช่วงเย็น เลือกปรุงอาหารคลีนเอง รongลงมา ซื้อมาจากฟิตเนส โดยเลือกอาหารคลีนที่มีรสชาติถูกปากกับตนเอง และศึกษาข้อมูลอาหารคลีนผ่านสื่อออนไลน์ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ พบว่า ศักยภาพด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกับความถี่ในการบริโภคอาหารคลีน ส่วนศักยภาพด้านราคามีความสัมพันธ์ทางตรงกันข้ามกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการบริโภค อาหารคลีน ศักยภาพทางการตลาด

คำนำ

วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันมีลักษณะที่เปลี่ยนไป คือมีลักษณะพฤติกรรมที่เร่งรีบในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ไม่มีเวลาในการทำอาหารเอง ต้องพึ่งพาอาหารตามร้านสะดวกซื้อที่เป็นลักษณะสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูปแบบปรุงสำเร็จหรือแช่แข็ง อีกทั้งยังมีกระแสนิยมอาหารประเภทบึงย่าง เช่น หมูกระทะ ทำให้การบริโภคอาหารประเภทบึงย่าง ได้รับความนิยมมาก นอกจากนี้ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการกินของคนไทยได้แก่ การอิสระทางการค้า และการนำอาหารจากต่างประเทศเข้ามา เช่น การนำเข้าอาหารยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารจานด่วน ซึ่งมีข้อเสียคือมีสารอาหารไม่ครบ 5 หมู่ และมีปริมาณสารอาหารไม่เหมาะสมกับความ

ต้องการของร่างกายของคนไทย Waratormpaipool (2014)

จากสาเหตุข้างต้น ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวการใส่ใจสุขภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ การกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ไม่มีสารปนเปื้อน รวมไปถึงการบริโภคเพื่อสุขภาพ เช่น อาหารคลีนซึ่งเป็นอาหารเมนูทั่วไปที่ดีต่อสุขภาพ ปรุงจากวัตถุดิบปลอดสารพิษ มีคุณค่าทางโภชนาการ ผ่านการปรุงน้อย คงความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด กระแสนิยมต่าง ๆ ในปัจจุบันมาจากปัจจัยด้านสื่อที่มีอิทธิพลทำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ได้แก่ สื่อบุคคล และสื่อโฆษณาที่ได้รับจากทางวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และอินเทอร์เน็ต (Nithitantiwat and Udomsapaya, 2017) ซึ่งมีส่วนชักนำให้วัยรุ่นมีการเลือกบริโภคอาหารตามกระแส โดยสื่อมีอิทธิพลต่อ

การกำหนดค่านิยมของวัยรุ่น เพราะมีการเข้าถึงได้ง่าย เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา กระแสของสื่อเกี่ยวกับเทรนด์การดูแลสุขภาพ ทำให้วัยรุ่นให้ความสนใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น (Ruangying *et al.*, 2016)

เมื่อผู้บริโภคได้รับการกระตุ้นผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จนเกิดเทรนด์การดูแลสุขภาพ มีการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกรรมการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ พบว่ามีหลายปัจจัย เช่น ทศนคติ รูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยทางการตลาด ปัจจัยทางสังคม และด้านวิถีการดำเนินชีวิต (Pungmai and Thongjeen (2018), Wongpoom and Noythonglek (2016), Chamchoy *et al.* (2017)) โดยเฉพาะปัจจัยทางการตลาด พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการซื้อ แต่การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการซื้ออาหารคลีนในกลุ่มวัยรุ่นยังพบไม่มากนัก ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาประชากรในวัยทำงาน เนื่องจากมองว่าอาหารเพื่อสุขภาพมีราคาแพง กลุ่มที่มีกำลังซื้อคือกลุ่มคนทำงาน แต่ในปัจจุบันกระแสเป็นที่นิยมในหมู่นักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น จึงมีความน่าสนใจในการศึกษาในครั้งนี้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะส่วนบุคคล พฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน และศักยภาพทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน ของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย ซึ่งจะเป็นโยบายต่อผู้ที่ประกอบการนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ

รวมไปถึงการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดการวางแผนธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อยอดต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อศึกษาศักยภาพทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2561 – มีนาคม 2562 ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ วัยรุ่นที่กำลังศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย และวิทยาลัยเชียงราย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มวัยรุ่นโดยเฉพาะนักศึกษาในจังหวัดเชียงรายที่บริโภคหรือเคยบริโภคอาหารคลีน ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสูตรการคำนวณของ W.G. Cochran กำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% และที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงได้สำรองกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ตัวอย่างเพื่อป้องกันความผิดพลาดและไม่

สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางประชากร ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพทางการตลาด เป็นคำถามปลายปิด ใช้แบบมาตราประมาณค่า Likert scale ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารคลีน เป็นลักษณะของแบบสอบถามปลายปิด และแบบเลือกตอบเพียงข้อเดียว และคำถามปลายเปิด ความถี่และค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีน ส่วนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยทดสอบค่าความเที่ยงตรง (validity) และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลจริง จำนวน 30 ราย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง ($n = 30$) วัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาคแอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้หรือไม่ โดยควรมีค่ามากกว่า 0.7 ขึ้นไป ซึ่ง

ผลการวิเคราะห์พบว่า การทดสอบความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามแต่ละด้าน ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดมีมากกว่า 0.7

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของวัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงราย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 และเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 มีอายุระหว่าง 21-24 ปี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 พักอาศัยอยู่หอพักนอกมหาวิทยาลัย จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 71.00 ออกกำลังกายเข้าฟิตเนสเป็นประจำ จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00

2. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับความพึงพอใจต่อศักยภาพทางการตลาดของวัยรุ่นในการบริโภคอาหารคลีน

การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของศักยภาพทางการตลาดผู้วิจัยได้แบ่งศักยภาพทางการตลาดออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ ศักยภาพด้านราคา ศักยภาพด้านการดำเนินการจัดจำหน่าย และศักยภาพด้านการส่งเสริมการตลาด โดยแสดงรายละเอียดดัง Table 1

Table 1. The levels of satisfaction on marketing potential in clean food consumption behavior of teenagers in Chiang Rai (n=400)

Marketing potential	Mean	S.D.	Satisfaction levels
Product potential	4.09	0.42	Good
Price potential	4.10	0.49	Good
Place potential	3.93	0.52	Good
Promotion potential	3.90	0.63	Good
Overall marketing potential	4.02	0.30	Good

จาก Table 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับความพึงพอใจต่อศักยภาพทางการตลาดของวัยรุ่นในการบริโภคอาหารคลีน โดยพิจารณาจากศักยภาพทางการตลาด ทั้ง 4 ด้าน สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์

วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงรายให้ระดับความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอาหารคลีนมีความหลากหลายเมนูในการเลือกบริโภค อาหารคลีนมีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน อาหารคลีนมีราคาไม่แพงเกินไปสามารถบริโภคได้บ่อยครั้ง อาหารคลีนไม่ใช่วัตถุดิบที่ปราศจากสิ่งเจือปนและมีความสดใหม่ และผลิตภัณฑ์มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ เช่น อย. และระบุวันหมดอายุที่ชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.19, 4.18, 4.08, 4.03 และ 3.99 ตามลำดับ

ศักยภาพด้านราคา

วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงรายให้ระดับความสำคัญกับปัจจัยด้านราคาโดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การกำหนดราคา และการตัดป้ายราคาที่ชัดเจน ปริมาณอาหารคลีนที่ได้เหมาะสมกับราคา และคุณภาพของอาหารคลีนเหมาะสมกับราคา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18, 4.09 และ 4.06 ตามลำดับ

ศักยภาพด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงรายให้ระดับความสำคัญกับปัจจัยด้านสถานที่จัดจำหน่าย/ช่องทางการจำหน่ายโดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานที่จัดจำหน่ายสะดวกในการเลือกซื้อ และเลือกบริโภคอาหารคลีนสถานที่จัดจำหน่ายตั้งอยู่ในแหล่งที่สะดวกต่อการเดินทาง เช่น ห้างสรรพสินค้า และการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ สามารถเลือกดูสินค้าได้ก่อน

ตัดสินใจซื้อ เป็นต้น โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07, 3.87 และ 3.86 ตามลำดับ

ศักยภาพด้านการส่งเสริมการตลาด

วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัด เชียงรายให้ระดับความสำคัญกับปัจจัยด้านการ ส่งเสริมการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 และพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า จัดบูธแสดงสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น งาน มหกรรมอาหารปลอดภัยอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโฆษณา และมีการลดราคาผลิตภัณฑ์เมื่อซื้อในปริมาณที่มาก โดยมี ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97, 3.88 และ 3.86 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคอาหาร คลีนของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภค อาหารคลีนของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย พบว่า บริโภคเพื่อสุขภาพ ร้อยละ 40 เพื่อตามกระแสสังคม ร้อยละ 26.50 เพื่อลดความอ้วน ร้อยละ 22.25 และ เลือกบริโภคตามคำแนะนำ ร้อยละ 11.00 บุคคลที่มี ส่วนร่วมในการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีน ส่วนใหญ่ คือ แฟน ร้อยละ 34.75 เพื่อน ร้อยละ 28.25 ตัวเอง ร้อยละ 18.75 บุคคลที่มีชื่อเสียง ดาราหรือนักแสดง ร้อยละ 9.25 และครอบครัว ร้อยละ 9.00 สำหรับ ช่วงเวลาที่วัยรุ่นนิยมบริโภคอาหารคลีน คือ ช่วงเย็น ร้อยละ 49.75 ช่วงเช้า ร้อยละ 18.00 ช่วงกลางวัน ร้อยละ 16.50 และบริโภคทั้งวัน/ทุกมื้อ ร้อยละ 15.75 โดยวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมที่จะปรุงเอง ร้อยละ

39.00 นอกนั้นจะซื้อจากฟิตเน็ต/เทรนเนอร์ ร้าน ขายอาหารคลีน ร้านค้าออนไลน์ และห้างสรรพสินค้า ร้อยละ 21.50, 14.75, 13.75 และ 11.00 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมยัง พบอีกว่า วัยรุ่นมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร คลีนจากสื่อออนไลน์มากที่สุดถึงร้อยละ 38.50 จาก หนังสือ/นิตยสาร ร้อยละ 32.25 และศึกษาจากบุท ต่าง ๆ ร้อยละ 20.25 ด้านประเภทของอาหารคลีนที่ เลือก พบว่าเลือกที่จะบริโภคอกไก่ เนื้อปลา กุ้ง และ ผัก/ผลไม้ ร้อยละ 34.75, 31.00, 17.75 และ 16.50 โดยหลักในการเลือกบริโภคส่วนใหญ่ คือ เลือกจาก รสชาติถูกใจเป็นหลัก ร้อยละ 32.00 เลือกจาก อาหารมีลักษณะน่ารับประทาน ร้อยละ 23.00 เลือก จากชื่อเสียง/ความนิยมของร้านค้า ร้อยละ 22.75 เลือกตามกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 12.50 และเลือกจาก ส่วนประกอบของอาหารอีกร้อยละ 9.50 และ ลักษณะอาหารคลีนที่วัยรุ่นเลือกบริโภค โดยส่วน ใหญ่คือ การมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน มีวัตถุดิบสด ใหม่ ต้องปรุงสุกใหม่ ๆ และมีปริมาณที่เหมาะสมกับ ราคา คิดเป็นร้อยละ 34.25, 30.00, 21.00 และ 14.75 ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพ ทางการตลาดกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน

การวิเคราะห์ใช้การทดสอบค่าทางสถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัว

แปรทั้งสอง ถ้ามีค่า Sig.(2-tailed) น้อยกว่า 0.05
นั่นคือปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติ

ฐานรอง (H_1) นั่นคือตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Table 2. Shows the results of analysis of the Pearson correlation between marketing potential and the frequency of clean food consumption (n=400)

Marketing potential	Pearson correlation (r)	Sig. (2-tailed)	Correlation levels
Product potential	-0.039	0.439	No correlation
Price potential	0.160	0.244	No correlation
Place potential	0.204**	0.000	Positive correlation
Promotion potential	0.011	0.827	No correlation

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). * Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
ระหว่างศักยภาพทางการตลาดกับความถี่ในการ
บริโภคอาหารคลีน จาก Table 2 พบว่าค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรศักยภาพด้าน

ช่องทางการจัดจำหน่าย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.01 โดยมีค่า 0.204 หมายความว่า ศักยภาพด้าน
ช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์ในทางบวก
กับความถี่ในการบริโภคอาหารคลีน

Table 3. Shows the results of analysis of the Pearson correlation between marketing potential and the cost of clean food consumption (n=400)

Marketing potential	Pearson correlation (r)	Sig. (2-tailed)	Correlation levels
Product potential	-0.061	0.224	No correlation
Price potential	-0.129**	0.010	Negative correlation
Place potential	-0.104	0.138	No correlation
Promotion potential	0.039	0.433	No correlation

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). * Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
ระหว่างศักยภาพทางการตลาดกับค่าใช้จ่ายในการ
บริโภคอาหารคลีน จาก Table 3 พบว่า ค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรศักยภาพด้าน
ราคา มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่า
-0.129 หมายความว่า ศักยภาพด้านราคามี

ความสัมพันธ์ในทางลบกับค่าใช้จ่ายในการบริโภค
อาหารคลีน

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากลักษณะส่วนบุคคลพบว่า
วัยรุ่นในจังหวัดเชียงรายที่บริโภคอาหารคลีนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 21-24 ปี พักอาศัย
อยู่หอพักนอกมหาวิทยาลัย มีรูปแบบการใช้ชีวิตออก
กำลังกายเข้าฟิตเนสเป็นประจำ สอดคล้องกับ
Pungmai and Thongjeen (2018) พบว่า เพศชาย
มีการบริโภคอาหารคลีนฟู้ด เนื่องจากปัจจุบันกระแส
การออกกำลังกายและการเข้าฟิตเนสของเพศชายมี
จำนวนเพิ่มมากขึ้น

ศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ วัยรุ่นที่บริโภค
อาหารคลีนในจังหวัดเชียงรายให้ความสำคัญ
เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ใน
ระดับสำคัญมาก พบว่า อาหารคลีน มีความ
หลากหลายเมนูในการเลือกบริโภค มีราคาไม่แพง
จนเกินไปสามารถบริโภคได้บ่อยครั้ง มีคุณค่าทาง
โภชนาการครบถ้วน ใช้วัตถุดิบที่ปราศจากสิ่งเจือปน
และมีความสดใหม่ มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ
เช่น อย. และระบุวันหมดอายุที่ชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็น
เพราะ วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนต้องการความสด
ใหม่ สะอาด และเมนูที่หลากหลายเพื่อลดความจำเจ
ในการรับประทานอาหารคลีนและยังคงได้รับคุณค่า
ทางโภชนาการที่ครบถ้วน สอดคล้องกับ Prayalaw
and Manmart (2015) พบว่า สินค้าต้องมีคุณภาพ
มีความหลากหลาย และทันสมัยอยู่เสมอ โดยราคามี

ความเหมาะสมกับคุณภาพ และปริมาณของ
ผลิตภัณฑ์ และมีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ

ศักยภาพด้านราคา วัยรุ่นที่บริโภคอาหาร
คลีนในจังหวัดเชียงรายให้ความสำคัญเกี่ยวกับส่วน
ประสมทางการตลาดด้านราคาในระดับสำคัญมาก
พบว่าอาหารคลีนมีการติดป้ายราคาที่ชัดเจน
ปริมาณของอาหารคลีนที่ได้รับเหมาะสมกับราคา
และคุณภาพของอาหารคลีนเหมาะสมกับราคา ทั้งนี้
อาจเป็นเพราะวัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนคำนึงถึง
การกำหนดราคาที่ชัดเจน เพื่อจะนำมาเปรียบเทียบกับ
โฆษณาและคุณภาพของอาหารคลีน สอดคล้อง
กับ Khonkla *et al.* (2016) พบว่า ราคาควรมีความ
เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ มีป้ายแสดงราคาสินค้าที่
ชัดเจน และมีความหลากหลายของราคา

ศักยภาพด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงรายให้
ความสำคัญเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดด้าน
สถานที่ขาย/ช่องทางการจำหน่ายในระดับสำคัญมาก
พบว่า สถานที่จัดจำหน่ายสะดวกในการเลือกซื้อและ
เลือกบริโภค ตั้งอยู่แหล่งที่สะดวกต่อการเดินทาง
เช่น ห้างสรรพสินค้า และการจัดจำหน่ายผ่าน
ช่องทางออนไลน์สามารถเลือกดูสินค้าได้ก่อนการ
ตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วัยรุ่นที่บริโภค
อาหารคลีนจำเป็นต้องพิจารณาสถานที่จัดจำหน่าย
หรือแหล่งที่นำเชื่อถือ ที่จะสะดวกในการซื้อและ
บริโภคอาหารคลีน สอดคล้องกับ Khonkla *et al.*
(2016) พบว่า ควรมีสถานที่วางจำหน่ายสินค้า

หลากหลาย สามารถซื้อหาได้ง่าย เช่น การสั่งซื้อออนไลน์ หรือการสั่งซื้อผ่านเว็บไซต์ และสอดคล้องกับ Waratornpaibool (2014) พบว่าผู้บริโภคเลือกซื้อจากห้างสรรพสินค้า และร้านสะดวกซื้อที่ทำให้ผู้บริโภคมีความสะดวกสบายมากที่สุด

ศักยภาพด้านการส่งเสริมการตลาด

วัยรุ่นที่บริโภคอาหารคลีนในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดในระดับสำคัญมาก เช่น มีการลดราคาผลิตภัณฑ์เมื่อซื้อในปริมาณที่มาก มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโฆษณา และจัดบูธแสดงสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ เช่นงานมหกรรมอาหารปลอดภัย อาหารเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การส่งเสริมการตลาดจะช่วยกระตุ้น เร่งเร้าให้เกิดการซื้อ การบริโภค อีกทั้งยังมีการให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ ซึ่งสอดคล้องกับ Khonkla *et al.* (2016) พบว่า สินค้าควรมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำ มีการสะสมคะแนนเมื่อซื้อสินค้าเพื่อรับส่วนลดหรือของรางวัล และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

พฤติกรรมบริโภคอาหารคลีนของ

วัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บุคคลที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีน คือ แฟน รองลงมา เพื่อน ตัวเอง และบุคคลที่มีชื่อเสียงดาราหรือนักแสดง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคคลใกล้ชิดหรือบุคคลที่ซื้ออาหารคลีนมาบริโภคแล้วเห็น

ผลจึงเกิดการรื้อวิ ทำให้บุคคลรอบข้างเปลี่ยนพฤติกรรมการตัดสินใจมาบริโภคอาหารคลีนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Prayalaw and Manmart (2015) ซึ่งพบว่า การตัดสินใจซื้อจะขึ้นอยู่กับตัวผู้บริโภค หรือการแนะนำจากบุคคลใกล้ชิด ช่วงเวลาในการบริโภคอาหารคลีน การศึกษาพบว่าช่วงเย็นมากที่สุด รองลงมาเช้า ช่วงกลางวัน และ ทุกวัน/ทุกมื้อ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Saimek (2016) ที่พบว่า วัยรุ่นไทยมักให้ความสำคัญกับอาหารมื้อเช้าน้อยกว่า มื้ออื่น ๆ ซึ่งเป็นเพราะความรีบเร่ง และไม่มีเวลาในการรับประทานอาหารในช่วงเวลาเร่งด่วน เนื่องจากนักศึกษาอาจไม่มีเวลาในการทำงานในช่วงเช้า เพราะต้องรีบเข้าเรียน ด้านสถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนใหญ่จะปรุงเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การปรุงอาหารด้วยตนเองสามารถเลือกเมนูที่ต้องการได้หลากหลาย เลือกปรุงรสชาติที่ถูกต้องตามความต้องการของผู้บริโภค และลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารคลีนตามร้านค้าทั่วไป ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Samutachak and Kanchanachitra (2014) ที่พบว่า วัยรุ่นมีการรับประทานอาหารนอกบ้านกันมากกว่าในอดีต ซึ่งห้างสรรพสินค้าหรือร้านอาหารที่มีชื่อเสียงเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยม โดยวัยรุ่นส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าอาหารที่แพงและดีจะต้องอยู่ในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ หรืออยู่ในภัตตาคารเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ชอบการใช้เวลาว่างในห้าง และมีร้านอาหารในห้างเกิดขึ้นมากมาย ทั้งนี้ปัจจุบันยังมีการศึกษาข้อมูล

เกี่ยวกับอาหารคลีนในช่องทางออนไลน์ที่สะดวกและรวดเร็วกว่าช่องทางอื่น และสามารถหาข้อมูลได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องไปที่ร้าน ทำให้วัยรุ่นสามารถหาข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ Phatlom and Mongkol (2015) พบว่าใช้สื่อสังคมออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจซื้อ

ความถี่ในการบริโภคอาหารคลีนของนักศึกษา มีค่าความถี่ในการบริโภคอาหารคลีนเฉลี่ยแต่ละเดือนเท่ากับ 14 ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาหารคลีนสามารถรับประทานได้บ่อยครั้งตามที่ต้องการ จึงมีความถี่ในการซื้อค่อนข้างมาก สอดคล้องกับ Phatlom and Mongkol (2015) พบว่าความถี่ในการซื้อมากกว่าหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์โดยไม่จำกัดวาระและโอกาส ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหาร คลีนของวัยรุ่น ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในแต่ละครั้งเท่ากับ 57 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษามีรายได้จากครอบครัวที่จำกัด จึงมีค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารคลีนแต่ละครั้งที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Prayalaw and Manmart (2015) พบว่าค่าเฉลี่ยต่อครั้งในการซื้อผลิตภัณฑ์อยู่ที่ 100-500 บาท

ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางการตลาดกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีน
ศักยภาพทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย โดยแยกวิเคราะห์พฤติกรรมสองด้าน คือ ความถี่ใน

การบริโภคอาหารคลีน และค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีน พบว่า ศักยภาพทางด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการบริโภคอาหารคลีน มีความสัมพันธ์ทางบวกในทิศทางเดียวกัน ($r = 0.204$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับ Pungmai and Thongjeen (2018) ที่พบว่า ส่วนผสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับความภักดีต่ออาหารเพื่อสุขภาพ หมายความว่า หากผู้จำหน่ายอาหารคลีนมีการเพิ่มศักยภาพด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เช่น การขยายหรือเพิ่มช่องทางในการขาย จะทำให้ความถี่ในการบริโภคอาหารคลีนสูงตามไปด้วย เพราะทำให้ผู้บริโภคเกิดความสะดวกในการหาซื้อมาทาน ส่วนศักยภาพทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีน พบว่า ศักยภาพด้านราคามีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีน มีความสัมพันธ์ทางลบในทิศทางตรงกันข้าม ($r = -0.129$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับ Phatlom and Mongkol (2015) ที่พบว่าปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนผู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานคร

สรุป

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นเพศชายมีแนวโน้มให้ความสนใจอาหารคลีนเพิ่มมากขึ้น โดยมีเหตุผลเพื่อสุขภาพ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแฟนของตนเอง และเมื่อพิจารณาเรื่องศักยภาพทางการตลาด วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับ ราคา มากที่สุด

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางการตลาดกับพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารคลีนของวัยรุ่น พบว่า ศักยภาพด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการบริโภค คือ หากมีสถานที่จัดจำหน่ายที่สะดวก รวมทั้งมีการขายผ่านออนไลน์ ก็จะทำให้ความถี่ในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น และศักยภาพด้านราคามีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการบริโภค คือหากผู้จำหน่ายอาหารคลีนไม่มีการกำหนดราคาที่ชัดเจน ราคาไม่เหมาะสมกับปริมาณที่ได้รับ ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารคลีนลดลง

เอกสารอ้างอิง

- Chamchoy K., K. Srisukho, Y. Chalermchat, N. Kitsopee, N. Thammason and C. Wilamas. 2017. Social factors and lifestyle related to clean food purchasing intentions of consumers in Phra Nakhon Si Ayutthaya province. RMUTSB Academic Journal (Humanities and Social Sciences) 2(2): 116-125. (In Thai)
- Khonkla A., M. Kupatipatnukul, P. Tanadkid, S. Kumyod, and S. WongJun. 2016. Marketing mix affecting product selection dietary supplements of consumers in Phayao municipality. The Journal of Pacific Institute of Management Science 2(1): 33-44. (in Thai)
- Nithitantiwat P. and W. Udomsapaya. 2017. Food consumption behavior of Thai adolescents, impacts and solutions. Journal of Phrapoklao nursing college 28(1): 122-128. (in Thai)
- Phatlom, T. and K. Mongkol. 2015. Consumer s' behavior on buying clean food via E-commerce in Bangkok. Burapha Journal of Business Management Burapha University 4(2): 6-21. (in Thai)
- Prayalaw, N. and L. Manmart. 2015. Factors affecting Consumers' purchasing decision in food product of One Tambon One Product project produced in Khon Kaen province. KKU Research Journal (Graduate studies) of Humanities and Social Sciences 3(1): 38-51. (in Thai)

- Pungmai A. and C. Thongjeen. 2018. Factors affecting the decision to buy clean food in Bangkok. Graduate School Conference 2018 of Suan Sunandha Rajabhat University 2(1): 983-990. (in Thai)
- Ruangying J., S. Jorajit and K. Janyam. 2016. Food consumption behavior of adolescents in Songkhla Province: Synthesis of literacy and factors influencing food consumption behavior. Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University 8(1): 245-264. (in Thai)
- Saimek, M. 2016. The relationship between breakfast behavior and learning efficiency. Burapha Journal of Business Management, Faculty of Management and Tourism Burapha University 4(2): 22-33. (in Thai)
- Samutachak, B. and M. Kanchanachitra. 2014. What Drives Consumerism in Thai Youth?. Thammasat Journal 33(1): 46-69. (in Thai)
- Waratornpaibool, T. 2014. Consumption behavior: Consumerism food and health-conscious food. Panyapiwat Journal 5(2): 255-264. (in Thai)
- Wongpoom A. and T. Noythonglek. 2016. Effect of perceived value and marketing mix toward the consumer's buying behavior for dietary supplement in Muang district, Lampang province. Sakon Nakhon Graduate Studies Journal 13(60): 213-224. (in Thai)
-

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวเงี้ยว

ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

Community Tourism Development Based on Lao Ngaew's Cultural Assets in Thong En Subdistrict, In Buri District, Sing Buri Province

พนิตสุภา ธรรมประมวล^{1*} และ กาสัก เต๊ะชันหมาก²

Panitsupa Thampramuan^{1} and Kasak Tekhanmaq²*

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี 15000

Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University, Lop Buri 15000, Thailand

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จ. ลพบุรี 15000

Faculty of Humanity and Social Science, Thepsatri Rajabhat University, Lop Buri 15000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: thampanit@hotmail.com

(Received: May 7, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The research aims to develop community tourism based on the basis of Lao Ngaew's cultural assets, Thong En subdistrict, In Buri district, Sing Buri province. Participatory Action Research (PAR) from 24 key stakeholders and Future Search Conference (FSC) were used to R&D by PDCA cycle, then the data was analyzed by content analysis. It was found that Lao Ngaew's cultural assets in Thong En subdistrict are mainly related to Buddhism, along with their language and dialect, main occupation, traditional customs, lifestyle, and traditional foods. Moreover, Lao Ngaew's cultural assets gain potential and strength in tourism business which can be run by four strategies to develop community tourism which are 1) development of tourism activities to learn culture; 2) development of the local wisdom; 3) improvement of landscapes as communitytourist attractions; and 4) conservation, restoration and development of cultural assets. In addition, there were three creative tourism plans based on the basis of Lao Ngaew's cultural assets consisting of 1) "Ban Thai-Lao Ngaew Tour" for the youth; 2) "Trendy Trip to Lao Ngaew" for general visitors; and 3) "Impressive Thong En" for the elderly.

Keywords: Community-based tourism, cultural assets, Lao Ngaew

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา 24 คน โดยประยุกต์ใช้การประชุมเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วงจรคุณภาพ P-D-C-A วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1. ทุนทางวัฒนธรรมชาวลาวแก้ว ตำบลทองเอน ได้แก่ มีพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว ภาษา อาชีพ ประเพณี วิถีชีวิต และอาหารพื้นบ้าน 2. ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน มีโอกาสและความแข็งแกร่งทางธุรกิจการท่องเที่ยว 3. สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน โดยใช้ 4 กลยุทธ์ คือ 1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรม 2) การพัฒนาบุคลากรในประเพณีวัฒนธรรม 3) การพัฒนาภูมิทัศน์ และ 4) การอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรม และ 4. สามารถจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน ได้ 3 แผน คือ 1) สำหรับกลุ่มเยาวชน “เที่ยวบ้านไทย-ลาวแก้วทองเอนกันเด้อ” 2) สำหรับบุคคลทั่วไป “ทริปเที่ยวทองเอนอินเทรนด์จริงเทรอ” และ 3) สำหรับผู้สูงอายุ “เที่ยวทองเอนสุดสุดฟิน”

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม ลาวแก้ว

คำนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางและจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน เป็นทางเลือกใหม่ที่เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ที่มีแนวโน้มได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ (Wisutthiluk, and Others, 2013) และเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว (Anekasuk and Panyavuttrakul, 2016) ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญ ดังที่ Champawan and Promburom (2015) ได้พบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างยั่งยืนได้

ดังที่ Tekhanmag and Thampramuan (2015) พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การสร้างโอกาส ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน/ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Pengnorapat (2017) ที่เสนอว่ากลยุทธ์ที่สำคัญคือ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาวลาวแก้วเป็นชนกลุ่มน้อยที่มาจากราชอาณาจักรลาว อพยพมาทำกินมาอยู่ที่ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จนถึงปัจจุบันซึ่งยังคงรักษาอัตลักษณ์ของลาวแก้วไว้ได้ และได้จัดงานวัฒนธรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการบรรจุไว้เป็นหนึ่งในงานเทศกาลสำคัญของจังหวัดสิงห์บุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีจึงถือเป็นบทบาทอย่างสำคัญในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้วตำบลทองเอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ย่อย 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 4) เพื่อจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยและพัฒนานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา เริ่มจากพัฒนาโครงการวิจัย ออกแบบ และกำหนดกรอบในการวิจัยและพัฒนา ใช้เวลาศึกษาตั้งแต่ พ.ย 60 - ส.ค.61 โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยภาคสนาม

1.2 ประชากร ประกอบด้วย 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) ผู้ทรงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 2) ประชาชน/ผู้รู้ชาวบ้าน/ผู้นำท้องถิ่น (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ)

1.3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อັตลักษณ์ของลาวแก้วตำบลทองเอนที่เอื้อต่อการเป็นพลังขับเคลื่อนให้ตำบลทองเอนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชนสู่การพัฒนาคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจของตำบลทองเอนได้

1.4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยภาคสนาม ด้วยวิธีการที่หลากหลายประกอบกัน คือ การสำรวจชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มเฉพาะ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร

1.5 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ แล้ววิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ระยะที่ 2 การศึกษาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.1 ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยภาคสนาม

2.2 ประชากร ประกอบด้วย 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) ผู้ทรงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) ประชาชน/ผู้รู้ชาวบ้าน/ผู้นำท้องถิ่น (ทั้งที่เป็นทางการ

และไม่เป็นทางการ) และ 3) ผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอก ตำบลทองเอน

2.3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน

2.4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยภาคสนาม ด้วยวิธีการที่หลากหลายประกอบกัน คือ การสำรวจชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มเฉพาะ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร

2.5 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ แล้ววิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ระยะที่ 3 การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.2 ประชากร ประกอบด้วย 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย “ไตรพลังในการพัฒนา-สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ได้แก่ 1) ภาควิชาการ (พลังปัญญา) [มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 2 คน] 2) ภาคชุมชน/วัฒนธรรม (พลังความร่วมมือ) [สภาวัฒนธรรมตำบล/สภาองค์กรชุมชน/วัด/อบต./ชมรมผู้สูงอายุ/กลุ่มอาชีพ/ร้านค้า OTOP จำนวน 20 คน] และ 3) ภาคนโยบาย/ผู้สนับสนุน

และผู้เกี่ยวข้อง (พลังนโยบาย) [วัฒนธรรมจังหวัด/พัฒนาการจังหวัด จำนวน 2 คน]

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน

3.4 ประยุกต์ใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (Future Search Conference: FSC) โดยประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประสานพลัง (synergy) กัน โดยใช้วงจรคุณภาพของ Deming กล่าวคือ P-ร่วมกันวางแผนและตัดสินใจ D-ร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผน-พัฒนาศักยภาพและความพร้อมฯ C-ร่วมกันกำกับ/ติดตาม/ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และ A-ร่วมกันนำผลของการประเมินสู่การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติการให้ดียิ่งขึ้น

3.5 ผู้มีส่วนสำคัญและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสรุป ถอดบทเรียน และจัดการความรู้ (KM) และหาทางที่จะนำไปบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน/องค์กรต่อไป

ระยะที่ 4 การจัดทำแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

4.2 ประชากร ประกอบด้วย 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย “ไตรพลังในการพัฒนา-สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ได้แก่ 1) ภาควิชาการ (พลังปัญญา) [มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 2 คน] 2) ภาคชุมชน/วัฒนธรรม (พลังความร่วมมือ) [สภาวัฒนธรรมตำบล/สภาองค์กรชุมชน/วัด/อบต./ชมรมผู้สูงอายุ/กลุ่มอาชีพ/ร้านค้า OTOP จำนวน 20 คน] และ 3) ภาคนโยบาย/ผู้สนับสนุนและผู้เกี่ยวข้อง (พลังนโยบาย) [วัฒนธรรมจังหวัด/พัฒนาการจังหวัด จำนวน 2 คน]

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

4.4 ประยุกต์ใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ โดยการใช้ประชุมกลุ่มเฉพาะ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประสานพลังกัน โดยใช้วงจรคุณภาพของ Deming กล่าวคือ P-ร่วมกันวางแผนและตัดสินใจ

4.5 ทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประสานพลังกัน โดยใช้วงจรคุณภาพของ Deming ในขั้นตอน D-ร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผน C-ร่วมกันกำกับ/ติดตาม/ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และ A-ร่วมกันนำผลของการประเมินสู่การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติการให้ดียิ่งขึ้น

ผลการศึกษา

ทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ดังนี้

1. มีพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในชุมชน มีวัดถึง 6 วัด ที่มีความภาคภูมิใจของชาวลาวแง้ว ได้แก่ 1) วัดไผ่ดำ 2) วัดดงยาง 3) วัดกลาง 4) วัดเช่าสิงห์ 5) วัดเชียงราก และ 6) วัดล่องกะเบา
2. ภาษาลาวแง้ว คือ กลุ่มพูดภาษาลาวที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงจันทน์และหลวงพระบาง
3. อาชีพหลักของลาวแง้ว อาชีพที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ สืบสานต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การสานออบ การทำปลาต้มพริก การทำปลาร้า การทำไร่ทำนา เป็นต้น
4. ประเพณีชาวลาวแง้วอันทรงคุณค่า ได้แก่ 1) แห่ข้าวพันก้อน 2) ไร่เคียวเกี่ยวข้าว 3) ไร่เพาะกระเจาด 4) ไร่บายศรีสู่ขวัญ ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ ทำให้เกิดประเพณี “สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ไทย-ลาวแง้ว ทองเอน จังหวัดสิงห์บุรี” ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวภายในงาน และยังเป็นส่งเสริมให้รู้ถึงวัฒนธรรมของชาวลาวแง้ว รวมไปถึงในด้านการแต่งกายและยังสื่อถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้
5. วิถีชีวิต วิธีการดำเนินชีวิต และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง ที่มีการพัฒนาให้

เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ดังคำขวัญประจำตำบลทองเอนที่ว่า “ทองเอนหมู่เฮา สาวเจ้างามหลาย งามไปไม่บ่เทียม สีนค้าเยี่ยมโอทอป รอบล้อมนาข้าว ปลายส้มเฮาแซบหลาย ผู้ใดได้มาเยือน ปลื้มเลื่อนบ้านทองเอน” ซึ่งสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของ ตำบลและส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง นำมาซึ่งความสมานฉันท์ ได้จัดทำสื่อ เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มลาวแง้ว

6. อาหาร อาหารพื้นบ้านของชุมชนลาวลาวแง้วทองเอน คือ ลาบมะเขือ ก้อย ปลาร้าน้ำพริกผักสดผักต้ม ปลาต้ม ปลาหืด แกงส้ม เป็นต้น

ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้วตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

1. สถานการณ์ภายนอกและภายในของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

1.1 จุดแข็ง ดังนี้ 1) มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง 2) มีการใช้ภาษาท้องถิ่นเดิมอยู่ 3) มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงถึงความเป็นลาวแง้ว 4) เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีกว่า 300 ปี 5) มีอาหารพื้นบ้านของชาวลาวแง้วที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

1.2 จุดอ่อน ดังนี้ 1) ขาดบุคลากรที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว 2) ขาดเยาวชนรุ่นหลังที่สามารถให้

ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมได้ 3) ขาดการประชาสัมพันธ์กระจายข่าวสารให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ 4) การเดินทางไปในแต่ละหมู่บ้านอยู่ค่อนข้างห่างกัน ทำให้ใช้เวลาในการเดินทางนาน และ 5) ขาดการจัดสถานที่และบรรยากาศให้สวยงาม

1.3 โอกาส ดังนี้ 1) ตำบลทองเอนอยู่ติดถนนสายเอเชีย ทำให้สะดวกต่อการเดินทาง 2) มีการจัดงานประเพณีวัฒนธรรมประจำปีทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น 3) มีโฮมสเตย์และรีสอร์ทในตำบลทองเอนหลายแหล่ง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 4) จังหวัดสิงห์บุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มาก 5) นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น 6) หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมงานสืบสานประเพณีวัฒนธรรมไทยลาวแง้ว และ 7) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในประเทศ

1.4 อุปสรรค ดังนี้ 1) ขาดการจัดบรรยากาศโดยรอบของชุมชนให้เป็นระเบียบสวยงาม 2) ในชุมชนมีร้านสะดวกซื้อเข้ามาทำธุรกิจ ทำให้ขัดต่อเอกลักษณ์ของชุมชน 3) มีวัฒนธรรมใหม่ๆ จากเด็กรุ่นใหม่เข้ามาแทรกแซง ทำให้วัฒนธรรมเก่าเริ่มหายไป 4) ภายในจังหวัดสิงห์บุรีมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่หลายแห่ง 5) สภาวะเศรษฐกิจฝืดผวน ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวไม่แน่นอน และ 6) ขาดจุดรวมนักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์โอกาสและความแข็งแกร่งทางธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2.1 มีคะแนน EFAS = 2.95 แสดงว่าชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน มีโอกาสในธุรกิจการท่องเที่ยว ดังแสดงใน Table 1

Table 1. Business Opportunity Analysis of Lao Ngaew, Thong En subdistrict, In Buri district, Sing Buri province

Factor	Weight	Rating	Weighted score
O ₁ : The community is located on the Asian road, so travelling is convenient.	0.10	3	0.30
O ₂ : Homestay is established in the area to accommodate tourists.	0.05	4	0.20
O ₃ : Government agencies provide support in organizing traditional activities	0.15	3	0.45
O ₄ : The government has prepared the policy to promote and support tourism in the country.	0.10	4	0.40
O ₅ : Popular tourist more cultural.	0.15	4	0.60
T ₁ : In the community, there are convenient stores which are contrary to the identity of the community.	0.10	2	0.20
T ₂ : New culture has come while the old culture is disappearing.	0.05	2	0.10
T ₃ : In Sing Buri, there are many cultural attractions.	0.10	3	0.30
T ₄ : There is lack of tourist spots in community.	0.10	2	0.20
T ₅ : Due to the fluctuation of the economy the number of tourists is uncertain.	0.10	2	0.20
Overview	1.00		2.95

2.2 มีคะแนน IFAS = 3.15 แสดงว่าชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน จังหวัดสิงห์บุรีมีความ

แข็งแกร่งในธุรกิจการท่องเที่ยว ดังแสดงใน Table 2

Table 2. Analysis of Community Strength of Lao Ngaew, Thong En subdistrict, In Buri district, Sing Buri province

Factor	Weight	Rating	Weighted score
S ₁ : Lao Ngaew has a strong combination.	0.15	4	0.60
S ₂ : There is unique identity that represents Lao Ngaew.	0.15	3	0.45
S ₃ : Lao Ngaew people speak their dialect.	0.15	3	0.45
S ₄ : It is a community with a long history of Lao cultural heritage.	0.15	4	0.60
S ₅ : There is local foods that are unique.	0.10	2	0.20
W ₁ : There is lack of personnel who can provide knowledge to tourists.	0.15	2	0.30
W ₂ : There is the journey to each village is quite different.	0.05	4	0.20
W ₃ : There is lack of location and beautiful atmosphere.	0.05	4	0.20
W ₄ : The planting has changed and it is contrary to the lifestyle of Lao Ngaew.	0.05	3	0.15
Overview	1.00		3.15

การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยใช้ 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 “การพัฒนาส่งเสริมการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน จังหวัดสิงห์บุรี”

กลยุทธ์ที่ 2 “การพัฒนาการบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางฝ่ายสนับสนุนและผู้ให้ความรู้ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว”

กลยุทธ์ที่ 3 “พัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนลาวแง้ว”

กลยุทธ์ที่ 4 “กลยุทธ์การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว”

แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน
บนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน
อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี มี 3 แผน ดังนี้

1. แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับ
กลุ่มเยาวชน “เที่ยวบ้านไทย-ลาวแก้วทองเอน
กันดี” กิจกรรมหลัก ได้แก่ ชมวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ความเป็นมาของคนไทย-ลาวแก้ว ชมตึก 100 ปี และ
ชมเครื่องมือ เครื่องใช้ของเก่าแก่ของลาวแก้ว เที่ยว
ชมนาบัว ศพก.บ้านทุ่งรวงทอง (ทานอาหารกลางวัน)
ไหว้พระหลวงพ่อดี ชมต้นจำปี 100 ปี ที่ขึ้นบนพระ
ธาตุเก่าแก่ ชมเจดีย์เก่าแก่วัดไผ่ดำ ชมต้นไผ่สีดำ
และเที่ยวชมแหล่งผลิตงอบบ้านทองเอน

2. แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับ
บุคคลทั่วไป “ทริปเที่ยวทองเอน อินทรนครจริงหรือ”
กิจกรรมหลัก ได้แก่ เที่ยวชม ศพก.บ้านทุ่งรวงทอง
ให้อาหารแพะพร้อมลงเรือเก็บดอกบัว (พร้อมพับ
ดอกบัวไหว้พระ) เข้าชมบ้านขนมปั้นขลิบ (พร้อมร่วม
ทำขนมปั้นขลิบด้วยตนเองได้ต้นมะขามใหญ่
บรรยากาศบ้านๆ และร่วมชมวัดอุโบสถในสวนหลัง
บ้าน) ชมโรงสีชุมชนบ้านหนองหลุม (ซื้อผลิตภัณฑ์
ข้าวกล้องหอมมะลิปลอดสารพิษ) เข้าสู่ลานาผัก
แสนสมบูรณ์ ชมวิถีชีวิตแบบพอเพียง (ตกกุ้งเพื่อ
ประกอบอาหารกลางวันเพื่อรับประทานพร้อมสอน
กิจกรรมทอดแห ท่านที่ร่วมกิจกรรมควรมีชุดลาลอง
มาด้วย) เที่ยวชมวิสาหกิจขนมหวานบ้านทองเอน
(ร่วมทำกล้วยตากรูปหัวใจเป็นของฝากกลับบ้าน) ชม
ต้นไผ่สีดำที่หาชมยากที่สุดในสยาม เข้าชมบ้านปลา

ส้ม และกล้วยหลากรสของดีบ้านทองเอน ชมและ
ร่วมทดลองทำด้วยตนเองพร้อมนำกลับบ้าน

3. แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับ
ผู้สูงอายุ (แบบค้างคืน) “เที่ยวทองเอนสุดสุดฟิน”
กิจกรรมหลัก ได้แก่ เที่ยวชม ศพก.บ้านทุ่งทองเอน
ชมการเลี้ยงแพะเชิงธรรมชาติ ลงเรือเก็บบัว
ท่ามกลางบรรยากาศสุดฟิน และร่วมกิจกรรมพับ
ดอกบัวด้วยตนเอง เข้าชมบ้านขนมปั้นขลิบและร่วม
ทำขนมที่สืบทอดทำขนมไทย และยังได้เข้าชม
โบราณสถานที่ยังคงเป็นธรรมชาติที่สุดในประเทศ
เที่ยวชมแหล่งน้ำธรรมชาติหนองระหาน ชมวิถีชีวิต
ชาวบ้านที่หาปลา และรับประทานอาหารกลางวัน
จากฝีมือคนในชุมชน ชมกลุ่มงอบบ้านทองเอนแหล่ง
ผลิตงอบที่เข้มแข็ง และความเป็นมาของงอบ เข้าชม
วิสาหกิจชุมชนขนมหวานบ้านทองเอน ร่วมทำกล้วย
ตากรูปหัวใจและของฝาก เข้าที่พักอู่ข้าวโฮมสเตย์
และพักผ่อน ชมการแสดงของไทย-ลาวแก้ว และร่วม
กิจกรรมร่ำกับสาวไทย-ลาวแก้ว รับประทานอาหาร
เช้าที่โฮมสเตย์ ชมต้นไผ่สีดำที่หาดูยากที่สุด
เที่ยวบ้านปลาส้มทองเอน ชม ชิม ซ้อบ ร่วมกิจกรรม
ทำปลาส้ม ชมส่วนมะม่วงดูวิธีการเกษตรแนวใหม่
ผลผลิตเกินคาด สักการะหลวงพ่อดีพระคู่ทองเอน
และชมต้นจำปี 100 ปี บนพระธาตุเก่าแก่ เข้านา
ปลานาผักแสนสมบูรณ์ ชมวิถีการดำเนินชีวิตสวน
กระแสบพอเพียง ทานอาหารกลางวัน ชมวิถีชีวิต
บ้านเชียงรากซึ่งเป็นแหล่งปลาของบ้านทองเอน
พร้อมถ่ายรูปกับบรรยากาศคลองเชียงราก ชมตึก

100 ปี และของเก่าแก่วัฒนธรรมไทย-ลาวแก้ว
เดินทางกลับ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว
พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทาง
วัฒนธรรมลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี
จังหวัดสิงห์บุรี

ภายหลังจากการจัดทดลองนำเที่ยว ที่ตรง
กับวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นงาน “กำฟ้า” เป็นวัน
สำคัญของชาวลาวแก้ว ผู้มีส่วนสำคัญในการจัดการ
ท่องเที่ยวได้ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม

บุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการนำเที่ยวควรมี
การศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมลาวแก้ว
ในบริบทให้ลึกซึ้งทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก ศึกษา
ข้อมูลในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะในเส้นทาง
ท่องเที่ยว เพื่อสามารถสื่อสาร และเล่าเรื่องราวให้
นักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ เพลิดเพลิน และ
ประทับใจ

2. ด้านการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

บุคลากรผู้นำเที่ยว/ผู้ให้ความรู้ ควรมีการให้
ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมลาวแก้วที่ละเอียดลึกซึ้ง
เรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เป็นมาตรฐานเดียวกันใน
การเล่าเรื่อง และนำเสนอระหว่างการเดินทางนำเที่ยวเมื่อ
ผ่านสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและ
วิถีชีวิต และเพิ่มประสบการณ์ในรายละเอียดของ
บริบทชุมชนต่าง ๆ แม้จะเป็นเส้นทางผ่านก็ตาม

3. ด้านธรรมชาติที่ดึงดูดเหมาะสมต่อการ
พักผ่อน

ควรอนุรักษ์ รักษาความเป็นปึกแผ่นธรรมชาติให้
คงเดิม สะอาดตา เหมาะกับการพักผ่อน โดยสำรวจ
สถานที่ที่เหมาะสมกับการพักผ่อนสำหรับ
นักท่องเที่ยวในโปรแกรมนำเที่ยวนั้น ๆ

4. โปรแกรมนำเที่ยว

ควรจัดรายการนำเที่ยวให้เหมาะสมกับ
กลุ่มเป้าหมาย ตามช่วงเวลา สถานที่ และบริบท
ชุมชน อาจจัดเป็นแบบผสมและเสริมการท่องเที่ยว
แต่ละประเภท เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
รวมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

5. ความสะดวกในการเข้าถึง

ควรเพิ่มความสะดวกในการเดินทาง มีรถ
รับส่ง หรือมีบริการรถรางนำเที่ยว รถจักรยานให้
นักท่องเที่ยวได้สัมผัสทัศนียภาพที่เป็นธรรมชาติของ
ชุมชน และควรมีแผนผังรายละเอียดตลอดเส้นทาง
การท่องเที่ยว

6. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ควรออกแบบรายการและกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพของบริบทชุมชนและ
กลุ่มเป้าหมาย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการ
ท่องเที่ยว

7. งานม่วนซื่นหมูเฮาไทย-ลาวแก้ว

สำหรับงาน “ม่วนซื่นหมูเฮาไทย-ลาวแก้ว”
ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีการอนุรักษ์ประเพณีลาวแก้ว
ไว้ได้อย่างหลากหลาย จึงควรจัดกิจกรรมภายในงาน

ให้มีการรื้อฟื้นและคงความเป็นลาวแก้วให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะการกิจกรรมบนเวทีให้มีการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์คงความเป็นวัฒนธรรมลาวแก้วให้ครบถ้วนและ โดยให้ทุกภาคส่วนระดับชุมชนและระดับประเทศได้มีส่วนร่วม เช่น การแต่งกายของชุดการแสดง ภาษา อุปกรณ์ที่ใช้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ผู้มาร่วมงาน ร้านค้าที่นำสินค้ามาจัดแสดงและจำหน่ายควรเป็นสินค้าที่มีความเป็นวัฒนธรรมลาวแก้ว และรายการอาหารที่ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่จัดเป็นสำหรับโตก ก็ควรเลือกชนิดที่มีลักษณะเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของลาวแก้ว

อภิปรายผล

1. กลยุทธ์การพัฒนาส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งสอดคล้องกับ Wetchaninnart (2016) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์คือ ร่วมกันค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว จัดรายการนำเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ปรับปรุงป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีกลยุทธ์ที่สำคัญคือ จัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จัดการระบบ

โลจิสติกส์ท่องเที่ยว มาตรการและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นมาตรฐานสากล เร่งรัดการดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่ เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. กลยุทธ์การพัฒนาการบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางฝ่ายสนับสนุนและผู้ให้ความรู้ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับ Kamonsakdavikul (2013) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี พบว่า ศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และความสามารถในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการและทุนทางสังคมของชุมชนที่เกิดจากกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน และยังสอดคล้องกับ Buddaduang and Chaiamporn (2012) ที่ศึกษาเรื่อง ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ชุมชนบ้านบางไพรมีสถานะของทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุด คือ เครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง ความเห็นอกเห็นใจ ต่างตอบแทน เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน การสร้างความ

ตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายผล และและเอกชนในการพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนได้

3. กลยุทธ์การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Pengnorapat (2017) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ที่พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญคือ ส่งเสริม การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างตราสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ มาตรการและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นมาตรฐานสากล เร่งรัดการดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การสร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านประเพณีวิถีชีวิต

4. กลยุทธ์การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว ซึ่งสอดคล้องกับ Wetchaninnart (2016) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์คือ ร่วมกันค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว จัดรายการนำเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ปรับปรุงป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และยังคงสอดคล้องกับ Pengnorapat (2017) ที่พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญคือ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างตราสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความโดดเด่น การสร้างเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นตัวตนของแหล่งโบราณสถานแต่ละอำเภอ และส่งเสริมพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านประเพณีวิถีชีวิต

สรุป

ชุมชนชาวลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรีมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้คือ 1) มีพุทธศาสนาเป็นที่ยึด

เหนียวทางจิตใจ 2) ภาษาลาวแก้ว 3) อาชีพหลักของลาวแก้ว 4) ประเพณีชาวลาวแก้วอันทรงคุณค่า 5) วิถีชีวิต และ 6) อาหารพื้นบ้าน มีศักยภาพ โอกาส และความแข็งแกร่งทางธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้ 4 กลยุทธ์เพื่อจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ได้ 3 แผน คือ 1) สำหรับกลุ่มเยาวชน “เที่ยวบ้านไทย-ลาวแก้วทองเอนกันดี” 2) สำหรับบุคคลทั่วไป “ทริปเที่ยวทองเอนอินเทรนจริงเธอ” และ 3) สำหรับผู้สูงอายุ “เที่ยวทองเอนสุดสุดฟิน”

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของชุมชนลาวแก้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี คุณปราณี บัวพันธ์ ประธานชมรมไทยลาวแก้วทองเอน จังหวัดสิงห์บุรี ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

Buddaduang, A. and S. Chai-Amporn. 2012. The ability to apply social capital of Ban Bang Prai community, Bang Khonthi district, Samut Songkhram

province. Journal of the Association of Researchers 17(1): 29-41. (in Thai).

Aneksuk, B. and W. Panyavuttrakul. 2016.

The development of tourism type and tourism product in Phitsanulok province for carrying Thai and ASEAN tourists. Journal of Social Sciences, Naresuan University 12(2): 217-243. (in Thai).

Champawan, S. and T. Promburom. 2015.

Guidelines for capacity development and community-based cultural tourism management in Tambon Ban Ruean, Pasang district, Lamphun province. Journal of Community Development and Life Quality 3(1): 5-16. (in Thai).

Kamonsakdavikul, S. 2013. Development in community-based ‘New Theory’ agro-tourism management at Sao Hai district, Saraburi province. Journal of Community Development and Life Quality 1(1): 53-65. (in Thai).

Pengnorapat, U. 2017. The strategies for the development of the cultural tourism potentiality in Sisaket province.

Journal of Thai Hospitality and
Tourism 12(2): 28-43. (in Thai).

Wisutthiluk, S. 2013. Model of creative
tourism, important tools leading to
sustainable communities
Thammasat Journal. 31(2). (in Thai).

Tekhanmag, K. and P. Thampramuan. 2015.
Strategic development of cultural
capital potential in promoting

tourism for creative economy in Ang
Thong province. Thepsatri Rajabhat
University Lop Buri.
(in Thai).

Wetchaninnart, W. 2016. The development
of marketing mix of historic sites to
promote sustainable tourism in
Udon Thani province. Journal of
Community Development and Life
Quality 4(3): 375-388. (in Thai).

ความต้องการในการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้ขายเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนใน
จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดเชียงใหม่

English Communication Needs of Sellers for Sustainable Tourism in
Surat Thani and Chiang Mai Province

ปารุชยา เกียรติศิริ^{1*} สุภรพรรณ คนเฉียบ² และ ศันสนีย์ เกียรติศิริ³

Parussaya Kiatkheeree^{1}, Supornphan Konchiab² and Sansanee Kiatkiri³*

¹สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จ. สุราษฎร์ธานี 84100

English Program, Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University, Surat Thani 84100, Thailand

²สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จ. สุราษฎร์ธานี 84100

³English for Communication Program, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Surat Thani 84100, Thailand

³วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จ. สุราษฎร์ธานี 84100

³International School of Tourism, Suratthani Rajabhat University, Surat Thani 84100, Thailand

*Corresponding author: E-mail: parussaya@hotmail.com

(Received: August 13, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The purpose of this study was to analyze the needs to improve English language communication of sellers and vendors in tourist destinations. Quantitative research was employed in this study. The subjects included 200 local people purposively selected from two communities: Bang Bai Mai, Mueang district, Surat Thani province and Mae Khue, Doi Saket district, Chiang Mai province. The research tool was a questionnaire in a form of checklist and 5-point Likert scale asking about problems and needs for communication with foreign customers. The results showed that participating sellers were more likely to encounter speaking difficulties than listening. They also illustrated their needs to use English language for greeting the customer, giving general information, selling their products, advertising their products, and dealing with bargaining.

Keywords: English communication, needs, sustainable tourism

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้วิเคราะห์ความต้องการของประชาชนที่ดำเนินการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คนได้แก่ประชาชนประชาชนในชุมชนตำบลบางไผ่ อ.เมือง จ. สุราษฎร์ธานี และประชาชนในชุมชนตำบลแม่คือ อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่ โดยงานวิจัยนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามในรูปแบบรายการตรวจสอบและมาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์การสื่อสารภาษาอังกฤษกับลูกค้าชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่าผู้ชายมีปัญหาในการสื่อสารภาษาอังกฤษกับลูกค้าชาวต่างชาติในระดับสูง โดยเฉพาะปัญหาการพูดมีระดับที่สูงกว่าปัญหาการฟัง นอกจากนี้ผู้ชายมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการทักทาย การให้ข้อมูลทั่วไป การซื้อขาย การโฆษณาสินค้า และการต่อรองราคา

คำสำคัญ: การสื่อสารภาษาอังกฤษ ความต้องการ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Introduction

Learning a second language is considered as a necessary tool to broaden people's understandings in different contexts. In the study of second language acquisition (SLA), acquiring any language after acquisition of the mother tongue develops varyingly in different social contexts (Tarone, 2006). While there are many approaches contributed to enhance second language learners, communicative language teaching (CLT) is one crucial approach that aims to meet the needs for learners' oral communication (Richards and Rodgers, 2001). Language learners learn through authentic and meaningful communication and they are encouraged to discover grammar rules usable in real communication (Richards,

2006). According to Richards (2006), this approach focuses on developing sociolinguistic competence with regards to purposes (e.g., business and study), settings (e.g., in airplanes and stores), roles of speakers and interlocutors (e.g., a sale person talking to the customer), communicative events (e.g., making a phone call), functions of language (e.g., giving directions), and notions (e.g., history, leisure, finance). In Thai context, English language teaching in Thailand is based on CLT approach in order to promote the use of English in communication either for study or career purposes, to enhance necessary thinking and learning skills, and to encourage positive attitude towards English (Khamkhien, 2010; Wiriyaichitra, 2002). While English is regarded as the second/foreign language, acquiring

second language is seen to be a challenging task especially for local people who work in tourism industry where English communication skills can increase opportunities in their business. However, the studies found that Thai people struggle with English speaking as a result of lacking grammar knowledge, words and expressions, and vocabulary (Lertwannawit *et al.*, 2009; Prachanant, 2012).

Therefore, it is necessary to study needs of people in community about facilitating their business through English communication. The initial aim was to analyze needs to improve English language communication of people who ran their business about sustainable tourism in two communities: Bang Bai Mai, Mueang district, Surat Thani province and Mae Khue, Doi Saket district, Chiang Mai province.

Materials and Methods

This study was quantitative-based. The main method is to ensure that obtained data generates measures that reliable and generalizable (Firestone, 2005; Wiersma and Jurs, 2009). The research procedure began in

2018 to study needs of local people in two communities in Surat Thani and Chiang Mai.

Participants

Participants were purposively selected from two communities who were providing service for tourists. This selection was made to ensure that selected participants were the right persons who can give detailed and meaningful information (Gall *et al.*, 2005). The participants were divided into two groups:

Group One: 100 local people in Bang Bai Mai, Mueang district, Surat Thani who were providing service such as grocery shops, or restaurants.

Group Two: 100 local people in Mae Khue, Doi Saket district, Chiang Mai who were providing service such as selling handicrafts, grocery shops, or food stalls.

Research Tool

A need analysis questionnaire was used to collect the data. It comprised four sections. Section 1 was basic information of respondents (e.g., age, gender, and job), in a form of checklist. Section 2 asked about problems in English communication, in a form of rating scale. Section 3 asked about

needs to use the English language communication (e.g., topics and language functions), in a form of rating scale. Section 4 was an open-ended form which allows respondents to recommend further useful information for the study.

Research Procedure

The research procedure began in 2018. The researchers utilized a questionnaire to obtain the data. A need analysis questionnaire was handed to participants in person and asked them to complete and return to the researchers' assistants. Utilizing a need analysis questionnaire in the study was seen to be a useful method. It is cost saving with speedy results and maintain anonymity of respondents from a larger and more representative group (Berkowitz, 1982; Debois, 2016; Neuber *et al.*, 1980). A questionnaire was created and validated by three experts using an evaluation form for a questionnaire in which the Index of Item-Objective Congruence (IOC) was used so as to find the content validity.

Data Analysis

The data obtained from a questionnaire was analyzed by using Statistical Program for Social Sciences (SPSS). The descriptive statistics include frequencies, measure of central tendency (mean), and measure of dispersion (range).

Results and Discussion

The results obtained from a questionnaire are presented and discussed into three parts: Part 1 Demographic data, Part 2 Descriptive data about English speaking and listening problems, and Part 3 Needs for English language communication.

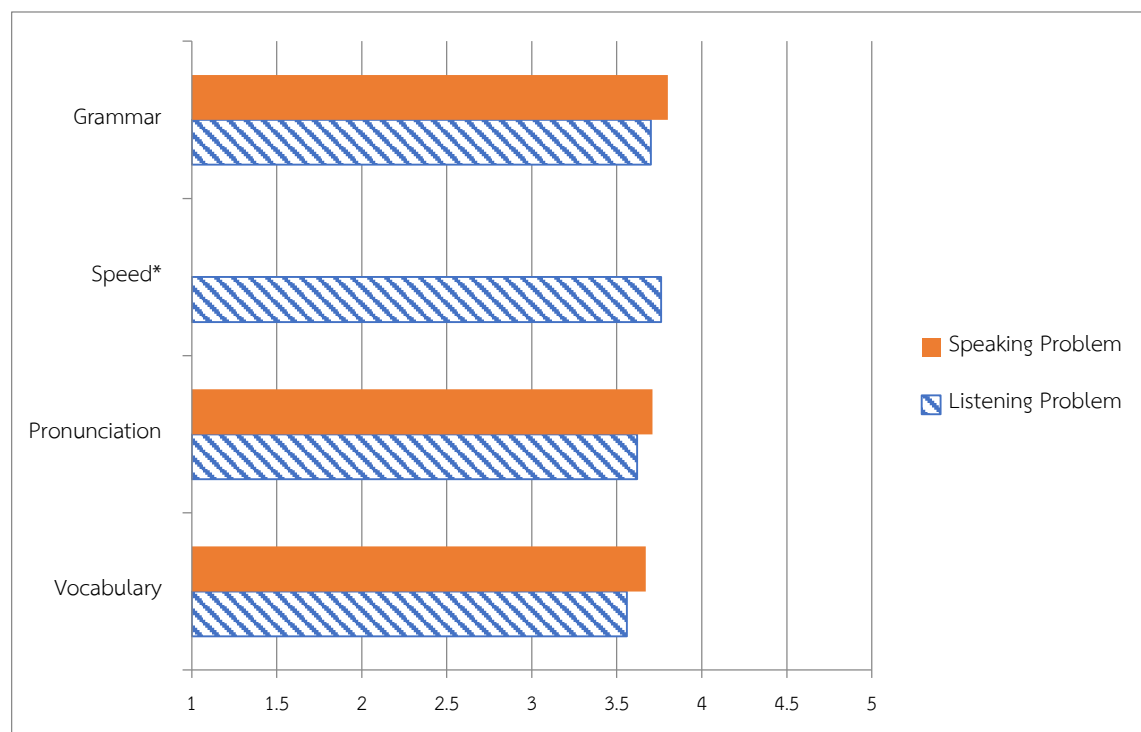
Part 1 Demographic data

According to demographic data of respondents, it was found that the majority of participants were female with education background lower than bachelor's degree (74.5%). Most of them were owners or co-owners of the business (69.5%). Their income was lower than 15,000 baht per month. When comparing two provinces, it was found that the number of tourists the sellers offered service were different. The sellers in Surat Thani had a less chance (5%) to meet a great number of foreign customers (more than 10 people per week) than those in

Chiang Mai (23%). Even though the total number of foreign tourists the sellers offered service was limited, it would be possible to increase their income by expanding their sell using English. It will also widen their opportunity in expanding their business as 69.5% of respondents from two provinces were owners or co-owners of the business.

Part 2 Descriptive data about English speaking and listening problems

The obtained data showed no difference of English communication problems between the two groups of sellers in Surat Thani and Chiang Mai. None of them showed expertise in using English. Their situations regarding speaking and listening problems are shown in Figure 1.

* Respondents struggled with speaking speed of the foreign customers.

Figure 1. Problems and difficulties in English conversation

According to Figure 1, respondents appeared to encounter difficulties in English communication at a high level ($\bar{x} = 3.68$).

They were more likely to deal with problems in speaking than those in listening ($\bar{x} = 3.72$ and 3.66 respectively). Speaking problems

were mostly caused by lack of grammatical knowledge ($\bar{x} = 3.80$), followed by mispronunciation ($\bar{x} = 3.71$), and limited vocabulary knowledge ($\bar{x} = 3.67$). Listening problems were caused by speed rate of foreign customer's speech ($\bar{x} = 3.76$), the lack of grammatical knowledge ($\bar{x} = 3.70$), recognizing English pronunciation ($\bar{x} = 3.62$), and limited vocabulary knowledge ($\bar{x} = 3.56$) respectively.

Problems in speaking and listening skills of sellers could link to their educational background. In this study, educational levels of the majority of the sellers were lower than bachelor degrees. Learning English in primary and secondary schools, especially in the local areas, focused more on grammar and rote memorization in large size of the classroom. They had limited opportunities to practice and to be exposed to English used in the real world (Noom-ura, 2013). Therefore, communicating with foreign customers in English is a big challenge for Thai sellers.

It is likely that both listening and speaking problems of sellers caused by deficit in linguistic features (e.g., grammar,

pronunciation, and vocabulary). Thai sellers found that their lack of grammatical knowledge led them to be unable to either understand the message they hear or organize their sentences. Such problems may be link to the fact that phrase and sentence structures between Thai and English are different. Thai sellers, like many Thai learners, may think in Thai before translating in English (Noom-ura, 2013). For example, when using a noun phrase (Adjective + Noun) to describe a product, they may translate literally, word by word by using Thai language structure (Noun + adjective). This finding also reflects the problem of English as a Foreign Language (EFL) classroom. Although grammar was taught intensively, without practice through the real world tasks, Thai EFL students would not be able to use grammar for real-world communication.

Regarding pronunciation problems, sellers tend to encounter difficulties in pronouncing English words and be unable to recognize and understand English words they hear. Particularly in the intercultural context, the variety of English language exists as tourists are not only English native speakers

but also those who use English as the second and foreign language. Miscommunication may be caused by different phonological features between the first language and English phonological features (Kirkpatrick, 2012). According to Tananuraksakul (2017), without awareness of the English phonological features, Thai EFL learners were more likely to pronounce English word by substitute Thai sound systems and may produce unintelligible speech in English. For example, they may pronounce the initial sound /θ/ as /t/ (e.g., three as tree) and /ð/ as /d/ (e.g., this as dis).

Insufficient English proficiency may lead to serious problems when communicating with foreign customers, especially the lack of English vocabulary as Fahmongkolchai (2011) stated that limited English vocabulary can cause problems in

providing service, dealing and building relationship with foreign customers. Although listening and speaking are the key components of communicating in business world, most of the sellers have less opportunity to improve their English listening and speaking proficiency. A lack of English knowledge also creates anxiety towards the speakers which resulted in avoiding using English.

Part 3 Needs for English language communication

Particularly, the participants needed to practice language for the particular topics. When comparing information from two groups of participants, it was found that their top five ranked topics they needed to improve their communication were relatively similar as shown in Figure 2.

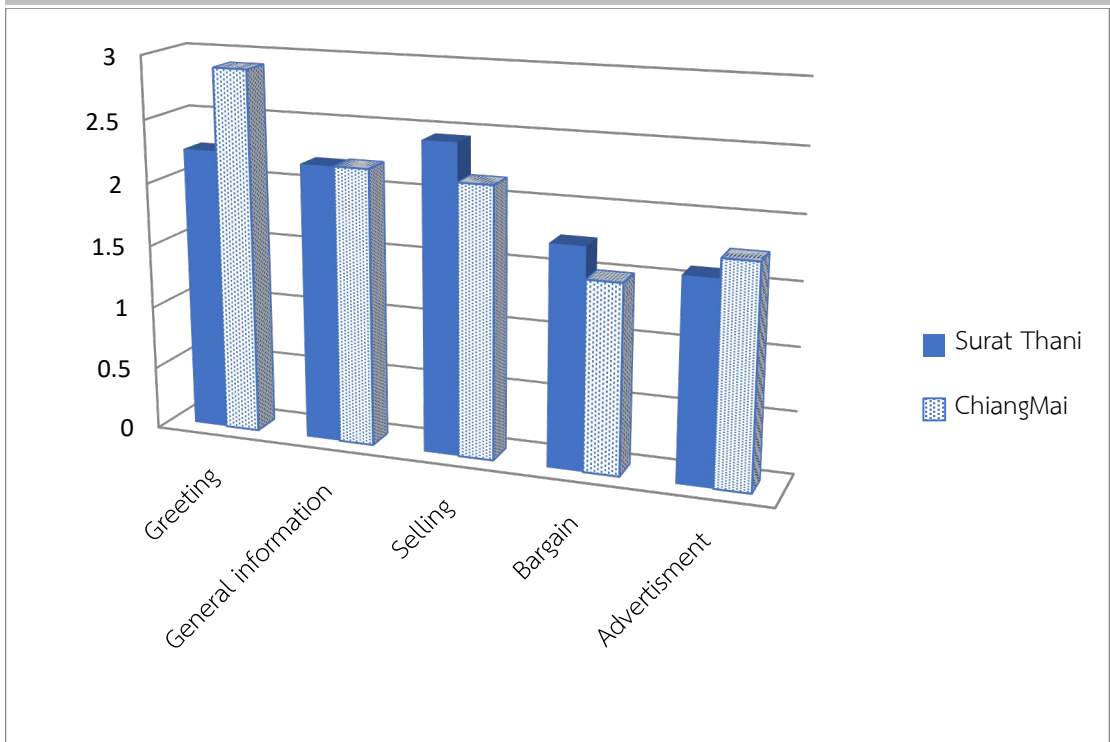

Figure 2. Top Five Ranked Topics to Improve Language Communication

The participants showed their needs to improve English language communication through five topics. The sellers in Surat Thani indicated their needs for topics ranging from 1) selling, 2) greeting, 3) giving general information, 4) bargaining, and 5) advertising. At the same time, the participants in Chiang Mai stated their needs to improve English through topics ranging from 1) greeting, 2) giving general information, 3) selling products, 4) advertising products, and 5) bargaining products. It can be seen that these two groups of participants shared the same

interest of topics, related to both general conversation with customer (e.g., greeting and giving general information) and specific language used for selling (e.g., advertising, selling, and bargaining products). These results are in accordance with the study by Nikonkittikason (2016) which found that Thai local vendors in Koh Kret, Nonthaburi needed to practice vocabulary and general conversation with customer, as well as vocabulary and conversations specifically used for selling their souvenirs, food and drinks.

Conclusion

It can be concluded that the two groups of sellers in Surat Thani and Chiang Mai who had their business in sustainable tourism would like to improve their English communication. Particularly, they required to develop linguistic features (e.g., pronunciation, vocabulary, and grammar for communication) used in greeting and giving general information to the foreign customers, as well as specific language for advertising, selling their products and dealing with bargaining. It is clearly seen that their ranked topics are associated with their career as sellers. From a sustainable tourism perspective, supporting local economies by involving the locals is one of the key aspects of tourism development, along with the environmental and socio-cultural aspects. If the local sellers are able to communicate with the foreign tourists at an intermediate or advanced level of English as well as in a caring and attentive manner, it would create a positive impression and appreciation of the site. This could also be a starting point for a memorable experience in cultural and knowledge sharing between the foreign

tourists and the locals. Using English as a communication tool, the latter could increase the opportunity to welcome the same group of tourists again in the future. Hence, data in this study will be further used to develop an English manual for sustainable tourism.

Acknowledgement

This research was fully supported by the Institute of Research and Development at Suratthani Rajabhat University, Thailand and the National Research Council of Thailand. We also thank our colleagues from both Suratthani Rajabhat University and Rajamangala University of Technology Lanna who provided insight and expertise that greatly assisted the research.

References

- Berkowitz, W.R. 1982. *Community Impact: Creating Grassroots Change in Hard Times*. Schenkman Publishing, Cambridge. 297 p.
- Debois, S. 2016. 9 Advantages and disadvantages of questionnaires. (Online). Available: <https://surveyanyplace.com/questionnaires/>

- nnaire-pros-and-cons/ (June 16, 2018)
- Fahmongkolchai, A. 2011. Needs and problems in English speaking and listening skills of CIMB Thai Bank tellers. (M.A. Thesis), Srinakharinwirot University, Bangkok. 63 p.
- Firestone, W. A. 2005. Meaning in method: The rhetoric of quantitative and qualitative research. *Educational Researcher* 16(7): 16-21.
- Gall, J.P., M.D. Gall and W.R. Borg. 2005. *Applying Educational Research: A Practical Guide*. 5th ed. Pearson, Boston. 570 p.
- Khamkhien, A. 2010. Thai learners' English pronunciation competence: Lesson learned from word stress assignment. *Journal of Language Teaching and Research* 1(6): 757-764.
- Kirkpatrick, A. 2012. Theoretical Issues. pp. 13-31. *In*: E.L. Low and A. Hashim (eds.). *English in Southeast Asia: Features, Policy and Language in Use*. John Benjamins, Amsterdam.
- Lertwannawit, A., S. Serirat and S. Pholpantin. 2009. Career competencies and career success of Thai employees in tourism and hospitality sector. *International Business & Economics Research Journal* 8(11): 65-72.
- Neuber, K.A., W.T. Atkins, J.A. Jacobson and N.A. Reuterman. 1980. *Needs Assessment: A Model for Community Planning*. SAGE Publications, Newbury Park. 108 p.
- Nikonkittikosan, P. 2016. Development of English communicative innovation for local vendors at Koh Kret, Nonthaburi province. *Journal of the Association of Researchers* 21(2): 110-122. (in Thai)
- Noom-ura, S. 2013. English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs. *English Language Teaching* 6(11): 139-147.
- Prachanant, N. 2012. Needs analysis on English language use in tourism industry. *Prodedia Social and Behavioral Sciences* 66: 117-125.

- Richards, J.C. 2006. *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press, Cambridge. 47 p.
- Richards, J. C. and T.S. Rodgers. 2001. *Approaches and Methods in Language Teaching*. 2nd ed. Cambridge University Press, New York. 270 p.
- Tananuraksakul, N. 2017. Building up Thai EFL students' positive attitudes toward their non-native English accented speech with the use of phonetics website. *Teaching English with Technology* 17(4): 52-63.
- Tarone, E. 2006. Interlanguage. pp. 745-752. *In*: K. Brown (eds.). *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Elsevier, Oxford.
- UNEP and UNWTO. 2005. Making tourism more sustainable: A guide for policy makers. (Online). Available: http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&isAllowed=y (February 12, 2019).
- Wiersma, W. and S.G. Jurs. 2009. *Research Methods in Education: An Introduction*. 9th ed. Pearson, Boston. 493 p.
- Wiriyachitra, A. 2002. English language teaching and learning in Thailand in this decade. *Thai TESOL Focus* 15(1): 4-9.
-

การสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน

กรณีศึกษา: บ้านแม่ทะลุ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Communication for Development of Potential for Self-reliance and
Promotion of Occupations for the Community: A Case study of Ban

Mae Thalu, Sop Moei District, Mae Hong Son Province

ศุภณิข จันทร์สอง

Suphanit Chansong

ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50300

Department of Communication Arts, Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai 50300,
Thailand

Corresponding author: Email: ajsuphanit@gmail.com

(Received: August 14, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research article is survey research, which focuses on communication for the development of the potential for self-reliance and promotion of occupations for Ban Mae Thalu community. The purpose of this research was to develop the potential for self-reliance in the community of Ban Mae Thalu and to generate income and promote careers for Ban Mae Thalu. The sampling of this research consisted of professional group leaders, villagers, village headmen, and Sop Moei community development officer. The research methods consisted of in-depth interviews, participatory observation, and focus group discussion, through group activities workshops. The results indicated that the villagers have the process of communication of creating community organizations to develop the potential for self-reliance. The village headman and the professional group leaders are important groups in driving the career promotion program for the community, together with the researcher, through the communication process by distributing information to community members. In addition, the community leaders also allow members the opportunity to participate through comments, which could solve problems and carry out activities together. The community is able to divide local products into 5 categories: shirts, bags, Karen chili powder, crispy banana, and organic fertilizer. Therefore, these products could be sold to tourists to generate sustainable income for the community.

Keywords: Communication, self-reliance, promotion of occupations, community

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เน้นการศึกษารวมรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนา ศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ศักยภาพในการ พึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในชุมชนของบ้านแม่ทะลุ และเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชน กลุ่มชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และพัฒนาชุมชนอำเภอสม เมย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการจัด สอนதாகกลุ่ม ผ่านการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ ทะลุมีกระบวนการสื่อสารโดยการสร้างองค์กรในชุมชนให้มีศักยภาพในการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วม โดยมี ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นกลุ่มสำคัญในขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนร่วมกับนักวิจัยผ่าน การสื่อสารโดยการกระจายข้อมูลให้กับสมาชิกในชุมชนได้รับรู้รับทราบ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมี ส่วนร่วมผ่านการแสดงความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยสามารถ แบ่งการดำเนินการและการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์จาก 5 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ เสื้อ ยาม พริกกะเหรียง กล้วยฉาบ และปุ๋ยชีวภาพ สำหรับจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปเพื่อสร้าง รายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสาร การพึ่งตนเอง การส่งเสริมอาชีพ ชุมชน

คำนำ

การส่งเสริมอาชีพเป็นกระบวนการพัฒนา ท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองและ ยังเป็นวิธีที่จะส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดกลุ่มอาชีพที่ หลากหลาย มีการพึ่งพาอาศัยกัน และเกิดความ สัมคคีในชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาเพื่อยกระดับ คุณภาพชีวิตให้กับชุมชนผ่านการสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาการทำงานในชุมชน สิ่งที่สำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมคือการสื่อสาร เพราะการสื่อสารมีความจำเป็นในกระบวนการ จัดการความรู้ ทั้งนี้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะ สามารถเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนางาน ที่ดี เป็นการเสริมพลังให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อน แนวคิดไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้

การพัฒนากระบวนการสื่อสารองค์กรเพื่อ สร้างการยอมรับของชุมชน (Boonnum *et al.*,

2014) ซึ่งทำการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการ สื่อสารองค์กรเพื่อสร้างการยอมรับของชุมชนเพื่อ การนำไปใช้อย่างมีคุณภาพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมี ความพึงพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารที่สร้างผ่านการ ยอมรับของชุมชนเพราะประชาชนยอมรับและ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตาม ความสนใจและความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน จัดศึกษา ดูงาน และสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ชาวบ้านมี ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร ซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันทั้งคนในชุมชนเองและ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผ่านการศึกษาเรื่องแนวทางการ พัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนมีส่วนร่วมเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมใน ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

(Champawan and Promburom, 2018) ยังแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้ชุมชนสามารถทดลองจัดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน และสามารถจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนขึ้นมาได้ ส่วนในกระบวนการจัดการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม (workshop) เป็นอีกกระบวนการในการพัฒนา ดังจะเห็นได้จาก โครงการการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านนาบอน จังหวัดเลย (Phon-ngam *et al.*, 2018) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับประชาชน ผ่านการจัดกิจกรรมอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพาะเห็ด กิจกรรมปลูกพืชสวนครัว และกิจกรรมจัดทำสวนของชุมชน พบว่า การรวมตัวของสมาชิกชุมชน ร่วมกันดำเนินกิจกรรม และดำเนินธุรกิจชุมชนนั้นช่วยทำให้ชุมชนมีอาชีพเสริมก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน นอกจากนี้โครงการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน กรณีศึกษาบ้านโนนไทร ตำบลเมือง อำเภอมือง จังหวัดเลย (Phinijwat, 2018) พบว่า ถึงแม้จะมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพทางด้านการเกษตรในชุมชน แต่ยังคงต้องการให้มีความช่วยเหลือในด้านของการส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้าน คือ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพและตลาดรองรับสินค้าชุมชน ในขณะเดียวกันแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็งในตำบลชุมแสง อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น (Srisurapol and Sripokangkul, 2017) ศึกษาและส่งเสริมกลุ่มอาชีพทอผ้าฝ้ายในตำบลนาชุมแสง พบว่า ยังขาดการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการสร้างสินค้าใหม่ๆ ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ขาดการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นในการผลิต รวมทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์ และการจัดการที่ดี เนื่องจากการดำเนินงานยังจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มเท่านั้น ส่งผลต่อการจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านกลุ่มอาชีพทอผ้าในพื้นที่

จากที่กล่าวมาข้างต้น การสื่อสารเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ และเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนก่อให้เกิดรายได้ให้กับชาวบ้านโดยบ้านแม่ทะลุ เป็นชุมชนหนึ่งซึ่งมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตรและทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมแก่การพัฒนาศักยภาพเพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน แต่ยังมีประสบปัญหาในการได้รับการส่งเสริมอาชีพ เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล ทั้งนี้ ถึงแม้ผลผลิตทางการเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้กับแต่ละครัวเรือนได้ แต่ในการทำเกษตรกรรมในบ้านแม่ทะลุนั้นทำบริเวณเชิงเขาอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้จึงไม่แน่นอนส่งผลทำให้ชาวบ้านขาดรายได้ที่แน่นอนจากอาชีพหลัก จึงจำเป็นต้องหาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เน้นการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการ

ส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน เมษายน – กันยายน 2561 ในพื้นที่วิจัยซึ่งได้แก่ บ้านแม่ทะลุ หมู่ที่ 5 ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ทะลุ ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านแม่ทะลุ กลุ่มชาวบ้านบ้านแม่ทะลุ และพัฒนาชุมชนอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งหมด 57 คน โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้

- ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 7 คน ประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ทะลุ 1 คน พัฒนาชุมชนอำเภอสบเมย 1 คน และผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านแม่ทะลุ 5 คน (จาก 5 กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพละ 1 คน โดยผู้นำกลุ่มอาชีพนี้ได้รับการคัดเลือกมาจากฉันทมติการประชุมของหมู่บ้าน)

- ผู้วิจัยทำการสุ่มอย่างง่าย จากกลุ่มชาวบ้านบ้านแม่ทะลุที่สนใจและสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโดยไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพอื่นนอกบ้าน แต่ต้องการมีรายได้จากการส่งเสริมอาชีพเสริมผ่านการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ ทำการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) โดยใช้คำถามลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) ของชาวบ้านในช่วงเวลาของการฝึกอาชีพและส่งเสริมอาชีพในชุมชน เพื่อดูว่า

กระบวนการ ขั้นตอน ของการประกอบอาชีพ และ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินการการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับกลุ่มตัวอย่างในวันดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (workshops) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่บ้านแม่ทะลุเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบจากกลุ่มตัวอย่าง ผ่านการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ในการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนดำเนินกิจกรรม ระหว่างดำเนินกิจกรรม และหลังดำเนินกิจกรรม โดยทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ทะลุ หมู่ 5 เกี่ยวกับศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน ประมาณ 3 ครั้ง จำนวน 1 คน 2) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยการคัดเลือกจากผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านแม่ทะลุซึ่งเป็นการดำเนินการรวมกลุ่มกันเองของชาวบ้าน โดยแบ่งการดำเนินการการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ในชุมชนออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มผ้าทอมือจากธรรมชาติ กลุ่มอาหาร กลุ่มจักสาน กลุ่มตีมีด และกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ รวม 5 คน 3) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับชาวบ้าน เพื่อระดมแนวคิด ปัญหา และอุปสรรค จากการปฏิบัติการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของชุมชนจากทั้ง 5 กลุ่มอาชีพ ประมาณ 3 ครั้ง จำนวน 50 คน 4) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากพัฒนาชุมชน อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการในการส่งเสริมอาชีพ

เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ประมาณ 3 ครั้ง จำนวน 1 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบพรรณนาความตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบ้านแม่ทะลุ เพื่อดำเนินการสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาผู้วิจัยได้ยึดตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1) เพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในชุมชนของบ้านแม่ทะลุ พบว่าเนื่องจากชุมชนบ้านแม่ทะลุนี้ มีประชากรอาศัยอยู่เพียง 59 หลังคาเรือน การสื่อสารในชุมชนจึงไม่มีความซับซ้อน โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยการใช้สื่อในชุมชนผ่านเสียงตามสาย โดยมีการสื่อสารให้กับคนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารที่สำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งตัวผู้นำชุมชนสามารถทำการติดต่อสื่อสารโดยตรงกับชาวบ้านในชุมชนในลักษณะแบบตัวต่อตัว (face-to-face communication) เนื่องจากสะดวกในการเดินทางไปมาหาสู่กันภายในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดการประชุมหมู่บ้าน รวม

ไปถึงการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชน ซึ่งในแต่ละครั้งนั้นทำให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีโอกาสสื่อสาร ให้คำแนะนำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในชุมชน นอกจากนี้ ในการสื่อสารกันนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ส่งสารซึ่งได้แก่ผู้นำชุมชนจะทำการสื่อสารโดยใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นหลักมากกว่าการใช้ภาษาไทย เนื่องจากชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ทะลุส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงชนเผ่าปากาญอ มีภาษากะเหรี่ยงและวัฒนธรรมพื้นบ้านกะเหรี่ยงเป็นของชุมชน ดังนั้น การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารจะสามารถทำให้การสื่อสารดังกล่าวประสบความสำเร็จมากกว่าการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพแบบมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อนึ่ง ในการสื่อสารผ่านการจัดกิจกรรมกลุ่มและการสนทนากลุ่ม (figure 1) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์นี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ส่งสารไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการบรรยายและพูดคุยแบบกึ่งทางการโดยใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ทั้งนี้ในบางกรณีมีความจำเป็นต้องอาศัยเยาวชนในชุมชนที่ได้เรียนภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสื่อสารซึ่งมีความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจภาษากะเหรี่ยง เป็นล่ามในการสื่อสารอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

Figure 1. focus group discussion

2) เพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ พบว่า บ้านแม่ทะลุดำเนินการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน (figure 2) โดยแบ่งการดำเนินการผลิตสินค้าเพื่อสร้างรายได้ในชุมชนเป็น 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผ้าทอมือจากธรรมชาติ

ได้แก่ ย่าม หมอนอิง เสื้อผ้าพันคอ ของโทรศัพท์ 2) กลุ่มอาหาร ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว พริกกะเหรียง 3) กลุ่มจักสาน ได้แก่ สุ่มไก่ ตะกร้า 4) กลุ่มตีมีด ได้แก่ มีดเหล็ก และ 5) กลุ่มปุ๋ย ได้แก่ ปุ๋ยชีวภาพ

Figure 2. workshops

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง และสังเกตการณ์จากการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3 ระยะ คือ ก่อนดำเนินกิจกรรม ระหว่างดำเนินกิจกรรม และหลังดำเนินกิจกรรม เพื่อระดมความเห็นแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่บ้านแม่ทะลุ โดยผู้เข้าร่วมโครงการประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ ในชุมชน กลุ่มชาวบ้าน และพัฒนาชุมชนอำเภอสบเมย สามารถสรุปโดยย่อได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนดำเนินกิจกรรม พบว่าชาวบ้านมีการรวมกลุ่มอาชีพกันแบบไม่เป็นทางการ ในลักษณะของความสนใจเฉพาะหรือตามความเชี่ยวชาญที่เป็นอาชีพติดตัวมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์อยู่ในรูปแบบของการกะเกณฑ์ด้วยความเคยชินหรือเป็นการคาดคะเนเองว่าเหมาะสมดีแล้ว ไม่มีการจรรยาละเอียดใดๆ ไม่ว่าจะเป็นส่วนผสมของกล้วยฉาบ ปริมาณของพริก กะเหรียงแห้งปนเพื่อใช้ในการชั่งตวงเพื่อบรรจุในบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึงการกำหนดความสั้นยาวของขนาดย้อมที่ถักทอด้วยมือ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าชุมชนไม่ได้มาตรฐานตามที่ควรจะเป็น ส่งผลทำให้ผลิตภัณฑ์ดูไม่มีคุณภาพ ไม่สร้างคุณค่าเพื่อนำไปขายได้ นอกจากนี้ยังไม่เคยมีการคำนวณต้นทุน กำไร เป็นการขายสินค้าในลักษณะเมื่อได้เงินมาก็ใช้จ่ายออกไป ไม่ก่อให้เกิดการออม

ระยะที่ 2 ระหว่างดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการฝึกอาชีพและส่งเสริมอาชีพในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมการเป็นผู้ประกอบการ พบว่าชาวบ้านผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการเตรียมพร้อมการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านเป้าหมายตามองค์ประกอบ 3 กระบวนการหลัก อันได้แก่ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การสร้างรายได้ใหม่ของชุมชน และการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ชุมชน สามารถคำนวณต้นทุน กำไร และสามารถจดบันทึก ชั่ง ตวง วัด อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์มีคุณภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน สามารถกำหนดราคาที่เหมาะสม และนำไปขายสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมถึงรู้จักการออม

ระยะที่ 3 หลังดำเนินกิจกรรม ชาวบ้านบ้านแม่ทะลุได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการชุมชนขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพในชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน โดยกลุ่มชาวบ้านได้ร่วมกันจัดทำร่างแผนธุรกิจชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านเป้าหมายตามองค์ประกอบ 4 กระบวนการหลัก อันได้แก่ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การสร้างรายได้ใหม่ของชุมชน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อร่วมงาน OTOP ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในโอกาสต่างๆ โดยมีแผนเป้าหมายการจัดจำหน่ายในปี พ.ศ. 2561 แยกเป็นแต่ละเดือน (หน่วย บาท) ดังนี้

Table 1. Draft of product sales target in 2018

Products / month	October 2018	November 2018	December 2018
shirt	10,000 baht	13,000 baht	20,000 baht
bag	10,000 baht	13,000 baht	20,000 baht
scarf	10,000 baht	13,000 baht	16,000 baht
chilli powder	5,000 baht	10,000 baht	10,000 baht
bio-fertilizer	5,000 baht	10,000 baht	10,000 baht
crispy banana	1,000 baht	1,200 baht	1,700 baht
chicken coop	1,500 baht	1,700 baht	3,000 baht
pillow	1,500 baht	1,700 baht	3,000 baht
phone cases	1,500 baht	1,700 baht	3,000 baht
knife	1,000 baht	1,500 baht	3,000 baht

นอกจากนี้ ชาวบ้านบ้านแม่ทะลุยัง สามารถแบ่งการดำเนินการและการพัฒนาสินค้าและ บรรจุกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างรายได้ใน ชุมชน จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์จาก 5 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ เสื้อ ยาม พริกกะเหรี่ยง กล้ายฉาบ และปุ๋ยชีวภาพ

Figure 3. Sample products

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้าง รายได้ให้กับชุมชนครั้งนี้ มิได้เน้นเพียงที่ตัวผลิตภัณฑ์

และบรรจุกฎหมายเพื่อสร้างรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ ยังช่วยส่งเสริมในส่วนของการสร้างผู้ประกอบการที่ เข้าใจเสน่ห์ของชุมชนตัวเองกับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อในอนาคตก่อให้เกิดชุมชนท่องเที่ยว จึงจำเป็นที่ จะต้องเกิดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนที่ ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อ รองรับการท่องเที่ยว การสร้างภาพลักษณ์ทาง การตลาดที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ออกแบบสินค้า ของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ในชุมชนบ้านแม่ทะลุที่ชัดเจนและครอบคลุมต่อไปใน อนาคต

อภิปรายผล

ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อ พัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริม อาชีพให้กับชุมชน สามารถพิจารณาได้ดังนี้

รูปแบบการสื่อสารมีส่วนกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสาร (นักวิจัย) และผู้รับสาร (ชาวบ้าน) โดยไม่มีการผูกขาดบทบาทการเป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารอย่างตายตัว แสดงให้เห็นถึงบทบาทและอำนาจในการดำเนินงานพัฒนาที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอย่างเท่าเทียมกัน ผ่านการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Phuengsamran and Wannaprapa, 2015) ทั้งนี้ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษากะเหรี่ยงในการสื่อสารโดยเฉพาะผู้สูงอายุ มีความเข้าใจภาษาไทยบ้างแต่ไม่ทั้งหมด การสื่อสารในบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยเยาวชนในชุมชนที่ได้เรียนภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาการสื่อสารให้สามารถขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติได้ตามเป้าหมาย โดยมีการวางแผนการสื่อสารที่เหมาะสมให้กับชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นตัวนักวิจัยผู้ส่งสารเอง เนื้อสาร และช่องทางการสื่อสาร ผ่านล่าม (ผู้แปลสาร) จนสามารถสร้างความหมายร่วมกันจนประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มไปด้วยกัน สอดรับกับการพัฒนารูปแบบการสื่อสารองค์กร โดยมีการพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อสร้างการยอมรับของชุมชน (Boonnum *et al.*, 2014)

นอกจากนี้ พบว่าการที่ชุมชนหนึ่งจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ก็ว่าหน้านั้น จำเป็นจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างสนับสนุน โดยศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้นสามารถแบ่งตัวแปรสำคัญได้เป็น 6 ตัวแปร โดยจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยในงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านแม่ทะลุมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนอยู่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกล้วย พริกกะเหรี่ยง รวมไปถึงสีย้อมผ้า ซึ่งได้จากการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติในชุมชนศักยภาพ ทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ชุมชน ภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม ที่มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องเป็นทุนทางสังคมของชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองให้กับชุมชนได้ (Champawan and Promburom, 2018) ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะทำให้บ้านแม่ทะลุมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปได้มาก เพราะเมื่อเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนแล้วก็ย่อมจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของชุมชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น

ทรัพยากรมนุษย์ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ในการดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ทะลุมีเป็นอย่างดีตลอดโครงการ จึงทำให้การดำเนินโครงการในครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์

องค์กรทางสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะหน่วยหนึ่งขององค์กรทางสังคมได้จัดกิจกรรมให้ความรู้รวมถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการดำเนินการร่วมกันกับชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน กรณีศึกษาบ้านโพหนอง ไทร ตำบลเมือง อำเภอมือง จังหวัดเลย (Phinijwat,

2018) ที่แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชน แต่ชุมชนยังต้องการให้มีความช่วยเหลือในด้านของการส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพและตลาดรองรับสินค้าชุมชนด้วย ซึ่งในงานวิจัยนี้ทีมผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันกับชาวบ้านในชุมชนบ้านแม่ทะลุ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มอาชีพตามความสนใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความต้องการของชาวบ้านแต่ละกลุ่มอาชีพอย่างแท้จริง

ภาวะผู้นำในหมู่บ้าน จากการดำเนินกิจกรรม พบว่าผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ทะลุ หมู่ 5 ทำหน้าที่หลักอยู่สองประการ คือ เลือกเป้าหมายและควบคุมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และสร้างพลังและบำรุงรักษาความเป็นปึกแผ่นของชุมชน เพื่อให้ชุมชนปฏิบัติงานร่วมกันตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการครั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ทะลุมีภาวะผู้นำสูง และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงช่วยให้การประสานงาน ทำความเข้าใจกับชุมชน และดำเนินกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐ หากชุมชนมีการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐมาก ก็ย่อมจะก่อให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้มาก เพราะจะทราบรู้ทางการพัฒนาชุมชนให้เติบโตก้าวหน้า โดยมีภาครัฐเป็นแหล่งสนับสนุนความช่วยเหลือด้านต่างๆ โดยชุมชนบ้านแม่ทะลุได้รับ

ความช่วยเหลืออนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากพัฒนาชุมชนอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การฝึกอบรม เป็นเพียงตัวแปรแทรก เพราะจะช่วยเร่งให้ปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 5 ปัจจัยนั้นมีแรงผลักดันให้ชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ทะลุ มีความกระตือรือร้น เกิดการขับเคลื่อนให้ชุมชนมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เพราะการฝึกอบรมผ่านการนำรูปแบบกระบวนการสื่อสารมาใช้ในการพัฒนาจากการรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงของการฝึกอบรม จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่เป็นหลักสูตรความรู้และหลักสูตรอบรมที่เหมาะสมกับชุมชน ทำการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลเป็นหลักควบคู่กันกับการใช้สื่อกิจกรรมให้กับกลุ่มชาวบ้าน (Phuengsamran and Wannaprapa, 2015) นอกจากนี้ยังช่วยให้ชาวบ้านบ้านแม่ทะลุเกิดความรู้ เกิดทักษะ และมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นหรือการลงมือปฏิบัติงานจริงอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า ในขณะดำเนินกิจกรรม workshops นั้นชาวบ้านบ้านแม่ทะลุร่วมแรง ร่วมใจ และมีส่วนร่วมกับการฝึกอบรมตามความสนใจในกลุ่มอาชีพเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดการยอมรับความรู้ใหม่รวมไปถึงนวัตกรรมหรือความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยนำมาถ่ายทอดเพื่อช่วยในการให้ความรู้และพัฒนา จนก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้พัฒนาในตัวผลิตภัณฑ์และบรรจุกิจกรรมของกลุ่มอาชีพตนเองได้อย่างมีมาตรฐานและมีคุณภาพ

ในส่วนของการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท พบว่าการที่ชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ดังนี้

การพึ่งพาตนเองได้ด้านเทคโนโลยี ชุมชนบ้านแม่ทะลุสามารถบริหารจัดการและรู้จักใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บำรุงรักษาให้คงสภาพที่อยู่เสมอเพื่อพร้อมกับการใช้งาน ซึ่งรวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย สิ่งเหล่านี้ช่วยทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยชาวบ้านบ้านแม่ทะลุมีเครื่องมือเครื่องใช้พื้นฐาน เหมาะสมกับการผลิตผลิตภัณฑ์เพียงแต่ยังขาดในส่วนของกรออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารกับภายนอกชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับข่าวสารที่ดี ทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านแม่ทะลุยังทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีทางสังคมในการเป็นผู้นำชุมชนที่ดี รู้จักวางแผนโครงการ ทิมดำเนินงาน รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนออกสู่ภายนอกอีกด้วย

การพึ่งพาตนเองได้ด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านบ้านแม่ทะลุส่วนใหญ่เลี้ยงโคเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยหากเกิดปัญหาทางด้านการเงินฉุกเฉินจะนำไปขายเพื่อนำเงินที่ได้จากการขายโคมาใช้ในการดำรงชีพแทนการออมเงินไว้กับธนาคาร เนื่องจากบ้านแม่ทะลุเป็นพื้นที่ห่างไกลชาวบ้านจึงไม่นิยมนำเงินไปฝากไว้กับธนาคาร

การพึ่งพาตนเองได้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อันหมายถึง สิ่งใดๆ ก็ตามที่มีอยู่โดยธรรมชาติในชุมชนหรือสามารถหาเองได้ โดยชุมชนมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ไม่ให้เสื่อมไปจนหมดสิ้นหรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติมากนักก่อนส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชุมชน จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณโดยรอบของชุมชนบ้านแม่ทะลุเป็นเชิงเขา มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพริกกะเหรียงหรือต้นกล้วยที่มีอยู่เกือบทุกพื้นที่ป่าและเชิงเขา จึงสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้มาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ให้กลับกลุ่มอาชีพของชุมชนได้

การพึ่งพาตนเองได้ด้านจิตใจ ชาวบ้านบ้านแม่ทะลุมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคในการทำมาหาเลี้ยงชีพ รวมไปถึงการพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีความพอเพียงและรู้จักพอ ไม่อยากได้อะไรเกินความสามารถของตนเอง ซึ่งคุณสมบัติด้านนี้นั้นชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ทะลุมีความกลมเกลียว รักพวกพ้อง และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพได้ถึง 5 กลุ่มจนสามารถสร้างรายได้เสริมจากการผลิตผลิตภัณฑ์จากชุมชนได้

การพึ่งพาตนเองได้ด้านสังคม ชุมชนบ้านแม่ทะลุมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นผู้นำพาให้ชุมชนปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ของตนเองไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการให้ความร่วมมือกันเองภายในชุมชนหรือการขอความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งชาวบ้านชุมชนบ้านแม่ทะลุมีการสื่อสารระหว่างกันโดยพื้นฐานการสื่อสารหลักเกิดจากผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้านมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะพัฒนา

ชุมชน โดยมีการสื่อสารผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้านตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารกันผ่านกลุ่มไลน์ของหมู่บ้านอีกด้วย จึงทำให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น จนสามารถรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้ ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์สู่การปฏิบัติในประเทศไทย (Yossuk and Kawichai, 2017) แสดงให้เห็นถึงการร่วมกันศึกษาปัญหาและอุปสรรคเพื่อเสนอแนวคิดที่เหมาะสมกับกระบวนการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์สู่การปฏิบัติร่วมกันจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้กำหนดนโยบายระดับชาติ ผู้ปฏิบัตินโยบาย ตัวแทนผู้ประกอบการ นักวิชาการ และเกษตรกรอินทรีย์ชี้ให้เห็นว่าการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน เป็นแนวทางให้ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านแม่ทะลุ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านแม่ทะลุมีความสมานฉันท์ เข้มแข็ง อดทน และมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนของตนเอง ทำให้สามารถสร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่ชุมชนโดยเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานจากภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับหลักแนวคิดตามหลักวิชาการและความรู้สากล พัฒนาจนสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านแม่ทะลุ จนสามารถสร้างและพัฒนา

ศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เสื้อผ้า ยาม พริกกะเหรียง กล้วยฉาบ และปุ๋ยชีวภาพ สำหรับจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปต่อไป

สรุป

การศึกษาครั้งนี้จึงอาจอนุมานได้ว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยไม่มีการผูกขาดบทบาทการเป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารอย่างตายตัว เนื่องจากผู้วิจัยและผู้รับสารมีการสื่อสารผ่านล่ามซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนบ้านแม่ทะลุได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาชุมชนบ้านแม่ทะลุเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น เริ่มต้นจากการสร้างองค์กรชุมชนขึ้นมา โดยมีผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านแม่ทะลุดำเนินการรวมกลุ่มกัน แล้วดำเนินโครงการวางแผนส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ผ่านการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ในชุมชน ควบคู่กับการเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจของทีมผู้วิจัยในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการตลอดโครงการในครั้งนี้ จึงประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อนุเคราะห์งบประมาณ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และการอำนวยความสะดวกในการประสานกับผู้ผู้นำชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้ให้โอกาสและพื้นที่เพื่อให้ผู้วิจัยได้เผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และองค์ความรู้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ

เอกสารอ้างอิง

Boonnum, B., V. J. Sirijirikal. and B. Srinuanpan. 2014. Development of organizational communication for community acceptance. Journal of Education, Humanities and Social Science 6(1): 39-47. (in Thai)

Champawan, S. and T. Promburom. 2018. Guidelines for capacity development and community-based cultural tourism management in Tambon Ban Ruean, Pasang district, Lamphun province. Journal of Community Development and Life Quality 3(1): 5-16. (in Thai)

Phinijwat, P. 2018. Promotion of occupations give the community: A case study

Pho Sai village, Muang subdistrict, Muang district, Loei province. Journal of MCU Peace Studies 6(3): 925-935. (in Thai)

Phon-ngam, P., S. Srisawa and S. Noomak. 2018. Development of economic self-reliance potential for Ban Na Bond community, Loei province. Area Based Development Research Journal 10(1): 44-54. (in Thai)

Phuengsamran, P. and S. Wannaprapa. 2015. The communication process of the philosophy of sufficiency economy in the diffusion of local wisdom innovation: A case study of Kung Krabaen Bay royal development study centre. Journal of Business, Economics and Communications, 10(2): 40-54. (in Thai)

Srisurapol, P. and S. Sripokangkul. 2017. Guidelines for the strengthening of vocation groups in Nachumsang subdistrict, Phu Wiang district, Khon Kaen province. Phimoldhamma Research Institute Journal 4(1): 85-98. (in Thai)

Yossuk, P. and P. Kawichai. 2017. Problems and appropriate approaches to implementing organic agriculture

policy in Thailand. Journal of
Community Development and Life
Quality (5)1: 129-141. (in Thai)

กระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแม่มอก ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
The Driving Process for Increasing the Number of Farmers in Organic
Farming by Participation in Mae Mok Community, Mae Mok Subdistrict,
Thoen District, Lampang Province

สุวรรณี จันทร์ตา^{1*} จักรชัยวัฒน์ กาวีวงศ์¹ ปิยะรัตน์ ทองธานี¹ เบญจวรรณ เลาลลิต²
เอกชัย ฌานะ³ ชัยวุฒิ โกเมศ³ และวรพล คณิตปัญญาเจริญ⁴
Suwannee Chanta^{1*}, Jakchaiwat Kaweewong¹, Piyarat Tongtanee¹,
Benchawan Laolalit², Ekkachai Yana³, Chaiwut Komat⁴
and Worapon Kanitpanyacharoen⁴

¹สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จ. ลำปาง 52100

¹Department of Agriculture Faculty of Agricultural Technology Lampang Rajabhat University, Lampang 52100,
Thailand

²สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จ. ลำปาง 52100

²Department of Communication Art, Faculty of Management Science Lampang Rajabhat University, Lampang 52100,
Thailand

³สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จ. ลำปาง 52100

³Department of Environmental Science, Faculty of Science, Lampang Rajabhat University, Lampang 52100,
Thailand

⁴สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จ. ลำปาง 52100

⁴Department of Computer Science, Faculty of Science, Lampang Rajabhat University, Lampang 52100, Thailand

⁵สาขาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จ. ลำปาง 52100

⁵Department of Electrical Technology, Faculty of Industrial Technology, Lampang Rajabhat University, Lampang 52100,
Thailand

*Corresponding author: E-mail: nongsuwannee@gmail.com

(Received: September 17, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The objectives of this study were to 1) study the factors affecting farmers' demand for doing organic farming and 2) study the guidelines for increasing the number of farmers in organic farming. The research results found that the reasons why farmers would be engaged inorganic farming were as follows: 1) Health; doing organic farming would protect them from getting pesticides in their blood , 2) Economy; participation in organic farming network or group not only reduce household expenses significantly but also gives them more income from selling various

organic products, 3) Municipal policy; Mae Mok Sub-district Municipality has a clear policy to push the Mae Mok subdistrict into a city of safe food. and 4) Others.

The guidelines for increasing the number of farmers in organic farming are as follows: 1) Look for a farmer who can be a role model of organic farming practice, 2) Organize knowledge and experience sharing, 3) The responsible organizations/government agencies related to organic farming policy at all levels need to look for agencies that can support organic crop production, technology, knowledge and agricultural market, as well as pushing the production and production processes to be certified organic farming standards from relevant agencies, 4) Train or create outstanding farmers in the community to be a role model and lecturer including building a community learning center. Finally, 5) Make the Organic Farming Community Agreement. From the implementation of the guidelines, it was found that the number of farmers participating in the organic farming project increased from 32 to 298.

Keywords: Lampang province, Mae Mok Community, driven process, participation, organic farming

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ 2) ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ จากการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์พบว่าไม่มีสารพิษตกค้างในเลือด 2) ด้านเศรษฐกิจ การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ส่งผลให้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อินทรีย์ต่าง ๆ 3) ด้านนโยบาย ด้วยเทศบาลตำบลแม่หมอกมีนโยบายชัดเจนที่จะให้แม่หมอกเป็นเมืองแห่งอาหารปลอดภัย และ 4) ด้านอื่น ๆ และแนวทางการขับเคลื่อนการเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ มีแนวทางดังนี้ 1) แสวงหาบุคคลต้นแบบที่เป็นแบบอย่างเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ 3) ผู้รับผิดชอบในการดำเนินนโยบายในการผลักดันเกษตรอินทรีย์ในทุก ๆ ระดับ ต้องแสวงหาหน่วยงานที่จะสนับสนุนการผลิต ทั้งสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยี ตลอดจนจนถึงแหล่งรับซื้อผลผลิต และผลักดันให้แปลงผลิตพืชอินทรีย์และผลผลิตเกษตรอินทรีย์ได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) สร้างเกษตรกรต้นแบบให้เป็นวิทยากรประจำชุมชน และสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์ และ 5) จัดทำธรรมนูญชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์ และจากการดำเนินตามแนวทางดังกล่าว พบว่ามีจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นจาก 32 คน เป็น 298 คน

คำสำคัญ: จังหวัดลำปาง ชุมชนแม่หมอก กระบวนการขับเคลื่อน การมีส่วนร่วม เกษตรอินทรีย์

คำนำ

ปัจจุบันกระแสความนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์อินทรีย์ยังคงแรงและอยู่ในความสนใจของคนทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เหตุจากการที่ปัจจุบันมีโรคอุบัติใหม่เกิดขึ้นมากมาย อาทิ ไข้หวัดนก โรคติดเชื้อไวรัสซิกา โรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า หรือโรคมะเร็ง เป็นต้น ดังนั้นด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้คนทั่วโลกหันมาสนใจปัญหาสุขภาพกันมากขึ้น และหนึ่งในความสนใจนั้นก็คือการรับประทานอาหารที่เกิดจากการผลิตแบบอินทรีย์ ทั้งนี้เพราะเกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) เป็นระบบการจัดการด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศน์ วงจรชีวภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงวัตถุพิษที่ได้จากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากการดัดแปรพันธุกรรม (genetic modification) หรือ พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสุขภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, 1971)

ประเทศไทยเริ่มต้นการส่งออกสินค้าอาหารเกษตรอินทรีย์ ในปี พ.ศ. 2534 โดยการส่งออกข้าวสารจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศแถบยุโรปส่วนที่เหลือจะวางจำหน่ายภายในประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้

ก่อตั้งสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หรือ มกท. โดยความร่วมมือของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ หน่วยงานรัฐ องค์กรผู้บริโภค และเครือข่ายร้านค้าสีเขียวได้ยกร่างมาตรฐานเกษตรทางเลือกขึ้นในปี 2542 ช่วงต้นปี พ.ศ. 2540 ได้มีการก่อตั้งชมรมเกษตรธรรมชาติแห่งประเทศไทยขึ้น พ.ศ. 2542 กรมส่งเสริมการส่งออก ได้อนุมัติแผนงานโครงการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์เป็นแนวโครงการต่อเนื่อง 5 ปี (2542 – 2546) กันยายน พ.ศ. 2542 ได้มีการส่งมอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ฉบับแรกของประเทศให้แก่กรมวิชาการเกษตรเพื่อนำไปปรับปรุงและใช้เป็นมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Benchasri, 2010) แต่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยก็พัฒนาไปไม่ได้มากนัก จนกระทั่งได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 โดยรัฐบาลไทยมุ่งส่งเสริมเกษตรอินทรีย์โดยมีแนวคิดพื้นฐาน คือการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์ม รวมทั้งการให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่นโดยการสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร รัฐบาลจึงมุ่งเน้นส่งเสริมให้ทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาช่วยผลักดันส่งเสริมและสนับสนุนให้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

เกษตรอินทรีย์แห่งชาติประสบผลสำเร็จตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ (National organic farming development committee, 2017)

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวเทศบาลตำบลแม่หมอก เป็นหน่วยงานสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับนโยบายการผลิตด้านเกษตรอินทรีย์มาถือปฏิบัติมุ่งเน้นให้แม่หมอกเป็นเมืองผลิตอาหารปลอดภัยทั้งตำบล จนสามารถผลักดันให้มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ขึ้นแต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ พบว่าจำนวนสมาชิกมีจำนวนคงที่ ดังนั้นผู้วิจัยและเทศบาลตำบลแม่หมอก จึงเล็งเห็นความสำคัญในการทำวิจัยเกี่ยวกับศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ และรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อขับเคลื่อนการเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์โดยมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเพื่อเพื่อศึกษาศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ และเพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้ผู้คณะผู้วิจัยออกแบบโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความ

ต้องการทำเกษตรอินทรีย์ และร่วมกันหาแนวทางกันขับเคลื่อนให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นตลอดจนถึงเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2560 – พฤษภาคม 2561 ในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรอินทรีย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้ดุลพินิจของผู้วิจัย ซึ่งพิจารณาจากบุคคลที่มีศักยภาพ มีความเต็มใจและยินดีให้ความร่วมมือ และมีลักษณะสอดคล้องหรือเป็นตัวแทนการศึกษาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 90 คน ประกอบด้วย 1) เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่ทำการผลิตผลิตอินทรีย์ ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน และ 3) เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย

- 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์พูดคุยและการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์ บทบาท ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็น

ประโยชน์เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการอื่น ๆ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งใช้แนวคำถามที่ไม่เป็นทางการในประเด็นที่ครอบคลุมเนื้อหา บริบทและความเป็นไปของการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบเกษตรเคมี มาเป็นเกษตรอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคต่อการผลักดันและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน 3) การสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลการสนทนากับกลุ่มตัวอย่างในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง เน้นการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้ ความเชื่อและพฤติกรรม ค้นหาคำตอบเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคในการรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเหตุและปัจจัยที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ โดยการสัมภาษณ์ การลงพื้นที่ การสำรวจ การสังเกต การจัดเวทีเสวนา 2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก และวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ หาความสัมพันธ์เชื่อมโยง และถอดบทเรียนเพื่อให้ได้แนวทางเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตร

อินทรีย์ ทั้งนี้มีการตรวจสอบเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสามเส้า ประกอบด้วย 1) ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันจากข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง 2) ตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ชาวบ้านทั่วไป 3) ตรวจสอบข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลหลายวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแม่มอก ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ในครั้งนี้เป็นการศึกษาหาวิธีการ/กระบวนการ ปัจจัยที่จะส่งผลให้จำนวนเกษตรกรเข้าร่วมโครงการผลิตพืชอินทรีย์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแม่มอกเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตต้นน้ำ มีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นเมืองอินทรีย์ได้ ดังนั้นเทศบาลตำบลแม่มอกจึงมีนโยบายที่จะผลักดันให้แม่มอกเป็นเมืองที่มีสุขภาพดีและเมืองแห่งอาหารปลอดภัย และจากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีเสวนา พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ จากการจัดเวทีเสวนาถอดบทเรียนร่วมกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เพื่อถอดบทเรียนหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว พบว่า ปัจจัยที่

ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ พบว่าก่อนที่จะเข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ได้มีการผลิตพืชแบบเคมี โดยการใส่ปุ๋ย และใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปกติทั่ว ๆ ไป และทางเทศบาลตำบลแม่มอก ได้จัดให้มีบริการตรวจสอบสารพิษตกค้างในเลือดให้กับประชาชนและพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พบสารพิษตกค้างในเลือดเกินมาตรฐาน นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรบางรายเป็นโรคผิวหนัง โรคที่เกี่ยวกับดวงตา และโรคหอบหืด เป็นต้น หลังจากเข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ พบว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาทุเลาลงไป และการตรวจสอบสารพิษตกค้างในเลือดซ้ำพบว่าไม่มีสารพิษตกค้างในเลือด

2) ด้านเศรษฐกิจ การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนลดลงอย่างมาก ได้แก่ ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสารอินทรีย์ต่าง ๆ อาทิ ปลูกสมุนไพรไล่แมลง ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ ฮอโรมอนผลไม้ จุลินทรีย์หน่อกล้วย และปุ๋ยไส้เดือน เป็นต้น

3) ด้านนโยบาย ด้วยเทศบาลตำบลแม่มอกมีนโยบายชัดเจนที่จะให้แม่มอกเป็นเมืองแห่งอาหารปลอดภัย ดังนั้นทางผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่มอก จึงได้มอบหมายให้คุณขวัญดาว สิทธิเสนา ตำแหน่งนักพัฒนาชุมชนของตำบลแม่มอก เป็นผู้รับนโยบายไปผลักดันให้มีการตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้มีการติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ มาสร้างความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนให้ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ อาทิ จากมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย ตลอดจนจนถึง หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม

สนับสนุนการผลิตและรับซื้อผลผลิตของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ด้วย เช่น กรมการข้าว รับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ 4) ด้านอื่น ๆ กลุ่มเกษตรอินทรีย์มีความภาคภูมิใจในการเป็นผู้ผลิตอาหารที่ดี บางคนเสียสละที่เข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ช้ากว่าคนอื่น ๆ สามารถเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ชุมชนอื่น เข้ามาศึกษาดูงาน มีรายได้จากการเป็นวิทยากร รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบ้านเกิดของตนเอง สำหรับกลุ่มที่ยังไม่เข้าร่วมกลุ่มเกษตรอินทรีย์หรือยังลังเลสาเหตุมาจาก 1) พื้นที่สำหรับทำการเกษตรอยู่ปลายน้ำ ควบคุมสารเคมีในน้ำไม่ได้ 2) พื้นที่ทำกินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่สามารถขึ้นทะเบียนรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ได้ 3) พื้นที่สำหรับทำการเกษตรอยู่ติดกับเกษตรกรในชุมชนอื่นที่ไม่ได้มีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ จึงควบคุมการใช้สารเคมีของเกษตรกรกลุ่มนั้นได้

2. แนวทางการขับเคลื่อนการเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ จากการจัดเวทีเสวนาพูดคุยกับแลกเปลี่ยนทั้งจากตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมเกษตรอินทรีย์รายเดิม และรายใหม่ ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านการผลักดันนโยบายเกษตรอินทรีย์ของเทศบาลแม่มอก ตัวแทนผู้นำชุมชน พบว่า แนวทางขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ มีแนวทางดังนี้ 1) แสวงหาบุคคลต้นแบบที่เป็นแบบอย่างเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และดำเนินชีวิตประจำวันด้วยความเป็นอินทรีย์ กล่าวคือเป็นผู้ผลิตพืชและสัตว์แบบอินทรีย์ ผลิตผลิตภัณฑ์

อินทรีย์ใช้เอง ไม่ว่าจะเป็นแชมพูสระผม น้้ายาล้างจาน ครีมบำรุงผิว เป็นต้น 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตลอดจนทำให้ความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเติมเต็มประสบการณ์ให้มากขึ้น 3) ผู้รับผิดชอบในการดำเนินนโยบายในการผลักดันเกษตรกรอินทรีย์ในทุก ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับเทศบาล ระดับหมู่บ้าน ต้องร่วมแสวงหาหน่วยงานที่จะสนับสนุนการผลิต ทั้งสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีตลอดจนถึงแหล่งรับซื้อผลผลิต และผลักดันให้แปลงผลิตพืชอินทรีย์และผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว มูลนิธิเกษตรกรอินทรีย์ไทย เป็นต้น 4) สร้างเกษตรกรต้นแบบให้เป็นวิทยากรประจำชุมชน และสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านเกษตรกรอินทรีย์ตามความถนัดและประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ อาทิ การผลิตปุ๋ยน้ำธรรมชาติ การทำก้อนเบญจคุณ การทำปุ๋ยไส้เดือน เป็นต้น 5) จัดทำธรรมนูญชุมชนด้านเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อเป็นพันธะสัญญาในการร่วมมือกันผลิตผลิตภัณฑ์อินทรีย์ จากแนวทางการขับเคลื่อนดังกล่าว ทำให้มีจำนวนเกษตรกร ที่เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพิ่มขึ้นจำนวน 298 คน จากเดิม 30 คน

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำเกษตรกรอินทรีย์ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านนโยบาย และด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับ

Benchasri (2010) กล่าวว่าอินทรีย์มุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพและคุณค่าทางโภชนาการเพื่อเกื้อกูลต่อการดูแลสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ในเชิงป้องกัน ด้วยเหตุนี้เกษตรกรอินทรีย์จึงหลีกเลี่ยงและละเว้นจากการใช้ปุ๋ยเคมีสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ยาสำหรับสัตว์และสารปรุงแต่งอาหารต่าง ๆ มุ่งให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านรายได้ อาหารและปัจจัยการผลิต และมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน รวมถึงสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคม รูปแบบการดำรงชีวิตต้องสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ Kawichai *et al.* (2015) ได้ศึกษา การขับเคลื่อนนโยบายเกษตรกรอินทรีย์ขององค์กรปกครองท้องถิ่นอย่างยั่งยืนพบว่า การขับเคลื่อนเกษตรกรอินทรีย์โดยขับเคลื่อนผ่านกลไกทางการเมืองท้องถิ่นในรูปของนโยบาย ข้อบังคับ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนสามปีและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรอินทรีย์ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนจะปล่อยให้ชุมชนหรือ อบต. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวทำหน้าที่ขับเคลื่อนไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันดำเนินงานและมีนโยบายไปเป็นคู่ขนานและที่สำคัญทั้งสองฝ่ายต้องเข้าใจซึ่งกันและกันจึงจะทำให้การพัฒนาชุมชนนี้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ประเด็นที่ต้องเข้าใจตรงกันในแนวคิดของระบบเกษตรกรอินทรีย์เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ภาครัฐต้องดำเนินการผ่านกระบวนการทางสังคม (social movement) มีการบูรณาการพื้นที่ปฏิบัติงาน หน้าที่ขององค์กร และการมีส่วนร่วมในทุกระดับ เพื่อให้สามารถ

ขับเคลื่อนนโยบายเกษตรอินทรีย์ไทยบนทางเลือกนโยบายได้ตามบริบทและสาระอย่างมีคุณภาพ (Mingchai and Yossuck, 2508)

Jiumpangyarach (2017) กล่าวว่าความยั่งยืนและมั่นคงของเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยนั้นขึ้นกับความเชื่อมโยงระหว่างตลาดและเกษตรกร การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรจากการทำระบบปกติเป็นระบบเกษตรอินทรีย์สามารถทำได้จากการหาตัวอย่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จโดยการใช้มูลค่าทางการตลาดและช่องทางการตลาดเป็นที่ตั้งประกอบกับความเข้าใจด้านการจัดการเอกสารอย่างเป็นระบบและไม่ยุ่งยากทำให้เกษตรกรเปลี่ยนทัศนคติในการทำเกษตรระบบอินทรีย์โดยมีมาตรฐานการยอมรับผลผลิตในระบบอินทรีย์ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมลักษณะห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกรอินทรีย์รายย่อย และรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับกระบวนการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืนควรอยู่บนพื้นฐานที่ประกอบด้วย 1) การคัดเลือกเกษตรกรคนเก่งเพื่อเป็นเกษตรกรต้นแบบ 2) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุนและศักยภาพทุนทางสังคมภายในชุมชน 3) ถอดบทเรียนชุดความรู้ในพื้นที่ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง 4) พัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เป็นวิทยากรชุมชน 5) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ ถ่ายทอดความรู้ (Prompranee, 2015)

นอกจากนี้แนวทางการขับเคลื่อนจะมีความต่อเนื่องและยั่งยืนได้ต้องเริ่มในระดับนโยบายจากภาครัฐ อาทิ สร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ เช่น การประกันความเสี่ยงด้านราคา การ

สนับสนุนทุนและปัจจัยการผลิต ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวควรสอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชนควรจัดทำเป็นแม่แบบ (model) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในชุมชนหนึ่งแล้วขยายต่อไปยังชุมชนอื่นจัดตั้งกองทุนเพื่อเกษตรกรอินทรีย์โดยจัดให้มีการลงทะเบียนเป็นเกษตรกรอินทรีย์และมีการจัดกระบวนการในการส่งเสริมและมีทุนในการสนับสนุนเช่นเงินและปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรรายใหม่ที่ต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการตั้งตัว นอกจากนี้ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้แก่กลุ่มกองทุนเกษตรกรอินทรีย์เหล่านั้น ควรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถช่วยเหลือด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกร เช่น ปุ๋ยหรือสารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบ ควรมีการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน (ต้นน้ำถึงปลายน้ำ) ได้แก่ระบบการผลิต ระบบการตลาด ระบบการบริโภคและระบบมาตรฐานโดยต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์หรือด้านเทคนิคการผลิตต่าง ๆ แก่เกษตรกรทั้งรายเก่าและรายใหม่ และควรเน้นให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Yossuck and Kawichai, 2018)

สรุป

การศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลแม่มอก

อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการผลิตพืชแบบใช้สารเคมี ด้านนโยบายของเทศบาลตำบลแม่มอก มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ตำบลแม่มอกเป็นเมืองแห่งความเป็นอินทรีย์ในทุกมิติ และยังพบว่าแนวทางการขับเคลื่อนการเพื่อเพิ่มจำนวนเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ได้แก่การแสวงหาบุคคลต้นแบบที่เป็นแบบอย่างเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.) สัญญาทุนเลขที่ 59-00-2333-2/13 ผู้วิจัยขอขอบคุณนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่มอก ที่ให้ขวัญและกำลังใจสำหรับคนทำงาน คุณขวัญดาว สิทธิเสนา นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลแม่มอก ผู้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างนักวิจัย ผู้นำชุมชนและตัวแทนเกษตรกรและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

Benchasri, S. 2010. Organic agriculture in Thailand. Thaksin University Journal 13(1): 78-88 (in Thai)

Jiumpanyarach, W. 2017. Sustainable

impacts on organic farmers in Thailand: lessons from small-scale farmers. Journal of Social science Srinakharinwirot University 20(20): 199-215. (in Thai)

Kawichai, P., P. Yossuk., S. Kaewthip and C. Boonrahong. 2015. Factors affecting development of organic agriculture policy of local administrative organization: Cases studies of Mae Tha Tambon administrative organization. Mae on district and Luang Nuae Tambon municipality, Doi Saket district, Chiangmai province. Journal of Community Development and Life Quality 5(1): 142-154 (in Thai)

Mingchai. C. and P. Yossuck, 2508. Thai Organic farming: policy context and content analysis. Pp.461-468. In Proceedings of 46th Kasetsart University Annual Conference: Education Humanities and Social Sciences Economics and Business Administration Agriculture and Home Economics. Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)

National Bureau of Agricultural Commodity

and Food Standards. 1971. Organic agriculture part 1: The production, processing, labeling and marketing or produce and produce from organic agriculture. National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, Bangkok, Thailand. 77 p. (in Thai)

National organic farming development committee. 2017. Strategy of national organic farming development. Office of Agricultural Economics. Bangkok, Thailand. 86 p. (In Thai)

Pompranee, P. 2015. The empowerment of sustainable agriculture system by communities participation at the Kok-Chang village, Laem-Bua sub-district, Nakhon Chaisri district, Nakhon Pathom province. Area Based Development Research Journal 7(1): 59-73 (in Thai)

Yossuk, P. and P. Kawichai. 2018. Problems and appropriate approaches to implementing organic agriculture policy in Thailand. Journal of Community Development and Life Quality 5(1): 129-141 (in Thai)

“ผี-พราหมณ์-พุทธ” ลักชีพยานการแข่งชกในสมัยสุโขทัย:

กรณีศึกษาจารึกปูขุนจิตขุนจอด

“Animism–Brahmanism–Buddhism” Witnesses of Curse in Sukhothai

Period: Case Study of the Inscription of Pu Khun Jid Khun Jord

ปารมิตา นิสสะ

Parmita Nissa

ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา จ.ชลบุรี 20150

Department of General Education, Dusit Thani College, Chonburi 20150, Thailand

Corresponding author e-mail: parmita.ni@dtc.ac.th

(Received: August 8, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The purpose of this study was to study the beliefs in Animism, Brahmanism and Buddhism in Sukhothai period by studying from the inscription of Pu Khun Jid Khun Jord. The results of this study indicated that, in Sukhothai period, people believed in Animism, Brahmanism and Buddhism. Animism was divided into ancestral spirits and ghosts protecting the land. Brahmanism consists of the beliefs in gods, secondary gods, god creatures or inhuman beings, avatar of the gods, godlike characters as found in Sanskrit literature and the belief of nirvana. Buddhism believes in hell and heaven, threefold refuge and nirvana. There was a relation between the 3 religions influencing people in Sukhothai society. It also showed the flexibility and characteristics of the multicultural society of Sukhothai. The characteristics still exist in Thai society until now.

Keywords: Curse, Inscription, Sukhothai

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่อง ศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธในสมัยสุโขทัย โดยศึกษาจากจารึกปูขุนจิตขุนจอด ผลการศึกษาพบว่า สมัยสุโขทัยมีการนับถือศาสนาผี โดยแบ่งเป็นผีบรรพบุรุษ และมีภูมิสถาน การนับถือศาสนาพราหมณ์ แบ่งเป็นกลุ่มเทพเจ้า เทพเจ้าชั้นรอง สัตว์เทพหรือมนุษย์ อวตารแห่งเทพเจ้า ตัวละครเชื้อสายเทพในวรรณคดีสันสกฤต และการพบธรรมชั้นสูงสุด และการนับถือศาสนาพุทธ ได้แก่ การตกนรก ภูมิสถานในพุทธศาสนา สวรรค์ในพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัย และการพบธรรมชั้นสูงสุด ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง การยึดโยงซึ่งกันและกันของทั้ง 3 ศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมสุโขทัย ทั้งยัง

แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของรัฐสุโขทัย ซึ่งลักษณะดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: แข่ง จารึก สุโขทัย

คำนำ

วรรณกรรมสมัยสุโขทัยส่วนมากปรากฏในรูปแบบของจารึกซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพระศาสนาเป็นหลัก โดยพุทธศาสนาในรัฐสุโขทัยระยะแรกนั้นเป็นพุทธศาสนานิกายมหายานที่รับอิทธิพลมาจากรัฐละโว้ ดังที่ Wongthas (2005) กล่าวว่า ร่องรอยของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีอยู่ที่วัดพระพายหลวงเมืองเก่าสุโขทัย หลังจากนั้นศาสนาพุทธในสมัยสุโขทัยก็มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวถึงการได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธเมืองนครศรีธรรมราช และในจารึกวัดป่ามะม่วงกล่าวถึงการรับพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์มาจากเมืองลังกา ซึ่งการอุปถัมภ์พระศาสนาเป็นการแสดงภาพลักษณะการเป็น “ธรรมราชา” ของกษัตริย์สุโขทัย ดังที่ Krabounseang (1975) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยจากศิลาจารึก กล่าวว่า ความเชื่อศาสนาพุทธมีผลต่อบทบาทในการอ้างตนเป็นธรรมราชาและทำนุบำรุงพระศาสนา

นอกจากนี้ ยังพบจารึกที่กล่าวถึงศาสนาพราหมณ์ในรัฐสุโขทัย ซึ่งมีหลักฐานว่าเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ดังความที่ปรากฏในจารึกวัดป่ามะม่วงที่กล่าวถึงการสร้างเทวาลัยมหาเกษตรเพื่อประดิษฐานเทวรูปพระวิษณุและพระอิศวรในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทย Diskul (1990) กล่าวว่า

สังคมสุโขทัยได้รับความเชื่อศาสนาพราหมณ์ผ่านอาณาจักรเขมร เพื่อตอบสนองความต้องการของชนชั้นปกครองในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรม

ส่วนของศาสนาผินั้นก็พบในจารึกหลายหลัก Sophonwatthanawijitr (2011) ได้กล่าวไว้ว่าการนับถือผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่พบแพร่หลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาแต่โบราณแล้ว เช่น จารึกพ่อขุนรามคำแหง (ศิลาจารึกหลักที่ ๑) กล่าวถึงการ “ไหว้ดีพลีถูก” หรือการบวงสรวงเทวดาด้วย

จากการศึกษาจารึกปูขุนจิตขุนจอตพบว่าจารึกหลักนี้มีความน่าสนใจในแง่การเป็นจารึกที่บอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แต่ได้ผนวกเรื่องราวทางศาสนาเข้าไปอย่างลึกซึ้ง เนื้อหากล่าวถึงการกระทำสัตย์สาบานและการสาปแช่งระหว่างรัฐสุโขทัยและเมืองน่าน โดยปรากฏการกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาต่าง ๆ มาเป็นพยานการสาบานและการสาปแช่งกันระหว่างสองปู่หลาน (Fine Arts Department, 2005)

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการอัญเชิญมาเป็นพยานในจารึกปูขุนจิตขุนจอตมี ทั้งศาสนาผี (Animism) ศาสนาพราหมณ์ (Brahman) และศาสนาพุทธ (Buddhist)

ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นำมากล่าวอ้างเป็นสักขีพยานในกระทำ

สัถยสาบานและการสาปแช่งระหว่างรัฐสุโขทัยและเมืองน่านในจารึกปูชนียจิตขุนจอต เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของจารึก ในฐานะเครื่องมือในการบันทึกสังคมวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ อันจะนำไปสู่การประจักษ์ถึงความหลากหลาย และการผสมผสานกันในด้านคติความเชื่อเรื่องศาสนา การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของรัฐสุโขทัย

นอกจากนี้ในผลการศึกษายังต้องการแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา ในชุมชนท้องถิ่นทั้งเมืองน่าน และเมืองสุโขทัย ที่ได้ถูกกล่าวถึงในจารึกมาเป็นระยะเวลายาวนาน เพื่อทำให้เกิดความภาคภูมิใจในอดีตและรากเหง้าของชุมชนที่ยืนยงอยู่คู่หน้าประวัติศาสตร์ไทยมาจวบจนถึงปัจจุบัน

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความหลากหลายของศาสนาในสมัยสุโขทัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมจิตสำนึกของคนในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทำให้สังคมไทยสามารถตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นสุข โดยใช้กรณีศึกษาจากจารึกปูชนียจิตขุนจอต

อุปกรณ์และวิธีการ

ขอบเขตด้านข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ ที่ปรากฏในจารึกหลักที่ 45 จารึกปูชนียจิตขุนจอต ในหนังสือประชุมจารึก

ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย ที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยกรมศิลปากรเท่านั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. จารึกปูชนียจิตขุนจอต: ใครแข่งใครและเมื่อไร
2. ผี-พราหมณ์-พุทธ: เสรีภาพแห่งการนับถือสรรพศาสนาในรัฐสุโขทัย
3. การแข่งขันของสองปูหลาน และ “สักขีพยานศักดิ์สิทธิ์”

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจารึกปูชนียจิตขุนจอตในเชิงประวัติ
2. รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธในรัฐสุโขทัย
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้
4. สรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ
5. เสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการศึกษาและอภิปราย

จารึกปูชนียจิตขุนจอต : ใครแข่งใครและเมื่อไร

“จารึกปูชนียจิตขุนจอต” หรือที่นักอ่านจารึกมักเรียกกันว่า “จารึกปู่สบลาน” เป็นจารึกที่

พบที่ริมเสาเบื้องขวาหน้าวิหารหลวง วัดมหาธาตุ
สุโขทัย ข้อความในจารึกเป็นภาษาไทย อักษรไทย
สุโขทัย

จากการศึกษาเนื้อหาในจารึกพบว่าใน
จารึกปุขุนจิตขุนจอตกล่าวถึงการกระทำสัตย์สาบาน
ระหว่าง “ปู่พระยากับเจ้าพระยาผู้หลาน” โดยระบุปี
ที่จารึกเอาไว้ว่า “จุลศักราชได้ 754 มหาศักราชได้
1314” ตรงกับปี พ.ศ. 1935

หากจะศึกษาลงไปว่าข้อความในจารึกปุขุน
จิตขุนจอตเป็นการกระทำสัตย์สาบานระหว่างผู้ใด ก็
ต้องสันนิษฐานจากปีที่จารึก คือปี พ.ศ. 1935 ซึ่งตรง
กับรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 2 (เสือ
ไทย, เลอไทย) และตรงกับรัชสมัยของเจ้าคำตัน แห่ง
เมืองน่าน ซึ่งข้อความในจารึกปุขุนจิตขุนจอตตรง
กับจารึกคำปู่สบถ ที่วิหารวัดช้างค้ำ อำเภอเมือง
จังหวัดน่าน เนื้อความกล่าวถึงการกระทำสัตย์
สาบานระหว่าง พระยาภุไทยกับปู่พระยา ความว่า
“อันว่าผู้ชื่อพระยาภุไทยกระทำใจรักภักดีไมตรี
ด้วย **ปู่พระยาเป็นเจ้า**” แต่ในจารึกคำปู่สบถหลักนี้
ไม่มีการระบุศักราชที่จารึก

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาข้อความในจารึกปุขุนจิต
ขุนจอตกลับพบว่าในจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 12 ซึ่ง
เป็นข้อความที่กล่าวถึงผีบรรพบุรุษฝั่งเมืองสุโขทัย ได้
กล่าวถึง “พ่อเลอไทย” ในฐานะการเป็นบรรพบุรุษ
ของผู้กระทำสัตย์สาบาน

ทฤษฎีที่ 1 อาจกล่าวได้ว่าจารึกปุขุนจิตขุน
จอตนี้ต้องจารึกขึ้นหลังจากรัชสมัยของสมเด็จพระ

มหาธรรมราชาที่ 2 เพราะการกล่าวถึง “พ่อเลอ
ไทย” เป็นลำดับท้ายสุดของผีบรรพบุรุษฝั่งสุโขทัย
หมายความว่า “เจ้าพระยาผู้หลาน” ที่กระทำสัตย์
สาบานต่อ “ปู่พระยา” ต้องเป็นกษัตริย์ลำดับถัดจาก
พ่อเลอไทย ดังนั้น “เจ้าพระยาผู้หลาน” จะหมายถึง
สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไทย)

ทฤษฎีที่ 2 การที่ชื่อบุคคลในลำดับสุดท้าย
สองลำดับ คือ พ่อจ่าเมือง พ่อเลอไทย โดยคำว่า พ่อ
จ่าเมืองอาจจะไม่ใช่พระนาม แต่เป็นคำเรียกขาน
กษัตริย์ เนื่องจากคำว่า จ่า หมายถึง ปกครอง

อย่างไรก็ตามเหตุการณ์บ้านเมืองสุโขทัย
หลังจากรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชา (เลอไทย)
ค่อนข้างมีความสับสน เนื่องจากเป็นสมัยที่กรุงศรี
อยุธยาและล้านนาต่างต้องการช่วงชิงกรุงสุโขทัย ทำ
ให้ลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สุโขทัยในช่วงนี้
มีความคลุมเครือ การระบุปี พ.ศ. ที่จารึก กับ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในจารึกหลายหลักยังมีลักษณะ
ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอกำหนดสมัยของจารึกปุขุนจิตขุน
จอตอย่างกว้าง ๆ ว่าอยู่ใน รัชสมัยของสมเด็จพระ
มหาธรรมราชาที่ 2 และ 3 คือ ระหว่างปีพุทธศักราช
1911-1962 โดยประมาณ

ผี-พราหมณ์-พุทธ: เสรีภาพแห่งการนับถือศาสนาในรัฐสุโขทัย

รัฐสุโขทัยเป็นรัฐที่มีความเจริญรุ่งเรือง
ทางด้านศาสนา มีตั้งแต่การนับถือผี ซึ่งถือเป็นความ
เชื่อดั้งเดิมของชาวสุโขทัย เช่น “พระขงพงศ์” ซึ่งเป็น

ผีประจำภูเขาส่งสถิต ณ เขาหลวง ซึ่งผู้คนเชื่อว่าผี พระขลุ่ยเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองบ้านเมือง

นอกจากนี้รัฐสุโขทัยยังมีการนับถือศาสนา พราหมณ์ฮินดู มีเทวสถานเนื่องมาจากศาสนา พราหมณ์ในเมืองสุโขทัยหลายแห่ง อาทิ เทวาลัย มหาเกษตร ศาลตาผาแดง วัดศรีสวย ในจารึกวัดป่า มะม่วงภาษาเขมร ได้กล่าวถึง พระบาทกัมรเตงอัญ ศรีสุริยวงศ์รามมหารธรรมราชาธิราช ประดิษฐานรูป พระอิศวรและรูปพระวิษณุที่หอเทวาลัยมหาเกษตร ในป่ามะม่วงด้วย

นอกจากนี้ยังพบรูปเคารพต่าง ๆ ในศาสนา พราหมณ์ อาทิ “รูปพระอิศวรรูปพระวิษณุ” ที่ กล่าวถึงในจารึกวัดป่ามะม่วง เทวรูปพระหริหระ เทวรูปเทวสตรี ซึ่งปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เป็นต้น

ในส่วนของพุทธศาสนาที่ประดิษฐานในรัฐ สุโขทัยแต่เดิมเป็นศาสนาพุทธนิกายมหายาน โดยพบ หลักฐานการนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานจาก ศาสนาสถานต่าง ๆ อาทิ ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เซลียง พบรูปปูนปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสี่ พักตร์ ในคติความเชื่อพุทธศาสนานิกายมหายาน สถาปัตยกรรมวัดพระพายหลวง มีปราสาทสามองค์ ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน เช่นเดียวกับปราสาทสามยอด เมื่อละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งหมายความว่าายกย่องพุทธ ศาสนามหายานเป็นสำคัญเหมือนรัฐละโว้

นอกจากนี้สุโขทัยยังนับถือพุทธศาสนา นิกายเถรวาทจากลัทธิ “สมเด็จพระมหาเถรศรี ศรีธรรมาชจุฬามณีศรีรัตนลัทธิปมมหาสามีเป็น เจ้า” ทรงเดินทางไปแสวงบุญและศึกษาพุทธศาสนา นิกายเถรวาทที่เมืองลังกา แล้วยังทรงนำพระธาตุมา ประดิษฐานในเมืองสุโขทัย รวมทั้งนำพระธรรมวินัย ที่ได้ศึกษากลับมาเผยแพร่ในสุโขทัย และในจารึกวัด ป่ามะม่วง ภาษาไทย ยังพบการกล่าวถึงพระยาศรีสุ ริยวงศ์รามมหารธรรมราชาธิราชให้ไปอัญเชิญพระ มหาสามีสังฆราชมาจากลังกาทวีปมาสู่บ้านเมือง สุโขทัยด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารัฐ สุโขทัยเป็นรัฐที่มีเสรีภาพ และความหลากหลายใน การนับถือศาสนา โดยมีกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยเป็น องค์อัครศาสนูปถัมภก ส่งผลให้ทุกศาสนาสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขและเจริญรุ่งเรืองบน แผ่นดินสุโขทัย

การแข่งขันของสองปูหลาน และ “สักขีพยาน ศักดิ์สิทธิ์”

จากการศึกษาจารึกปูขุนจิตขุนจอตพบว่า ในการกระทำสัตว์สบบานระหว่างปูพระยากับกับ เจ้าพระยาผู้หลานนั้นมีการกล่าวอ้างถึง “สักขีพยาน ในการกระทำสัตว์สบบาน” จำนวน 4 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มผีบรรพบุรุษ ฝัภูมิสถาน เทพเจ้า และ พระพุทธศาสนา ดังนี้ (Table 1)

Table 1. Eyewitness group oath action

Eyewitness group oath action			
The ancestral spirits	The landscape spirits	Divinity	The religion belief
1. Ancestral Ghost "Dam Phong Kao 1.1 The ancestral ghost of Nan Dynasty 1.2 The royal ancestor ghost Chiang Mai	1. Khao Pooka 2. Khao Pha Daen, Pha Daeng 3. Mae Phra Sak Phra Sor 4. Thanayang 5. Phan Sathan 6. Grandfather Schramen Muen Huay Saen Dong 7. Grandfather Phra Kaphong Khao Yanyong Phra Sri Phi Bang Phra Sak	1. The great god 2. The gods of the secondary level, Deva Child 3. Gods or humans 4. Avatar of the god 5. Characters of divine descent in Sanskrit literature 6. The highest encounter with Dharma	1. To the abyss 2. Landscape of Buddhism 3. Heaven in Buddhism 4. Thepphabal 5. Rattanathai 6. The highest encounter with Dharma

จากตารางข้างต้น สามารถนำเสนอผลการศึกษได้ ดังนี้

1. “ด้าพงศกาว – ผีชาวเลื่อง” สืบเนื่องจากบรรพบุรุษ

การเชิญสักขีพยานลำดับแรกที่ปรากฏในจารึกปูชนจิตุนจอตคือการอัญเชิญผีบรรพบุรุษ โดยพบในด้านที่ 1 ของจารึก บรรทัดที่ 3 ถึง 12 กล่าวถึง

ผีบรรพบุรุษ 2 ตระกูล คือ “ด้าพงศกาว” หรือ ด้าพงศกาว และ “ผีชาวเลื่อง”

ด้า เป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ซึ่งสามารถปกป้องคุ้มครองคนในตระกูลเดียวกันได้ ดังนั้น คำว่า ด้าพงศกาว จึงหมายถึง ผีบรรพบุรุษของชาวกาวคือราชวงศ์เมื่อนาน ส่วนผีชาวเลื่องนั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าราชวงศ์สุโขทัยสืบเชื้อสายมาจากชาวเลื่อง

ซึ่ง Nadon (2017) ได้กล่าวว่าระบบเครือญาติของชาวไทแดงมีโคตรตระกูลหรือที่สำคัญ 4 โคตรตระกูลคือ เจ้าลก เจ้าลือ เจ้าเลื่อง และเจ้าควาง ถ้าหากเราเชื่อตามจารีกปู่ขุนจิตขุนจอตว่ามีโคตรตระกูลเลื่องอยู่ในสุโขทัย เราก็จะสามารถสืบสายเครือญาติคนสุโขทัยกับคนไทในเวียดนามได้

1.1 ผีบรรพบุรุษ “ด้าพงค์กาว”

ผีบรรพบุรุษด้าพงค์กาวหรือผีบรรพบุรุษฝั่งเมืองน่าน ที่ได้รับการเชิญมาเป็นสักขีพยานในการกระทำสัตย์สาบานในครั้งนี้ มี 2 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์เมืองน่าน และราชวงศ์เมืองเชียงใหม่

ผีบรรพบุรุษราชวงศ์เมืองน่านที่มีการกล่าวถึง ได้แก่ ปู่เริง ปู่มุง ปู่พอง (หรือพญาขุนพอง) ปู่ฟ้าพื้น (มีพระนามปรากฏหลายพระนาม อาทิ พญาแก้วเกื้อน พญาฟ้าพื้น ขุนใส ขุนใสยศ) ผากอง (พญาผากองผู้ปู่) และพระยาผากอง (หรือพญาผานอง เป็นพระยาผู้หลาน)

ผีบรรพบุรุษราชวงศ์เมืองเชียงใหม่ หรือราชวงศ์มังราย ได้แก่ ปู่พระยาคำฟู ซึ่งรัชสมัยการครองราชย์อยู่ในช่วงก่อนรัชสมัยของพระยาผากองผู้หลาน เนื้อความในจารึกได้แทรกพระนามของปู่พระยาคำฟู ราชวงศ์เมืองเชียงใหม่ไว้ในลำดับระหว่างพญาผากองผู้ปู่ และ พญาผากองผู้หลาน ถือว่าปู่พระยาคำฟูเป็นกษัตริย์เชียงใหม่พระองค์เดียวที่ได้นับรวมเป็นส่วนหนึ่งของผีบรรพบุรุษฝั่งเมืองน่าน ซึ่งอาจเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระดับ

เครือญาติระหว่างราชวงศ์เมืองเชียงใหม่ กับราชวงศ์เมืองน่านได้

1.2 ผีบรรพบุรุษ “ผีชาวเลื่อง”

ในส่วนของผีบรรพบุรุษชาวเลื่องที่ได้รับการกล่าวถึงในจารึกปู่ขุนจิตขุนจอตที่ได้รับการเชิญมาเป็นสักขีพยานในการกระทำสัตย์สาบานระหว่างปู่พระยากับเจ้าพระยาผู้หลาน เป็นผีบรรพบุรุษจากราชวงศ์เมืองสุโขทัย ได้แก่ ผีปู่ผาคำ ปู่ขุนจิตขุนจอต ปู่พระยาศรีอินทราทิตย์ ปู่พระยาบาน ปู่พระยารามราช (พ่อขุนรามคำแหง) ปู่พระยาเลอไทย ปู่พระยาจวันถม ปู่ไสสงคราม พระยามหาธรรมราชา พ่อจ่าเมือง และพ่อเลอไทย

จากรายพระนามผีบรรพบุรุษข้างต้นพบว่าเป็นการลำดับกษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยทั้งหมด โดยที่พบรายพระนามที่ยังไม่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาสนับสนุนคือ ปู่ผาคำ และปู่ขุนจิตขุนจอต นอกนั้นเป็นรายพระนามกษัตริย์สุโขทัยที่พบในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด ยกเว้น ปู่ไสสงคราม ที่มีได้มีตำแหน่งเป็นกษัตริย์สุโขทัย แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงที่มีความสำคัญต่อราชวงศ์สุโขทัยเป็นอย่างมาก จึงได้รับการยกย่องเป็นหนึ่งในผีบรรพบุรุษที่นำมากล่าวอ้างในการกระทำสัตย์สาบานครั้งนี้ด้วย

2. “ผีภูมิสถาน” จิตวิญญาณเหนือธรรมชาติ

การเชยงลักชีพยานลำดับที่สองที่ปรากฏในจารึกปุณนจิตตุดคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทผีภูมิสถาน อันหมายถึง ผีที่ประจำอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นสถานที่ทางธรรมชาติ เช่น ป่า เขา ถ้ำ และแม่น้ำ ต่าง ๆ ได้แก่

“เสื่อใหญ่เขาพุดคา” ซึ่งหมายถึงผีเจ้าป่าเจ้าเขาตอยกุดคา ปัจจุบันตั้งอยู่ที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน

“เขาผาดานผาแดง” ในที่นี้สามารถแยกได้เป็น 2 สถานที่ ได้แก่ เขาผาดาน และเขาผาแดง เป็นเทือกเขาใหญ่ที่ตั้งอยู่ด้านหลังของถ้ำน้ำยมและตัวเวียงแพร์ ปัจจุบันจึงเรียกว่า “ข้างผาดาน” และ “ข้างผาแดง” นอกจากนี้คนท้องถิ่นยังมีการนับถือ “เจ้าพ่อผาดาน” และ “เจ้าพ่อผาแดง” ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาขุนน้ำแม่แคม และขุนน้ำแม่สายที่ไหลมาจากตอยสันกลางทางด้านทิศเหนือด้วย

“แม่พระศักดิ์พระสอ” ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า แม่พระศักดิ์ อาจจะหมายถึงผีผู้ดูแลเขาป่าสัก ที่ตั้งอยู่ที่ ต.ผาสิงห์ อ.เมือง จ.น่าน แต่ส่วน พระสอ ผู้ศึกษายังไม่สามารถสันนิษฐานศัพท์คำนี้ได้ แต่น่าจะเป็นชื่อสถานที่ใดที่หนึ่งในแถบจังหวัดน่าน หรือจังหวัดข้างเคียง เนื่องจากคำว่า แม่พระศักดิ์พระสอ ปรากฏในตำแหน่งที่เป็นการกล่าวถึงผีภูมิสถานทั้งหมด

“เสื่อทานยอาง” น่าจะมาจาก ธานย + องค รวมเป็น ทานยอาง คำว่า ธานย แปลว่า ชาวเปลือก ภาษาไทยปัจจุบันใช้ว่า ธัญ- ดังนั้น เสื่อทานยอาง หมายถึง ผีรักษาข้าว ซึ่งไม่ใช่พระแม่โพสพเนื่องจาก เสื่อทานยอาง ปรากฏรวมอยู่ในกลุ่มผีภูมิสถาน ไม่ได้ปรากฏรวมอยู่ในกลุ่มเทวะ

“พานสถาน” มาจาก วน + สถาน คำว่า พาน น่าจะมาจากคำว่า พน หรือ วน ที่แปลว่าป่า พานสถานจึงหมายถึง ผีป่า หรือเจ้าป่าเจ้าเขา

“ปู่พระมีน หมิ่นห้วยแสนดง” หมายถึง ผีปู่เจ้าที่มีรูปร่างสูงใหญ่ทะมึนที่รักษาลำห้วยและรักษาป่า ซึ่งมีจำนวนมากมานับหมื่นนับแสน

“ปู่เจ้าพระขพง เขายรรยง พระศรี ผีบางพระศักดิ์” คำว่า ยรรยง น่าจะเป็นคำขยายภูเขา หมายถึง เขาอันงามสง่า ส่วน พระศรี เป็นเขาที่ตั้งอยู่นอกเขตกำแพงเมืองศรีสัชชาลัยทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในเมืองศรีสัชชาลัย ผีบางพระศักดิ์ หมายถึง ผีประจำเขาป่าสัก

3. “อานูภาพแห่งเหล่าเทวะ” เมื่อศาสนาพราหมณ์ยังคงลงหลักปักฐานในบ้านเมือง

การอัญเชิญเทวเทพทั้งหลายในศาสนาพราหมณ์มาร่วมเป็นสักขีพยานปรากฏอยู่ในด้านที่ 2 ของจารึก จำแนกได้ 6 กลุ่ม

3.1 เทพเจ้าผู้เป็นใหญ่

ในจารึกด้านที่ 2 พบการกล่าวถึง มเหสุร พระสทาศีพุด จนนที ศรี และอุมา โดยชุดคำทั้งหมด

ไม่ได้อยู่ในชุดข้อความเดียวกัน แต่พบกระจัดกระจายอยู่ในบรรทัดที่ 15, 19 และ 26

คำว่า “มหาสุร” ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า หมายถึง พระวิษณุ เนื่องจากศัพท์คำหลัง คือ “พระสทาสิพบุ” มาจาก พระสทาสิวะ บรรทัดนี้อาจจะกล่าวถึงมหาเทพ 2 องค์ คือ พระวิษณุ และ พระสิวะ

ส่วนในบรรทัดที่ 19 และ 26 กล่าวถึง “**จินนทีสี** นรบัณฑิตย์” และ “(ทยาธร) ----- (ม) ณี ศรี อุมมา เทวากามเทพ” โดยคำว่า “จินนที” น่าจะเป็นคำว่า จณตี พระนามหนึ่งพระทศดา ส่วน “ศรี” และ “อุมมา” สันนิษฐานว่าน่าจะหมายถึง พระลักษมี และ พระอุมมา ตรงตามรูปศัพท์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อความในจารึกบรรทัดที่ 15 ที่กล่าวถึง พระวิษณุ และพระสิวะ โดยมีลำดับการกล่าวถึงเชื่อมโยงกัน

3.2 เทพชั้นรองกลุ่มเทวบุตร

ข้อความในจารึกพบว่าการกล่าวถึง เทพชั้นรองกลุ่มเทวบุตร ได้แก่ พระเพลิง พระพิรุณ เทพนพเคราะห์ เทพลีบสองราศี ดวงดาวทั้งหลาย พระกามเทพ ยมบาล และพรหมรักษ์ยักษกุมาร โดยผู้จารึกได้กล่าวถึงเทพชั้นรองกลุ่มเทวบุตรปะปนอยู่กับเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ เทพทศบาบาลในพุทธศาสนา คือ ท้าวกุเวร กลุ่มสัตว์เทพและอมนุษย์

เทพที่มีความน่าสนใจในกลุ่มนี้คือ พรหมรักษ์ยักษกุมาร ซึ่งชื่อนี้ปรากฏอยู่ในโครงการแข่งขันน้ำ ซึ่งถือเป็นวรรณคดีร่วมสมัยกับจารึกปูชนียจิตขุนจวดด้วย Ruangrakshlikhit (2010) กล่าวว่า ศรีพรหมรักษ์ยักษกุมาร เป็นบริวารพระอิศวร มีชื่อเรียกใน

วรรณคดีสันสกฤตว่า ศรีพรหมรักษ์ษ คนไทยได้ยืมคำว่า รากษส เข้าใจผิดคิดว่าเป็นยักษ์ จึงใช้คำต่อท้ายชื่อว่า ยักษกุมาร

3.3 สัตว์เทพหรืออมนุษย์

ข้อความในจารึกกล่าวถึงสัตว์เทพหลายชนิด ได้แก่ นาค (ภุชค และโกคิน) ครุฑ กิณนร กิณรี ปักษี (ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปักษี คือพญานก เนื่องจากเป็นศัพท์ที่ปรากฏในกลุ่มสัตว์เทพหรืออมนุษย์ที่มีปีก)

ส่วนกลุ่มอมนุษย์ มีการกล่าวถึง สรรพสิทธิ (หรือนักสิทธิ์) ฤๅษี และพิทยาธร ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

3.4 อวตารแห่งเทพเจ้า

ในจารึกพบการกล่าวถึงอวตารของเทพเจ้า 3 ชื่อ ได้แก่ “รามปรสุ” หรือ ปรศุราม อวตารปางที่ 6 ปรศุรามาวตาร และ “ราม” อวตารปางที่ 7 รามาวตาร ของพระวิษณุ ส่วน ลักซ์ เป็นอวตารของพญานันตนาคราช ซึ่งอวตารมาเป็น พระลักษมณ์ พระอนุชาของพระราม

3.5 ตัวละครเชื้อสายเทพในวรรณคดีสันสกฤต

นอกจากนี้ในจารึกยังได้อัญเชิญตัวละครที่มีเชื้อสายเทพในวรรณคดีสันสกฤตมาร่วมเป็นสักขีพยานด้วย ได้แก่ตัวละครที่มาจากมหากาพย์มหาภารตะ คือ ภิมะ อรชุน ยูธิชริระ

3.6 การพบธรรมชั้นสูงสุด

ข้อความในจารึกกล่าววอຍให้ผู้ที่มีความ
สตัยชื้อพบกับการบรรลุธรรมในศาสนาพราหมณ์ คือ
“โมกษะ” ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตาย
เกิดในสังสารวัฏตามคติของศาสนาพราหมณ์

4. “อำนาจพระศาสนา” ความรุ่งเรือง แห่งพุทธศาสนาในรัฐสุโขทัย

การอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อใน
พระพุทธรูปสามารถร่วมเป็นสักขีพยานในจารึก
สามารถจำแนกได้ทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ได้แก่

4.1 การตกรอก

ในจารึกพบการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องนรก
เพื่อนำมาเป็นคำกล่าวอ้างในการเป็นสักขีพยานอยู่
หลายตอนโดยไม่ได้ยู่ต่อเนื่องกัน โดยพบทั้งในด้าน
ที่ 1, 2 และ 3 โดยใช้คำว่า อเวจี และบาดาล

นอกจากนี้ยังพบความเชื่อทางด้านพุทธ
ศาสนาเกี่ยวกับการตกรอกเวจีของพระเทวทัต ซึ่งมี
ระยะเวลายาวนานถึง 1 พุทธันตรกัป ด้วย

ส่วนคำที่น่าสนใจอีกคำหนึ่งคือ “บาดาล”
น่าจะหมายถึงนรกภูมิในพุทธศาสนา ไม่ใช่บาดาล
โลกในศาสนาพราหมณ์ เนื่องจากเป็นคำที่อยู่ต่อจาก
การกล่าวถึงสวรรค์ในพุทธศาสนา

4.2 ภูมิสถานในพุทธศาสนา

ในจารึกพบการกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่
ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาจำนวนมาก ได้แก่

สัปปตคคา อันหมายถึงมหานทีเจ็ดสาย
หรือมหานทีสี่พันตรที่คั่นระหว่างเขาสัตตบริภัณฑ์
โดยผู้ศึกษาสันนิษฐานจากคำหลังว่า สัปป และมี

ข้อความที่หายไป และพบคำว่า สีขร ซึ่งหมายถึง
ภูเขา จึงสามารถอนุมานได้ว่าผู้จารึกน่าจะจารึก
ข้อความที่กล่าวถึงเขาสัตตบริภัณฑ์และมหานที
สี่พันตร เนื่องจากคำสันนิษฐานอยู่ในชุดคำที่มีความ
ต่อเนื่องกัน

มหาทวีปทั้งสี่ พบอยู่ในจารึกด้านที่ 2
หมายถึงทวีปทั้ง 4 ตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่
อูตรกฐทวีป บุพวิเทหทวีป ชมพูทวีป และอมรโคยาน
ทวีป

**ป่าหิมพานต์และเขาคันธมาถ์อยู่ในป่าหิม
พานต์** ในข้อความมีการกล่าวถึงภูเขาที่ตั้งอยู่ในป่า
หิมพานต์ คือ ภูเขาคันธมาถ์ และภูเขาไกรลาส
และยังพบคำว่า วงกต ซึ่งอาจหมายถึงเขาวงกตด้วย
โดยเขาทั้งหมดนี้ตั้งอยู่ในป่าหิมพานต์

4.3 สวรรค์ในพระพุทธศาสนา

ในจารึกพบการกล่าวถึงความเชื่อเรื่อง
สวรรค์ในพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาเป็นคำกล่าวอ้าง
ในการเป็นสักขีพยาน โดยพบการกล่าวถึง

ฉกามาพจรสวรรค์ ได้แก่ จตุมหาราชิกา
ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานนรดี และปรนิมมิตวสว
ดี ซึ่งสอดคล้องกับวรรณคดีศาสนาเล่มสำคัญในสมัย
สุโขทัยคือ เถกมิกถา

รูปพรหม ได้แก่ สวรรค์ชั้นพรหม 16 ชั้น
และรูปพรหมชั้นปัญจพิศุสวาสที่บรรลุจตุตถฌาน
(ได้แก่ อวิหาภูมิ อตปปาภูมิ สุทัสสาภูมิ สุทัสสีภูมิ
และอกนิฐาภูมิ)

อรุปรพรม ได้แก่ สวรรค์ชั้นอรุปรพรม 4 ชั้น ได้แก่ อากาसानัญญาตณภูมิ วิญญาณัญญาตณภูมิ อากัญญาตณภูมิ และเนวสัญญาตณญาตณภูมิ

4.4 เทพทศบาล

ในจารึกกล่าวถึงการอัญเชิญเทพทศบาลหรือจตุโลกบาลในศาสนาพุทธมาเป็นสักขีพยานในการกระทำสัตย์สัญญา โดยข้อความในจารึกกล่าวถึงท้าวจตุโลกบาล โดยข้อความบางช่วงได้ขาดหายไป ทำให้พบเพียงชื่อของ “ท้าวกุเวร” เท่านั้น

ซึ่งในจารึกมีข้อความที่ขาดหายไปคือ “----- (ท)ธรร” น่าจะเป็นข้อความที่กล่าวถึง “ท้าวธรร” แต่ไม่พบการกล่าวถึง ท้าววิรุฬหก และท้าววิรูปักษ์ และในส่วนที่กล่าวถึง “ท้าวกุเวร” พบการใช้คำขยายว่า “อรรธนธรร” ซึ่งมีความหมายว่า “ครึ่งหนึ่งของอสูรผู้เป็นใหญ่” เป็นการขยายความว่า ท้าวกุเวรเป็นเทพทศบาลผู้ปกครองครึ่งหนึ่งของเหล่าอสูร คือ ยักษ์ ส่วนอสูรอีกครึ่งหนึ่ง คือ กุมภัณฑ์ อยู่ในการปกครองของท้าววิรุฬหก

4.5 พระรัตนตรัย

ในจารึกได้มีการกล่าวถึงการอัญเชิญพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นกล่าวอ้างแข่งขังในการกระทำสัตย์สัญญาด้วยการสาปแข่งขอให้ผู้ที่ผิดสัญญานั้นอย่าได้พบเห็น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ในการกระทำสัตย์สัญญาในครั้งนี้ยังมีพระภิกษุเป็นสักขีพยานในการจารึก 2 รูปโดยเป็นฝ่ายของเจ้าพระยาผู้หลานและฝ่ายของปู่พระยา

โดยสงฆ์ผู้เป็นสักขีพยานฝ่ายเจ้าพระยาผู้หลาน คือ “สมเด็จพระมหาเถรสังฆราชรัตนวาจาจารย์พระมหาเถรธรรม” ส่วนสงฆ์ผู้เป็นสักขีพยานฝ่ายปู่พระยา คือ “ท่านมหา (ข้อความขาด) มหาสุเมธ” ซึ่งการอาราธนาพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์มาเป็นสักขีพยานในการกระทำสัตย์สัญญา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและการได้รับการยอมรับนับถือพุทธศาสนาในแคว้นแคว้นสุโขทัยและเมืองน่านอีกด้วย

4.6 การพบธรรมชั้นสูงสุด

ข้อความในจารึกกล่าวขอให้ผู้ที่มีความสัตย์ซื่อพบกับการบรรลุธรรมในศาสนาพุทธไว้ว่า “นี้มิผู้ใดจางงจงชื่อไซ้ ให้ได้ตั้งสัมฤทธิ์ปรารถนา ในช้วนี้ช้วน้าเท่าฟ้าปรโลกโมกษนิร- พานสถานวิสุทธิจุลศักราชได้ 754”

ข้อความในจารึกกล่าวถึง “นิพพานสถานอันวิสุทธิ” ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่หมายถึง “มหานครนิพพานอันบริสุทธิ์” ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายในสังสารวัฏตามคติของพุทธศาสนา

ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ที่ได้รับการเชิญมาเป็นสักขีพยานในการแข่งขังหรือกระทำสัตย์สัญญาหรือกันระหว่างสองปู่หลาน นอกจากจะรับรู้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองระหว่างเมืองสุโขทัยและเมืองน่านแล้ว จารึกหลักนี้ยังมีคุณูปการ

หลายประการในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยาในสมัยสุโขทัย

ประการแรก จารึกหลักนี้เป็นหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับลำดับกษัตริย์ของราชวงศ์สุโขทัย รวมถึงลำดับกษัตริย์ของเมืองน่าน ทั้งเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระดับเครือข่ายระหว่างเมืองน่านและเมืองเชียงใหม่ ส่วนด้านสุโขทัยพบการกล่าวถึง “ปู่ไสยสงคราม” แทรกอยู่ในลำดับกษัตริย์ของราชวงศ์สุโขทัย (Fine Arts Department, 2005) อันเนื่องมาจากว่าปู่ไสยสงครามนั้นเคยครองเมืองสุโขทัยเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ภายหลังจากพ่อขุนรามคำแหงสวรรคต ก่อนที่พญาเลอไทยจะได้ขึ้นครองเมืองสุโขทัย ซึ่งอาจตีความได้ว่า ปู่ไสยสงครามได้รับการยกย่องจากราชวงศ์สุโขทัยในฐานะกษัตริย์พระองค์หนึ่งในพระราชวงศ์ (แต่ตำราเรียนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันไม่ได้นับปู่ไสยสงครามอยู่ในลำดับกษัตริย์ผู้ครองกรุงสุโขทัย)

ประการที่สอง การเชิญสักขีพยานที่เป็นผีภูมิสถาน ทำให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศอันอุดมสมบูรณ์ Sophonwatthanawijitr (2011) ซึ่งจากการนำเสนอผลการศึกษาพบว่าภูมิสถานที่ได้รับการกล่าวถึงเพื่อเชิญมาเป็นสักขีพยานนั้นส่วนมากเป็นสถานที่ที่อยู่ในเขตเมืองน่านเป็นส่วนมาก อาจจะสามารถสันนิษฐานได้ว่าเขตเมืองน่านเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญมากกว่าสุโขทัย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีความเคารพนับถือในอำนาจอันยิ่งใหญ่และลึกลับ

ของธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติอีกด้วย

ประการที่สาม การเชิญสักขีพยานที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นเนื่องมาจากจากศาสนาพราหมณ์ พบการอัญเชิญเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่และเทพชั้นรอง ซึ่งเป็นกลุ่มเทพเจ้าที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องกับที่จารึกวัดป่ามะม่วง Diskul (1990) ได้กล่าวว่าเมืองสุโขทัยมีการประดิษฐานเทวรูปพระวิษณุ และพระศิวะขนาดใหญ่ ณ เทวาลัยมหาเกษตร แต่ในส่วนของการนำอวตารของเทพเจ้าและตัวละครในวรรณคดีสันสกฤตมากล่าวอ้าง อาทิ พระราม พระลักษมณ์ ปรศุราม หรือกลุ่มตัวละครจากมหากาพย์มหาภาระนั้นยังไม่พบหลักฐานของการสร้างเทวรูปหรือ ศาสนสถานเพื่อบูชาหรือสักการะ แต่อาจจะเป็นการเข้ามาในรูปของนิทาน หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวีรบุรุษ ในฐานะวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพราหมณ์ที่แพร่หลายอยู่ในรัฐสุโขทัย ในส่วนของการกล่าวถึงเทวสตรี คือ พระทศรา พระลักษมี และพระอุมานั้น แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อการนับถือเทวสตรีในสังคมสุโขทัย ซึ่งสอดคล้องกับการพบเทวรูปเทวสตรีศิลปะสุโขทัย (Fine Arts Department, 2005)

ประการที่สี่ ข้อสังเกตในจารึกกล่าวถึงนรกหรือการตกสู่อบายภูมิหลายตำแหน่งในจารึก Krabounseang (1975) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการตกนรกว่าเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการ

ดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างยั่งยืนรอด ซึ่งเป็นจิตวิทยาในการใช้ความเกรงกลัวในอำนาจของบาปและการรับผลกระทบในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และในส่วนของภูมิสถานอื่น ๆ ตามคติพุทธศาสนานั้นล้วนสอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวในเทภูมิกถา ซึ่งเชื่อว่าแต่งขึ้นในสมัยของพระยาสิทธิ (สมัยก่อนเกิดจารึกปุขุนจิตขุนจอต) แต่อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาไม่สามารถสรุปได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่พบในจารึกนั้นได้รับอิทธิพลมาจากไตรภูมิพระร่วง เนื่องจากในสมัยสุโขทัยมีการรับพระพุทธศาสนาเข้ามาอย่างแพร่หลาย ทั้งพุทธศาสนาจากนครศรีธรรมราช หรือพุทธศาสนาจากลังกา เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งเรืองมากในเมืองสุโขทัย ดังนั้นคัมภีร์ทางศาสนาในสุโขทัยก็ย่อมต้องมีอยู่จำนวนมากเช่นเดียวกัน

สรุป

จากผลการวิจัยจากกรณีศึกษาจารึกปุขุนจิตขุนจอต ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำสัตย์สัญญา การสาปแช่ง โดยแบ่งเป็นตัวแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ โดยมีส่วนการให้ความสำคัญใกล้เคียงกัน ทำให้เห็นว่าทุกศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน สังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความยืดหยุ่น ที่มีความสามารถในการยอมรับและปรับรูปแบบความเชื่อที่แตกต่างให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและกลมกลืน

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นในแง่ภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตการพึ่งพิงธรรมชาติที่มีความผูกพันกับชุมชนในแง่จิตวิญญาณที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน ทั้งในเขตจังหวัดน่านและจังหวัดสุโขทัย สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในท้องถิ่น ในมุมมองทางประวัติศาสตร์ชุมชนที่มีความเป็นมาอันยาวนาน ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นการสร้าง Content Marketing ในรูปแบบ storytelling เพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Diskul, S. 1990. Hindu Gods at Sukhodaya. White Lotus Co., Ltd., Bangkok. 150 p.
- Fine Arts Department. 2005. Prachom Jaruk Pak 8 Jaruk Sukhothai. Fine Arts Department, Bangkok. 632 p. (in Thai)
- Krabuansang, S. 1975. History of Sukhodaya from the inscription. M.A. Thesis Silpakorn University, Bangkok. 133 p. (in Thai)
- Nadon, C. 2017. Phokhunramkhamhaeng inherited blood from “Luang”. (Online). Available:

- <https://siamrath.co.th/n/11295>
(April 1, 2019). (in Thai)
- Rueangruglikit, C. 2010. “Ongkarnchangnam”
Analysis and Translation. Thanapress
Ltd., Bangkok. 318 p.(in Thai)
- Sompongjaroen, W. 2007. Traditional Thai
beliefs and the religious syncretism
during Sukhothai Period, A.D. 1219 –
1463. M.A. Thesis Silpakorn
University, Bangkok. 172 p. (in Thai)
- Sophonwatthanawijitr, K. 2011. Sukhothai
History. Sarakhadee Ltd., Bangkok.
163 p. (in Thai)
- Wongthas, S. 2005. Where did Sukhothai
come from?. Matichon Publishing,
Bangkok. 191 p. (in Thai)
-

เมืองบางขลัง: ปฐมบทรัฐสุโขทัย “เมืองลับในเมืองรอง”

Mueang Bang Khlang: The Genesis of Sukhothai

“The Secret City in Less Visited Province”

กวินรัตน์ เรืองเอี่ยม^{1*} และ ปารมिता นิสสะ²

Gawinrat Ruang-lem^{1} and Parmita Nissa²*

¹ภาควิชาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา จ. ชลบุรี 20150

¹Department of BUssiness Administration, Dusit Thani College, Chonburi 20150, Thailand

² ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา จ.ชลบุรี 20150

² Department of General Education, Dusit Thani College, Chonburi 20150, Thailand

*Corresponding author: E-mail: gawinrat.ru@dtc.ac.th

(Received: August 15, 219; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The objectives of this study were to investigate the significance of Mueang Bang Khlang as an important historical city of Sukhothai and to explore the guidelines for marketing promotion and development of tourism in Mueang Bang Khlang. The results of this study indicated that Mueang Bang Khlang was mentioned in Sukhothai inscriptions. However, few people have known this city. When marketing, mixed factors were considered, Mueang Bang Khlang is a city of ancient sites and unique local desserts. Local products are not expensive and distributed or publicized via public relations through Mueang Bang Khlang Municipality and social media. However, Mueang Bang Khlang tourism has not gained much popularity because visitors pay more attention to amulets than tourist attractions and historical sites. Tourism promotion in Mueang Bang Khlang should begin with the local people realizing the values of their own city, leading to the development of a modern product presentation model to create value for the product. In addition, the best quality online communication channels should be used. Besides, public relations for Mueang Bang Khlang should be conducted to increase awareness of cultural tourists as well as other groups of tourists in order to sustainably strengthen Mueang Bang Khlang tourism.

Keywords: Bang Khiang, Sukhothai, local cities, marketing mix

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของเมืองบางซ่ง ในฐานะเมืองทางประวัติศาสตร์ และแนวทางพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวเมืองบางซ่ง ผลการศึกษาพบว่า เมืองบางซ่งปรากฏในจารึกสุโขทัยและพงศาวดารโยนก แต่เมืองบางซ่งไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เมื่อพิจารณาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดพบว่า เมืองบางซ่งมีแหล่งโบราณสถานและขนมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ โดยผลิตภัณฑ์มีราคาไม่สูง มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหน่วยงานรัฐและสื่อสังคมออนไลน์ แต่ผลปรากฏว่าการท่องเที่ยวเมืองบางซ่งยังคงไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากผู้ที่มาท่องเที่ยวเมืองบางซ่งมีความสนใจด้านเครื่องรางของขลังมากกว่าคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวที่ทางประวัติศาสตร์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองบางซ่งควรเริ่มจากคนในท้องถิ่นสำนึกเห็นคุณค่า นำไปสู่การพัฒนาแบบการนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า ใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ให้มีคุณภาพ และควรมีการประชาสัมพันธ์เมืองบางซ่งให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วจึงขยายผลไปสู่นักท่องเที่ยวในกลุ่มอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองบางซ่งให้มีความมั่นคง

คำสำคัญ: บางซ่ง สุโขทัย เมืองรอง ส่วนประสมทางการตลาด

คำนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก Thai Tourism Promotion Association (2014) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศมาตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ที่มีการก่อตั้งสำนักงานท่องเที่ยว จนกลายมาเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2522

Tourism Authority of Thailand (2018) กล่าวว่า เมืองที่ได้รับความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นอันดับต้น ๆ หรือเรียกว่าเมืองหลัก ในภาคเหนือมีจังหวัดเชียงใหม่เพียงจังหวัดเดียว ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคเหนืออีก 16 จังหวัด ถูกจัดให้เป็น “เมืองรอง” ในการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

จังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่อยู่ในอาณาเขตภาคเหนือตอนล่างซึ่งมีฐานะเป็นเมืองรอง และมีความน่าสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเมืองที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย Strategy and Information Development Group (2018) กล่าวว่า จังหวัดสุโขทัยมีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชน และที่สำคัญ จังหวัดสุโขทัยเป็นที่ตั้งของมรดกโลกด้านวัฒนธรรม คือ “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” โดยแหล่งโบราณสถานหลักของสุโขทัย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย นอกจากอุทยานทั้ง 2 แห่ง สุโขทัยยังมีโบราณสถานกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด หนึ่งในนั้นคือ “เมืองบางซ่ง” ซึ่ง Khambusya (2010) ได้กล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นของเมืองบางซ่งไว้ว่า เมืองบางซ่งตั้งอยู่ที่อำเภอสวรรคโลก และตำบลบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอทุ่ง

เสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย เป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน วันที่ 29 กันยายน 2540

ในปัจจุบันน้อยคนนักที่จะรู้จักเมืองบางคลัง ทั้งที่เมืองบางคลังถือเป็นจุดกำเนิดของรัฐสุโขทัย เป็นปฐมบทการกำเนิดประเทศไทย และยังมีความสัมพันธ์ทางด้านการศาสนาอย่างแนบแน่นกับอาณาจักรล้านนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโบราณสถานเมืองบางคลังมีขนาดเล็ก และตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย โดย เมืองบางคลังตั้งอยู่ห่างจากเมืองสุโขทัยเก่าไปทางทิศเหนือ 24 กิโลเมตร และห่างจากเมืองศรีสัชนาลัยทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 27 กิโลเมตร จึงทำให้เมืองบางคลังกลายเป็น “เมืองผ่าน” ทำให้คนในชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จากท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเพียงพอ

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะเชิดชูเมืองบางคลังให้ประชาชนได้รู้จักในฐานะเมืองเป็นจุดกำเนิดการก่อตั้งรัฐสุโขทัย และมีความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ล้านนารวมถึงประวัติของสถานท่องเที่ยวสำคัญของเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังต้องการที่จะส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาด การท่องเที่ยวเมืองบางคลังอีกทั้งยังช่วยในเรื่องของการสร้างรายได้ สร้างอาชีพ เพิ่มศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้กลายเป็น “แลนด์มาร์ค” ใหม่ของเมืองรองอย่างจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. ความสำคัญของเมืองบางคลัง ในฐานะการเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์รัฐสุโขทัย
2. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาดของท่องเที่ยวเมืองบางคลัง

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาในความสำเร็จของเมืองบางคลัง และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาดของท่องเที่ยวเมืองบางคลัง โดยมีขอบเขตดังนี้

ขอบเขตด้านข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาข้อมูลของเมืองบางคลัง ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่ตั้งอยู่ที่อำเภอสวรรคโลก และตำบลบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย เท่านั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ภาพรวมของการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย
2. “บางคลัง” ความสำคัญในมิติทางประวัติศาสตร์
3. “เมืองบางคลัง” กับเมืองท่องเที่ยว ในมิติปัจจุบัน
4. “บางคลัง” การตลาดที่ถูกบดบังด้วยความเชื่อ

วิธีดำเนินการศึกษา

1. รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณบางขลัง
2. รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับทฤษฎีทางการตลาด ได้แก่ ทฤษฎี 4p และ ทฤษฎีการท่องเที่ยว ได้แก่ ทฤษฎีด้านพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว
3. สัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานของภาครัฐ ตัวแทนชุมชน และตัวแทนนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองบางขลัง วัตถุประสงค์ในการจัดงานกิจกรรม และผลตอบรับจากผู้เข้าร่วมงาน
4. วิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้
5. สรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ
6. เสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาและอภิปราย

1. ภาพรวมของการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย

จากการศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พบว่า จังหวัดสุโขทัยถือเป็นเมืองรองในเขตภาคเหนือ แต่ก็ยังเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ได้รับการขึ้น

ทะเบียนจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรม โดย Strategy and Information Development Group of Sukhothai Province (2018) ได้ประกาศเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดสุโขทัย (2561 - 2564) ไว้ว่า “เมืองมรดกโลกเลิศล้ำ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรม เมืองแห่งอารยธรรมและความสุขอย่างยั่งยืน” แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสุโขทัยให้ความสำคัญต่อจังหวัดในฐานะการเป็นเมืองมรดกโลกมากที่สุด มุ่งประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายและการตลาดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก เช่น งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ งานสักการะพระแม่ย่า งานบวชช้างหาดเสี้ยว งานประเพณีสงกรานต์ การแสดงแสง-เสียง (light and sound) ซึ่งจะเห็นว่าจังหวัดสุโขทัยมุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมแต่สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญเป็นหลัก ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วจังหวัดสุโขทัย ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงขาดการส่งเสริมและพัฒนาอย่างจริงจัง ทำให้เมืองเหล่านี้มีสถานะไม่ต่างอะไรจากการเป็น “เมืองลับ” ใน “เมืองรอง” ที่ขาดการสนับสนุนส่งเสริมแทบจะถูกกลืน ดังเช่น “เมืองบางขลัง” ที่ผู้ศึกษาต้องการที่จะนำเสนอต่อไป

2. “บางขลัง” ความสำคัญในมิติทางประวัติศาสตร์

2.1 บางขลัง บางฉิ่ง บางจาลัง บางจา “เหล่านี้ล้วนบางขลัง”

เมืองบางขลัง เป็นเมืองที่ปรากฏชื่ออยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทจารึกสุโขทัยจำนวน 2 หลัก รวมถึงพงศาวดารโยนก แต่ชื่อที่ปรากฏในจารึกนั้นมีความแตกต่างกันไป ได้แก่ บางขลัง บางฉลิ่ง และบางจา ซึ่งกลายมาเป็นชื่อเมืองบางขลังในปัจจุบัน

จารึกหลักแรกที่กล่าวถึงชื่อเมืองบางขลัง ได้แก่ จารึกวัดศรีชุม ที่กล่าวว่า พ่อขุนบางกลางหาว และพ่อขุนผาเมืองมารวมพลกันที่ “เมืองบางขลัง”

จารึกหลักที่ 2 ที่กล่าวถึงเมืองบางขลัง คือ จารึกนครชุม ที่กล่าวถึงเจ้าเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในการปกครองของรัฐสุโขทัย ในชื่อเมืองบางฉลิ่ง

เมืองบางขลังยังปรากฏอยู่ในพงศาวดารโยนกในนามของเมืองบางจาด้วย โดยเนื้อความกล่าวถึงพระสุเมธเถรนิมิตว่ามีพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ ณ เมืองบางจา

จากข้อความในจารึกและพงศาวดารข้างต้น จะเห็นว่าการเขียนหรือการเรียกชื่อเมืองบางขลังนั้นมีความแตกต่างกันอาจเกิดจากการกร่อนเสียงหรือเพิ่มเสียงเช่น ชื่อเมือง “บางขลัง” กลายมาเป็น “บางฉลิ่ง” ในปัจจุบัน และหากสันนิษฐานจากพงศาวดารโยนกที่กล่าวถึง เมืองบางจา ว่าหมายถึงเมืองบางขลัง อาจสันนิษฐานได้ตามหลักการกลายเสียงไปตามการออกเสียงของภาษาถิ่นที่ “เมืองบางจา” อาจจะมาจกคำว่า “เมืองบางฉลิ่ง” ซึ่งกลายเสียงมาจาก “เมืองบางฉลิ่ง” หรือ เพราะภาษาถิ่นเหนือมักออกเสียง ข เป็นเสียง จ แล้วเกิดการกร่อน

เสียงท้าย จึงเหลือเพียง “เมืองบางจา” ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kittikarn (2014) ได้กล่าวว่า “ข้อมูลจาก จารึกวัดศรีชุม นั้นบ่งชี้ว่าเมืองบางจายที่อยู่ระหว่างเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัยนั้นน่าจะหมายถึง “เมืองบางฉลิ่ง” ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองเดียวกับ “เมืองบางขลัง” ในจารึกด้านที่ 1 ที่ระบุว่าเป็นเมืองที่พ่อขุนบางกลางหาว (พ่อขุนศรีอินทราทิตย์) ทรงมอบคือให้แก่พ่อขุนผาเมือง เมื่อครั้งร่วมกันทำศึกในช่วงแรกของการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย”

จากข้อมูลข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่าเมืองบางขลัง บางฉลิ่ง บางจาลิ่ง และบางจา ที่ปรากฏในจารึกวัดศรีชุม จารึกนครชุม และพงศาวดารโยนก เป็นเรียกของเมืองเมืองเดียวกัน คือ “เมืองบางขลัง” นั้นเอง

2.2 “เมืองบางขลัง” ในฐานะปฐมบทการกำเนิดรัฐสุโขทัย

เมืองบางขลังเป็นเมืองโบราณที่เกิดร่วมสมัยกับเมืองสุโขทัย และศรีสัชนาลัย โดยจารึกวัดศรีชุมเป็นจารึกหลักสำคัญที่กล่าวถึงบทบาทของเมืองบางขลัง ในฐานะเมืองที่เป็นจุดรวมพลของกองทัพพ่อขุนบางกลางหาว และพ่อขุนผาเมือง ก่อนเข้าตีเมืองสุโขทัยยึดคืนมาจากของสพาดโหลญล้าพวง จะเห็นได้ว่าเมืองบางขลัง เป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย

ดังนั้น เมืองบางขลังจึงเป็นเมืองร่วมสมัยกับเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัย และเป็นเมืองสำคัญที่ทำให้รัฐสุโขทัยถือกำเนิด ซึ่งหมายถึงการปลดแอกชนชาติไทยออกจากการปกครองของขอมอย่างเด็ดขาดและดำรงคงความเป็นชาติไทยมาจวบจนปัจจุบัน

เมืองบางขลังจึงถือเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการสถาปนารัฐที่ปกครองโดยคนไทย หากไม่มีเมืองบางขลังในวันนั้น ก็ไม่มีรัฐสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ หรืออาจไม่มีกระทั่งประเทศไทยในปัจจุบัน

2.3 “เมืองบางขลัง” สายสัมพันธ์ สุโขทัย

– ล้านนา

เมื่อก้าวถึงเมืองบางขลังกับความสัมพันธ์กับล้านนา จะสามารถกล่าวได้ถึงสมัยที่พระยาศิริธรรมราชเจ้าผู้ครองกรุงสุโขทัยร่วมกับพระยาภุชงค์ผู้ครองกรุงศรีสัชนาลัย ในขณะที่พระยาภิอนาปกครองเมืองนครพิงค์เชียงใหม่ ความที่ปรากฏในพงศาวดารโยนก ปรีเฉทที่ 17 ว่าด้วยศาสนาวงศ์ลังกาไปถึงเชียงใหม่ Phrayaprachakijkornrachak (2014) กล่าวว่า “พระสุมนเถระนิมิตฝันว่าเทพดามาบอกว่าพระบรมสารีริกธาตุแก่งองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า อันพระเจ้าศรีธรรมราชาทรงบรรจุไว้ ณ เจดีย์ในเมืองบางจา ซึ่งบัดนี้ร้างเสียแล้ว มีกอไม้เข็มต้นใหญ่สถฐานเหมือนรูปม้านั่งเป็นสำคัญอยู่ ณ ที่บรรจุพระธาตุนั้น พระบรมธาตุนี้นี้จะไปได้ประดิษฐานอยู่เมืองนครพิงค์เชียงใหม่”

พระสุมนเถระนำความขึ้นกราบทูลพระยาศิริธรรมราชเจ้า แล้วเดินทางไปสู่เมืองศรีสัชนาลัยเพื่อกราบทูลพระยาภุชงค์ไทย พระยาภุชงค์มีความยินดีจึงจัดสรรกำลังทหารให้แก่พระสุมนเถระไปตรวจดูสถานที่เจดีย์ร้าง ณ เมืองบางจาเก่า เมื่อเวลารাত্রีพระสุมนเถระได้กระทำการมีสการอาราธนาพระบรมธาตุ และได้เห็นรัศมีของพระบรมธาตุนั้น กระทำปาฏิหาริย์ ณ กอดอกเข็ม จึงเอาธงปักไว้เป็นสำคัญ และได้ชุดในวันรุ่งขึ้นพบพอมเท่าผลมะกอกบรรจุพระบรมธาตุองค์หนึ่ง ทรงสถฐานเท่าเมล็ดถั่วเขียวมีวรรณะสีทองอุไร พระยาภุชงค์ให้พระสุมนเถระเก็บรักษาไว้

กาลต่อมาพระยาภิอนาผู้ครองนครพิงค์เชียงใหม่ ขอพระมหาสุมนเถระไปสืบศาสนาที่นครพิงค์เชียงใหม่ ในครานั้นพระมหาสุมนเถระได้ถวายพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดได้ ณ เมืองบางจานั้นแก่พระยาภิอนา พระยาภิอนาได้ทำการสมโภชพระบรมสารีริกธาตุ ในกาลนั้นได้มีพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาอีกองค์หนึ่ง พระยาภิอนามีความยินดียิ่งนักจึงให้สร้างพระอารามขึ้นชื่อว่า วัดบุปผาราม สวนดอกไม้หลวง แล้วนิมนต์พระสุมนเถระครองพระอารามนั้น แล้วทรงโปรดให้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่มาใหม่นั้น ณ วัดบุปผาราม

ส่วนพระบรมสารีริกธาตุองค์เดิมที่มาจากเมืองบางจานั้นได้ถูกอัญเชิญขึ้นเหนือหลังคชาธารเพื่อเสี่ยงทายหาที่อันควรเพื่อประดิษฐาน ดังความในพงศาวดารโยนกที่ Phrayaprachakijkornrachak

(2014) กล่าวว่า “ส่วนพระบรมสารีริกธาตุองค์เดิม ซึ่งพระมหาสุมนนำมาจากเมืองสุโขทัยนั้นเพื่อจะแสวงหาที่อันสมควรสร้างพระสถูปเจดีย์ จึงเชิญผอบพระบรมธาตุขึ้นสถิตเหนือพระคชาธาร อธิษฐานเสี่ยงช้างพระที่นั่งปล่อยไป ช้างทรงพระบรมธาตุนั้นก็บ่ายหน้าเดินออกประตูหัวเวียงขึ้นไปสูดออยสุจบรรพต (คือดอยสุเทพ) ไปถึงผาลาดก็หยุดรออยู่ครู่หนึ่งก็ขึ้นไปจนถึงจอมเขาแล้วก็หยุดอยู่ ณ ที่นั้น พระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่กับพระสุมนเถรจึงพร้อมกันสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุนั้นไว้ ณ จอมเขาที่นั่น ในปีชวดอัฐก จุลศักราช ๗๔๘ พิศาขมาส เพ็ญวันพุธ จันทรเสวยฤกษ์ ๑๖ เป็นฤกษ์สถาปนาพระเจดีย์ธาตุดอยสุเทพ อันปรากฏอยู่ ณ จอมเขาหลังเมืองนครเชียงใหม่สืบมาจนถึงทุกวันนี้”

จากความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมืองบางขลังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเผยแพร่ศาสนา ลังกาวงศ์ จากรัฐสุโขทัยไปยังล้านนา พระบรมสารีริกธาตุที่เคยประดิษฐาน ณ เมืองบางจา หรือเมืองบางขลัง ได้เดินทางไปประดิษฐานอย่างถาวร ณ นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ นับตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้ากือนาจวบจนปัจจุบัน

3. “เมืองบางขลัง” กับการท่องเที่ยวในมิติปัจจุบัน

3.1 “เมืองบางขลัง” ที่หลงเหลือในปัจจุบันยุค

“เมืองโบราณบางขลัง” ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตอำเภอสวรรคโลก และตำบลบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย

Kambusya (2010) ได้กล่าวถึงอาณาเขตของเมืองบางขลังไว้ว่า เมืองบางขลังเป็นเมืองโบราณมีกำแพงดิน ผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านไม่เท่า มีพื้นที่ประมาณ 41 ไร่ มีคูเมืองล้อมรอบกำแพงเมืองทั้ง 4 ด้าน ซึ่งสภาพปัจจุบันของเมืองบางขลังนั้นชำรุดทรุดโทรมลงไป ซึ่งเป็นผลมาจากการไถหน้าดินของชาวบ้านเพื่อทำเกษตรกรรม โดยโบราณสถานที่ยังหลงเหลืออยู่รายรอบตัวเมืองโดนขุดทำลายจนเกือบหมดสิ้น ปัจจุบันมีโบราณสถานหลงเหลืออยู่เพียง 4 – 5 แห่ง ได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดริมทาง วัดบางใหญ่ชัยมงคล ตะพังโรง (สระน้ำโบราณ) และแนวกำแพงเมืองโบราณทางด้านทิศตะวันตก

3.2 “บางขลัง” ส่วนประสมทางการตลาด 4P กับการจัดงาน

เมืองบางขลังมีการจัดงานหลัก ๆ อยู่ 2 งาน ได้แก่ งานวันอนุรักษ์มรดกโลกและงานวันน้อมรำลึกวีรกรรมแห่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์และพ่อขุนผาเมือง ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนและตุลาคมของทุกปี โดยเจ้าภาพในการจัดงานนั้น ณ ปัจจุบันจะเป็นส่วนงานของเทศบาลตำบลเมืองบางขลังร่วมกับจังหวัดสุโขทัย และอำเภอสวรรคโลก จัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย และพิธีถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระ

กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งภายในงานล้วนมีกิจกรรมที่น่าสนใจอย่างมากมาย อาทิเช่น ตลาดย้อนยุคเมืองบางซ่ง การแสดงแสงสีเสียง “ปฐมบทเมืองบางซ่ง” มหรสพราวย้อนยุค การแสดง การละเล่นของผู้สูงอายุ ศีกมวยไทยชนพลเมืองบางซ่ง และอื่น ๆ พร้อมทั้งการแต่งกายย้อนยุค

เมื่อมองทางด้านส่วนประสมทางการตลาด 4P ในการจัดงานของเมืองบางซ่ง ซึ่งสามารถแสดงมุมมองการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด ได้ดังนี้

3.2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ (product)

เมืองบางซ่งนั้นเป็นเมืองโบราณ โบราณสถานที่หลงเหลืออยู่ของเมืองบางซ่งนั้นก็ชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา คงเหลือไว้เพียงเศษอิฐศิลาแลง ดังนั้น การจัดงานเพื่อเชิดชูและยกระดับโบราณสถานของเมืองบางซ่งที่เปรียบเสมือนเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวบางซ่ง ถึงแม้ว่าตัวผลิตภัณฑ์นี้จะไม่อาจสัมผัสได้ด้วยรส กลิ่น หรือเสียง แต่สามารถให้ภาพย้อนรำลึกได้ในความทรงจำที่ครั้งหนึ่ง เมืองโบราณสถานแห่งนี้เป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการสถาปนารัฐที่ปกครองโดยคนไทย

นอกจากนี้ ชาวเมืองบางซ่งยังมีผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น นั่นคือ ขนมลูกปรง ซึ่งขนมชนิดนี้เป็นขนมที่หาทานไม่ได้โดยทั่วไปนอกจากที่เมืองบางซ่ง ซึ่ง “ลูกปรง” เป็น

ผลไม้ท้องถิ่นออกผลปีละครั้งในช่วงเดือน มิ.ย. - ก.ค. ชาวตำบลบางซ่งนิยมนำมาแปรรูปเป็นแป้งใช้ทำขนมไทยโบราณ สำหรับงานบุญและพิธีต่าง ๆ รวมถึงเอาไว้เลี้ยงต้อนรับญาติพี่น้องและแขกผู้มาเยือน

จะเห็นได้ว่า ด้วยเอกลักษณ์ทางด้านผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นตัวโบราณสถาน หรือแม้กระทั่งขนมที่ชาวบ้านทำไว้เพื่อขายภายในงานอนุรักษ์มรดกโลก หรืองานน้อมรำลึกฯ นั้น มีความโดดเด่นไม่ว่าจะเป็นในด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่างลักษณะที่ไม่เหมือนใคร และบรรจุภัณฑ์ที่ใช้คือ ใบตอง ที่ตอบโจทย์การใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่าย จึงไม่แปลกใจว่าผลิตภัณฑ์ของชาวเมืองบางซ่งนั้นสามารถพัฒนาต่อยอดและเพิ่มคุณค่าได้อย่างแน่นอน

3.2.2 ด้านราคา (price)

ด้วยสาเหตุที่ว่าเมืองบางซ่งอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่คนในท้องถิ่นสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าได้หลายหลายอย่าง ทำให้ราคาของสินค้า หรือผลิตภัณฑ์จากการที่ได้สัมผัสผู้แทนของชุมชนบางซ่งนั้น พบว่าราคาของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในท้องถิ่น หรือที่วางขายภายในการจัดงาน เช่น ขนมลูกปรง ขนมดอกจอก น้ำอ้อยคั้นสด เป็นราคาไม่สูง นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ และมีความเหมาะสมกับคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับ เพราะเมื่อเทียบกับคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับจากสถานที่ อันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานแล้วนั้น อาจ

ประเมินราคาในรูปแบบของตัวเลขไม่ได้ ดังนั้นส่วน
ประสมทางการตลาดด้านราคาของเมืองบางซ่ง

ไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวต้อง
สะดุดหรือเปรียบเทียบได้มากนัก ในทางตรงกันข้าม
ผลิตภัณฑ์บางอย่างของที่นี่กลับเป็นของที่หายาก
ต้องมาเที่ยวที่เมืองบางซ่งเท่านั้นจึงจะสามารถพบ
เจอได้ ยกตัวอย่าง ขนมลูกปรง ซึ่งเป็นผลไม้ท้องถิ่น
เพียงแต่แนะนำในเรื่องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าใน
ท้องถิ่น โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใส่ใจในเรื่อง
สิ่งแวดล้อม หรือ ใช้วัสดุที่ทำจากธรรมชาติ พร้อมทั้ง
นำเสนอ ชูให้เกิดจุดเด่น ดังเช่น เมื่อมาชลบุรีต้องนึก
ถึงข้าวหลามหนองมน มาเมืองบางซ่ง ต้องนึกถึง
ขนมลูกปรง เป็นต้น

3.2.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (place)

ด้วยพื้นที่ของการจัดงานของเมืองบางซ่ง
นั้น ก่อนที่ทางเทศบาลตำบลบางซ่งจะรับช่วงต่อใน
การจัดงานสำคัญประจำปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554
เป็นต้นมา ทางวัดโบสถ์เป็นตัวกลางในการจัดงาน ซึ่ง
ทางเจ้าอาวาสวัดโบสถ์ได้กล่าวถึงในประเด็นของการ
จัดงานไว้ว่า แรกเริ่มเมื่อสมัยที่ทางวัดจัดงานวันน้อม
รำลึกวีรกรรมสองพ่อขุนนั้น ก็ได้รับแรงสนับสนุนจาก
ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี แต่ด้วยตัว
องค์กรประกอบทางด้านพื้นที่ของการจัดงานซึ่งเป็น
บริเวณวัดซึ่งคนในชุมชนมองว่าไม่เหมาะที่จะใช้จัด

งานมหรสพ ถึงแม้ว่าวัดโบสถ์จะมีแหล่งโบราณสถาน
ตั้งอยู่อย่างโดดเด่น ผู้ที่มาร่วมงานสามารถซึมซับได้
ถึงบรรยากาศของการเป็นเมืองโบราณได้อย่าง
ชัดเจน แต่เมื่อมองทางด้านการตลาดในส่วนของ
ช่องทางการจัดจำหน่ายแล้วนั้น ท่าเลที่ตั้งของวัดที่
ใช้จัดงานนั้นเข้าถึงได้ยาก เนื่องจากที่ตั้งของสถานที่
อยู่ลึกเข้าไปไกลจากเส้นทางหลัก ซึ่งเป็น
ถนนลาดยางสองเลนเส้นเมืองเก่ามุ่งหน้าไป อ.ศรีสัช
ชนาลัย รวมถึงป้ายบอกทางที่ไม่ชัดเจนสังเกตเห็นได้
ยาก หากไม่ใช่คนในท้องถิ่นที่อาจจะมองไม่เห็นป้าย
บอกทางเข้าวัด จึงทำให้การเข้าถึงการจัดงานที่ทาง
วัดเป็นผู้ดูแลนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

เมื่อทางเทศบาลเมืองบางซ่งรับช่วงต่อใน
การจัดงาน จึงได้เปลี่ยนทางด้านช่องทางการจัด
จำหน่ายที่สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ดีกว่า
เนื่องจากสถานที่จัดงานของเทศบาลเป็นพื้นที่บริเวณ
หน้าเทศบาล ซึ่งตั้งอยู่ติดถนนลาดยางสองเลนเส้น
เมืองเก่ามุ่งหน้าไป อ.ศรีสัชชนาลัย โดยลานหน้า
เทศบาลมีการตั้งอนุสาวรีย์สองพ่อขุนที่มีขนาดใหญ่
สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ทำให้เป็นที่ดึงดูด
นักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นคนพื้นที่และนักท่องเที่ยวจร
ได้ดีมากกว่าการจัดในบริเวณวัดโบสถ์ ที่ได้จากผล
ตอบรับจากคนในชุมชน ปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งใน
และนอกพื้นที่ ที่เข้าร่วมงานอย่างเพิ่มขึ้นในทุก ๆ
ปี

3.2.4 ด้านการส่งเสริมตลาด (promotion)

การจัดงานของเมืองบางซ่งใช้การผสมผสานกันของเครื่องมือส่งเสริมการตลาดทั้งการโฆษณาให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การโฆษณาผ่านทางโซเซียลมีเดีย ใช้รูปแบบการให้ข่าวประชาสัมพันธ์โดยการเข้าถึงชุมชนในพื้นที่เดียวกัน และพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้การจัดงานสำคัญทั้งสองงานไม่ว่าจะเป็นงานวันอนุรักษ์มรดกโลกและงานวันน้อมรำลึกวีรกรรมแห่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์และพ่อขุนผาเมืองนั้นได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่มากขึ้นทุกปีที่ได้มีการจัดงาน

4. “บางซ่ง” การตลาดที่ถูกบดบังด้วยความเชื่อ

“บางซ่ง” นอกจากจะเป็นสถานที่ตั้งของโบราณสถานแล้ว บางซ่งยังเป็นเสมือนศูนย์รวมของผู้ที่มีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้าในเรื่องของปาฏิหาริย์ ที่บอกเล่ากันแบบปากต่อปาก ตามที่พระครูพิพัฒน์สุตากร เจ้าอาวาสวัดโบสถ์บางซ่ง ได้เล่าถึงสิ่งอัศจรรย์มีดวงไฟลอยขึ้นเหนือสระตรงบริเวณโบสถ์ มีเรือสีทองโผล่ขึ้นเหนือบริเวณสระน้ำ ยังไม่นับรวมการที่บรรดาชาวบ้านที่ขุดพบโบราณวัตถุประเภทพระพิมพ์ดินเผา โครงสร้างโบราณสถานต่างๆ จากเรื่องราวที่น่าเหลือเชื่อนี้สร้างแรงศรัทธาให้กับชาวบ้านทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยผ่านกระแสแบบปากต่อปากให้เข้ามาสัมผัส ณ สถานที่จริง

ทำให้เมื่อพูดถึงเมืองโบราณบางซ่งนั้นน้อยคนนักจะมองภาพเป็นรัฐประมุขแห่งสุโขทัย

หรือชื่นชมกับการจัดงานที่ประกอบไปด้วย แสง สี เสียง ทั้งที่การจัดงานแต่ละงานนั้นล้วนแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ในอดีต เรื่องเล่าต่าง ๆ มากมายถูกเล่าออกมาผ่านการแสดงละครของคนในพื้นที่ แต่เมืองบางซ่ง ณ ปัจจุบัน กลับถูกบดบังไปด้วยความเชื่อ ความศรัทธาในด้านปาฏิหาริย์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เหนือธรรมชาติ ความอัศจรรย์ใจที่ได้พบสิ่งที่เหลือเชื่อในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของเมืองแห่งนี้

จากการศึกษาต้นกำเนิด ความเป็นไปเป็นมาของประวัติศาสตร์ และส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการจัดงานในพื้นที่โบราณสถานเมืองบางซ่งนั้น พบว่า เมืองบางซ่งสามารถที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ และความสมบูรณ์ของจารีตประเพณีที่ดั้งเดิม ด้วยเหตุผลสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของเมืองโบราณของบางซ่ง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่ประเมินค่าไม่ได้ด้วยราคา ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ทรงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ แต่การที่จะสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าในส่วนนี้ ต้องเริ่มต้นที่คนในชุมชน ต้องตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของเมืองบางซ่ง ในมุมมองที่สามารถจับต้องได้ด้วยความสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิด ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์รากเหง้าความเป็นมาอันยาวนานของท้องถิ่น จนเกิดความภาคภูมิใจ ความรัก

และความหวงแหน นำไปสู่การรวมพลังของคนในชุมชนให้มีความแข็งแกร่งจากข้างใน เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การอบรมทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ให้กับเยาวชนและคนชุมชน จากนั้นจึงจะสามารถผลักดันคุณภาพของเมืองบางซ่งที่ใครต่อใครต่างก็เรียกว่าเมืองผ่าน ให้ออกสู่สายตาคนภายนอกได้อย่างเต็มภาคภูมิ

2. ด้านราคา

ขนมลูกปรอง ชุมชนสามารถต่อยอดเพิ่มมูลค่าด้านราคาของผลิตภัณฑ์ได้ด้วยการปรับเปลี่ยนการนำเสนอสินค้า เช่น การออกแบบรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ และสอดคล้องกับเอกลักษณ์หรือวิถีชีวิตของชุมชน การบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ขนมลูกปรองซึ่งมีที่เมืองบางซ่งเพียงหนึ่งเดียวของประเทศ จะสามารถช่วยให้เพิ่มมูลค่าของตัวผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด

ในส่วนของด้านช่องทางการจัดจำหน่าย การนำสินค้าเข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายของเมืองบางซ่งนั้น จากเดิมสถานที่การจัดงานวันอนุรักษ์มรดกโลก และงานวันน้อมรำลึกวีรกรรมแห่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์และพ่อขุนผาเมืองจากวัดโบสถ์บางซ่ง มาเป็นความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางซ่งแทน จุดเปลี่ยนสำคัญนี้สร้างโอกาสให้ช่องทางการจัดจำหน่ายของบางซ่งมีศักยภาพมากขึ้นในเรื่องของการเข้าถึงและได้เปรียบสถานที่จัดงานเก่าในด้าน

การทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่เข้าถึงพื้นที่จัดงานได้ง่ายมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสถานที่จัดงานถึงแม้ว่าจะเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น แต่ผลการจัดการกลับพบว่าผู้ร่วมงานยังเป็นคนในชุมชนเป็นหลัก โดยมีนักท่องเที่ยวนอกพื้นที่เข้ามาเที่ยวชมงานจำนวนน้อยมาก

ดังนั้น ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันนี้และการรับรู้ข้อมูลจากช่องทางต่าง ๆ ที่เปิดกว้างมากขึ้น เช่น การสื่อสารการตลาดผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ค อินสตาแกรม ยูทูบ ทวิตเตอร์ ฯลฯ สามารถนำมาใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมตลาดของเมืองโบราณบางซ่งนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น อาทิ การประชาสัมพันธ์ปฏิทินกิจกรรมรายปี รายเดือน ล่วงหน้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์และออฟไลน์ การสร้างสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น รูปภาพ โปรโมทงานในเฟสบุ๊ค แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายโฆษณา ให้มีความสวยงามดึงดูดใจ มีความแตกต่าง และทันสมัย สามารถใช้ได้กับกลุ่มคนทุกเพศ วัย อายุ อาชีพ รวมถึงพัฒนา content ในการสื่อสารเล่าเรื่องราวให้มีความทันสมัย หรือนำเสนอมุมมองที่แปลกใหม่ จนกลายเป็นไวรัลบอกต่อในสื่อสังคมออนไลน์

4. การท่องเที่ยวบางซ่งเกิดจากปัญหาด้านพฤติกรรมของมนุษย์

จากการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาแท้จริงแล้วเกิดจากวัตถุประสงค์และพฤติกรรม

เดินทางของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเมืองโบราณบาง
 ซลิ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และทาง
 วัฒนธรรม ดังนั้น กลุ่มของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน
 เมืองบางซลิ่งจะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มี
 ความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ
 ด้านโบราณคดี เมื่อเทียบกับพฤติกรรมของกลุ่ม
 นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจประเภทของการ
 ท่องเที่ยวในด้านอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนมาก ที่มีความ
 แตกต่างกันออกไป อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวิทยาการ แหล่งท่องเที่ยว
 ประเภทกีฬา แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด เป็นต้น
 จึงทำให้สัดส่วนของกลุ่มของนักท่องเที่ยวถูกแบ่งไป
 ยังสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งอื่น ๆ ซึ่งสัดส่วนของ
 นักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงมีความสนใจในด้าน
 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านโบราณคดียังคงมี
 น้อยอยู่ ด้วยแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตาม
 วัตถุประสงค์และพฤติกรรมของมนุษย์

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าถ้าจะเสนอแนะ
 วิธีการแก้ปัญหาของการมาเยือนในสถานที่เมือง
 โบราณบางซลิ่งนั้น ควรเริ่มจากการประชาสัมพันธ์
 ให้กลุ่ม นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในด้าน
 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านโบราณคดีให้รับรู้
 ถึงการมีอยู่ของเมืองโบราณแห่งนี้ เนื่องจาก
 นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ก็มีสัดส่วนของคนที่ยังไม่
 รู้จักสถานที่แห่งนี้เป็นจำนวนมาก แล้วจึงค่อยขยาย
 ผลไปสู่การประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวที่
 นิยมเที่ยวในกลุ่มอื่น ๆ ตามมา

สรุป

การสร้างภาพลักษณ์ให้กับ เมืองบางซลิ่ง
 จะต้องเริ่มต้นที่คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ
 ในมุมมองที่สามารถจับต้องได้ด้วยความสำนึกรักใน
 ถิ่นฐานที่เกิด ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความ
 เป็นมาอันยาวนาน ตลอดจนการสืบทอดซึ่ง
 ศิลปะวัฒนธรรมในท้องถิ่น เปลี่ยนเป็นการรวมพลัง
 ของคนในชุมชนให้มีความแข็งแกร่งจากข้างใน
 พร้อมกับพัฒนาในส่วนประสมทางการตลาดด้านอื่น
 ๆ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว ให้ออกสู่
 สายตาคนภายนอกได้อย่างเต็มภาคภูมิ นอกจากนี้
 หากชุมชนพัฒนาตามที่ได้เสนอแนะจะช่วยให้คนใน
 ชุมชนเกิดการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชน
 ให้มีมูลค่าเพิ่มจากเดิม ทั้งยังสร้างอาชีพให้กับคนใน
 ชุมชน อาทิ การเป็นมัคคุเทศก์ในแหล่งท่องเที่ยว
 การแปรรูปผลผลิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็น
 อุตสาหกรรมในครัวเรือน สร้างรายได้เสริมจากอาชีพ
 หลัก ซึ่งอาจจะทำให้เมืองบางซลิ่งเป็นที่สนใจของ
 นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น อาจทำให้หน่วยงานภาครัฐ
 สนใจที่จะกระตุ้นให้เมืองบางซลิ่งกลายเป็นแหล่ง
 ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ รวมถึงอาจมีการจัดสรร
 งบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาและส่งเสริมในด้านการ
 ท่องเที่ยวในชุมชนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Fine Arts Department. 2005. Prachom Jaruk
 pak 8 Jaruk Sukhothai. Fine Arts

- Department, Bangkok. 632 p. (in Thai)
- Khambusya, W. 2010. The Development Ancient Communities at Mueang Bang Khlang, Sawankhalok and Thung Saliang Districts, Sukhothai (During 13TH – 17TH Century A.D.). Silpakorn University, Bangkok. 502 p. (in Thai)
- Kittikarn, T. 2014. Mahathat. Matichon, Bangkok. 328 p. (in Thai)
- Phrayaprachakijkornrachak. 2014. Khledthai Ltd., Bangkok. 496 p. (in Thai)
- Rattanasomchok, S. 2015. Influences on customer satisfaction with the Bangkok sky train in Thailand. M.B.A. Independent Study. Thammasart University, Pathum Thani. (Online). Available: [https://www.google.com/search?ei=DVY1XaeFJtHfz7sPnce06AM&";q](https://www.google.com/search?ei=DVY1XaeFJtHfz7sPnce06AM&)
- Strategy and Information Development Group. 2018. Provincial development plan, Sukhothai province (2018 – 2021). Sukhothai Province Office, Sukhothai. 10 p. (in Thai)
- Thai Tourism Promotion Association. 2014. TAT history. (Online). Available: <http://www.thaitourism.or.th/index.php?lay=show&ac=article&id=538746544> (June 14, 2019).
- Tourism Authority of Thailand. 2018. Amazing Thailand go local. (Online) . Available: <https://thai.tourismthailand.org/ข่าวอัปเดต/รายละเอียดข่าว/ททท-เปิดแคมเปญ-Amazing-Thailand-Go-Local-เร่งกระแสท่องเที่ยว-55-เมืองรอง-หลังรัฐบาลประกาศลดหย่อนภาษี--2833> (June 16, 2019).

สารสกัดจากเมล็ดกระทงลายปกป้องเซลล์ประสาทจากความเป็นพิษของ MPP⁺
ในแบบจำลองโรคพาร์กินสัน

Celastrus Paniculatus Seed Extract Protects Neuron Against MPP⁺-
Induced Toxicity in Parkinson's Disease Model

ศิริพร จำเนียรสวัสดิ์* พิชชาภา โปรยขุนทด และ ณรงค์ฤทธิ์ ทองอ่อน

Siriporn Chamniansawat*, Phitchapha Proyhkunthod and Narongrit Thongon

คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 20131

Faculty of Allied Health Science, Burapha University, Mueang District, Chonburi 20131

*Corresponding author: Siripornc@buu.ac.th

(Received: September 19, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: Previous studies reported that *Celastrus paniculatus* had various cellular functions including enhancement of learning and memory. However, there are no reports on neuroprotective effect especially on MPP⁺-induced toxicity, a model of Parkinson's disease. The present study aims to demonstrate the effect of *C. paniculatus* seed extract on inhibition of MPP⁺-induced SH-SY5Y cells. Cell viability was measured by an MTT assay. Furthermore, the expression of marker proteins of apoptosis, Bcl2 and mTOR, were detected using Western blot. The results showed that 10 and 25 ug/ml *C. paniculatus* seed extract increased cell viability on incubated with MPP⁺ for 3 hours. Moreover, *C. paniculatus* seed extract increased the expression of Bcl2 and decreased the expression of mTOR in compare to control. This study suggested that *C. paniculatus* seed extract prevented the effect of MPP⁺-induced SH-SY5Y cells, *in vitro* cell model of dopaminergic neurons in Parkinson's disease

Keywords: Parkinson's disease, *Celastrus paniculatus* seed extract, Bcl2, mTOR, MPP⁺

บทคัดย่อ: มีการรายงานก่อนหน้านี้ว่าเมล็ดกระทงลาย (*Celastrus paniculatus*) มีบทบาทต่อการทำงานของเซลล์หลากหลาย ที่สำคัญคือ มีฤทธิ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของความทรงจำและการเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาฤทธิ์ในการปกป้องเซลล์ประสาทจากความเสียหาย โดยเฉพาะพิษจากการได้รับสาร MPP⁺ ซึ่งเป็นสารสำคัญที่เหนี่ยวนำให้เกิดโรคพาร์กินสัน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาผลของสารสกัดจากเมล็ดกระทงลายต่อการยับยั้งการตายของเซลล์ประสาทชนิด SH-SY5Y ที่ได้รับสาร MPP⁺ โดยวิธี MTT assay และศึกษาการแสดงออกของโปรตีนบ่งชี้ การมีชีวิตของเซลล์ที่สำคัญ คือ Bcl2 และ mTOR โดยวิธี Western blot ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าสารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย ที่ความเข้มข้น 10 และ 25 ug/ml ยับยั้งการตายของเซลล์จากการเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺ เป็นเวลา 3 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังเพิ่มการแสดงออกของ Bcl2 และลดการแสดงออกของ mTOR ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม บ่งชี้ว่าสารสกัดจากเมล็ดกระทงลายมีฤทธิ์ปกป้องเซลล์ประสาทจากการเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺ ในแบบจำลองโรคพาร์กินสันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: โรคพาร์กินสัน, เมล็ดกระทงลาย, Bcl2, mTOR, MPP⁺

คำนำ

โรคพาร์กินสัน เป็นโรคในกลุ่มเซลล์ประสาทเสื่อมที่พบเป็นอันดับสองรองจากโรคอัลไซเมอร์ มีการเสื่อมและการตายของเซลล์ประสาทที่สังเคราะห์สารสื่อประสาทชนิดโดปามีนในสมองส่วน substantia nigra par compacta ภาวะการเสื่อมสภาพของเซลล์ประสาททำให้มีระดับของสารสื่อประสาทโดปามีนลดลง ก่อให้เกิดการทำงานที่ไม่สมดุลระหว่าง direct และ indirect pathway ของระบบการเคลื่อนไหว ส่งผลให้ผู้ป่วยมีความผิดปกติของการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ อาการสั่นขณะพัก เคลื่อนไหวช้า กล้ามเนื้อแข็งเกร็ง และทรงตัวได้ไม่ดี นอกจากนี้ยังมีความผิดปกติอื่นนอกเหนือจากการเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาวะจิตเสื่อม ความจำเสื่อม และอาการซึมเศร้า ร่วมด้วย ปัจจุบันนี้ยังไม่ทราบสาเหตุการเกิดโรคพาร์กินสันที่แท้จริง

แต่จากข้อมูลที่ผ่านมาบ่งชี้ว่ากลไกหลักที่ทำให้เซลล์ประสาทเสื่อมและตายคือภาวะ mitochondrial dysfunction และการสร้างอนุมูลอิสระ นำไปสู่การตายของเซลล์แบบ apoptosis (Dong *et al.*, 2011; Wang *et al.*, 2019)

MPP⁺ (neurotoxin1 - methyl-4 - phenylpyridinium) อนุพันธ์ของ MPTP มีฤทธิ์เป็น dopaminergic neurotoxin สามารถกระตุ้นให้เกิดอาการพาร์กินสันได้ทั้งในมนุษย์ หนูทดลอง และเซลล์ประสาทเพาะเลี้ยง ชนิด dopaminergic neuron ที่มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายได้แก่ human neuroblastoma cell line SH-SY5Y มีการรายงานว่า MPP⁺ มีความจำเพาะต่อการยับยั้งการทำงานของ mitochondrial complex I ลดปริมาณของ ATP เพิ่ม mitochondrial damage เพิ่มการผลิต reactive oxygen species (ROS) และทำให้เกิด apoptosis ในที่สุด ดังนั้นการให้ MPP⁺

แก่เซลล์เพาะเลี้ยงชนิด SH-SY5Y จึงถือเป็นแบบจำลองที่ได้รับความนิยม และมีความน่าเชื่อถือสูงสุด ของการศึกษาโรคพาร์กินสันในหลอดทดลอง (Kim *et al.*, 2007; Wang *et al.*, 2019)

กระถงลาย (*Celastrus paniculatus*) เป็นไม้เถาเนื้อแข็งขนาดใหญ่มีความสูงของต้นประมาณ 3-10 เมตร เปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาลปนสีเทา เมล็ดแก่มีสีน้ำตาลแดง มีรสขมมีสรรพคุณทางยาหลากหลาย กล่าวคือ มีการนำไปใช้รักษาโรคทางระบบประสาทและกล้ามเนื้อ ได้แก่ rheumatism โรคเก๊าท์ อัมพาต arthritis และการอักเสบของผิวหนัง เป็นต้น (Arora and Pandel-Rai, 2014; Bhagya *et al.*, 2016; Nalini *et al.*, 1995) นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าเมล็ดกระถงลายมีฤทธิ์ต่อระบบประสาท คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของความทรงจำ โดยมีงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการให้สารสกัดเมล็ดกระถงลายในหนูทดลอง เพิ่มการเรียนรู้และความจำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Bhanumathy *et al.*, 2010) อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่มีการทดสอบฤทธิ์ในการยับยั้งการตายของเซลล์ โดยเฉพาะเซลล์ประสาท (neuroprotective effect) ตลอดจนบทบาทในการรักษาโรคเซลล์ประสาทเสื่อม ที่สำคัญ คือ โรคพาร์กินสัน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาผลของสารสกัดจากเมล็ดกระถงลาย ต่อการยับยั้งโรคพาร์กินสัน ผ่านการยับยั้งการตายของเซลล์จากการเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺ เพื่อสร้างเป็นแบบจำลองโรคพาร์กินสัน

นอกจากนี้ยังศึกษากลไกระดับโมเลกุลผ่านการแสดงออกของ Bcl2 และ mTOR ซึ่งเป็นโปรตีนสำคัญในการบวนการ apoptosis ในแบบจำลองเซลล์เพาะเลี้ยง เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญก่อนที่จะนำสารสกัดจากเมล็ดกระถงลายไปใช้ประโยชน์ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ใช้เวลา 1 ปี โดยครอบคลุมการศึกษาผลของสารสกัดจากเมล็ดกระถงลายต่อการยับยั้งการเกิดโรคเซลล์ประสาทเสื่อม ชนิด โรคพาร์กินสัน โดยศึกษาผลของสารสกัดจากเมล็ดกระถงลายต่อการตายของเซลล์ประสาทที่สร้างสารสื่อประสาทชนิดโดปามีน ผ่านกลไกการตายของเซลล์แบบ apoptosis ซึ่งสัมพันธ์กับภาวะ mitochondrial dysfunction ในแบบจำลองของโรคพาร์กินสันจากการเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษารุ่นนี้ใช้เซลล์ประสาทเพาะเลี้ยงชนิด human neuroblastoma SH-SY5Y cell ซึ่งเป็นเซลล์ชนิด dopaminergic โดยทำการเพาะเลี้ยงใน T-flask ขนาด 75 ตารางเซนติเมตร เลี้ยงในตู้บ่มเลี้ยงเซลล์ชนิดที่ควบคุมก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่อุณหภูมิ 37 °C ภายใต้สภาวะ 5% CO₂ ความชื้น 95% และเลี้ยงด้วยอาหารเลี้ยงเซลล์ ชนิด minimum essential medium (MEM) ผสมกับ F12 HAM ในอัตราส่วน 1:1 ที่มี 10% fetal bovine

serum และยาปฏิชีวนะ 1% โดยดำเนินการตามการทดลองก่อนหน้าที่เคยทำมาแล้ว (Chamniansawat and Chongthammakun, 2010) หลักจากนั้นแบ่งกลุ่มการทดลองออกเป็น 6 กลุ่ม สำหรับการทดสอบการมีชีวิตของเซลล์ ดังนี้

1. กลุ่มควบคุม
2. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 uM หรือ 250 uM
3. กลุ่มที่ได้รับสารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย ที่ความเข้มข้น 10 ug/ml
4. กลุ่มที่ได้รับสารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย ที่ความเข้มข้น 25 ug/ml
5. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ (50 uM หรือ 250 uM) ร่วมกับ สารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย ที่ความเข้มข้น 10 ug/ml
6. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ (50 uM หรือ 250 uM) ร่วมกับ สารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย ที่ความเข้มข้น 25 ug/ml

หรือ แบ่งกลุ่มการทดลองออกเป็น 4 กลุ่มสำหรับศึกษาการแสดงออกของโปรตีน Bcl2 และ mTOR ด้วยวิธี Western blot

1. กลุ่มควบคุม
2. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 uM
3. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ ร่วมกับ สารสกัดจากเมล็ดกระถางลายที่ความเข้มข้น 15 ug/ml
4. กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ ร่วมกับ สารสกัดจากเมล็ดกระถางลายที่ความเข้มข้น 25 ug/ml

โดยทั้งสองกลุ่มการทดลองทำการเหนี่ยวนำเซลล์เพาะเลี้ยงด้วยการให้สาร MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 เป็นเวลา 3 ชั่วโมง จากนั้นให้สารสกัดจากเมล็ดกระถางลายที่ความเข้มข้น 10 และ 25 ug/ml ป่มไว้เป็นเวลา 24 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การเพาะเลี้ยงเซลล์

เซลล์ประสาทเพาะเลี้ยงที่ใช้ในการศึกษา คือ SH-SY5Y cell ซึ่งเป็น neuroblastoma cells line (ได้รับความอนุเคราะห์จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) passage number 14 ทำการเพาะเลี้ยงอยู่ในขวดเลี้ยงเซลล์ขนาด 75 ตารางเซนติเมตร (Corning, USA) และเลี้ยงไว้ในตู้บ่มเลี้ยงเซลล์ชนิดควบคุมก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่อุณหภูมิ 37 °C ภายใต้สภาวะ 5% CO₂ ความชื้นร้อยละ 95 (CO₂ incubator Thermo scientific, USA) และเลี้ยงด้วยอาหารเลี้ยงเซลล์ Minimum Essential Medium Eagle with Nutrient Mixture F12 Ham; MEM/F12 1:1 Mixture (HIMEDIA) USA) ที่มี 10% fetal bovine serum (FBS; Gibco, USA) และ 1% ยาปฏิชีวนะ เป็นเวลา 5 - 7 วัน หลังจากนั้นย่อยเซลล์ด้วย 0.25% trypsin-EDTA ให้ได้ cell suspension แล้วนำไปปั่นโดยใช้เครื่องปั่นเหวี่ยง ที่ความเร็ว 1,500 รอบต่อนาที เป็นเวลา 5 นาที แล้วนำ cell pellet มาเติม MEM/F12 ที่มี 10% FBS และนำ cell suspension มานับจำนวนเซลล์ที่มี

ชีวิตด้วย hemocytometer โดยวิธี trypan blue exclusion และนำเซลล์ ไปเพาะเลี้ยงต่อเนื่อง (passage) โดยการแบ่งใส่ขวดเพาะเลี้ยงเซลล์ใหม่ ขนาด 75 ตารางเซนติเมตร เพื่อเพิ่มจำนวนเซลล์ เปลี่ยนอาหารเลี้ยงเซลล์ทุก 2 - 3 วัน และทำการเพาะเลี้ยงขยายดังที่กล่าว สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือเมื่อเซลล์เพิ่มจำนวนประมาณ 80-90% ของพื้นที่ขวด

2. การสกัดกระหังลาย

เมล็ดกระหังลายที่ใช้ได้รับความอนุเคราะห์จาก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว อ.เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ นำเมล็ดตากให้แห้งและอบจนแห้งด้วยอุณหภูมิไม่เกิน 60 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วันจากนั้นนำไปบดด้วยโกร้งบดยา จนละเอียด แล้วนำไปสกัดด้วยตัวทำละลายเอทิลแอลกอฮอล์ แช่เมล็ดในเอทิลแอลกอฮอล์ 95% อัตราส่วน เมล็ดกระหังลาย: เอทิลแอลกอฮอล์ = 1:2 (w/v) ทิ้งไว้ 3 วันจากนั้นนำสารสกัดที่ได้มาระเหยตัวทำละลายด้วยเครื่องระเหยแบบหมุนเหวี่ยง (rotary vacuum evaporator) เก็บสารสกัดที่ได้ไว้ในขวดแก้วสีชา จากนั้นนำส่งให้ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ทำการสกัดเมล็ดกระหังลายแบบ crude extract แบบ purify

3. การทดสอบการมีชีวิตของเซลล์ (MTT assay)

ทำการเพาะเลี้ยงเซลล์ประสาท SH-SY5Y ลงบน 96-well plates (Costar®, USA) โดยให้

ปริมาณความหนาแน่นของเซลล์อยู่ที่ 4×10^4 cell/well ในอาหารเลี้ยงเซลล์ MEM/F12 (HIMEDIA, USA) 10% FBS (Gibco, USA) และนำไปเก็บไว้ในตู้บ่มเลี้ยงเซลล์ชนิดควบคุมก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่อุณหภูมิ 37 °C ภายใต้สภาวะ 5% CO₂ ความชื้นร้อยละ 95 (CO₂ incubator Thermo scientific, USA) เป็นเวลา 24 ชั่วโมง เมื่อครบเวลา นำเซลล์มาทำการเหนี่ยวนำให้เกิดการตายด้วย MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 และ 250 μM เป็นเวลา 3 ชั่วโมง จากนั้นนำมาทดสอบกับสารสกัดจากเมล็ดของกระหังลาย ที่ความเข้มข้น 10 และ 25 μg/mL ที่ละลายใน MEM/F12 (HIMEDIA, USA) หลุมละ 80 μL เป็นเวลา 24 ชั่วโมง เมื่อครบเวลานำมาใส่ถ้วยยา MTT reagent (MTT cell viability assay kit, (Abnova) Taiwan) หลุมละ 15 μL และทำการบ่มในตู้เพาะเลี้ยงเซลล์ อุณหภูมิ 37°C และ 5% CO₂ เป็นเวลา 4 ชั่วโมง จากนั้นทำการละลายตะกอนด้วย solubilization buffer หลุมละ 100 μL แล้วนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่อง microplate reader ที่ความยาวคลื่น 570 นาโนเมตร แล้วนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์หาอัตราการมีชีวิตของเซลล์

4. การสกัดโปรตีน

หลังจากทำการทดสอบด้วยสารสกัดจากเมล็ดของกระหังลายแล้วเป็นเวลา 24 ชั่วโมง นำ 6 well plate มาทำการดูอาการเลี้ยงเซลล์ทิ้ง และล้างด้วย 0.01 M PBS 3 ครั้ง โดยให้ 6-well plates

วางอยู่บนน้ำแข็ง จากนั้นทำให้เซลล์แตกโดยใช้ RIPA buffer (โดย ผสมกับ protease cocktail inhibitor อัตรา 1:100) ปริมาตร 100 μ l/well นำไป เขย่าบน เครื่อง shaker (Thermo scientific, USA) ที่ อุณหภูมิ 4 °C เป็นเวลา 10 นาที แล้วใช้ scraper ขูดเซลล์ใน 6 well plate ให้ทั่วทั้ง well จากนั้น นำไปเขย่าบนเครื่อง shaker (Thermo scientific, USA) ที่อุณหภูมิ 4 °C เป็นเวลา 10 นาที แล้วใช้ scraper ขูดเซลล์ใน 6 well plate อีกครั้งหนึ่งเพื่อ ทำ การ เก็บ lysed cell ลง ใน sterile microcentrifuge tube ขนาด 1.5 mL จากนั้น นำไปปั่นเหวี่ยงด้วยเครื่อง centrifuge แบบควบคุม อุณหภูมิ ที่ความเร็ว 12,000 รอบ/นาที อุณหภูมิ 4 °C เป็นเวลา 10 นาที แล้วทำการเก็บ supernatant ใน แต่ละ กลุ่ม การ ทด ลอ ง ลง ใน sterile microcentrifuge tube ขนาด 1.5 mL แล้วนำไป เก็บที่อุณหภูมิต่ำ -20 °C

5. การวัดปริมาณโปรตีน

นำ supernatant ที่ได้มา วัดปริมาณความ เข้มข้นของโปรตีนโดยใช้เทคนิค Bradford protein assay โดยการเตรียม Bradford solution (dye reagent concentrate, BIO-RAD) ผสมกับ น้ำ ในอัตราส่วน 1:4 จากนั้นดูดลงใน cuvette ปริมาตร 1 ml และใส่โปรตีนตัวอย่าง 3 μ L ลงใน cuvette บ่มที่อุณหภูมิห้องในที่มืด เป็นเวลา 5 นาที จากนั้น นำไปวัดความเข้มข้นของโปรตีน ที่ความยาวคลื่น 595 นาโนเมตร โดยใช้เครื่อง Spectrophotometer

(ThermoScientific™GENESYS™10SUV-Vis Spectrophotometer with, USA)

6. การแยกโปรตีนตามน้ำหนักโมเลกุลด้วย กระแสไฟฟ้าโดยวิธี Sodium dodecyl sulfate polyacrylamide gel electrophoresis (SDS-PAGE)

Sodium dodecyl sulfate polyacrylamide gel electrophoresis (SDS-PAGE) เป็นเทคนิคที่ใช้วิเคราะห์น้ำหนักโมเลกุล ของโพลีเปปไทด์สายเดี่ยวและดูความบริสุทธิ์ของ โปรตีน โดยการเชื่อมต่อนของ acrylamide monomer จนเป็นสายโซ่ยาวประกอบกันเป็นแผ่น เจล โดยมี TEMED เป็น catalyte และมี ammonium persulfate เป็น initiator โปรตีนอยู่ในบัฟเฟอร์ที่เป็นต่างประกอบด้วย Sodium dodecyl sulfate (SDS) เป็น anionic detergent โดย SDS จับกับโพลีเปปไทด์ โดยมี mercaptoethanol หรือ dithiothreitol เป็น reducing agent เพื่อทำลายพันธะ disulfide โปรตีนที่จับกับ SDS จะมีประจุลบ เมื่อให้กระแสไฟ โมเลกุลที่มีประจุลบจะเคลื่อนที่เข้าขั้วบวกซึ่งอัตราการ การเคลื่อนที่ของโปรตีนจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับ ขนาดน้ำหนักโมเลกุลและขนาดของรูพรุนของเจล โดยขนาดของรูพรุนสามารถปรับได้ตามความเข้มข้น ของ acrylamide ความเข้มข้นของ acrylamide เพิ่มขึ้น ขนาดของรูพรุนจะเล็กลง เตรียม 12.5% gel SDS-PAGE จากนั้นใส่เจลใน running setup แล้ว

ดึง comb ออก เติม Running buffer จนเต็ม tank และใส่ในแต่ละ well ด้วยเพื่อเป็นการล้างเศษเจล ผสมโปรตีนใน RIPA buffer โดยใช้ความเข้มข้น 80 $\mu\text{g}/\text{well}$ ในปริมาตร 32 μl รวมกับ 6x loading dye 8 μl จะได้ปริมาตรรวมเป็น 40 μl ซึ่งเป็น ปริมาตรที่ต้องการโหลดใน 1 well หลังจากผสม โปรตีนเข้ากับสารอื่นๆ ในอัตราส่วนที่คำนวณได้แล้ว นำโปรตีนไปต้มภายใต้อุณหภูมิ 95 °C เป็นเวลา 5 นาที เพื่อ denature โปรตีน แล้วทำการ load โปรตีน โดย load protein marker ไว้เป็น well แรกเสมอ ปริมาตร 5 μl จากนั้น set เครื่อง power supply ศักย์ไฟฟ้า 100 V เป็นเวลา 90 นาที และคอยสังเกต front dye ไม่ให้เกินหรือหลุดออกจาก ขอบกระจกด้านล่าง

7. การย้ายลงบน Nitrocellulose membrane

ก่อนครบเวลาในการทำ SDS-PAGE ให้เตรียมอุปกรณ์สำหรับ transfer โปรตีน โดยการแช่ ฟองน้ำ 4 ชั้น กระดาษกรอง 4 ชั้น nitrocellulose membrane 1 ชั้น ลงใน transfer buffer เป็นเวลา 15-20 นาที เมื่อ front dye ถึงขอบกระจกกด pause และ stop จากนั้นทำการ transfer โปรตีน โดยวาง ฟองน้ำ กระดาษกรอง gel, nitrocellulose membrane, ฟองน้ำ บน cassette เรียงจากสีดำไป ยังสีใส แล้วนำ cassette ใส่ลงใน setup หันด้านสีดำให้สัมผัสกับสีดำ ใส่ ice box ลงด้านข้าง แล้วเติม transfer buffer ให้เต็ม tank ปิดฝา แล้ววาง tank

ให้อยู่ที่อุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส จากนั้น set เครื่อง power supply ศักย์ไฟฟ้า 100 V เป็นเวลา 105 นาที เมื่อครบเวลา membrane ออกมาใส่กล่อง แล้วย้อมด้วยสี Poceau'S จะเห็นแถบโปรตีน จากนั้นล้างสีด้วย TBS-T ครั้งละ 5 นาที 3 ครั้ง หรือจนกว่าสีจะหมด โดยเขย่าบน shaker ทำการ block non-specific binding ด้วยการแช่ membrane ใน 5% non-fat milk เป็นเวลา overnight ที่ 4 °C จากนั้นล้าง membrane ด้วย TBS-T ครั้งละ 5 นาที 3 ครั้ง โดยเขย่าบน shaker (Thermo scientific, USA) ใส่ Primary antibody ที่ผสมกับ TBS-T ใน อัตราส่วน 1:1000 (anti-Bcl 2, anti-mTOR, และ actin) ลงบน membrane เป็นเวลา overnight ที่ 4°C จากนั้นล้าง membrane ด้วย TBS-T ครั้งละ 5 นาที 3 ครั้ง โดยเขย่า บน shaker ใส่ Secondary antibody ที่ผสมกับ TBS-T ในอัตราส่วน 1:5000 (goat Anti-Mouse (IgG), goat anti-rabbit (IgG)) ลงบน membrane เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ที่ อุณหภูมิห้อง ล้าง membrane ด้วย TBS-T ครั้งละ 5 นาที 3 ครั้ง โดยเขย่า บน shaker แล้วนำ membrane ไป expose ลงบน film ในห้องมืด โดย ดูด LuminataTM Classico Western HRP Substrate ใส่บนแผ่น nitrocellulose membrane แล้วปิดด้วยแผ่นฟิล์มใส (x-ray film) เป็นเวลา 5 นาที (โดยพิจารณาจากความเข้มของการเรืองแสง) เมื่อครบเวลานำไปจุ่มใน developer น้ำสะอาด และหยุดปฏิกิริยาฟิล์มด้วย fixer ตามลำดับ จากนั้น

นำแผ่นฟิล์มใสไปตากให้แห้ง นำฟิล์มที่ฝังไว้จนแห้งทำการ scan ฟิล์มที่ได้ แล้วนำไปวิเคราะห์ความเข้มของแถบโปรตีนด้วยโปรแกรม Image J

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำเสนอเป็นค่า means \pm SE ความแตกต่างทางสถิติของข้อมูลสองชุดจะทดสอบโดย unpaired Student's t-test ความแตกต่างทางด้านสถิติของข้อมูลมากกว่าสองชุดจะถูกทดสอบด้วย one-way analysis of variance (ANOVA) with Turkey multiple comparison test ความแตกต่างทางด้านสถิติของทุกการทดสอบต้องมีค่า $P \leq 0.05$ ประเมินผลข้อมูลโดย Graph-Pad Prism 5.0

ผลการศึกษา

1. สารสกัดจากเมล็ดกระถางหลายยับยั้งการตายของเซลล์ประสาทจากการเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺

ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าการให้ MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 μ M (Figure 1 A) และ 250 μ M (Figure 1 B) เป็นเวลา 3 ชั่วโมง ทำให้อัตรการมีชีวิตของเซลล์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม และอัตรการรอดชีวิตกลับเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มที่ได้รับสารสกัดจากเมล็ดกระถางหลาย (CP) ที่ความเข้มข้น 10 และ 25 μ g/mL แสดงให้เห็นว่าสารสกัดจากเมล็ดกระถางหลายมีฤทธิ์ยับยั้งการตายของเซลล์ประสาท SH-SY5Y ที่ถูกเหนี่ยวนำด้วยสาร MPP⁺ ในหลอดทดลอง

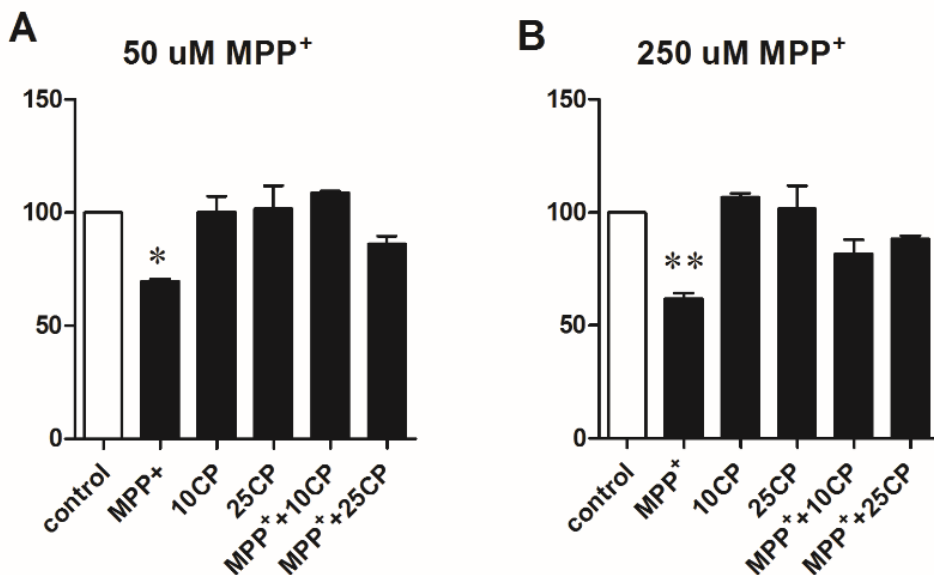

Figure 1. CP seed extract increased cell viability of MPP⁺-treated SH-SY5Y cell. 50 μ M MPP⁺ (A), 250 μ M MPP⁺ (B), ** $P < 0.01$, * $P < 0.05$ vs control, $n = 3$.

2. สารสกัดจากเมล็ดกระถางลายเพิ่มการแสดงออกของโปรตีน Bcl2 ในเซลล์เพราะเลี้ยงที่ถูกเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺

ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าการให้ MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 uM เป็นเวลา 3 ชั่วโมง ลดการแสดงออกของโปรตีน Bcl2 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม (Figure 2) และปริมาณการแสดงออกของ Bcl2 กลับเพิ่มสูงขึ้นใกล้เคียงกับ

กลุ่มควบคุมเมื่อได้รับสารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย (CP) ที่ความเข้มข้น 10 และ 25 µg/mL แสดงให้เห็นว่าสารสกัดจากเมล็ดกระถางลายมีฤทธิ์ยับยั้งการตายของเซลล์ประสาท SH-SY5Y ที่ถูกเหนี่ยวนำด้วยสาร MPP⁺ ผ่านการเพิ่มการแสดงออกของ Bcl2 ซึ่งเป็น anti-apoptotic protein ที่สำคัญของกระบวนการตายแบบ apoptosis

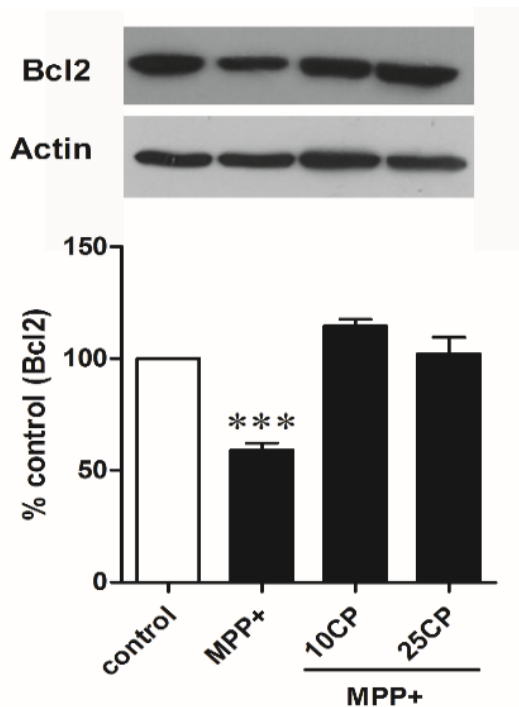

Figure 2. CP seed extract abolished the decrease of Bcl2 expression in MPP⁺-treated SH-SY5Y cell.

***P<0.001 vs control, n=3.

3. สารสกัดจากเมล็ดกระถางลายเพิ่มการแสดงออกของโปรตีน mTOR ในเซลล์เพราะเลี้ยงที่ถูกเหนี่ยวนำด้วย MPP⁺

ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าการให้ MPP⁺ ที่ความเข้มข้น 50 uM เป็นเวลา 3 ชั่วโมง เพิ่มการแสดงออกของโปรตีน mTOR ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม (Figure 3) และในกลุ่ม

ที่ได้รับสารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย (CP) ที่ความเข้มข้น 25 µg/mL ทำให้ mTOR กลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ แสดงให้เห็นว่าสารสกัดจากเมล็ดกระถางลายมีฤทธิ์ยับยั้งการตายของเซลล์ประสาทโดปามีนที่ถูกเหนี่ยวนำด้วยสาร MPP⁺ ผ่านวิถี mTOR

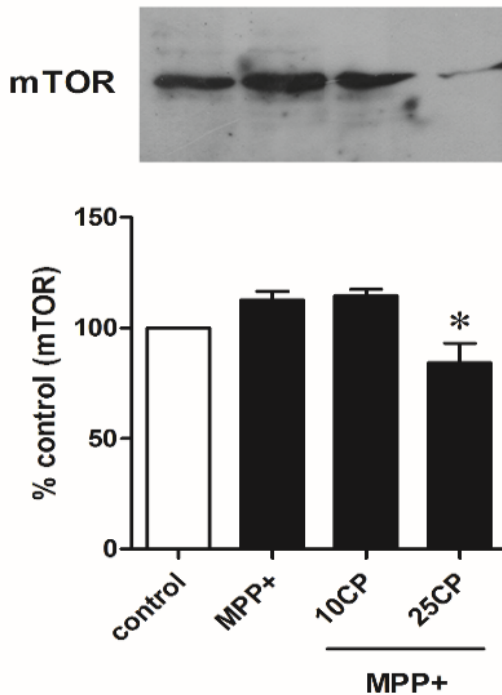

Figure 3. CP seed extract abolished the increase of mTOR expression in MPP⁺-treated SH-SY5Y cell.

* $P < 0.05$ vs MPP⁺, n=3.

วิจารณ์

การตายของเซลล์ประสาทเป็นพยาธิสภาพที่สำคัญของโรคที่เกิดจากความเสื่อมของระบบประสาท หรือ neurodegenerative disease โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการส่งสัญญาณของวิถี mTOR ในการควบคุมการแบ่งตัวและการตายของเซลล์ ที่เกิดจากการได้รับสารพิษ เป็นเหตุให้มี การตายของเซลล์ประสาทเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการลด การแสดงออกของ mTOR ในเซลล์ประสาทจึงเป็น หนึ่งในเป้าหมายหลักที่น่าสนใจในการป้องกันและ รักษาโรค neurodegenerative disease (Kumar *et al.*, 2015)

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สารสกัด จากเมล็ดของกระทงลาย ที่ความเข้มข้น 25 µg/mL ไม่พบความเป็นพิษต่อเซลล์ ช่วยฟื้นฟูการ เสื่อมสภาพของเซลล์ประสาท นอกจากนี้ยังช่วยลด อัตราการตายของเซลล์ประสาทที่ถูกเหนี่ยวนำให้มี ภาวะ oxidative stress จากพิษของ MPP⁺ ที่ สามารถผ่าน blood-brain barrier เข้าไปทำลาย เซลล์ประสาทโดปามีน ที่ทำให้เกิดการตายของเซลล์ ประสาทได้โดยตรง ซึ่งสารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย สามารถช่วยเพิ่มการแสดงออกของ Bcl2 ได้ โดย ปกติ Bcl2 เป็นโปรตีนในกลุ่มควบคุมการยับยั้งการ เกิด apoptosis ดังนั้น สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย จึงมีผลไปลดการตายของเซลล์แบบ apoptosis โดย เพิ่มการแสดงออกของ Bcl2 ในระบบที่ถูกเติม หมู่ฟอสเฟต อีกทั้งยังมีผลไปลดการแสดงออกของ

mTOR เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ และกลุ่มที่ได้รับ 10 µg/mL สารสกัดจากเมล็ด กระทงลาย ซึ่งโดยปกติ mTOR เป็นวิถีที่เกี่ยวข้อง กับการแบ่งตัวของเซลล์ โดยทำหน้าที่เป็นตัวควบคุม การยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ ดังนั้นการที่เซลล์มี การแสดงออกของ total mTOR น้อยลง แสดงให้ เห็นว่าเซลล์ที่ได้รับ 25 µg/mL สารสกัดจากเมล็ด กระทงลาย มีการแบ่งตัวได้น้อย จากรายงานการ วิจัยพบว่าการยับยั้งการส่งสัญญาณในวิถี mTOR ช่วยให้เซลล์มะเร็งมีการแบ่งตัวได้น้อยลง และจาก หลักฐานทางงานวิจัยอื่น ๆ ยังพบอีกว่าการยับยั้งวิถี mTOR ส่งผลให้ลดการส่งสัญญาณใน mTORC1 เป็นการเพิ่มกระบวนการ autophagy ของเซลล์ให้ เพิ่มการย่อยสลายโครงสร้างภายในเซลล์ที่ เสื่อมสภาพ เพื่อนำสารต่าง ๆ กลับมาใช้ใหม่ ทำให้ เซลล์มีอัตราการตายน้อยลง (Kim *et al.*, 2007) และจากการเพิ่มขึ้นของ autophagy ทำให้เกิดการ เหนี่ยวนำการย่อยสลายออร์แกเนลล์ที่ผิดปกติซึ่ง สะสมอยู่ภายในเซลล์ แทนที่การตายแบบ apoptosis ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองของ 25 µg/mL สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย ต่อการ แสดงออกของ Bcl2, mTOR และphospho- mTOR เมื่อเทียบกับเซลล์กลุ่มควบคุม กลุ่มที่ได้รับ MPP⁺ และกลุ่ม 10 µg/mL สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย แสดงให้เห็นว่า 25 µg/mL สารสกัดจากเมล็ด กระทงลาย เป็นความเข้มข้นที่เหมาะสม ที่สามารถ ยับยั้งการส่งสัญญาณผ่านวิถี mTOR โดยเพิ่ม

กระบวนการ autophagy แทนการตายของเซลล์แบบ apoptosis ในเซลล์ประสาทได้ ในขณะที่ความเข้มข้น 10 $\mu\text{g}/\text{mL}$ สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย ไม่มีผลต่อการลดการแสดงออกของ Bcl2, mTOR และ mTOR

จากหลักฐานงานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า กระทงลายช่วยป้องกันการเกิด cytotoxicity ที่เกิดจาก t-BHP และ LDH โดยช่วยลดความเสียหายของ mitochondrial จาก การ สูญ เสีย mitochondrial membrane potential ยับยั้งการเกิด lipid peroxidation ลดการปล่อย cytochrome c และ HSP-70 จึงช่วยลดการเกิด apoptosis และยังช่วยฟื้นฟูสารต้านอนุมูลอิสระ superoxide dismutase (SOD) และ catalase (CAT) (Kulkarni *et al.*, 2015) และยังมีฤทธิ์ทดสอบในหนูทดลองถึงประสิทธิผลของสารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย ต่อความจำในหนูทดลองที่ถูกเหนี่ยวนำให้มีภาวะ oxidative stress ด้วยไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2) พบว่าหนูที่รักษาด้วยสารสกัดจากเมล็ดของกระทงลาย มีพฤติกรรม การเรียนรู้และความจำที่ดีขึ้น เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการรักษา (Arora and Pandey-Rai, 2014)

จากผลการทดลองสารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย ที่ถูกเหนี่ยวนำให้มีภาวะ oxidative stress ที่เกิดจากพิษของ MPP⁺ ในเซลล์ประสาท SH-SY5Y พบว่ามีผลช่วยป้องกันการตายของเซลล์ได้ ซึ่งมีหลักฐานทางงานวิจัยที่แสดงถึงการใช้ เซลล์

ประสาท SH-SY5Y เป็นแบบจำลองในการศึกษาการตายของเซลล์ประสาทโดปามีน ที่เป็นสาเหตุหลักของการเกิดโรคพาร์กินสัน เนื่องจาก SH-SY5Y cell line มีคุณสมบัติคล้ายคลึงเซลล์ประสาท และสามารถเปลี่ยนสภาพไปเป็น dopaminergic neurons และ Serotonergic neurons ได้เมื่อถูกเหนี่ยวนำด้วย Retinoic acid (Chamniansawat and Chongthammakun, 2010) และมีการศึกษาพบว่า MPTP เป็น neurotoxins ที่เชื่อมโยงกับรูปแบบของโรคพาร์กินสันในสัตว์ทดลองและมนุษย์อย่างชัดเจน และเป็นรูปแบบที่ใช้ศึกษากันมากที่สุด (Wang *et al.*, 2019) ดังนั้นจากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าการใช้ สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย มีผลช่วยป้องกันการตายของเซลล์ประสาทโดปามีน จากพิษของ MPP⁺ ที่อาจก่อให้เกิดโรคพาร์กินสันได้

นอกจากนี้ยังพบว่า สารสกัดจากเมล็ดกระทงลาย สามารถยับยั้งการทำงานของ mTOR ได้ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้เกี่ยวกับ mTOR pathway ต่อการส่งสัญญาณในระบบประสาท เนื่องจากการส่งสัญญาณ mTORC1 ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวควบคุมที่สำคัญที่สุดของ autophagy ที่ เกี่ยว ข ้อง กั บ โร ค neurodegenerative โดยการยับยั้งการทำงานของ mTORC1 จะไปเพิ่ม กระบวนการ autophagy ในระบบประสาท ซึ่งมีความสำคัญมากเนื่องจากเซลล์ประสาทไม่มีการแบ่งเซลล์มาทดแทนเซลล์เดิมที่อายุมากขึ้น จึงมีโครงสร้างของเซลล์ที่เสียหายมากขึ้น

ประกอบกับประสิทธิภาพของ autophagy ที่ลดลงตามอายุ ทำให้เกิดการสะสมโปรตีนที่ผิดปกติมากขึ้นเรื่อย ๆ และเกิดการตายของเซลล์ประสาท (Kumar *et al.*, 2015) ซึ่งมีข้อมูลสนับสนุนว่าการทำงานของ autophagy มีการลดลงในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติทางระบบประสาทในกลุ่ม neurodegenerative disease เช่น โรค Alzheimer และโรค Parkinson ที่มีการตายของเซลล์ประสาท ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่พบในคนสูงอายุ (Nicholson *et al.*, 2004) ดังนั้นจากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า สารสกัดจากเมล็ดกระถางลาย สามารถช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดโรคพาร์กินสัน จากการยับยั้งการส่งสัญญาณในวิถี mTOR ได้

สรุป

งานวิจัยนี้พบว่าสารสกัดจากเมล็ดของกระถางลายมีฤทธิ์ยับยั้งการตายของเซลล์จากการเหนี่ยวนำด้วยสาร MPP⁺ ซึ่งเป็นสารที่ใช้สร้างเป็นแบบจำลองโรคพาร์กินสัน โดยมีกลไกไปเพิ่มการแสดงออกของ Bcl2 และลดการแสดงออกของ mTOR ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางในการใช้ยับยั้งและป้องกัน ภาวะความเป็นพิษจากการได้รับ MPP⁺ ในแบบจำลองโรคพาร์กินสัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ (เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เลขที่สัญญา 16/2562 และ งบประมาณสนับสนุนจากคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่สัญญา AHS11/2562

เอกสารอ้างอิง

- Arora, N. and S. Pandey-Rai. 2014. GC-MS analysis of the essential oil of *Celastrus paniculatus* Willd. seeds and antioxidant, anti-inflammatory study of its various solvent extracts. *Industrial Crops and Products* 61: 345-351.
- Bhagya, V., T. Christofer and B.S. Shankaranarayana Rao. 2016. Neuroprotective effect of *Celastrus paniculatus* on chronic stress-induced cognitive impairment. *Indian Journal of Pharmacology* 48(6): 687-693.
- Bhanumathy, M., M.S. Harish, H.N. Shivaprasad and G. Sushma. 2010. Nootropic activity of *Celastrus paniculatus* seed. *Pharmaceutical Biology* 48(3): 324-327.

- Chamniansawat, S. and S. Chongthammakun. 2010. Genomic and non-genomic actions of estrogen on synaptic plasticity in SH-SY5Y cell. *Neuroscience Letters* 470: 49–54.
- Dong, W., S. Cheng, F. Huang, W. Fan, Y. Chen, H. Shi and H. He. 2011. Mitochondrial dysfunction in long-term neuronal cultures mimics changes with aging. *Neurotoxicity Research* 22(3): 231-248.
- Kim, M.J., S.J. Oh, S.H. Park, H.J. Kang, M.H. Won, T.C. Kang, J.B. Park, J.I. Kim, J. Kim and J.Y. Lee. 2007. Neuronal loss in primary long-term cortical culture involves neurodegeneration-like cell death via calpain and p35 processing, but not developmental apoptosis or aging. *Experimental and Molecular Medicine* 39(1): 14-26.
- Kulkarni, Y.A., S. Agarwa, and M.S. Garud. 2015. Effect of Jyotishmati (*Celastrus paniculatus*) seeds in animal models of pain and inflammation. *Journal of Ayurveda and Integrative Medicine* 6(2): 82–88.
- Kumar, K.H., M.P. Venuprasad, G.V. Jayashree, P. Rachitha, K. Krupashree, A. Pal and F. Khanum. 2015. *Celastrus paniculatus* Willd. mitigates t-BHP induced oxidative and apoptotic damage in C2C12 murine muscle cells. *Cytotechnology* 67(6): 955–967.
- Nalini, K., K.S. Karanth, A. Rao and A.R. Aroor. 1995. Effects of *Celastrus paniculatus* on passive avoidance performance and biogenic amine turnover in albino rats. *Journal of Ethnopharmacology* 47(2): 101-108.
- Nicholson, D.A., R. Yoshida, R.W. Berry, M. Gallagher and Y. Geinisman. 2004. Reduction in size of perforated postsynaptic densities in hippocampal axospinous synapses and age-related spatial learning impairments. *Journal of Neuroscience* 24(35): 7648-7653.
- Wang, L., Z. Zhang, L. Hou, Y. Wang, J. Zuo, M. Xue, X. Li, Y. Liu, J. Song, F. Pan and T. Pu. 2019. Phytic acid attenuates upregulation of GSK-3 β and disturbance of synaptic vesicle recycling in MPTP-induced Parkinson's

disease models. Neurochemistry

International 129: 104507.

Journal of Community Development and Life Quality

1. Development and Psychometric Evaluation of Public-mindedness Inventory in Senior High School Students in Bangkok Sukanda Rassameepak, Sucheera Phattrayuttrawat and Thanayot Sumalrot.....	301
2. Training Teachers to Develop Analytical Thinking Skills of Primary School Students in Mueang Lampang District Pratana Govittayangkul.....	314
3. Self-assessments on Learning and Innovation Skills of Thai Students in Design Thinking for Social Innovation Activities Supornphan Konchiab and Mingkwan Gunjina.....	327
4. Perception of Self-Practice According to Professional Ethics of First Year Students in Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University by Using the Wisdom of Thai Teachers Pariya Pariput.....	339
5. Problems-solving Strategies in English Communication of Thai Students in a Social Innovation Camp 2019 Dechathorn Pojchanaphong and Phatchara Munpanya.....	350
6. Biodiversity of Local Foods and Their Nutrient Values in Na O Cultural Village, Na O District, Loei Province Supanee Pruksa, Suwalee Sripoonsa, Idsarat Makhanpan and Piyanuch Luengam.....	363
7. Potential of Marketing as Related to Clean Food Consumption Behavior of Teenager in Chiang Rai Sirinat Chantanapelin and Nichaphan Pitiniyomrot.....	377
8. Community Tourism Development Based on Lao Ngaew’s Cultural Assets in Thong En Subdistrict, In Buri District, Sing Buri Province Panitsupa Thampramuan and Kasak Tekhanmag.....	389
9. English Communication Needs of Sellers for Sustainable Tourism in Surat Thani and Chiang Mai Province Parussaya Kiatkheeree, Supornphan Konchiab and Sansanee Kiatkiri.....	403
10. Communication for Development of Potential for Self-reliance and Promotion of Occupations for the Community: A Case study of Ban Mae Thalu, Sop Moei District, Mae Hong Son Province Suphanit Chansong.....	414
11. The Driving Process for Increasing the Number of Farmers in Organic Farming by Participation in Mae Mok Community, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province Suwannee Chanta, Jakchaiwat Kaweewong, Piyarat Tongtanee, Benchawan Laolalit, Ekkachai Yana, Chaiwut Komat and Worapon Kanitpanyacharoan.....	428
12. “Animism–Brahmanism–Buddhism” Witnesses of Curse in Sukhothai Period: Case Study of the Inscription of Pu Khun Jid Khun Jord Parmita Nissa.....	438
13. Mueang Bang Khlang: The Genesis of Sukhothai “The Secret City in Less Visited Province” Gawinrat Ruang-lem and Parmita Nissa.....	452
14. Celastrus Paniculatus Seed Extract Protects Neuron Against MPP+-Induced Toxicity in Parkinson’s Disease Model Siriporn Chamniansawat, Phitchapha Proyhkunthod and Narongrit Thongon.....	465

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

โทร: 0 5394 4097 ต่อ 102 แฟกซ์: 0 5394 4097 ต่อ 103

Journal of Community Development and Life Quality

Volume 25 Number 3 2014

ISSN (Print): 1538-0143

ISSN (Online): 1538-0143

DOI: 10.1177/1538014314263043

http://jcd.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com

http://online.sagepub.com